

Gloford II. Ad Corinth. Cap. VIII. De Lyra.

*a Exhibuitis. id est ostenditis puniendo
E illum qui incellū admirat, nos esse in-
contaminatos. A nego: id est graui pēñō
illius, qui uxorem patris habuit, cui con-
sentendo inquitu eratis.*

*b Qui fecit iniu. Ut ille, qui incestum fecit.
Vel illos tangit, quos superius in prima
epistola iniurias & fraudes fratrum fe-
cisse dixit. Et oīdū non magis cā eorū
qui peccauerunt scripsisse remitti eis, q
cā ecclī, q̄i contumelī aut fraude pa-
tienti copiāt, & indignat. Et hoc est qđ
ait. Igitur & si scripsi nobis, non tātu pg
eum, qui fecit iniuriam. i. fraudem proxi-
mo suo, nec pp eum, qui paſſus est frau-
dem, sed ad matrū fili, no. quam prō. Totius po-
puli follicitudinem se habere ostendit,
ut si iniusti emendentur & polluti sancti
ficiantur, & ecclesie reconcilientur.*

*c Abundianus ms. Q de utroque i. de cor-
rectōe ueltra & de gaudio Titi. Sed ma-
gis abū dātib⁹ de gāndio Titi sumus ga-
uisi, q̄a gaudebat nō solum de correctis,
sed et de aliis quos sperabat corrīgēdos.
d Sed si In corrīgendo veritas arguentis
apparet, dū q̄ arguunt se emēdat. Dū-n.
correcti emendantur, testimonium phi-
bent arguenti. Veram ergo ostendens
Apostoli prædicationē ūtam, & efficac-
iam illorum ait. Sed sicut oīa in ue. &c.
e Et n. eius. Sāctū affectus in oī bono est.*

NIC. DE LYRA.

a. Sed ti de *recidivis*.
b. Sed desiderium proficiendi in melius.
c. Sed simulamus imitando bonos.
d. Sed vindictam, punitendo peccata propria,
& etiam aliam postisse, quia illum fornicato
rem nefarum, de quo habetur epistola. i. capitulo.
v. punierant. cui tamen prius nimis fau-
rante, ideo subdijus.
E. In omnibus exhibuistis vos incontamina-
tos. Quia sunt sustinentes peccatorem contami-
nantes, sed punientes emundantur.
f. Igitur, Hic in fr. conclusione intentam, di-
cens. Igitur & si scripsi uobis, de illo nefario
punitendo, & accipitur hic, si pro quia, quia sic
scriferas.
g. Non propter eum qui feci iniu. macrum
de letitum patris, ut si puniretur tantus, sed ut e-
man-

GLOSSA ORDINARIA.
CAP. VIII.

Notam autem nobis. Hic ubi de correctis agitur, men-
tio fit de collectis, quia ab aliis non querit, quibus
fiudare non potest. Vel ut
alii codices habent, quibus
fua dare non prodeat
b Quod in multo experimento. V el abundan-
tissima gratia eorum fuit in multo expe-
rimento tribulationis. Quia pro tribula-
tione Pauli & Sylvi ibi facta, non sunt
scandalizati. Sed cum gaudio acce-
punt verbum, probari passionibus eorum.
C A P
Ntres gratia de-

NICOL. DE LYRA.
CAP. VIII.

Noram autem facimus. Postquam Apollos induxit Corinthios ad bonum in generali; Hic conseqüenter hortatur eos ad quoddam bonum in particulari, scilicet ad largitionem elemosynae mittendam in Ierusalem. Fideles enim ibidem habitantes nentibus omnibus ponebant precia ad pedes apostolorum, ut dividenderunt singulis prout opus erat; & quia propter Chrysostomum fuerunt depauperati, disponuerunt sic apostoli, quod credentes de aliis cunctis & terris, qui non sicut abrenunciabant propriis, innauerint illos suis elemosynis; & de hoc fuit rogatus Paulus & Barnabas, ut habebut Ad. & Gal. i. propter quod Paulus circa hoc erat sollicitus. Et ideo primo inducit

^a Ne in futuro tale quid contingat.
^b In melius prouhi.

sed timorem, sed desiderium, &
^a Ut me vel alias bonos imitemini.
^b Quia peccantes punitis eritis usipios.
sed eximilationem, sed ut indi- &
^a Ut uenientia dicas nos tristitia secundum
Deum. In omnibus estis & due fide.
• Etiam. In omnibus + exhibuistis
^a Ut sita incontaminati Christiano negotio
agendo.
vostros incontaminatos esse nego-
^a Et quis incontaminatus, igitur appetet quod non
propter illum propter capitulo scripti, sed propter illum
qui fecit, & illi qui sustinuerat iniuriam. Quod
iustus dicit. Pro illis.
cio. Igitur eti scripsi uobis,
^a Autem. Qui rapuit.
non propter eum, qui fecit iniuriam, &
^a Patrem cui rapax.
riam, nec propter eum, qui tibi paf-
sus est, sed ad manifestandam, i
sollicitudinem nostram, quam
^a Omnis emendans.
^b Curam etiam est. Per D-
pro vobis habemus coram Deo.
^a Quasi, quasi & hoc intendit, & evenit.
^b Dum cor eius est.
Idem quoq; + consolati sumus.
^a Quia ex de correctione uesta & gaudio Titi.
In consolatione autem nostra
^a Quam doleamus de tribulatione.
abundantius magis gauisi su-
mus super gaudio Titi, quia tre-
^a Nam enim sperat bonum de nobis.
^b Non quia omnes correcti,
sed quia quidam, sperat de reliquo.
fectus est spiritus eius ab omni-
bus uobis. Et si quid apud illum
^a Commentando uos. Non erubetis me si sum inueniente.
^b Mendax.
de uobis gloriatu sum, non sum confusus, sed sicut omnia uobis in
ueritate loquutu sumus, ita & gloriatio nostra quae fuit Ad Titum,
^a Si appauit ei ueritas iusta.
^b Ideo.
^c Canticu claritas.
^d Quoniam ante, quia uidit profectum illorum, uel quam in aliis.
Eius Titi dico. Ambro. Ostendit Titum eos laudasse qui solliciti erant obediens ei, in quo Apostolum
reuerenti hunc.
ueritas facta est, et uisceracius abundantius in uobis sunt, remini- &
scit omnia uelstrum obedientiam quomodo cum timore &
^a Corporis.
^b Et quia sic in illo egisset.
^c Rebus.
^d Non solum bona voluntate, sed etiam in operibus bonis.
tremore exceperisti cum. Gaudeo, q; in omnibus confido de uobis.
mundaretur. & alii ex eius pano terrentur. G
h Nec propter eum qui pausus est. dictam
in iuriam, ut nindie avertor per panam.
i Sed ad manifestandam folicitudinem no-
stram, quam habemus pro uobis, ut in uobis
extirpetur uita & uirtutes angeantur.
k Coram Deo. Modus est iurandi ad confirmationem dicti. Deo teste. Et quia haec bona sunt + commo-
dissima ex sua correptione, subdit, Ideo conso-
lati sumus.
l In consolatione autem ue. id est ex profectu
ue filio nobis dato.
m Abundantius magis gauisi sumus. id est
plus quam contristati sumus, prius ex uestro de-
lito. & fecit am causam de gaudio Titi addit,
dicens.
n Super gan. de emendatione uestra.
o Quia refecit. Reficiuntur enim prelati de pro-
fetti subditorum gaudiu. nam etiam si erat ei ma-
teria gaudi. Ut eterius addit tertio rōnum, dicens: rat
p. Et si quid. Apostolus n. commendauerat Co-
rinthios erga Titum, qui inuenit eos tractabiles
& obedientes. & sic Apostoli verba inuenit es
se uera, propter quod Apostolus non sicut confes-
sus de illa commendatione, quia ita inuentum
est in ueritate. & patet litera. Quartam etiam
rationem addit dicens:
q. Eruisca eius abundantius. Quia Titus ui-
dens eorum paupertatem & obedientiam &
reuerentiam ad ipsum, habuit eos in uicibus
charitatis magis quam ante, eos de quo gaudebat
Apostolus. Ut eterius quintam rationem addit,
dicens:
r. Gaudeo quod in omnibus. Ex bono. ne o-
rum inclinato confidebat, quod bene de cetero
se haberent, quod erat fibriatio gaudendi.
trefolle-
tus est
ueritate loquutu sumus, ita & gloriatio nostra quae fuit Ad Titum,
^a Si appauit ei ueritas iusta.
^b Ideo.
^c Canticu claritas.
^d Quoniam ante, quia uidit profectum illorum, uel quam in aliis.
Eius Titi dico. Ambro. Ostendit Titum eos laudasse qui solliciti erant obediens ei, in quo Apostolum
reuerenti hunc.
ueritas facta est, et uisceracius abundantius in uobis sunt, remini- &
scit omnia uelstrum obedientiam quomodo cum timore &
^a Corporis.
^b Et quia sic in illo egisset.
^c Rebus.
^d Non solum bona voluntate, sed etiam in operibus bonis.
tremore exceperisti cum. Gaudeo, q; in omnibus confido de uobis.
t qua via
erant apud H

trib

Non habui requiem
in Macedonia, tamen
in ea magna mihi gra-
tia data est.

VIII.

Otam autem uo-
bis facimus fra-
teris gratiam donum
Dei vocat eleemosy-
nam dare.

tres gratia dei, quae data est in ec-
clesiis Macedoniae. Quod in
multo experientia tribulatio-
nis abundantia gaudii ipsorum
etiam scilicet ad largitie-
s eum ibidem habitan-
t apostolorum, ut divide-
Christum fuerant depau-
eratis suis eleemosynis;
babetur Act. & Gal.
Et ideo primo in-
ducit

agit de huius eleemosyne datione. secundo de ministris eius & colle-
ctione, ibi: Gratias ago. Prima adhuc in duas: quia primo ad
dandam eleemosynam Corinthios inducit, secundo excusationem
excludit, ibi. Si enim voluntas. Prima
adhuc in tres, secundum quod inducit eos
tripliciter, secunda ibi: Scitis enim, tertia,
ibi: Hoc enim bis utile. Primus autem mo-
deris inducendi Corinthios ad eleemosyna di-
tationem est per exemplum Macedonum
qui iam hoc fecerant: propter quod ponit
primo eorum exemplum. secundo Corin-
thios inducit ad imitandam, ibi: Ita ut
rogaremus. Circa primum dicit: Notam au-
tem facimus uobis fratres. ut imitemini.
b Gratianus Dei, id est opera bona, qua proue-
niunt ex Dei gratia.

c Qua data est, mihi per ministerium meum:
in ecclesiis Macedoniae. Consequenter ponit
gratiam illam dicens:

d Quod in multo experientia tribulatio-
ni, id est in multa tribulatione eis superueniente
quam non solum audiui, sed etiam experimento probavi.

e Abundantia gaudii eorum su. quia non solum susurrerunt pa-
cienter, quod est virtus politice, sed etiam gaudentes: quod est
ut ruitus infuse, Act. v. g. Iulant apostoli gaudentes &c. Hoc autem
primitius Apostolus ut ostendat eleemosynam Macedonum magis com-
mendabilem, eo quod in dicta tribulatione depauperati fuerant: &
tamen eleemosynas mittere sanctis in Ierusalem non omisserant, ideo sub-
dit Apostolus,

Glos.ord.II Ad Corinth.Cap.VIII. De Lyra. 71

a *Et altiss.* Aug. Tenues in substantia duites in dando, quia pura conscientia operari sunt.
b *Primum do se emendantes, deinde fratribus suis offerebentes.* Aliter non erat accipiendo, quia munera excæcant oculos, & iura autoritatis inclinant. Qui uero dant ne arguantur, scutum dandi non habent.
c *Ita & per.* Ut scilicet gratia ista uobis non defit, hoc dicit ut inciter eos ad datum.
d *Non qua. im.* Vel: Non solum rogaui Titum, sed ego ipse dico imperans ut abundet. *Quasi im.* Id est quasi penitentiam iniungendo, quia sic quasi ex uoto teneruntur.
e *Ezodus fa. 8.1, cum esset d.* Aug. Non ait: Pauper factus est, cum diues fuisset, sed cum diues esset. Paupertate enim affluit pirit, & diuitias non amittit, intus diues, foris pauper, latens Deus in diuitiis, apparenſis homo in paupertate.
f *Vt impia illi,* per illius enim paupertatem abiiciunt pannos iniuriantur, ut induantur stola immortalitatis. Omnes ergo diuities facti sunt, in pauperem Christi credentes Nemo ergo fe cōtemnat pauperem in cella, diues in cōscientia. Secunior dormit in terra, quam auro diues in purpura. Non ergo expauseas cum tua mendicitate ad illum accedere, qui indutus nostra paupertate, ubi se pauperavit nos ditanus.
g *Sed & nelle.* Vel secundum alios quidam uoluerant, quidam cooperant, nunc uero utriusque perficiant.
a *Magna uel nobilissima.*
a & *altissimam paupertas corum.*
a *C. maior factus est, dum intendit diuitias dare.*
b *Hoc simplici animo non ut homini placet, abundauit in diuitias simpli ci- tatis eorū.* Quia $\frac{1}{2}$ cd̄m virtutē
a *Estinde.*
testimonium illis reddo: & su-
a *Vt etiam post egreditur.* b *Rerum tuarum.*
c *Neminē cogente.*
prāfuitūtēm voluntarii fue-
a *Ad dandū,* b *CG timens eis non afflitio-*
runt, cum multa exhortatione
a *Vt eos permittemus habere,* b *Et licet ei dare tuis non quasi propria fedē qualia com- munita de quibus ministrantur aliis.*
obsecrantēs nos * gratiām &
a *Ministracionis.*
communicationem ministerii
a *Ministerium.* b *Dederunt sua.*
quod fit in sanctos * Et non si-
a *C. ea intentione.*
b *Fatuus tuus, quod culpis redimendis.*
cut sperā uiimus, sed semetipſos
a *Laudatione uite.* b *Vt eis obedirent.*
b *dederunt primum t̄ domino,*
a *Dederunt te ut nobis obedireat.*
deinde nobis, per uoluntatem
a *Qui nulli homines subdi uictus est, ut in-*
**diuitias. Exemplo eorum non pronosticari.
Dei, ita ut rogaremus Titum,
a *Potissimum cordeles uide.*
b *Un uobis benefacere.*
c *ut quemadmodum cœpi t̄, ita*
a *Non modo alia.*
& perficiat in uobis etiam† gra-
a *Eleemosynarium in fundo.* *Perficiat in quoque modo t̄, ut in hac gratia largitionis abundet, sicut in aliis.*
tiam istam. *Sed sicut in omni-*
c *cepit, nos influere in aliis operibus bonis, & C*
perfector nos redditum in illis:
r *Ita & perfici, in uobis &c. etiam istam gr.*
inducere nos ad uobis eleemosyna magnifi-
cam largitionem, nos solū sicut alijs, sed plus:
Causa causa subditur:
f *Sed sicut in omnibus abundatis, pre ce-*
teris Christianis.
t *Iudee, qua creditur ad inflitiam.*
u *Spe, quia Deum tenditur.*
x *E fer. i. fidei confessione ad salutem.*
y *Et scī. i. notitia scriptura. & hac pertinent ad mentis affectionem. Consequenter ponit quis pertinet ad exteriorem operationem, di.*
z *Et omni sol. bene operandi.*
a *Cha. ue. in nos, i. charitatis operibus nobis * ut impensis:*
b *Vt & in hac gr. i. in huius eleemosyna largi-*
tione praecellatis alios, sunt praecellitis eos in a-
*lis gratias. Sed quia posset aliquis credere Apo. * suscip-*
fluum hoc dicere per modum p̄cepti, ideo hoc mus
remet di.
c *Non quasi sim. di sifra.*
d *Sel' per a. fol. i. per Macedonij exemplum,*
qui dictam eleemosynam fecerunt solliciti.
e *Eiam ue. &c. con. i. comprobare nolens pro*
pritudinem nostrae charitatis ad dictam eleemo-
synam faciendam. Sicut enim in speculabilibus
ille dicitur boni ingenii, qui citio caput uerba ma-
gistris, sic in operabilibus ille Metaphorice dicitur ingenii boni, qui alterius exemplo cito mo-
natur ad opus bonum, etiam in melius proce-
dendo.
f *Sicut. Hic ponitur secundus modus inductio-*
nis, s. per exemplum Christi cum dicitur: Scitis tamen
enim, si scire debetis ad imitandum.
g *Gratianus dominii iefi Christi quo,*
*&c. quia sit illa subditur: Quo pro uos, non ne-***

N I C . D E L Y R A

B § 1 Et altissi pau. eorum, id est ualde commendabiliis.
b Abundavit*i.effetum abundantie ostendit.*
c In diuitiis sim. eo. i. puritatis conscientia, quam puritatem facit charitas, quis bona propria quantuncunque modica facit extendere ad necessitates proximi renelandas.
d Quia secundum uit. id est promptitudinem animalium ad dandum.
e Testimonium illis reddo. non solum ex auditu, sed etiam ex uisu.
f Etsu. uirtutem si supra facultatem.
g Voluntarii fuerunt ad dandum. Cirea quod sciendum, q. licet liberalitas politica habeat medium responsum ad proprias facultates; liberalitas tamen infusa excedit hoc medium, in quantum rescidit aliquod de sibi necessarium ad dandum magis indigentem propter Deum. sicut & temperantia infusa non solum rescidit carnis delectabilitate, prout impedit bonam dispositionem corporis & debitum usum rationis, sed ulterius ut corpus in seruituem anime totaliter redigatur.
h Cum mul. exhor. obsecran. nos, id est non solum liberaliter dantes, sed etiam nos obnoxie rogantes ut acciperemus:
i Gratiam. i.eleemosynam.
k Et communia bonorum suorum suendam pau peribus in Ierusalem.
l Et non sicut spe. nō quantum sperabamus, sed plus dederunt. id est subditum:
superiore m Sed semetipos dederunt primum dom. totam uitam suam ad gloriam eius ordinando.
n Deinde no. obedientiam promittendo.
o Per uoluntatem Dei. id est propter Deum nobis obediens: Tunc enim est obedientia regia, quando sit Deo primum, deinde homini propter Deum.
p Ita ut roga. Posito exemplo Macedonum, hic consequenter excitat Corinthios ad imitandum, dicens: Ita si moti sumus factio eorum:
q Ut togatum Titum, ut quemadmodum conseruare & scientia, & omnino in librum. Spiritu. Togatu.

mone & scientia, & omnino in librum. Spiritu. Togatu.

citidine & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundet.
a Rogatus Titum ut periceret hanc gratiam, sed hoc non dico imperans, ne litteras transfiguraretur.
b Non quasi imperans dico, c
a Macedonum, quibus similes sitis, vel praeputum de quibus aliis vel esse debet sollicitus sed per talium sollicitudinem d
a Vel regis filii & discretione animi, non pro terreno commodo. b Vel utrum.
ctiam tuam charitatis tingi c
a Comprobare uolens. Vel si uolens.
um bonum comprobans. Sci- f
a Pau plus dare debet & uere, q. b. Charitate.
tis enim in gratia Domini nostri
a Qui & de illis sollicitus fuit, cuius exemplo hortatur illos. Hanc.
Iesu Christi, quoniam propter
a In mundo. b & per quae oia fissa sunt.
In sua iniuste.
uos egen⁹ factus est, cu seclet di¹
a In spiritualibus.
ues, ut in opia illius uos diuidet
a & in confidatione huic tanti beneficii. Dei
do consilii, ut pauperes eleemosynas deni.
efletis. Et consilii ihoc do. Hoc
a Plus est uile facient quam cui sit.
.n. uobis utile est: q. non solū fa
a Quid plus est quam facere. b Propter.
cere, sed & uelle coepistis ab an
a Et non solum uelitis fed & opere perficiatis.
not priore. Nunc uero & factō
percipire: ut quemadmodum
a Quia ex discretione uolunt.
promptus est animus voluntatis
a Ita. Voluntas in ope aperit si vera est.
in uobis, ita sit & perficiendi ex
a Secundum id. b Sic plus finis minus.
eo qd habetis. Si enim uoluntas
a Dando. Ut necessaria retinet.
prompta est, secundū id, quod:

f, quod est fasciam, p. id xliij. Similiter uim dimes & pauperes enim similes in spiritualibus, quod sonum pauper fuit in temporalibus.
i Vt in aliis temporalibus.
k Diuui, in spiritualibus, omnia enim paupertalia, que sustinuit Christus, inter quae reponitur paupertas, fuerunt remedia cōtra malam nostram, & per ea sumus restituti uita spirituali.
l Et consilium in hoc do. vt exemplo Christi pro largitione elemosynae non formidetis ministeri in facultatibus uestris.
m Hoc enim uobis utile. Hic consequenter ponitur tertius modus inductionis, scilicet ratione uitatis maiorum, que prouenerunt danti eleemosynas, quia dat tantum bonum tempore & recipit spiritu, qd est maius, quanto que sunt anime, & poralibus presentur, ideo dicimus: Hoc enim uo. sollicit magis quam illis qui recipient.
n Qui non lo. qd libenter debetis hoc facere ex quo incipitis hoc in lete a primo anno conversionis nestre ad fidem.
o Nuic uero & factō percipite, ut quemadmodum id est, illam bonam uoluntatem operem adimpleat, ut sic promptitudo animi appareat in ope.
p Ex eo quod ha. Hoc addit Apostolus, quia discrete debet fieri eleemosyna secundum factum facientis, nisi in casu in quo quis uila statu mutare, ut pro ingressum religionis, tunc enim totius pauperibus erogandum est, Matth. xix. 14. Si uis perfectius esse, vade & vende omnia quia habes, & da pauperibus & neni se querere me &c.
q Si enim uobis. Hic circa predicta remouet duplēm excusationem. Prima est, quia posset al quis dicere quod non posset dare nisi ualde modicum, & si nullus aut modicus meritum esset apud Deum. hoc remouet, dicens: Si enim uoluntas prempita est, ad dandum.
r Secundum id quod habet accepta est, scilicet quantumcunque datum sit modicum.
s Non

Glos. ord. II. Ad Corinth. Cap. VIII. De Lyra.

a Sed ex. Diuidat quantum habet cū san-
ctis, quia non plus exigitur quam retine-
re sibi debet. sic Zachaeus dimidium bo-
norum suorum dedit pauperib. Ex aqua.
Non vtiq; sūm paritatem hoc dico, sed vt
relaxatio
t angustia
t Cx. b
tunc
Ex. t. d
t. nihil mi-
nus habuit
F & qui patrum pauper, si aqua uoluntas
equalem habent mercedem
e Vel, In hanc gr. i. predicationem gen-
tium, cui deflatus sum & uolo.
f Et ad no. quia uolumus, ut bene detis
complendam. voluntatem dico, quia est
definita & præordinata nobis à Deo
deo est necessaria.
g Deut. hoc. Circa curam sanctorum si
negligentius ageret. & ideo premonet
vt sollicitudo eius, & puidetia appearat.
h In hac pte. Doctrina & miraculorum,
vt dicatur. Bene predicat: sed non est me
mor sanctorum, sicut alii apostoli, &
si cut sibi præceptum est.
i Cor. Deo. Aug. Propter nos consci-
entia nostra, sufficit nobis: pp vos fama no-
stra non pollui, sed pollere dēcū uobis.
Duae res sunt, conscientia & fama. con-
scientia tibi, fama proximo. Qui confie-
tia fidens negligit famam: crudelis est.
k Coram ho. dum facit in sanctos, quod
Deus iubet. coram ho. Dum bonos mittit
qui eos probitate sua prouocent, non
secan dum faciant.

Confidentiam.

N I C . D E L Y R A .

a Non se. id quod non haberet. id est ac-
ceptio diauina non mensuratur secundum quanti-
tatem eleemosynarum, que non est in potestate
dantis. Pauper enim non potest dare tantam e-
leemosynam quantam dines sed mensuratur se-
cundum præsumptum hinc voluntatis, que statim
exiret in actum habita facultate: propter quod
impedimentum, quod est in voluntate, nibil tol-
lit de merito. unde duo minuta, q[uod] pauper nida
mis in Gazophylaciū plus commendantur a Sal-
vatore, quam mīra etiā quāsi incomparabi-
liter maior a. Secunda vero ex fantio posset es-
se, quia diceret aliquis, quod fideles in Ierusal-
alem habitantes per huiusmodi eleemosynas abū-
darent &

a Tantum accepta est dando ultra vires.
habet accepta est, nō fecun-
darent & ocio vacarent, & dantes depauper-
arent quod non est conueniens. Ideo hoc remo-
net dicens.
b Non enim ut ali. sit remissio. id est ociositas
a **V**olo. b **V**alū de ueltis ociole uuant.
Alius refrigerium.
c Vobis autem tribulatio. ex depauperatione, ergo
enī m̄ ut aliis sit remissio, vo
a **T**ramperat, non quin molles effe: omnia date,
sed infirmis timet, quos sic dare moret in ege-
statis non patiatur.
b Potius uolo ut uelita abundat.
d Sed ex equalitate in praesenti. id est ut fiat
quædam equalitas proportionis inter nos & ip-
sozq[ue] plus abundantis in temporalibus quam
ipsozq[ue] & econtra ipsozq[ue] magis abundant in spi-
ritualibus quam nos: & sic fit quedam equalitas,
si per ueritatem abundantiam in temporalibus
commodigentia supplatur: quod minus est.
e Et econtra per eorum abundantiam in spi-
ritualibus suppletur, quod minus est in uobis:
ut patet in litera.
f Sicut scriptum est. Exod. xvi. de colligenti-
bus manna.
g Qui mul. suppleat.
h Ut gloria. i. Meritorum.
i illorum abundantia uelut
inopiam suppletat, ut &
a Qui diuinis vocari.
j Ut uelita metuere.
k illorum abundantia inopie sit supplementum,
a Et fieri hic ministratio sancta ei red-
dit inuenit in futuro.
b In uoluntate esti non in opere.
l ut si sit aquilitas. Sicut scri-
a In Exodo de manna. b Collig.
m ptum est: +Qui multum, non
b Quia quod plus habuit dedit indigentis.
abundauit, & qui modicum
a Quia recipit ab eo qui abundauit.
b Quis, rogat Titum, uel ego ipse
hoc confiteor. *Ag.
n non minorauit. Gratiā au-
a Ut abundetis in hac similitate ele-
mento.
o tem Deo, qui dedit solli-
citudinem. *Quoniam ego habeo.
p dinem eandem pro uobis in
a Et uero habuit sollicitudinem.
q nostram.
r corde Titi, quoniam exhorta-
tionem quidem suscepit: sed
a Quoniam exhortatione
cum sollicitior eslet: sua uolun-
tate pfectus est ad uos. Misi-
tate pfectus est ad uos. Misi-
mus etiam cum illo fratrem
Scripto, vel pfecto.
fatu. 125.
im. 9.
s Sed cum sollicitior eslet sua uoluntate pro
fectus est ad uos, pro executione sui negoti.
t Misi. Hic nominatio secundus, qui feci-
dum aliquos fuit Lucas, secundum alios Nero Bar-
nabas. Vt ergo: n. fuit comes peregrinationis Apo-
stoli, discipulus pro p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e euangelio. Si tamē
int. i. atque de Luca, tunc illud quod dicitur:
u Cuius laus est in euangelio: expoundem
est, ab eo descripto. Si autem de Barnaba, ex-
ponendum est, ab eo p[ro]dicato. quia quod se-
culis.
v Non solum autem &c. conuenit utrique, ut
dicitur.
w In hanc gratiam scilicet eleemosyna mitten-
de in Ierusalem sancti s. misimus cum inquam cu-
Tito. Ad dominum gloriam ad quam ordinan-
dum est omn[is] opus bonum.
x Et definitam uoluntatem nostram. id est
ad exequendum non ut uoluntatis ordinatione,
Consequenter reddit causam, quare tam solemnes
mitreb[us] at uiros, dicens.

y Deutantes hoc, ne quis nos uitupe. in. in
larga eleemosyna uobis danda. Deutantes in
quam ne uituperemur de negligetia: aut de frau-
de aliqua, propter quod misimus tales uiros, qui
non possunt notari de aliquo tali. Et causa huius
subditur, cum dicitur.
z Proudemus enim s. agenda.
a Non solum cor. Ex puritate intentionis.
b Sed etiam coram. ad exemplum adifica-
tionis.
c Misimus. Hic nominatur tertius scilicet
Apollo, dicitur. Misimus autem &c. scilicet pro
uera salute, quia post. Apostolum primus Corin-
thiis predicavit. 1. Cor. ix. b.
d Ego

Glos. ord. II. Ad Corinth. Cap. IX. De Lyra. 72

a Confid. Q. Pro confidentia vestri iuit:
A & pro Tito & Luca cum quibus liben-
terebat.
b Sive fr. No. Vel siue per patres vestros
Apostolos ecclesiistarum ad gloriam Dei.
i. q[ui] ipsi sunt apostoli ecclesiistarum, hoc
est gloriam Dei Christi. i. ad gloriam Chri-
sti, quia in eis non hominum sed Chri-
sti gloria est.
c Ostens. i. charitatem uestram, quam
ostendit[ur] aliis & gloriam nostram, quā
similiter ostenditis esse veram, nūc o-
stendite, bene istos recipiendo, & hoc in
faciem ecclesiistarum, ut alii à uobis ac-
cipiant exemplum.
N I C . D E L Y R A .
a Ego plantavi, Apollo riga. &c.
b Nunc au. m. sol. s. de bono ueliro imeni-
m. s.

GLOS. ORDIN. CAP. IX.

A m de mi. Sequitur.
b Et ne. emu. Acumulatione
Corinthiorum alia eccle-
sia dum audiunt illos prius
erroribus implicatos: postea bona uol-
luntatis fuisse effectus, incitatæ sunt ad
bonum opus.
c Erubet. Erubet. Si n. non fuerit hoc in
uentum, q[ui] testificatus est de his, & ipse
erubet, & ipsi amplius confundent:
d Qui par. se. Non parce seminat qui pa-
rum huius parum largitur, si animus pro-
plus sit plus dare, si plus habetur.
e Non ex tristi. Qui iniuitus dat propter
præfentem pudore non habet mercedē.
f Semi-ait, non dat. Quia dare est amittere:
sed seminare ad tempus carere, ut
plus habeatur in futuro.
g In corde Titi, sicut in corde meo.
h Quoniam exhortationem quidem suscep-
pit &c. cum inducet even ad hoc negotium su-
scipiendo prompte suscepit, nō solum pro mea
exhortatione.
i Et hoc est in euangelio.
j Misi. Hic nominatio secundus, qui feci-
dum aliquos fuit Lucas, secundum alios Nero Bar-
nabas. Vt ergo: n. fuit comes peregrinationis Apo-
stoli, discipulus pro p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e euangelio. Si tamē
int. i. atque de Luca, tunc illud quod dicitur:
k H[ab]it[us] da. qui datu caret rēgio inter
pellantis, non ut reficiat uisera indigē-
tis, & meritū & rē perdit. Large dat
qui affectum largiendi habet, & si ni-
hi habeat quod largiri possit. August.
Quicquid boni facis, cum hilaritate
fac, & tunc bene facis. Si autem cum tri-
stitia facis, sit de te, non tu facis.
l Abundetis

N I C . D E L Y R A .

C A P . I X .
a Am de mini. Postquam. Apostolus
induxit Corinthios ad donationis a-
ctionem, hic consequenter docet donationis
modum. Et dividitur in duas, quia primo
quædam suspcionem excludit, si d[icitur] ad propo-
situm accedit: b. Misi. autem. Circa pri-
mum secundum, q[ui] nuncios suis si recom-
mendavit in fine capituli p[ro]cedentis, posset
aliquis opinari q[ui] de receptione eorum curaret
tantum, & non de eleemosyna in Ierusalem mit-
tenda. Ideo hoc remouet, dicens. Nam de mi-
ni. quod fit in san. i. de eleemosyna in Ierusa-
lem mittenda.
b Ex abundante est mihi scribere uo. i. re-
p[ro]p[ter]a superflua scribere ultra illud quod superflua
uobis scripsi, cuius causam subdit dicens.
c Scio e. prom. ani. ue. s. ad hoc faciendum.
d Pro quo de uo. glo. apud Mace. ingener-
eis pro exemplo hanc promptitudinem at ueltri.
e Quo. & Ac. nomen regionis est, cuius metro-
polis est Corinthus.
f Pa. est. an. p[er] uel illius eleemosyna Largitione.
g Et uo. emu. i. nostrum studium benefacien-
di sancti in Ierusalem.
h Prouo. pl. ad similia operandum.
i Misi. au. Hic consequenter accedit ad
propositum, ostendens donandi modum scilicet
velociter, abundanter, & bilater, secundum
ibi: Necessarium ergo. tertii ibi: P[ro]p[ter]e que.
Circa primum dicit. Mihi. au. fca. i. predictos
solennes

a De uerla salute. b Cum audiuist corredos.
i multis sepe sollicitum esse, nūc.
c Corinthus egerant penitentiam de deli-
ctis: & sic magis confidebat de profectu vo-
rum quam ante. & hoc tangit cum dicitur.
d Confi. mul. in uos, i. propter confidentiam
quam ha-
bita. a Qui de uobis ei multa bona resultat.
b Confi. mul. in uos, i. propter confidentiam
quam ha-
bita. a Qui de uobis ei multa bona resultat.
e Tertia est, qui argutus erat
de hoc ab aliis apostolis. s. de elemosyna pro-
curanda, sicut Paulus ideo dicitur. Sive fr. no.
apoll.
f Osten. ergo. Ostensionem. Hic ultimè recom-
mendat di-
cuntur Corinthios. dicens: Osten. er.
que est ch. ue. & no. gl. i. suscipite eos chari-
tatem: quod cedet etiam ad gloriam meam,
quia nos conuerter ad gloriam meam.
g In fa. ec. i. u. a. eccl[esi]is innotescat chari-
tas uestra ad edificationem fidem.
h Sive pro Ti. Tertia est, qui argutus erat
de hoc ab aliis apostolis. s. de elemosyna pro-
curanda, sicut Paulus ideo dicitur. Sive fr. no.
apoll.
i In fa. ec. i. u. a. eccl[esi]is agnoscant uera esse bona
de uobis audierunt.

solemnes nuncios, & fideles.
k Vt ne quod gl. de uo. laudando apud Ma-
cedones promptitudinem ueliram ad dandum.
l Eu in hac pat. S. n. m. i. n. nuncios a-
ministra-
tione, que
m Vt quem di. Macedonibus nos conser-
vamus. Para. suis ad dandum.
n Ne cum Mace. me. id uos.
o Et in me. nos impa. ad dandum.
p Erubet. Erubet. Si n. non fuerit hoc in
uentum, q[ui] testificatus est de his, & ipse
erubet, & ipsi amplius confundent:
q Qui par. se. Non parce seminat qui pa-
rum huius parum largitur, si animus pro-
plus sit plus dare, si plus habetur.
r In h[ab]itu. i. in datione elemosyna ad fu-
llationem pauperum in Ierusalem, q[ui] ta-
lis defectus preparationis non solum esset no-
bis confusibilis, sed etiam uobis, licet de nobis.
s Necel. Hic consequenter monet eos ad dan-
di abundanter, dicens. Necel. er. i. utile pro no-
bis & me. Exist. ro. sit. T[er]tiu & alios p[er]d[ic]tos.
t Ut pra. ad uos. ante aduentum meum com-
m. Macedonibus.
u Et p[er] te. be. i. elemosyna ueliram.
v Hanc pa. ell. h[ab]it[us] qua. be. gratis, & ab-
dauerat.
w Non qu. au. idel. nimis parce datam.
x Qui par. se. idel. nimis parce datam.
y Qui au. idel. nimis parce datam.
z Qui par. se. idel. nimis parce datam.
a Patet. & metet. i. nimis in premio recipiet.
b Et qui se in be. largiter dando.
c De hac datione elemosynarum que p[ro]p[ter]e
sufficiunt.
d Non hoc sit.
e Hac substantia. Necessarium ergo.
f Scilicet Lucam, Titem, & Apol.
g Existimauit rogare fratres, ut p[ro]p[ter]e
uenerint uos imparatos, erubescat.
h Non ut nos ad hoc tenet, sed ut parati sitis.
i Ut cū uenerint Macedones meū, & in-
uenerint uos imparatos, erubescat.
j Qui de nobis & gloria dabantur.
k Ut uobis quod maius est. ell. esse debet.
l Et qui se in be. largiter dando.
m De be. & metet. i. largiter recipiet in p[ro]p[ter]e
sufficiunt.
n H[ab]it[us] parum non habebit locum. Dicendum, q[ui]
licet ibi i. sit parum simpliciter & absolute,
eo quod uolabit sufficiet quod habebit: tamen
erit ibi respeditus, inquantum unius manus p[ro]p[ter]e
nisi habebit alio sed diversitatem meritū.
o D. Vt. Hic consequenter monet Corinthios
ad dandum biliter, dicens: Vnus. s. p[ro]p[ter]e de-
bet. e. Prout definuit in corde suo. i. ordinavit
propria uoluntate.
p Non ex tristi. aut ex hoc excludit dupli-
cet modum in voluntary. & absolute: quod fit ex
& non tan-
coatione & quantum ad hoc dicit: Non ex-ne-
cessitate & in voluntate mixta, sicut est p[ro]p[ter]e
de uoluntate.
q Non ex tristi. aut ex hoc excludit dupli-
cet modum in voluntary. & absolute: quod fit ex
& non tan-
coatione & quantum ad hoc dicit: Non ex-ne-
cessitate & in voluntate mixta, sicut est p[ro]p[ter]e
de uoluntate.
r Et qui dicitur non detis quāsi coacti p[ro]p[ter]e
meritū. & quando venient.
s Misi. autem. h[ab]it[us] parum non habebit locum. Dicendum, q[ui]
licet ibi i. sit parum simpliciter & absolute,
eo quod uolabit sufficiet quod habebit: tamen
erit ibi respeditus, inquantum unius manus p[ro]p[ter]e
nisi habebit alio sed diversitatem meritū.
t Vt fit opus charitatis & magnum.
u Non dolo[ne]nt de dato, & parum sit quod dent.
v non quasi auariciam. Hoc autē d[icitur].
illi preparant, ego autem cur large deo[ne]t p[ro]p[ter]e.
w co. + Qui parce seminat, parce &
metet, & qui seminat in benedictio-
nem, & qui seminat in benedictio-
nem.
x De libenter.
y De libenter.
z De libenter.
a De libenter.
b De libenter.
c De libenter.
d De libenter.
e De libenter.
f De libenter.
g De libenter.
h De libenter.
i De libenter.
j De libenter.
k De libenter.
l De libenter.
m De libenter.
n De libenter.
o De libenter.
p De libenter.
q De libenter.
r De libenter.
s De libenter.
t De libenter.
u De libenter.
v De libenter.
w De libenter.
x De libenter.
y De libenter.
z De libenter.

Glos.ord.II. Ad Corinth. Cap.IX. De Lyra.

a Abun. in omne. Licet n. exiguum sit, qd parum habens tribunt, abundat tñ, quia resto iudicio fit: quia non queritur de quanto, sed quo animo detur.
In epistola Corin. cap. 9. postmodus. b Iustitia e. Iustus est qui bona mundi si ne eterni pñm cõia reputat. Ambr. hoc exemplo ad largicdum sanctis inuitat. Si n. huius, qui pauperibus largitur metces magna est, quanto magis eius qd mihi n. satis. Pauperes enim possunt dici & qui mali sunt.
c Incre. f. Injustitia est sanctitas, & bona vita: & inde fruges. Externam remuneratio. Incrementa eleemosynæ, p. q. & hic virtutes, & in futuro gloria augebitur.
d Que opera per nos gra. i. ipsa largitio est causa quare gratias aguntur Deo, cuius largitionis non sumus ministri.
e Gra. de. De alterna indigentia, & de altem supplemento indigentia prouincialium Christi & militi Christi. Egit hic de rebus carnalibus in illos. Inde autem spalibis in istos, tanquam plenus gaudis exultat. Gratias ago.

N I C . D E L Y R A .

f triplicat. ergo & c. Virtutem huius rationis deducit, dicens: Potens est autem. id est uoluntatem faciens. iuste.

a Abundare face, in uo. ut sic non doleris de facto, sed magis gaudeatis.

b Ut in om. temporalibus & spiritualibus.

c Sem. omnem suu. tam in uoluntate interiori quam in facultate exteriori.

d Abun. in om. opus bo. i. in ditione eleemosynarum, sicut in alijs operibus uirtutum.

e Sicut est. Psal. xvi.

f Disper. n. eleemosyna p. ribus est facienda.

g Dedit p. n. hi. tribonib. & aliis indigenis.

h Iustitia eius, qui sic dat eleemosynam.

i Manet in seculum &c. id est, aeternaliter:

j quia merces iustitiae eius est aeterna. & confirmit predicta per experimenta dicens:

k Qui autem adm. s. D. us qui dat uoluntatem & facultatem dandi eleemosynam.

l Et pa. ad man. id est necessaria uictus. hoc enim communiter uidetur accidere, quod danter eleemosynas magis abundant in temporalibus, quam in alijs operibus uirtutum.

m Iustitia eius, qui illis honoribus indigentibus denegantes: & si aliquando contingit eos depauperari, deus hoc ordinat ad maius bonum ipsorum spirituale.

n Et mulse. id est uoluntatem & facultatem eleemosynam faciendo.

o Et au. incr. f. id est mercedem, que ex hoc in patria colligetur.

p Vt in o. Hic consequenter assignat rationem ex parte dei sumptum, quia per dationem eleemosynæ

q G L O S . O R D . C A P . X .

Tse au. ego Pau. Incipit de incorrectis qui pseu- quebantur, & cum ferocem putabat. Q. correctos ad eleemosynas inuitu. Vos antem aliis ob. ego Pau. uete humilis. non superbus, ipse qui alias ad eleemosynas moneo; idem uobis, qui illos obsecro dico &c.

Non

N I C . D E L Y R A . C A P . X .

Ple autem ego Pau. Postquam Apo- stolus commandauit ueros ecclæsias ministris, hic consequenter inuehit contra falsos. Et diuiditur in duas partes. qui primo inuehit contra tales falsos, secundo contra eis adhærentes, ca. xii. Prima ad- buit in duas: qui primo excusat se de his que sibi a falsis apostolis imponerantur: secundo contra eos inuehit ca. se. Prima in duas, quia primo se excusat per rationem. secundo, per facti evidentiā, ibi: Quia secundum faciem sunt. Prima adbuic in duas: quia primo recusat sibi imposta. secun- do de-

a Non solum hanc sed & hanc cum aliis. i. omnia dona spiritualia.

b omnem gratiam abundante face: a. Vt in conditio uerbi. b. Ita. c. In omni statu velero. re in uobis, ut in omnibus semper. b. **c** Quia solam sufficientem eligi poterit Deum operæ ambulare se abundare. b. **c** Hoc reputates omnem sufficiētiā habentes,

d In ditione elemosynarum, sicut & in ceteris. abundet in omne opus bonum, a. **c** Si in hoc bonum, b. **c** In psalmo. e. Non uni omnia conseruent, sed pluribus dividuntur. d. **c** Gratias sicut scriptum est. **d** Dispersione, de

e Non diuinitus qui posse redere quanto magis qui faciunt. b. **c** Hoc. **d** Meritis iusticia.

b dit pauperib. iusticia ci^o manet. **c** In eternum sine fine. b. **c** Non solum inde datus.

d in seculum seculi. Qui autem ad **c** **d** **e** **f** **g** **h** **i** **j** **k** **l** **m** **n** **o** **p** **q** **r** **s** **t** **u** **v** **w** **x** **y** **z** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn** **oo** **pp** **qq** **rr** **ss** **tt** **uu** **vv** **ww** **xx** **yy** **zz** **aa** **bb** **cc** **dd** **ee** **ff** **gg** **hh** **ii** **jj** **kk** **ll** **mm** **nn**

Glos.ord.II. Ad Corinth. Cap.XI. De Lyra.

a. Vt am. oc. Sciebat, quod si non accipere rent, non diu prædicarent.

b. Vt in quo gl. Gloriantur in accipiendo, sed me non accipiente non accipient. Nam eiusmodi &c.

c. Inueniantur sicut & nos, i. similes nobis in quo. i. in esse similes nobis gloriantur.

d. Tres. Ad tentandum eos, quos ita eruditre opus est. Vel decipiendum, prout ius-

f. sti est. Ne quisq; cū angelos bonos amicos se habere putat, habeat malos dæmones fictos amicos, eosq; tanto nocentiores, quanto astutiores, ac fallacie patitur inimicos. Neque enim sancti & fideli vniuersi veri Dei cultores ab eorum fallaciis, & multiformi tentatione securi sunt, in diebus malignis, ubi ista sollicitudo non est inutilis, ne cum Sathanas transfiguratus se fallendo ad aliquam permissionem seducat. Nam cum sensus corporis fallit, mentem vero non mouet a vera, rectaque sententia, qua quisque fidelem vietam gerit, nullum est in religione periculum. Vel cum se singens bonum, ea uel factum dicit, que congruant bonis angelis etiam si credatur bonus, non est error periculosus aut morbidus. Cum vero per haec aliena ad sua ducere incipit, ne quis post eum eat, opus est magna uigilancia, quod nemo potest absque Deo. Et ipsa huius difficultas ad hoc est utilis, ne sit spes sibi quique, authomo alter alteri, sed Deus tantum.

e. Quo si. i. retrubatio data in fine uitæ erit secundum opera ipsorum, quia sicut pseido perturba appetuerunt, ita & ipsi peribunt, & sicut ministri iustitiae æternæ, & ipsi erunt exterii.

f. Quod lo. In hac substantia gloria i. in gloria carnis, quam putant substantiam id est, ita amant acli per eam credant se subsistere.

g. Sed quasi in ins. Quia haec ad carnis tuorem pertinere videntur, ubi insipientia est. Insipientia enim est aliquem laudare se. Sed quia Apostolus non propter se facit, sed propter Deum, ideo ait, quasi in insipientia.

Cedit

N I C. D E L Y R A.

¶ anaricam: & sic minus gratauerit accepti-
f. seni deiñram. Secundo ut tolleret a falsis
epi. c. nec apostolis prædicandi occasionem, qui propter
questum tantummodo prædicabant. Sed quia
regula. i. si oportebat habere necessaria ab aliquo loco, ideo
et. s. quo circa

consequenter ostendit unde habent, dicentes.

a. Alias ecclesiæ expo. non quia nō acciperet,
sed quia voluntarie dabant abundantiter.

b. Ad mini. u. i. ad procurationem uestræ salu-

tis. Vnde papa ex legatum uisitans uam pronun-

ciam potest accipere sumptus ab alia. nam cum
ecclesia sit unum corpus, a prelato ex una parte
potest suppleri indigentia alterius partis, sicut
natura deſtituit unus mēbris suppleret ex alijs par-

d. tibus, p̄tūtum & spiritus subministrando.

e. Et cum el. apud uos. Hoc dicit, ut ostendat qd
non dimittat a cipere, eo quod semper inter eos
abundasset.

d. Nulli. f. nestrum.

e. Onero. fui. quia durū fuisse eis dare propter
anaricam suam. propter quod Apostolus pro-

prijs manus uacabat, ut nocte operando,
quod excedebat de die predicando, ut habetur

Act. xv. g. quando hoc non suffici, suppleme-

runt Macedones, qui eum fecerunt fuerant, sibi mi-

nistrando, ideo sequitur:

f. Nam quod mi. de. & patet litera.

g. Est ue. Christi in me. Modus est iurandi. &

et sensus, ueritas Christi est testis mihi, quod ue-

ritatem dico.

h. Quo. haec glo. i. hoc factum meum, quod est

ad gloriam Dei.

i. Non infin. in me. i. non minuetur per me.

In re-

a. Alias predicau. & vnde ergo uiuebamus?
Dei euangelizau. uobis ali'as.
b. Quia non parus in uobis expendi.

c. Ecclesiæ expoliati, accipiesisti
pendium ad miniſterium ue-

d. Transf. Ad tentandum eos, quos ita erudi-

trum. Et cum essem apud uos c.

e. Etiam cum. & Accipiendo.

& egerem, nulli onerosus fuī.

f. Non onerosus, & si egrem. b. Post spolia
ecclæsiæ.

Nam qd mihi décerat, supple-

a. Ab his bene corretus fui accipiendo, ne
amitteret frumentum, quia si non acciperet, illis for-

te in scandalum fieret.

g. Et verbis & factis, non lolum in stipendiis.

Macedonia. Et in omni bus si-

c. Quia non iactui me de genere apud uos, nec

aliquid huimodum.

d. Et verbis & factis, non lolum in stipendiis.

Veritas Christi in me loquitur hoc iacet,

quoniam haec &c.

seruabo. Estudritas Christi in

a. Quod gratis prædicto, quod a licet ablinco
proper faleum uelutrum.

me: quoniam haec gloriatio nō

a. Omnia bus.

infringetur in me i regionibus

b. Putatis hoc fieri, an pro odio quod dicunt
pseudo?

Achaia. Quare? Quia non dili-

a. Quia d. ligio uos, sed ideo facio, ut amputem oce-

Et uerum quia diligo vos.

go uos? Deus scit. Quid autē

a. Nunc. b. Semper.

facio, & faciam, ut amputem oce

c. Sumendi uerba. b. Habeere.

cationem eorum, qui uolunt oce

a. Per me. Sumendi uerba. b. Vnde in quo
gloriantur. i. in non accipiendo fuit sicut & nos, i.
non meliores nobis. Cum uero non accipiunt: Na-

cum modis.

b. Si ministris eius i. homines falsi & mali, cu-

infauidierant pseudo apostoli.

c. Inueniantur sicut & nos. Nam i.

eiusmodi pseudo apostoli sunt

a. Callide sub specie religious decipientes.

b. Exterius.

operari subdoli, trasfigurantes

c. vel angelos.

se in aplos Christi. Et nō mirū.

a. Caput eorum.

b. Ipse. n. Sathanas trasfiguravit se

a. Chistum, uel aliquando caelestem angelum.

c. In angelum lucis. Non est ergo,

magnū si ministri eius transfig-

a. Sint.

guretur uelut ministri iusticie

a. Ministrorum Christi & sathanæ.

b. Quo. id est, si non vultis eam recipere

c. Duxisse suis aplois.

d. Iterum dico. Hic consequenter ostendit Apo-

stolus, qd etiam si se commendaret insipienti,

tamen debaret a Corinthiis supportari. Et pri-

mo ponit intentum. secundo probat propostum

ibi: Libenter. Circa primum continuando

se predicit dicit: Iterum. id est quod dixi reco-

lo.

e. Ne quisputer me insipientem. qd. Ad hoc

enim ostendit causam mea commendationis ef-

fe rationabilem.

f. Alioquin. id est, si non vultis eam recipere

ut rationabilem, & me reputatis insipienter lo-

qui.

g. Velut insipientem accipite me. i. meam in

ipientiam supportate.

h. Vt & ego modicum quid glo. hoc dicit,

quia inservi se commendabat de gloria carnis

que modica est. de qua subditur:

i. Quod loquor. de commendatione mea

tali.

k. Non loquor secundum Deum, sed quasi

in ins. si facio hoc sine causa rationabilis uel

necessaria, sicut faciebant pseudo apostoli, de qui

bus subditur:

l. Quoniam mul. glo. secundum car. Dicebant. n.

se esse Iudeos natione & de semine Abraham

descendit, & per hoc volebant alia dicta sua

falsa haberi in reverentia.

m. Et ego gloriabor. unde dicitur infra. He-

brei sunt & ego. Semen Abraham sunt,

& ego. Credendum tamen, quod alio si-

ne glorabatur. Apostolus sit: quia pseudo

apostoli hoc faciebant, ut per hoc in maiori

autoritate baberentur, & eorum false do-

ctrina magis crederetur. Apostolus uero ut

falsitatem

a. Alias predicau. & vnde ergo uiuebamus?

b. Dei euangelizau. uobis ali'as.

c. Quia non parus in uobis expendi.

d. Quia non parus in uobis expendi.

e. Quia non parus in uobis expendi.

f. Quia non parus in uobis expendi.

g. Quia non parus in uobis expendi.

h. Quia non parus in uobis expendi.

i. Quia non parus in uobis expendi.

j. Quia non parus in uobis expendi.

k. Quia non parus in uobis expendi.

l. Quia non parus in uobis expendi.

m. Quia non parus in uobis expendi.

n. Quia non parus in uobis expendi.

o. Quia non parus in uobis expendi.

p. Quia non parus in uobis expendi.

q. Quia non parus in uobis expendi.

r. Quia non parus in uobis expendi.

s. Quia non parus in uobis expendi.

t. Quia non parus in uobis expendi.

u. Quia non parus in uobis expendi.

v. Quia non parus in uobis expendi.

w. Quia non parus in uobis expendi.

x. Quia non parus in uobis expendi.

y. Quia non parus in uobis expendi.

z. Quia non parus in uobis expendi.

aa. Quia non parus in uobis expendi.

bb. Quia non parus in uobis expendi.

cc. Quia non parus in uobis expendi.

dd. Quia non parus in uobis expendi.

ee. Quia non parus in uobis expendi.

ff. Quia non parus in uobis expendi.

gg. Quia non parus in uobis expendi.

hh. Quia non parus in uobis expendi.

ii. Quia non parus in uobis expendi.

jj. Quia non parus in uobis expendi.

kk. Quia non parus in uobis expendi.

ll. Quia non parus in uobis expendi.

mm. Quia non parus in uobis expendi.

nn. Quia non parus in uobis expendi.

oo. Quia non parus in uobis expendi.

pp. Quia non parus in uobis expendi.

qq. Quia non parus in uobis expendi.

rr. Quia non parus in uobis expendi.

ss. Quia non parus in uobis expendi.

tt. Quia non parus in uob

Glos.ord.II.Ad Corinth.Cap.XII.De Lyra.

a Pericula in falso. Ut q. dicitur eum legalia tenere, sed nō facile a-
liis aperire. Vnde alibi: Ego si adhuc circumcisionem p. &c.
b In falso. Vbi ergo promissio Dei: Primum quoniam regnum Dei
& haec oīa adū. vobis. Sed nouit medicus, cui nos temel com-
misiūs, hæc adiutoria quā apponat, quando subtrahat.

c Sollicitudo om̄. quanto maior charitas,
tanto maiores plague de peccatis alien-
nis. unde. Qui apponit scientiam, ap-
ponit & dolorē.

d Non in falso. Vrunt omnes tribulatio-
nes, sed nō ad consumptiōnē, imo
ad purgationē. **e** Propter iste affectus pur-
gat, qā de charitate venit. Oēs qā scāda
li patiū, frixoriū sū habētiū charita-
tē. i. offiū qā ferit carnes i. pfectōrū qā
portat & regūt carnales. Vñ. Et osla
mea sicut in frixorio confixā sunt.
Aug. Tribulatio n. tanq̄ emplastrum
mordax vrit te, sed & sanat te.

f Scit qā non men, quia fert mihi testi-
monium per signa & prodigia
tudo omnium ecclesiastarum. **g** Quis
est si. ef. Aug. Utilitati oīm se fugi-
dero serubat vñ. Si uos psequentur in
una ciuitate, fugite in aliam Aug. Fu-
git minister Christi sicut ipse Christus
i Aegyptū fugit, fugiat & qā ipsiūlitter
qā, dū per alios firma ē ecclesiastis salus

h **i** **j** **k** **l** **m** **n** **o** **p** **q** **r** **s** **t** **u** **v** **w** **x** **y** **z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** **P** **Q** **R** **S** **T** **U** **V** **W** **X** **Y** **Z**

E **F** **G** **H** **I** **J** **K** **L** **M** **N** **O** <

Gloford. II. Ad Corinth. Cap. XIII. Additio.

a Et nō ego Aug. in homel. Non sufficit mores in melius com
E mutare, & a malis recedere, nisi de his, quae facta sunt satisfiat
domino per poenitentia diorem, per humilitatis gemitum,
per contumis cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis.

N I C . D E L Y R A .

a Ne ite, refutatur. Tunc posuit supra.
Ne ite, cū &c. i. mētē mēa affigē pūnitat.
b Et tu mu. ante scripturā huius epistole.
Et nō ege p. si peccata cōtra naturam.
d Et fornicatione, simplici, que est soluti
cum solita.
e Et im. i. violatio nūrginū. Et dicit, lugeā.
g. sicut gloria patris est filius sapientia, ita ma
litia filiorum dat patri materiam. Ingredi.
In cap. xii. ubi dicitur in Postil. Sicut in
corporē, sicut extra corporē.

A D D I T I O I .

Hac uerba Apostoli, cū dicit: Sicut in
corporē, sicut extra corporē & diuersimode a diuersis exponuntur:
prout in secunda secundæ, q. clxxv. art. vi. in corpore questionis. in
ter quas expōnes ponitur hæc, quæ est in Postil. & est Aug. super
Gen. ad literam ut in prædicto arti. & uidetur magis cōfona literæ.

In eo. ca. ubi dicitur in Postil. Et audiuit arcana uerba &c.

A D D I T I O I I .

Ex hoc quod dī hic: Et audiuit arcana uerba non r̄ habeti, q.
Apostolus uidit diuinam effientiā. Diuinā, n. effientiā non uere signifi
catur per arcana uerba: cū in diuinis tñ uerbū sit, nō aut plu
ra. Similiter ex hoc, quod sequitur: Quæ non licet hoi loqui, nō h̄,
q. arcana illa erant incomprehēsibilia seu inenarrabilia: De talibus
n. non dixisset, querant arcana, quæ nō pot̄ explicare se enarrare.
Sed cū dicit: Quæ non licet, potius arguit, potius i. q. si licuisse
loqui, potuisse ea enarrare. Vnde ad habēdū siuam huius dicit: Et
audiuit arcana uerba. Cōsiderandū est, q. sicut S. Tho. in prima par
te, q. xij. arti. ix. in r̄fōrū primi arguitur ponit, aliquæ sunt poten
tiae cognoscitiae, quæ ex species primo concepsit alias formare
posunt. & si Paulus vel quicunq; aliud uidens Deū ex ipsa uifione
effientiā diuinā pot̄ formare in eo se similitudines terū, quæ in effen
tia diuinā vñr: quæ remanerent ē postū definiunt diuinam diuinam
uidere, de quibus p̄t intelligit ilud apostoli: Audiuit arcana uerba:
& quæ illa erat secreta, licet enarrabiliā, id est ip̄s dicit: Quæ non
licet hoi loqui, q. si licuisse loqui exp̄līcat illa. Nec miru, q. Pau
lus talia secreta post uisionem diuinā effientiā in memoria retinuit
ter, cū proprie alia sibi revelata in secrete custodiebant, ut
patet. Ifa. viiij. & Dan. xl. Ec q. ista siuia, quæ vñr res p̄ species sic co
cepta est ualde minor, a uisone, quæ res vñr in Deo, iō ista uisionē
uocat audiū, dicit Audiuit arcana. Audiuit, n. est sensus minoris p
fectionis q. uisionis. Si aut̄ queratur vnde habuit Aug. q. Paulus uidit
diuinā effientiā, si ex verbis p̄dīctis, f. audiuit arcana uerba &c. hoc
nō h̄etur. Dico q. sicut Aug. h̄etur ex hoc, q. Paulus testatur in eodē
cap. se fuisse raptū ad paradisum. Per quod intelligitū fī glo. cē
lū emp̄iū, ubi angeli & sancta aīe fr̄ uirū Dei contemplatione. ad
qd cœlū seu paradisum cū dicit se raptū, significat q. Deus oñdit ei
uitā, in qua uidendū est in aternū a b̄is, quæ q. d' uita solū cōficit
in clara

G L O S . O R D I N A R . C A P . X I I I .

Cce &c.
a Nō parcam. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Tabens cū
esse, iterū
& ita ab
sens nunc
scribo

C A P . X I I I .

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loqueba
tur, id est Christo. De quo subdit,
Deo quod subdit, id est Christo. Non infirmus, sed po
tens apparuit cum dona dedit. Quod
experti, ne dubitent se ab eo posse
placeat.

Cce &c.
a Tunc te ipsum. Post tot cor
rectiones, si ne non emen
dant, non debet ei parci.
b An experim. Moris diuina scripture
per sona Dei tribuere, quid in nobis
facit. sicut Apostolus locutionem ip
sum illi tribuit, cuius munere loque

Glos.ord. Ad Galathas. Cap. II. De Lyra.

qui nunquam cessit, quod si aliquando cœlit, quomodo nec ad horam: Cur et propter filios fratres, si per te facturis erat? Cœlit ergo pp illos: qd per te non faceret humilans te legi, circuncisio Timo theo, ut dolor & scadali Iudeorum cœlaret, q parerat et cœmovere tumultu & editione, sū illū filii Iudea circuncisum suscepit, & episcopum ordinavit. De filiis Graecorum non erat scadali, quia epistola apostolorū inde data erat, nō oportere eos circuncisi sed Iudei credentes circumcidebant filios suos, nec epistola apostolorū hoc ueterat, nec de his aliqd significauerat, vnde nec Titus cōpulitus est circuncidi, qui de Graecis: sed Timo theus filius Iudea pp exploratores ut veritas euangelii maneat, quia in Christo neq; præputium neq; circuncisio aliqd ualeat, sed fides, q per dilectionē operat. a Quales ali. Aug. Indicat se in legalibus præuallit, sed nihil tñ profutile libi, & ideo Galathis non curanda sunt legalia. Ad priora non recurro, quia ea, quia modo sunt, sufficiunt, sed quia videtur aliqd, nihil contulerit. In quo appareret q non inferior illis. Vei non accipit peronam, quia si ita esset, ego Paulus ante impius, cui tales nihil conferre, non fuisset. Vel illud nihil interest, sed nihil mihi contulerunt. Vel sic. Quales & ipsi aliquando fuerunt. Quia & ipsi peccatores & idiota.

b Qui p. i. ali. eff. i. alicuius autoritatis, quia cum dno ambulauerunt, & transfigurationi eius interfuerunt. Videbantur dico ab his, i. falsis fratribus. Quia qui videbantur esse aliqd, carnalis hominibus videbantur esse. Nā ipsi nō sunt aliqd. Et si non boni ministri Dei sunt, Christus in illo est aliqd, nō ipsi p. fe. Nā si ipsi essent aliquod per se, semper sufficiunt aliqd.

c Si. & Pe. cir. Ita tamen distributa est eis, vt Petrus Gentibus predicaret si cam fecisset, & Paulus Iudeis.

Fus. supra

d Quae op. Aug. Christus Paulo dedit ut ministraret Gentibus, qui etiam Petro dederat ut ministraret Iudeis.

e Columna. Columna firmamentum dicit ueritatis, quam etiam sapientia ædi- ficiuit i. confituit in sepm columnis, quo numero vel uniuersitas predicatori, quia solet p. pro uniuerso, vel sepm ueritatis operatio spiritus sancti insinuat.

f Dex. de. Vnde & contulit cum illis & dexteris accepti: qd id ē cū eis uerbum habuit. Ipsa collatio unitatem doctrinæ mōstrauit, aliter non crederet ecclesia ei, qui non fuerat cum domino.

g Vt nos in gen. Ut essem primus in predicione geti, sicut Petrus in circuncisione. Et sicut Ap. Petro, ita Barnabas sibi.

h R. s. Quod non auderet, nisi se nō imparem sentiret. Ab emulis nouæ legis dicebatur Paulus gratia predicator egredi, dñe legem Moysi ut sacrilegæ nec Deo mandante scriptam: & ideo ē ipse Iudeizauit, ostendens non esse cā sa crilegam Iudeis, ut est idolatria Gentibus, nec tamen esse necessitatem saluti.

i Prior enim quam re, qui Quidam æmulatoris legis, qui ex quo iure Christum & legem uenerabantur, quos timens non misciebatur Gentibus. Quod si solum esset, non esset reprehensible. Sicut & ipse Paulus pro scandalio aliquando cessit. Sed in hoc erratum est, quod Gentes cogebat Iudeizauit.

j Tom. epist. De hac reprobatione an fuerit dispendiaria, k Sed cum vi. Hier. ad Aug. Paulus in P. non potuit reprehendere, quod ipse fecit, nec arguere simulationem, cuius & ipse reus erat. Sed fuit hæc reprehensione dispenfatoria, non vera. Nec Petrus pec- cavit,

euangelii permaneat apud vos. a De collatione referto ad commendationem sed quam dijoxit, sicut ad meum compari- tonem, qui videbantur esse, qd his facti fratribus.

Ab his autem, qui videbantur b Apud vos. * Cum in lege erat antiquum effectu apostoli.

esse aliquid, quales aliquando c Præterea nec profutum nec obstante invenimus se præsumisse. * Refere. c. non prodit.

b Quia. Non detrahit illis, sed hoc dico: Deus per ho.

fuerint, nihil mea interest. † Dē e a Permaneat apud vos, sine admixtione re teris fermenti. a Magnan uel parvum.

b Ab his au. Consequenter declaratur quarta pars superposita minoris, s. quid doctrina Pauli per principales Apostolos in nullo fuit augmentata, sed magis exconuera doctrina Pauli ualuit eis in temporali subsidio, ideo dicit: Ab his autem, qui videbantur esse alijs, Petros, Iacobos & Ioannem, supple nihil accepit.

c Quales aliquando fuerunt, s. ante vocacionem suam a Christo, tunc u. fuerunt pauperes, illiterati & simplices. sicut patet ex euangelio. Paulus autem ante vocacionem suam fuit in struens in lege & prophetis, & etiam potens & nobilis.

d Nihil mea inter est. Id est non est necessaria ratio refutare. Cuius causa judicabitur:

e Deus. n. perfonam hominis non ac. vocando ad fidem uel apostolatum propter potentiam temporalem, Nobilitatem generis uel scientiæ, sed plures vocant simplices & pauperes, licet aliquos a principio literatos vocauerit, ut dictu est de Paulo. & idem patet de Nathanale, & Nicodemo.

f Mihi enim qui videbatur aliqd esse. Id est principales Apostoli.

g Nihil contulerunt, in notitia euangeli, uel subdio temporali:

h Sed econtra. contuli eis: quod postea magis exprimitur.

i Cum uidissent, quod creditum est mihi euang. p. t. i. officium apostolatus ad predictandum euangelium Gentilibus.

k Sic ut & Pe. cir. Id est officium apostolatus ad predictandum Iudeis.

l Qui enim operatus est &c. Ab eod. u. vter que vocatus est ad fidem & apostolatum.

m Ecum cognovit gratiam, quæ data est mihi. Hoc autem cognoverunt per donum lingua, & operationem miraculorum, & extera dona ad apostolatum necessaria, quæ ita eminenter erant in Paulo sicut in istis.

n Jacobus, frater domini.

o Et Cephas. id est Petrus, ut patet Job. 1. f. p. Videbantur columnæ esse. Id est principales in ecclesia Iudeorum.

q Dexteræ dederunt mihi &c. Modus est cōfirmans fidem amicitia, dando mutuo manus dextræ.

r Tantum, scilicet rogauerunt nos.

s Ut panperum memores esse. Id est fidelium in Ierusalem habitantium, qui vendit pessificationem praefixa posuerunt ad pedes Apostolorum.

t abrenunciates proprietati: propter quod postea egentes indigebant per alios credentes (qui sic non abrenunciabant in bonis temporalibus) ad innuari.

u Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum face- re. sicut patet in precedentiis epistolis.

v Cum autem venissem Cephas. a Quibus Gentium erat. b Non in occulto sed coram omnibus, quibus nocebat. c Eundo. d In praetexta omnibus.

w Antiochiam, tñ faciem ciuite.

x Quod non sum inuidus ad iudeos. a Non temere. b Dignus reprehensione, pro alio, non pro se.

y Ita, quia reprehensibiliterat.

z Hoc modo.

a Prius enim quam venirent qui a Clericorum mitia ecclæ episcopo. b Non habens discretionem in eis.

c dam a Iacobō, cū Gentibus sede bat. Cum autem vénissem, subtra a Latenter per aliquas occasiones. b A cibis gentilium. c Per te gregem faciebat cum Iudeis.

d hebat & segregabat se, * timens a Non cibos. b Quia erant infirmi, vel si firmi, pro more suo scandaliarentur.

e eos, qui ex circuncisione erat. Et a Quia discernenter eis.

f similitudo eius cōsenserunt cete a Qui erant Antiochiz. b Doctor Gentium. c A Gentibus substatutus.

ri Iudei, ita vt Barnabas diceret a Iudeica comotionis. Ego Iulus.

g ab eis in illa simulatione. Sed cū vidissem, q nō recte ambularēt a Non sicut.

Glos.ord. Ad Galathas. Cap. II. De Lyra. 81

B Barnabas iā cōuersis multis Gētib. venissem Antiochiā qui A dā de Iudea dicebant, sine lege Moysi nemini posse salutari tūc vtrīq; de hac qōne alcederūt Ierusalē ad apłos. Petrus ue ro ait. Deus dedit illis sp̄m sicut & nobis, & nihil discreuerit iter nos & illos, fide purificās corda eorū. Quid ergo tētatis Dei imponere iugū, qd nec nos, nec p̄s nr̄ importare potuimus? Sed p̄ gratiam credimus salutari sicut & illi. Petrus itaq; bene sensit de abolitione legis, sed simulauit p̄ timore Iudeorū, ne occasione gentiū à fide recederet, & sic perderet suū grecē. Simulauit aut̄ & Paulus pro simili metu, ut in circū cōsione Timo thei, & ipse, qui nutrituit comam ex uoto ut Nazarei, in Cen chris ex lege caput toro dedit. Post multa tā in Ierusalē cōfīo Iacobī & p̄sbyterorum putisfatus secundum legem intravit in templum, & hostiam obtulit. Ecce quomo Iudeus Iudeis. Aug. vero de Gentibus credentes dicit legis onere liberos esse, de Iudeis legi esse subiectos, nec peccare si circumcidunt & sacrificant, si modo sp̄ salutis in eis non cōstituant. Nec peccat Petrus si Iudaizat, sed qd Gentes cogit Iudaizare suo exemplo, in quo solo Paulus eum reprehendit vt docto gentium, ut sit reprehensio uera, non dispensatoria. Hiero. Sed si post euangelium bene facit qui Iudaizat in sacrificiis & ceteris, in hæresim labitur Cherinthi & Hebioni, qui ppter hoc sunt anathematizati, quod euangelio miscuerunt cultus legis. Qui dum volunt & Iudei & Chritianī esse, neutrum sunt. Et si tales fuscipimus vt in ecclesia Dei faciat quod fecerunt in synagoga satanæ, non illici Christiani sicut fed nos Iudeos faciunt. Suntutique Iudeorum ceremonia omnibus mortificare. B re fidelibus. Finis enim legis Christus. Item lex & prophetae vsque ad Ioannem. Et consummabo testamentum nouum super dominum Irael, non dicit populo gentium, sed Iudeis: vt non in ueritate literæ uiuant, sed in nouitate spiritus. Nec sunt illæ ceremoniae res indifferentes inter bonum & malum. Si obseruandæ sunt, salutem afferunt: Si salutem non afferunt, non sunt obseruandæ.

a Dixi Cephe. Aug. Ipse Petrus quod a Paulo fiebat utiliter, libertate charitatis secum, ac benigna pietate vtilitatis acceptit. Atque ita ex p̄lum posteris pbuit tātō sanctius, qd ad imitādū dñi crucis, quo non degnēt maiores sic ubi forte recti tra mitē reliq; ētā, etā posteriorib; corrigi. Laus itaq; iustitiae libertatis in Paulo, sancte humiliatis in Petro. Dixi C. e. vt in eo q pri mus est dicunt ceteri. Hic dicunt Galathæ Petri autoritate non esse Iudaizandum, qui in hoc reprehensio est. b Quo Gen. co. Nō dōcēt imperio, sed cōuerterationis exēplo c Nos natura. Cōmēdantia autoritate sua iā rōnib; cōcipit agere, & carnales obseruatiæ post Christū nō sunt obseruāde. q. d. Gētes nō debet Iudaizare, quia nos q valuumus in lege, scimus cā nō iustificare: & iō ea dimisla ad Christū cōfigimus d Nisi per fidem Iesu Christi. Nō ideo dicit ex fide, q opera bona fruſtentur, cum Deus reddat vnicuiq; secundum opera sua: Sed quia opera sunt ex gratia, non ex operibus gratia, quia fides per dilectionem operans nihil operaretur, nisi ipsa dilectio Dei diffundiretur in nobis per spiritum sanctum, nec ipsa fides esset in nobis, nisi Deus eam dare.

e Omnis caro. Nota quod de Iudeis ponit hō de Gentibus, caro.

NICOLAVS DE LYRA.

a Coram om. quia defecitus erat publicus.

b Situ cum Iul. us gen. & non iud. ui. s. ante aduentum Iudeorum.

c Gen. co. iudai. non imperio, sed factu: quia ex modo se habendi in legibus aliqui Gētiles credebant eorum obseruationem necessariam ad salutem. Ad maiorē tamen declarationem huins literæ & p̄cedens sc̄dū, q. Hier. & Aug. videbant maria sensisse de legaliū cessatione, maxime quo ad ceremonialia, de quib; est hic sermo. Hier. enim distinxit duo tpa tantū. Vnde ante passionē Christi, in quo legalia habuerunt vim obli-gatiū & expiatuū suo modo. Alind post passionem Christi quo legalia secundum ipsum statim erant mortifera, ea quod servantes ea mortaliter peccarent. Et consequenter habuit dicere, q. Apostoli post passionem Christi nūq; fernauerūt eas d'm veritatē, sed solum quadam p̄simulatione.

mulatione. s. ne scandalizarent conuersos de Iudeis, & aliorū conuersio nem impiderent. Que quidē simulatio non est sic intelligenda, q. actus illos secundum rei veritatem non facerent, sed quia non faciebant illos tārili abscondentes non cauſe circumcisōis feruandis, sed sanitatis recuperande. Sed quoniam in decens videtur q. ap̄stoli propter sc̄dū occurrerent ea quae pertinent ad veritatem rite & doctrinæ. & p̄ simulatione retinuerint in his, que pertinent ad salutem fidelium: ideo convenientius diffluit Argentaria tempora. Vnum ante p̄fessionem Christi, in quo legalia custos suum habuerunt. Aliud autem post diuulgationē euangelii, in quo legalia sunt mortua & mortifera. Textum est tempus medium sc̄lit et p̄ passionē Christi vsque ad diuulgationē euangelii, in quo legalia fuerunt mortuas, quia nullam vim habebant, nec aliquis ea seruare terebatur, tamen non erant mortifera: quia conuersi de Indiōno poterant illa lícite fernare, dum tamen non ponerent in eis sp̄m, reputantes illa sibi necessaria ad salutem, quasi sive eis fides Christi instaurare non posset. Hoc autem licentia fernari ad tempus legalis, sicut ex insinuatu p̄sufficiēti, quia si conuersi de Iudeismo ad fidem statim suūsc̄t inhibitus legis ritus, sicut conuersis de Gentilitate idolatria cultus, videbatur, quod lex semper suūsc̄t malas fides idolatria, nec per consequens a Deo data suūsc̄t. Illis autem, qui convertebantur de Gentilitate, non inerat causa talis obseruātie, propter quod Paulus circumcidit Timo theum ex matre Iudea natum. Ad. xvi. Ad. 16. a. Tition vero qui natus fuit ex Gentilibus, noluit circumcidere, vt prediūm est. Gentilibus tamen imposta fuit ad tempus obseruātie aliorum legiōm, vt habetur Ad. xv. sc̄lit, quod ablinuerat ab immortali simulacrorum & sanguine suffocato, non tanquam necessariis ad salutem sed ad amicabilem societatem Iudeorum & Gentilium adiunīcēt. Nam illo tempore Iudei ab horribant ista comedere sicut etiam frequenter contingit, quod aliquis exiliens in societate alterius, ablinuerat a cibis socio suo abominabilibus. Procedens vero tempore, cōfante causa cōfauit & efficiens. itaq; Apostoli de Iudeismo conuersi tempore intermedio, sc̄lit a p̄sufficie et p̄ passionē Christi vsque ad publicationem euangeli, legitur aliquando seruasse legalia lícite modo predicēti. Sed contra hoc videtur quod hic dicitur, quod Petrus fuit rep̄ abensibilis ex tā obseruātie. Dicendum, quod non peccauit ex factō, quod erat sibi lictum, vt dīam est, sed ex modo faciendo: quia in hoc nimiam diligentiam adhibebat, ne Iudeos offendere: ita quod ex hoc sequebatur scandalum Gentilium, intantum, quod aliqui inducēbant ad credendum, quod talis abstinentia ciborum in legi prohibitorum efficitur. Et propter hoc Iudeus, qui erat Gentilium Apostolus ipsum publice reprehendit: & Petrus audito periculo Gentilium sibi acquiēvit, propter quod licet peccaverit in modo obseruātie, propter quod reprobabilius fuit, ut scribit hic Paulus in scriptura catholica, iūa nūl est falsum: sicut tamen peccatum veniale, quod bene fuit post confirmationem spiritus sancti in Apostolis. Vnde dicit Job. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipos seducimus, & veritas in nobis non est & c. d. Nos natura. Hic ex predictis insert conclusionem intentam, sc̄lit quod legalia per doctrinam euangelicam, quam predicauit, sunt exacuta, nec ulterius sunt feruanda. Et primo ostendit hoc generaliter, secundo specialiter, ibi: Si enim. Circa primum facit talen rationem: Iudei per fidem Christi contentum in euangeliū iustificati dimittunt legalia, ergo Gentiles per eandem fidem iustificati, quales erant Galathæ, quia non credentes, sicut etiam in Iudeis, & non Gentilibus. Antecedens probat Apostolus per seipsum & alios apostolos, dicens. Nos natura Iudei & non ex Gentilibus natūi peccatores. id est nos qui sumus natione Iudei, & non ex Gentilibus natūi peccatores, suppone quādū fui mus sub lege existentes.

e Scientes autem, quia non iustificatur homo ex operibus legis, propter suam imperfectionem.

f Nisi per fidem Iesu Christi. Vnde & patres veteris Testamenti non fuerunt iustificati, nisi per fidem nentur.

g Et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur. Per eandem enim fidem iustificant fides nos Testamenti, quia quem illi crediderunt veritatem, iūi credunt veritatem, & redēptionis myherium complexisse. Sed quia pseudo Apostoli dicebant, quod fides Christi non iustificat sine legalium obseruātie, ideo consequenter hoc remonet, dicens:

Caro H. ibi: Scicetis at qd n sec. Caro, ibi: ppter qd ex op. &c.
a Quod si qd. Be. Si nos reuera cognouimus, no posse iustifica
ri nos, nisi transtentes ad Christum, nunquid patitur Xps re
labi nos ad id, qd eramus? Qd si patetur, profecto minister
nobis estet peti. prioris status nsi, sicut fuillet transiuntibus

ad se minister iusticiae. Vel: qd si qd. Di
xi, qd ex opib. legis non est iusticia, qd
si nos qd in lege maiores fuimus: inue
tum, in ea fuisse pec. qd inde appetat, qd
quemus in Christo iustificari. quia
cur in Christo quereremus iustifica
ti, nisi qd in lege no eramus iusti: Et si
nos, qui qd in peccati eramus, fuimus ex
ea peccato, tunc lex ubiqd minister
peccatum. Et si lex ministeriat peccatum
tunc si Christus legem ministeriat, & pec
catum, sed no est minister peccati, ergo
nec minister legis. Qd si forte vide
retur qd eam adimplevit. Sed absit,
qd c ministerauerit docens eam post
passionem suam seruad. Eti no est
minister legis, cur eam seruare?
b In s. opinio e habiti, sed rone pbat:
c Ego, e. p. spiritualiter intellectam.
d Mor. sum le. ne carnaliter in ea iuu.
e Vi. Deo ui. Non mihi, quod iam pos
sum, quia cum Christo.
f Confixus sum cri. crux Christi extin
xit in me ardorem peccati, ut iam ul
tra ad id non extendar. Sed,
g Viuo. In virtutibus vigore bene
operandi habebo.

† Christa

Rom. 2. f

exempli di. Si. n. que d. legalia quis docui debere relinqui.
f Ite. rex i. obferno tanq necessaria ad salutem, & alios ad hoc induco
g Pta. me con. i. factio confiteor me errasse: Quod absit ideo subdit:
h Ego enim per Lx. fons am.

i Le. supple neteri.

a Sed si dicitis nos peccatis, quod legem dimisimus, &
in Chro. i. iusticiam querimus, tunc qui hoc praecepit est
peccati minister, sed nunquid qd. ministrum est, qd quis dicat.

b Quod si querentes iustificari i Chri
sto, inuerti sumus & ipsi peccatores, b

nunquid Christus peccati minister

c Quod Christus peccatorum qui legem destruxit, uel
qd cam ministravit, ego enim loquor eius legem, destruxi
ratione iustitiae, & domino & domini Iuda fœdus
nonum, secundum pactum quod pepigit cum
patrib. nostris. Per hoc enim qd dicitur: Nō
sum palla, p qd intelligentia lex Mosaica, ofē
ditur quod per legem nonum erat euacuata
1 Vt. d. u. per Christi gratiam, o subditur:
m. Chri. con. sum cru. per compassionem
ex procedente, ideo sequitur:

n Vi. au. iam non & qualis fu sub lege.
o Vi. u. in me Chri. habitans in me per gra
tiam iustificantem.

p Qd au. aunc ui. per Christi gratiam.
q In carne, i. adub ex istis i carne passibili
r In ui. fi. Dei. qui in resurrectione dabit
michi corpus immortale.

s Qui d. me. Ex dilectione n. maxima vo
luntate mortis subiit p salute nra. & qd tam
ta gis no ē negligida, sed veneranda, o subdit

t Non ab. gra. Dei. i. abieciam non repuso:
quod tamen esset, si absque legalibus non
sufficeret ad salutem. ideo subditur:

v Si e. p. i. eu. supple habebet.
x Ergo Chr. gr. m. est. i. sine c. ex quo sine
hoc habebat iusticia, quia facit hominem
digam vita eterna. Galath. vero habebat p
reconveni, p fructu sufficit mors Christi: &
p cœque debebat iocundis reputare illud
ex quo sequebatur p. obseruatio legalium
iustitiae, vel esset necessaria ad salutem.

In ca. i. vbi dicitur in Polist. Ego enim
per legem nouam.

y Cuius fides valere potest, b qd res hoc fides effica
ciam habet.

z Et in fide uiuo filii Dei: qui dilexit
a Per dilectionem. b Qui tantus. Solum, non
alius fascinum.

me, & tradidit semetipsum pro
a Alias, non sum migratus, gratia Dei. Non abicio
vel non sum ingratus, ut alius ei comparem.
me. Non abiicio gratiam Dei. Si c
Ego non recipio legem, quod esset abiicio gratiam,
ne debeo, quia .

A D D I T I O.

Foc qd. Per legem mortuus sum.
fm gl. intelligitur qd legem ve. te. spualiter
intellecta mortuus sum legi, ne carnaliter H
in ea uiuam. Vel sic: Per legem mortuus sum
i. per autoritatem legis ipsam dimisi. Ad quod alle: antur in gl. tres autoritates.

Prima Deut. xvij. d. Prophetam suscitabo tibi de medio fratrum
tuorum, qua quidem autoritas non intellecta, de notari qd prophe
ta. Ghril. suscitandis erat, cui erat credendum tanq vero legalis
latori, p. out plane fuit offensum in additione super predictum. c.

Deu. & sic h. qd alia lex a lege Mosaica erat danda. Allegatur sedo
ad hoc in gl. illud Ie. xxvi. quae in postul. allegatur. Tertio allegatur
illud Pl. Sacrificium & oblationem nolunti, aures autem perfeci
sti mihi, quod ad literam significat, quod sacrificia & oblations
qua erant de principiis ceremonialibus ve. te. non erant Deo placi
ta de se: ut ibidem expenit in postul. Vnde ha. tres autoritates,

quarum una accipitur de libro legis, alia de prophetis, alia de pali
mis, sunt fatis efficaces ad ostendendum, quod legalia veteris testa
men, erant euacuanda,

N I C O L A V S D E L Y R A.

a Quod si qua. i. in Chri. i. in fide Christi.
b In s. quod est si h. fides non iustificat abique legalibus.

c Nus Chri. pec. mi. est qd. hoc inconveniens sequitur, ex quo tradi
di sicut non iustificatur.

d Absit, qd. hoc patet falsum ex predicto, quia si. probatum est, quod

doctrina euangelica est a Deo inspirata & perfecta, quod non esset, nisi
iustificaretur nam in hoc consistit legis perfectio.

e Si e. hic ostendit particulariter, quod legalia sunt ab iusta fidei
exempli,

G L O S . O R D I N . C A P . III.

f Infensati Ga. Postquam Apollonus improbanus errorem de le
galium observatione cum euangelio ex perfectione legis eu
gelica: hic consequenter item facit ex imperfectione legis
i. Isla tamen diuisio non est praesita, quia in precedentibus posi
ta sunt aliquae de imperfectione legis Mo
saicas & conuersio in sequentibus aliquæ
ponuntur de perfectione legis euangelica.

Sed h. diuisio accipitur secundum id qd
principalius intelligitur. Et diuiditur in duas
partes, quia primo Galathas increpat secun
dus propositum declarat, ibi. Qui ergo. Pri
ma adhuc in duas, quia primo proponit
iam interpretationem, secundo interpreta
tionis rationem, ibi: Hoc solum. Circa pri
mam dicitur.

g O Infensa. Galathæ: quis nos fascina
tionis vite ille. Qd ille cuius iste legalis sacerdos gerit psonam
nobis p. psonam auctor & reparator uite p. Ad amissam vn. Qui

ascedit sup o. dñs no illi. Occusum, n. mortis Christus alen
dit. i. triphauit, diabolus & morte supando. Sed oculus fulto
ri v. cōdēnat, & in eoru sensu tantum crucifixus, ut h. in
quo nulla spes sit. In illis viuit Christus, in istis est mortuus.

m Fascinat. Fascinus, qd magicis cœlusionib. aliter quedam

oculis

Id est adulando decepit.

b Non obedi. ue. se. en angelico, per quam legalia sunt exclusa. Licet. n.

Apollonus sciret eos esse deceptos per pseudo apolitos, tamen querit,
quis nos fascinavit? non ignorat, sed admirans eorum inflabilitatem,

scie. Gen. b. d. itur. Adam ubi est? non ex ignorancia Scindum eti,
quod fascinatio aliquando accipitur pro illusione sensuum, qua aliquis

no aduerit ea qd sunt ante ipsu: & sic erat de Gal. quia iniuriam facta

Chri.

oculis hoim oñdunq. sunt. Df. est fascinus vulgo qd nocet in
A fantib. Dñr. n. quorundam oculi visu vrtes dñ & hic coru. auctus
fascinatio dñ: & p. fieri ut huic p. tñ inferuunt dñmones. Silr
& iniuria tanq fascinus viri Inuidus. n. mō sibi nocet, sed
& his in qd aliqua bona esse incipiunt vñ Salomō: Fascinatio

Dum per legem Christi un. defens. Christus est a nobis
proscriptus sicut a filio. & dum insufficientem creditis
a crucifixib. non differt.

re: Ante quorum oculos Iesu Christi

stus proscriptus est, & in uobis crucifixus.

re: Ex operibus legis spiritum acce
re: Ex quod ex fide erga adeo tristis.

pistis, an ex auditu fidei? Sic stulti

Sancto. a. Quintum statu habuimus. b. Cu
proscriptores, per carnem, i. carnes quod est continua
ti, quibus utilitas nec intus poterat haberi.

estis, ut cum spiritu ceperitis, nunc

carne consumimamini? Tanta palli

carne utilitate, a. Hoc non affluit, quia in uo
bis est, si uultis protest, hoc dicit, ut deponent.

estis, ut cum spiritu ceperitis, nunc

spiritu utilitate, a. Hoc non affluit, quia in uo
bis est, si uultis protest, hoc dicit, ut deponent.

Qui ergo tribuit uobis spiritum, i
peritus.

¶ opera: ut uirtutes in uobis, ex o
peribus legis, an ex auditu fidei?

Sicut scriptum est. Credidit Abra
ham Deo, & reputatum est ei ad iu
nus Abraham iulus ex aude. b. Quia nū est
spiritus, ut ex operibus, sed ex fide, & si mihi qui ibi u
lui non profutus, cur ei quantis.

Tanta p. est, tunc p. ponitur secunda ra
tio: quia pati derivate magnum sine can
fiat, sicut in fidei etate de Galathis, propter qd

erat incepisti sicut fatus, & hoc est quod Rom. 4. a
d. e. Tanta p. est, tunc p. exponitur dupli
citer. Non modo de persecutionibus, quas pro
Christo susciverant.

i. Sine c. f. sine utilitate proueniente, imo
cum detimento. Minus enim dicendo plus

significat, per deceptionem enim pseido apo
stolorum dicta sufficiunt perdiderent me
ritum, & cum hoc incurebant peccatum.

k. Sit. si. i. si peruerteris in errore, qd.
ab i. i. si peruerteris in errore, recipie i. iterum gra
tianam bonam mortificata renifiacant. Alio
modo exponitur de expensis, quas fecerant d
apostoli apostolis, & sic p. fuerant da
nū i. p. & sic utilitate spirituali, imo
temporalibus bonis.

l. Qui e. Post Galathas i. creatione, hic di
viditur in duas partes, qd pri
mo hoc declarat per rationem adaptacione ea. se. Tria
ad hunc in duas, quia primo ponitur, secundo solvit tacita questio, ibi
Quid igitur. Circa primum facit taliter rem, Illa lex, quae non iustificat,
ne benedictionem Dei confort, nec hanc dicitate affert, taqna imperfeta
est, adueniente lege iustificante, benedictionem Dei confortante, & he
reditatem etiam aeternam afferente, sed sic se habet lex Mosaica ad eam
g. propredo apostolis, & sic p. fuerant da
nū i. p. & sic utilitate spirituali, imo
temporalibus bonis.

m. Et operatur uer. in uo. i. miracula uidentib. uobis, de quo certum est,
q. ipse Deus, quia talia fieri non possunt nisi uirtute diuina. Facit ne hoc

n. Ex o. lex an. ex f. i. ex receptione fidei Christi, q. d. manifeste par
tet per effectum, quod hoc non est ex merito legis, sed ex merito fidei,
qua talia non sunt uerantibus legem, sed recipientibus fidem. Et con
firmat per scripturam, di.

o. Si. scri. est. Gen. xxv. b.

p. Cre. Abra. Deo & re. est ei ad in. & sic ex fide Christi uenturi iusti
ficatus fuit, & non ex operibus legis, que per magnum tempus posse

fuit data. ideo concludit,

q. Cognol. er. quia qui ex f. i. credentes per fidem Christi iustificari.

r. His. Abra. i. imitatores fidei sue, & per eam iustificatis & ipse

s. Prouidens autem. Hic declaratur secunda pars minoris, scilicet q
beneficio Dei non habetur ex lege, sed ex Christi fide, di. Prouidens au

tem id est Deus autor scriptura.

t. Quia ex f. i. Gentes de. & non ex lege, ut predictum est.

u. Prenunciavit Abra. Ge. xxv. ante dationem legis longo tempore

v. Quia benedicentur in te. o. G. quod impletum est in Christo ab

Abra. descendente secundum carnem, in quem ex omnibus Gentibus

aliq. credunt, & plenus impletum circa eam mundi.

y. Igt. qui ex f. sunt, i. de numero fidelium.

Tom. v.

L 2

¶ Benedicentur

Glos.ord. Ad Galathas. Cap. III. De Lyra.

Ga. Quicunque enim ex. Quod intelligendum est nō de operibus que ad mores, sed quae in obseruationibus illis fiebant. Prodest lex in tabulis scripta, cetera onus sunt.

b Scriptum est eis. Qui ex opib. legis sunt maledicti, qd sicut scripti est a Moysē Deuteronomio; Maledictus ois hō &c.

Dent. 21. d

c gentes . Non dicit scriptura in feminis . sicut faceret, si G de multis veler intelligi, sed in semine: sicut qui de uno vult in

N I C O L A V S D E L Y R A.

a Sicut Abraham benedictus est per fidem de fuit , benedicentur cum fideli :

b Qui ex fide fuit bene dicitur. ex operibus enim in legis non sed maledicti. Et id non est intelligendum aliter quam super expofitum, ut dicatur, in te. in tuorum operum finalitudine.

c Sub ma. su. Quia nō possunt illa implere.

d Multa precepit que oia nullus im

plerit poterit, sed in onus data sunt &

e ideo omnes maledicti. In quo innuit

f desideriam eum esse Saluatorem, qui

finem ponat his . & liberet nō solum

ab aliis peccatis, sed a maledicto legis

Cur ergo Galathas transeunt a gratia

ad maledictum?

t executa- c iustificatur apud Deum. Qui eum gra-

tit colit, si non cupiditate appetendi

aliquid ab ipso præter ipsum, uel timo-

re amittendi. In ipso enim solo, uera

nostra beatitudo est . & perfecta est.

d Lex autem &c. Ex fide est iustitia &

uita, sed lex non est ex fide, posset, n. vi

deri, q opera legis ex fide fierent, vt

pro eis sperarent aeterna, quod nō est,

sed ex timore penæ illa seruabant

e Vinet in illis. Non ait qui fecerit ea,

viet in ea, cu pñmisit, lex nō est ex

lege, vt intelligas legem in hoc loco pro

ipsi operib. qua in illis obseruationi

bus fiebant, posita. Qui at viuebat in

his operibus, timebant viq, si non ea

fecerint lapidationem, vel crucem, vel

aliud huiusmodi pati. Qui ergo fecer-

it ea, viuet in illis, non apud Deum. i.

habebit pñmū, ne ista morte punia-

tur. Qui autem ex fide viuit, cu hinc

exirent, tunc magis habebit præsentis

sum pñmū. Non igitur ex fide

viuit quisquis præfentia qua uidet-

ur, vel cupit vel timerit, quia fides Dei

ad iniurias pertinet.

f Deu. 21. f Factus est rei ueritate. Maledictus,

id est mortalitas.

g Male qui per Q. Satis ad pñnam sit,

q suspensus moritur reus, & q illic ē

viq; ad uespera, ut tunc deponatur &

sepietur, ne si ibi sit diuinus, maius

sit opprobriu, & macula generi eius.

Hiero. In Hebreis, & nostris nunc co-

dicibus in Deuteronomio habetur:

Maledictus ē Deo. In antiquis tamē

Hebreorum codicibus nō hñ nomē

dei. Et puto post passionem dñi ab ali

quo appositiu esse, vt nos qui maledicti

a deo credimus Christum, ifam-

ret. Sed non est hoc in contumeliam dñi

Quid mirum si male-

dictus dñ Deo, q hñ in seqꝫ Deus odit. i. reprobator & dolet

peccati. i. morte. Male. i. mortuus: quia mors ex maledicto:

Et maledictu ē omne peccatum. Vel ipsum qd fit, ut sequat sup

pliū. Vel ipsum supplicium, quod & vocatur pñmū, quia

ex pñmō fit. Male. Deo: quia Deus odit peccatum & morte no-

stram, cum ad delendum eam misit filium suum.

b Ois. etiam Christus, ne futuri haeretici negent eius ueram

mortem. Insipiens honorificentia Christum a maledicto qd

morti cōiunctū est, sepat. Pñma ergo peccati. cum non ex be-

neditio necellari uenit ex maledicto & que dñ. Si tetige-

rit, morte moriemini. Vel maledictus i. mortalitas: mortalitas

aut ex pñmō ē. Maledictu gemina culpa & pñmū. Vñ & male-

dictu doob. modis dñ. Læctio & pañlio. i. fñ culpa & pñmū.

Nō nō qd maledictus, qd crucifixus, sed qd in tale incidente

reatu, ut meruerit crucifigii, qd nō Christ. Et iō licet sit repu-

tatus, nō fuit maledictus maledictione pñmū, & si culpe.

i Fratres se. h. Q. Probaui per rationes & auctoritates, q per fi-

dem non per legem datur spiritus, iusticia, beatitudine. modo

dico i. probo idem secundum humanā cōfuetudinem. in qua

quis sepe non sit firmata, amē firmū. i. fñ. i. ab homine fa-

ctum suis hereditibus. Similiter Testamentum Dei lex nō fa-

cit irrum, sed pñmitut cui factum est, id est Abraham, ut ex

dantis, & accipientis dignitate uideatur incommutabilis spō

sio. Et jemi. id est Christo. Non qd ad eum fieret promissio, sed

ad eum pertinebat, quia per eum promittebatur danda bene-

dictio. Et qd femen illud Christus sit, non aliis, notat ex uer-

bis scripturæ, quæ est, In semine tuo benedicentur omnes

gentes.

Abrahæ di-

Glos.ord. Ad Galathas. Cap. III. De Lyra.

G vult intelligi, ut illud vnum est Christus. dicit Apls. Non enim A potest inueniri alius, qui omnes gentes benedixerit.

a Hoc autem d. Hoc promisit Deus Abraham, hoc aut̄ testimoniū firmatū p̄ iuramento dico & affirmo, qd lex nō facit irritū, de qua non est hoc pñtādū: qd data est tantum ad tps: qd post

multū tpsa promissione facta Abraham, lex data est, de qua si est benedictio, homines illius tpsis Abraham Isaac & Jacob, non can habuissent

b Lex non fuit i. fñliū, quod faceret, si per eā daretur benedictio. Promissio n. illa non dixit, qd p̄ legē, sed p̄ semin. Quod si per legem benedictio, frustra semini promisi, & frustra semini ipsum uenit. Lex non facit irritū, qd ī valeret ad euacuādā pñmissionē, qd est falsa, & Deus mendax. Euacuareatur Nam si ex lege datur hæreditas. i. eterna beatitudo, tunc non ex eo, qd promissio dixit (destruit consequens) sed ex promissione datur, qd in parte oñdit, qd Abraham, de quo costat, qd si ne lege fuit, dedit Deus per re promissio n. i. p̄ Christum sepe promissio n. c Quid igi. lex? Au. in libro retraçatio- nū. Oli cū exponerē hoc capitulū ita diffinguedū putari, ut interrogatio ēt Quid igi. Ac deinde ēt rñsio, Lex pp̄ tral. & c. Qd qd nō abhorret a uero, sed melior mihi vñ ista distinctione, ut interrogatio sit, Quid igi lex? Et inlera tur rñsio pp̄ tral. & c. Qñquidē lex non est ad iusticiam, uel ad bñtudinē qd ergo est eius utilitas? Cur a Deo data? Deinde ne fructu videatur data, cur data sit, explanat. Lex posita est in medio propter trans. & c.

d Propter trans. p. est lex. Posita est i. me dio, inter promissio n. & semin., cui faceta est promissio n. i. inter Abraham & Christū, vt populi Dei erudit sub

B timore Dei, ut dignus fieret exciperre promissio n. qd est Chri stus. Vel pp̄ r̄ aggressiones, i. ut hñ superbe, de suis uirib. fides acciperet præcepta in qb. deficiēs, & factus prævaricator libe ratorē, saluatorē requiretur. Data est ergo lex ad domidā homini superbia, iusq; pñdā infirmitate. Data est ī du ri in flagellum. Data est etiam in signum futurorum ut futu ra figuris attestaretur. Ecce quatuor causas datae legis breuiter distinctiones, quæ in epistola ad Romanos plenus explicantur ubi dicitur. Lex posita est intrat.

e Ordinata per aetate Lex dico ordinata per angelos. i. Moysen, & alios ministros Dei uel ministerio angelorum hominibus data, in quib. angelus erat vtq; pater & filius & spñlētū. Ali qd sine villa distinctione persona Deus per illos figurabatur. Et nota quod non ait data, sed ordinata, quasi ordinabiliter data inter tempus naturalis legis, de qua coniunctū sunt, quod iuuare non potuit & tempus gratia antequam de lege coniuncti erant, qui ergo nunc eam reducunt, contra ordinem angelorum facit. Magno Dei confusio factum est, ut post hois calum illico lex non daretur vel Dei filius mitteretur. Nisi nō hois superbia prius expiret arbitrii sui libertati sufficientiam arrogaret, & legem sup̄slue datā, & Dei filium frustra uenire si iudicaret. Item nisi prius lex scripta daret, p̄ quā qd posset probaret, Christi adnētū sup̄slue iudicaret. Ne iugitor hñ de trahē uel murmurādī occisionē haberet, reliqui ēt Deus prius in libertate arbitrii, in lege naturali, ut si uires naturæ sua cognosceret, vbi cū deficeret uidens sibi, liberū arbitriū non sufficeret ad iusticiam nec se humiliaret ad pñscendā grām, sed superbe legem scriptā legi nature adiūtam sibi sufficeret putans clamabat: Non deest qui implat, se deest qd iu beat. Ut tigitur & de ipsa conuinceretur, antequam filii mitte ret, legē dedit, quæ partim morbum detexit, non cōsumptū. Qua data inualitū morbus, & aucta est iñfirmitas, qd legē dicitur. Et quod dicitur: qd pñtādū. Prepter tr. & c. pñiendam & reprimendam.

f In ma. In pñtā xpi, ut staret dñ uel vñ cōfaret ergo ī dñ facitis qd cōfaret. Vel in ma. me. Et qd mediator ē iter duo extrema, videre, uel qd xps nō ēt Deo, uel qd duo dñ ēt. Ad qd ridet, & si mediator nō ēt unius, sed duarū extremitatū, tñ ēt Deus

g Iustificatur lex? Propter t̄. i. Deo iam non est tenenda transgressionem posita est, donec ī

h ueniret semen, cui re promis- o.

i Deus. Qd per eum benedicentur omnes gentes, contra quem facit qd legem reducit.

j rāt, ordinata per angelos in manu ī

k Donat de. ergo non ex lege.

l Quid igi. lex. Hic consequēt. Apostolus respondet tacite questione. Ex hoc enim, quod Apostolus dixit, quod ex lege non est iustitia, nee be nedictio, nee hereditas: qd cōfaret. Ne iugitor hñ de trahē uel murmurādī occisionē haberet, reliqui ēt Deus prius in libertate arbitrii, in lege naturali, ut si uires naturæ sua cognosceret, vbi cū deficeret uidens sibi, liberū arbitriū non sufficeret ad iusticiam nec se humiliaret ad pñscendā grām, sed superbe legem scriptā legi nature adiūtam sibi sufficeret putans clamabat: Non deest qui implat, se deest qd iu beat. Ut tigitur & de ipsa conuinceretur, antequam filii mitte ret, legē dedit, quæ partim morbum detexit, non cōsumptū. Qua data inualitū morbus, & aucta est iñfirmitas, qd legē dicitur. Et quod dicitur: qd pñtādū. Prepter tr. & c. pñiendam & reprimendam.

m Ordinata per aetate Lex dico ordinata per angelos. i. Deo, sed per angelos, ut habetur. Ad. v. e. de Moyse. Hic est qui fuit in ecclasia in solitudine cum angelo, quod loquebatur ei in monte Sinai, quia tamen ille angelus in persona Dei loquebatur, frequenter noctu atr Dei in Exodus. q In manu mediato. Id est in potestate Christi ad immunitandū casū pro voluntate sua tanquam dominus eius. Tñ dicitur Matthæi. xxi. a. Dominus est filius homini, etiam sabbathi.

n Copta- Tom. v.

o Cui re promis- L. Mediato

p Ordinata per aetate. Non enim fuit data immediate a Deo, sed per angelos, ut habetur. Ad. v. e. de Moyse. Hic est qui fuit in ecclasia in

solitudine cum angelo, quod loquebatur ei in monte Sinai, quia tamen ille angelus in persona Dei loquebatur, frequenter noctu atr Dei in Exodus. q In manu mediato. Id est in potestate Christi ad immunitandū casū pro voluntate sua tanquam dominus eius. Tñ dicitur Matthæi. xxi. a. Dominus est filius homini, etiam sabbathi.

r Copta- Tom. v.

s Copta- Tom. v.

t Copta- Tom. v.

u Copta- Tom. v.

v Copta- Tom. v.

w Copta- Tom. v.

x Copta- Tom. v.

y Copta- Tom. v.

z Copta- Tom. v.

aa Copta- Tom. v.

bb Copta- Tom. v.

cc Copta- Tom. v.

dd Copta- Tom. v.

ee Copta- Tom. v.

ff Copta- Tom. v.

gg Copta- Tom. v.

hh Copta- Tom. v.

coptauit puer mortuo, & surrexit mortuus. Hic ēt ange

lus ille, in cuius defensu mouebat aqua, & sanabatur unus.

Ioh. 5. 4. Sper. 12. 6. Siderium triplex

Ante legem namque homo mortuū

fuū non agnoscebat ideoque filebat

nec querebat remedium. Vt autē lex

subintravit. & offendit languidū uel

nera sua, mox ruptum est silentium, & coepertum egri poscere remedium

Sed per opera legis ubi non est salus,

Glos. ord. Ad Galathas. Cap. III. De Lyra.

Eccl Deus unus cum Deo patre dininam naturam, cui mediat per humanam.
a. **Stet Lex quā hēt mediator, Iudeorū nō est: sed tñ ipse mediator nō est nō vnius p̄p̄t. Iudeorū q̄ legē habuerunt, sed & Gentilū & tō nō q̄ans legē v̄tha eatis mediatores.**

Mediator non est vnius, sed tñ cū vn⁹ sufficiens ad oēs reconciliandos Deo,

qui Deus & homo inter Deum & hominem.

Chri. quā. & mediator. Augu. Sed duorū quia

duos poplos discordes pacificavit in le-

lapide angulare; hinc numerū deorū:

in deritū legis auferens, per q̄ dīcor

dabante dēs duos in se. Sed finis tōs

Xps nō est arbiter duorū, qui inducū

in legē deob. fecerūt vniū p̄p̄t, &

vniū p̄p̄t nullus est mediator. Dens

auerit. Hoc dicit, ne Xpm (qui sūn

q̄d nō mediator) p̄dicando Deum

vniū Deo cōtrariū p̄dicare videret:

q̄a p̄fē hō iuxta quo d Deus cum p̄c

vniū est: pater n. & filius vniū Deus.

Aug. Si filius Dei in naturali & quali-

rate patris maneret nec le exinaniret

formā sūni accipiens, nō esset media-

tor Dei & hoī, q̄a ipsa trinitas vniū

Deus est, eadē in trib. s. in patre & fi-

lio & sp̄tū deitatis aeternitate & q̄

qualitate cōstāte. Si ergo Xps unā nō

hēt naturā, vñ medius erit: q̄a nisi ta-

lē dederis inter Dei & hoīes qui ita-

sit medius, vñ Deus sit pp̄ diuinitatē,

& hō pp̄ humānitatis naturā, q̄o hu-

mana reconciliēt diuini nō oñis.

Nā p̄fē veniens prius in sc̄p̄ huma-

na diuinis sōciāt p̄ vniūs naturā

cōlonē, in vna eadē q̄ p̄fōna deinde

oēs fideis patri recōciliāt Dco, dū

fanati sunt ab impietate superbie qui

enī humānitatem Chriſti credendo

dilexerunt, & diligendo imitati sunt.

b. Lex ergo ad Q̄ quidē lex est pp̄ trāl

grēlinōmērē, est contra promissū,

vt per eam impleat a iter quam pro-

mīssū est. Nō quia ex lege non est

vita, i. aeterna beatitudē, q̄a si inde

elet vita tunc & iusticia; sed non est

ex ea iusticia. Et hoc est;

c. Sed con. om̄ Iudeos oīno clausū sub

peccati dñio lex ipsa. Vel oñdit oēs

hoīes clausūs tñ peccato. Sed con. se.

Idem quod ad Romanos: Conclūt

Dēus oīa in iūficiā, ut oīm mīfereā

tur. Notis peccatis per legem, conclū-

si sunt, ut se excusatē non possint, sed

quarant mīam. Sed con. se.

f. & i. ostendit oēs hoīes conclusūs esē sub peccato. Dat

a. Est in. lex non vt peccatum auteret, sed vt sub peccato oīa cō-

clūta ostenderet. Data est, vt ægrum de morbo conuinceret,

qui sibi sanus videbatur. vt peccata demonstrentur, non au-

terentur. Data est, vt inueniret se homo, non vt morbus san-

retur: sed in præcuratione morbo crecente medicus requi-

retur. Qui ergo negat agitūdinem suam, superfluum indi-

cāt Salvatorem, ergo & in natura nostra creatorem laude-

mus, & propter vitum quod nobis inflictū est, Salvato-

rem queramus.

d. P̄mis quām. (Quod ergo post.)

e. Veniret fides Spontanea, quam nullum meritū aduocauit.

f. Cūtodiēbām. Non libet, sed iūtū.

g. Cond. si. Vt sic aſiūt, duceremur.

h. In eam, id tñ tan bonam fđem.

i. Que Tempore Chriſti erat.

k. Reuelanda. Vbi multa aperta sunt que prius obscura.

Ecce honor legis: quia custodiuit vt pedagogus: sed hoc non ma-

gnūmēt, quia puerorū est, non adulortum.

l. Pedagogus noſter fui in Chr. te. Institutione Chriſti: qui ideo

inſtituit, vt sic vienientes ad fidem quasi pueri ad perfectio-

nem iūficiemur. Veli in Chriſto id est in exequendis prece-

pis Chriſti.

m. Omnes enim fūs per fī. Nos Iudei tempore fidei pedago-

gūmēt delerimus: quia omnes uos Gentiles, qui non habui-

ſtis legē, fūs filii. Quod ergo uestro exemplo deseruimus,

uos accipitis? Quā diceret: Non debetis hoc facere.

n. In Chro Iefu, in institutione Chriſti, & ad similitudinem

mōritis eius.

o. Indūtis: Id est conformes ei facti fūs, quod est vo-

bis honor, & contra aſtus protectio. Quod autem

Christus indumentum sit, alibi Apostolus aperit dicens: Iudei uite nos dominum nostrum Iesum Christum.

Aug.

Q̄ui Deus & homo inter Deum & hominem.

mediator. Augu. Sed duorū quia

duos poplos discordes pacificavit in le-

lapide angulare; hinc numerū deorū:

in deritū legis auferens, per q̄ dīcor

dabante dēs duos in se. Sed finis tōs

Xps nō est arbiter duorū, qui inducū

in legē deob. fecerūt vniū p̄p̄t, &

vniū p̄p̄t nullus est mediator. Dens

auerit. Hoc dicit, ne Xpm (qui sūn

q̄d nō mediator) p̄dicando Deum

vniū Deo cōtrariū p̄dicare videret:

q̄a p̄fē hō iuxta quo d Deus cum p̄c

vniū est: pater n. & filius vniū Deus.

ex fide

mediator. Mediator autem unius a-

b non est: Deus autem unus est. Lex et

a Non est inimica promissū, sed confirmat eam.

go adūcītis promissā Dei? Absit. Si

enī dīmā est leſ, que posset uiui-

a Non fūlū ex opīnione, b. Sed cum hoc non sit,

ponit condēmātū. c. Finis tōs.

conclūt scriptū omnia sub pecca-

a Cōrē data, b. Cōrē data, est gratia quae re-

turn. c. Deo dīs disipūt, ut hoīes, noī a tua & le-

giū intīmū accelerent ad gratiam, & credendo pro-

mīscātū.

b Deus autem unus est. Homines autem

multi: faciūt rāmenū uūon extēmū per

uītūtēm fidei.

c. Lex ergo adūcītis promissā Dei. Hic

ponitū secunda vīlitas, que est homīum

conclūt sub peccato: que conūgit. Eſt n.

Christus mediator Dei & homīum recon-

ciliātū homīes Deo patrī.

Sed quia unū extēmū est simpliciter indūfīsiblē, scilicet

Deus, id est subdīt.

N I C . D E L Y R A .

a. Mediator autem unius non est. Sed

duorū extēmū que conūgit. Eſt n.

Christus mediator Dei & homīum recon-

ciliātū homīes Deo patrī.

Si enim data est leſ, que posset &c.

Iustīcia infūsa, que facit dignū uitā-

terna.

e. Vere ex lege effēt iustīcia. Et non ex

promissō, Abrahā fācta, & sīcēpē legē

et iūtāta.

f. Sed con. scr. id est lex Moysi, que est lex

scripta.

g. Omnia sub peccato. Inquantum pecca-

tum offendebat nec mandabat.

h. Ut promissō. De iūficationē, & per

consequētēs de bāxē tātēs conētētē.

i. Ex hīle Chriſti. i. p̄fēdēm eis.

j. Dātērē credēt. Fide formata, que ten-

derē facit in Deum.

l. P̄mis aut. eu. His ponitū tētā: mīlitā

que est iūtātē dūtētē. dūtētē homīū ad fidēm Chriſti

ad fidēm Chriſti.

m. Sub leſ custodiēbamur, s. per cultūm unīus veri Dei.

n. Conclūt in eam fidēm, que reuelanda erat. Eſt enim eadē fī-

des in novō & vētē Tēfālē. fīdēm fidēm, fidēm impētē, & figūrātē.

o. In quo illūrētā: in novō uero est explicitā, & reuelata. Ex quo concludit

o. Iaque lex pedagogus noſter fuit in Chriſto: Id est disponens ad

Chriſtū. s. p̄fēdēm p̄fēdēm, ad uirtutēm tempore futūrō habēdūm. i. deo subdīt.

p. Vt ex fide, reuelata.

q. Iustīcio infūsa.

r. At ubi uenit fides. i. tempū; fidei reuelata.

s. Iam non sumus sub pedagogō, s. sub obſeruationib⁹ legalib⁹, si-

eu puer aduente atate adult

Glos.ord. Ad Galathas. Cap. III. Glos.ord.

Ea Mundi. Augu. Quia lex non caelestia, sed terrena promittebat: vel transitoria, ut mundus. Vel in elementis sunt nō come
niā lunares dies & sabbatum.

b v. plen. temporis. i. postquam totum spaciū illud fuit adim
pletum, quo lux dure debuit, tunc misit Deus. *Premiū ad tem
poris.* Sciebat quando venire deberet, uel etiam pati &c. Non est enim ho
ra eius vel nostra, nisi voluntas eius. Ante tamen longa eries praeconum
praemitenda erat.

c Misit Deus filium. Vnde: Ego inquit a patre exiui, & veni in hunc mundū.

d Et tamē de illo dicit euāgelistā Iohānes. In mundo erat, & mūndus pīpū
fa est, & mundus cū non eo Deinde

e cōnīgit: In pīpū venit. Illuc ergo mis
tus cū ubi erat Vñ & illud ap̄pheta di
cit. Calū & terrā ego impleo. Querē
dū est ergo, quomodo intelligat ista
mīlio. Si tā lobīe de Dei filio, q̄ dī
gna sunt opīcīemur. Iō mīlium intelli
gere debemus, quia ex illo incompā
hēsiblē, ienarrabilē secreto maieſta
tis pīmē dedit se cōphēdēū mēti
bus nō nisi Dei verbū, nō solū cū se ex
inaniret, sed ēt cū hītare nos nō sic
seriuptū est. Quoniā inhabī in illis,

f Ex mīlio. Vñ Hebrae locutionis
mīliēs dō nō corruptas, sed feminas,
e factū sub le. Vt apparet circunci
fūs quāli filius Abrahā, cui pīmīlus
erat, signū hīs ciuii cui pīmīlus fue
rat, in quo implēta est circūcīcio: & iō
signū iam cēfēt. Credīt enim Abra
ham se habītūrū filium, in quo be
nedicētūr omnes gentes, qđ iam
factū cēdīmus.

g Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f. r. i. partēs effēmūs di
tūne glōrie. Sicut enim ipse natura p
ticipat, ita ad suā vidēdā nos adoptat.

Hic n. adoptionē recipim⁹, qđ ille uni
cus Dei filius nō dēsignātūs est pīci

F pationē nīra nature, fac̄t̄ ex muliere,
vt nō solū unigenit⁹ es̄t, sed ēt pīo
genit⁹ i. multis fratrib. fieret. Adoptio
nē aut̄ dicit, ut diffīctē intelligamus vñcū Dei filiū. Nos n
bīfīcio & dignationē filii Dei sumū, ille natura est filius, q
hoc est quod pater. Aug. contra Faūlūm. Vñcū enim filiū

B Deus habet quem genuit de subītātā sua: Nōa tem non

mē genit⁹, sed fecit. Et iō vt frātes Xpī sūm̄ noſtrū modū face
ret adoptati Ilte ita: modū, quo nos Deus cū iā es̄t⁹ ab

ipso nō nati, sed cōdīti & iſtūtū, verbo suo & ḡfā sua genit⁹:

vt fili⁹ eī es̄t⁹, adoptio vocat: vñ: Dedit eis pī. Dei fī &c.

g Recipere dixit, non acciperem⁹ ut significaret nos hoc ami
sile in Adam, ex quo mortales iūmus.

h Vt adopī. f.

Ad filio. Quod natum est in te, nondum n. de illa natu erat, sic nascuntur parvuli in uisceribus ecclesiæ donec formati exeat. Aug. filio. Itē incipit ostendere ex ipsa lege, quare nō sit tenenda. Me imitamini, quia filii mei eis. Vēl non solum ex supra dicit probatur lex dimittenda, sed & autoritas ipsius legis hoc ostendit. **Filio: Dicte &c.** Rēspōdete, utq; hue n. pendas sententia. Et in terporum illud quos terum par. &c.

b Donec Christus. Quem deformatis formosus fit in uobis. Vel ut formosus a. q.d. eos formati in Christo. **Donec Christus &c.** Vt s. recipiat similitudinem eius, quam uero iustio perdidisti. Per paucorum n. est pensare, qui laborat in prædicationibus patrum, quātis ve doioribus animas in fide, & conuertia tione recta parturiunt. Vnde Apolotus primum per fidem illos generat in baptismo, sed postea defor. ati sūt per pœnū & infirmi facti; nunc cum dolore reformat eos. unde addit, donec formetur Christus in uobis. Con cipientes n. fidem & sensum fidei nō aduentores, formatum Christum in animis suis habere negātur. Aug. Formatur n. Christus in corde credentiū, cum illis sacramenta gratiae panduntur, & ea, quae obscura videbantur, per spicula sunt.

a Non nulliter. **b** A fide ac legem, vel a dilectione mea. **c** In mo. si. Quod in tali loco significat, q; contra alias gentes essent superbi de mandato, vel ipsi essent superbi & tumidi contra ipsum mandatum. Quod refutis est Agar. i. significatur per Agar. Agar alienatio; quia alienat ab hereditate.

k Mon. Am. Per omnia est cor & similius ei Ierusalē i. Iudaico populo, q; nūc est i. qui tūpiter seruit totus populus mater, singuli sunt filii, vel profecti, q; omnes timore precepit seruit. q; hæc omnia patet, q; vetus lex non est tene da, sed noua quæ sursum, quæ libera.

l Arabia, qui coniun. Humilitas, vel affli

g etio, qui affligebantur sub carnibus obseruantis.

A Et que seruit. Superba est sanctorum ciuitas, sicut in quibusdam

f quos hic parit, idhuc peregrinat. Sara sterilis significat, q; na

g tura humani gressu peccato vitia, & idco damnata nūl ve

h re felicitate in posterū mereretur. Haec per reprobationem

i natus signat filios gratie, & quia hoc

j non per regenerationem, sed p; generatio

n nē futū erat, ideo tunc imperata est circūcisio, q; de Sara promissus est filius. Circūcisio n. significat naturam exuta ueritate nouatam. Quod oēs

s filios et seruos circumcidit iubet, ad omnes istam gratiam pertinere tellatur.

b Que est m. Quia singulari uerbo & exē

p ple eius instruti ex caritate seruiunt.

Q uis est m. Amb. Ciuitas celestis mater

a & non tamum apud vos, sed & ex amio

b & non tamum apud vos, sed & ex amio

c & non tamum apud vos, sed & ex amio

d & non tamum apud vos, sed & ex amio

e & non tamum apud vos, sed & ex amio

f & non tamum apud vos, sed & ex amio

g & non tamum apud vos, sed & ex amio

h & non tamum apud vos, sed & ex amio

i & non tamum apud vos, sed & ex amio

j & non tamum apud vos, sed & ex amio

k & non tamum apud vos, sed & ex amio

l & non tamum apud vos, sed & ex amio

m & non tamum apud vos, sed & ex amio

n & non tamum apud vos, sed & ex amio

o & non tamum apud vos, sed & ex amio

p & non tamum apud vos, sed & ex amio

q & non tamum apud vos, sed & ex amio

r & non tamum apud vos, sed & ex amio

s & non tamum apud vos, sed & ex amio

t & non tamum apud vos, sed & ex amio

u & non tamum apud vos, sed & ex amio

v & non tamum apud vos, sed & ex amio

w & non tamum apud vos, sed & ex amio

x & non tamum apud vos, sed & ex amio

y & non tamum apud vos, sed & ex amio

z & non tamum apud vos, sed & ex amio

aa & non tamum apud vos, sed & ex amio

bb & non tamum apud vos, sed & ex amio

cc & non tamum apud vos, sed & ex amio

dd & non tamum apud vos, sed & ex amio

ee & non tamum apud vos, sed & ex amio

ff & non tamum apud vos, sed & ex amio

gg & non tamum apud vos, sed & ex amio

hh & non tamum apud vos, sed & ex amio

ii & non tamum apud vos, sed & ex amio

jj & non tamum apud vos, sed & ex amio

kk & non tamum apud vos, sed & ex amio

ll & non tamum apud vos, sed & ex amio

mm & non tamum apud vos, sed & ex amio

nn & non tamum apud vos, sed & ex amio

oo & non tamum apud vos, sed & ex amio

pp & non tamum apud vos, sed & ex amio

qq & non tamum apud vos, sed & ex amio

rr & non tamum apud vos, sed & ex amio

ss & non tamum apud vos, sed & ex amio

tt & non tamum apud vos, sed & ex amio

uu & non tamum apud vos, sed & ex amio

vv & non tamum apud vos, sed & ex amio

ww & non tamum apud vos, sed & ex amio

xx & non tamum apud vos, sed & ex amio

yy & non tamum apud vos, sed & ex amio

zz & non tamum apud vos, sed & ex amio

aa & non tamum apud vos, sed & ex amio

bb & non tamum apud vos, sed & ex amio

cc & non tamum apud vos, sed & ex amio

dd & non tamum apud vos, sed & ex amio

ee & non tamum apud vos, sed & ex amio

ff & non tamum apud vos, sed & ex amio

gg & non tamum apud vos, sed & ex amio

hh & non tamum apud vos, sed & ex amio

ii & non tamum apud vos, sed & ex amio

jj & non tamum apud vos, sed & ex amio

kk & non tamum apud vos, sed & ex amio

ll & non tamum apud vos, sed & ex amio

mm & non tamum apud vos, sed & ex amio

nn & non tamum apud vos, sed & ex amio

oo & non tamum apud vos, sed & ex amio

pp & non tamum apud vos, sed & ex amio

qq & non tamum apud vos, sed & ex amio

rr & non tamum apud vos, sed & ex amio

ss & non tamum apud vos, sed & ex amio

tt & non tamum apud vos, sed & ex amio

uu & non tamum apud vos, sed & ex amio

vv & non tamum apud vos, sed & ex amio

ww & non tamum apud vos, sed & ex amio

xx & non tamum apud vos, sed & ex amio

yy & non tamum apud vos, sed & ex amio

zz & non tamum apud vos, sed & ex amio

aa & non tamum apud vos, sed & ex amio

bb & non tamum apud vos, sed & ex amio

cc & non tamum apud vos, sed & ex amio

dd & non tamum apud vos, sed & ex amio

ee & non tamum apud vos, sed & ex amio

ff & non tamum apud vos, sed & ex amio

gg & non tamum apud vos, sed & ex amio

hh & non tamum apud vos, sed & ex amio

ii & non tamum apud vos, sed & ex amio

jj & non tamum apud vos, sed & ex amio

kk & non tamum apud vos, sed & ex amio

ll & non tamum apud vos, sed & ex amio

mm & non tamum apud vos, sed & ex amio

nn & non tamum apud vos, sed & ex amio

oo & non tamum apud vos, sed & ex amio

pp & non tamum apud vos, sed & ex amio

qq & non tamum apud vos, sed & ex amio

rr & non tamum apud vos, sed & ex amio

ss & non tamum apud vos, sed & ex amio

tt & non tamum apud vos, sed & ex amio

uu & non tamum apud vos, sed & ex amio

vv & non tamum apud vos, sed & ex amio

ww & non tamum apud vos, sed & ex amio

xx & non tamum apud vos, sed & ex amio

yy & non tamum apud vos, sed & ex amio

zz & non tamum apud vos, sed & ex amio

aa & non tamum apud vos, sed & ex amio

bb & non tamum apud vos, sed & ex amio

cc & non tamum apud vos, sed & ex amio

dd & non tamum apud vos, sed & ex amio

ee & non tamum apud vos, sed & ex amio

ff & non tamum apud vos, sed & ex amio

gg & non tamum apud vos, sed & ex amio

hh & non tamum apud vos, sed & ex amio

ii & non tamum apud vos, sed & ex amio

jj & non tamum apud vos, sed & ex amio

kk & non tamum apud vos, sed & ex amio

ll & non tamum apud vos, sed & ex amio

mm & non tamum apud vos, sed & ex amio

nn & non tamum apud vos, sed & ex amio

oo & non tamum apud vos, sed & ex amio

pp & non tamum apud vos, sed & ex amio

qq &

Glos.ord. Ad Galathas. Cap. VI. Glos.ord.

^a Quis est ea addit. sua. Cū vero dicit: In spiritu, nō addit suo: Et quia semen carnale ex homine est, semen vero spirituale ex spiritu Dei est. Mēsis vero hic in fine promittitur. Ideoq; in fermentando persecutantia opus est.

^b In car. in spiritu Amb. Homo ex spiritu constat & carne: ^c Iō

de utroq; seminar. Porro homo etiam Christianus ad comparationem spiritusflanci caro est.

^d Qui au. se i. sp. Aug. i. qui spiritui datum afferuntur, tamen ex fide, cum charitate seruere do iustitiae, & legem spiritualiter intellegendo.

^e Non si homo non imposuerit finem operi, nec Deus imponit remuneratio. Quantum seminauerimus in operibus, tantum metemus in fructibus. Et quantum auditas inquirentis se dilatauerit, tantum se aperiet ad premium manus retribuentis: quia sic recipiet quifq; quomodo facit: quia fortis erit ad seminandum, fortis erit ad metendum.

^f Tempore & suo. Non statim Deus facit quidquid ad salutem oratur. Nec ideo negat, quia differt, sed tempore suo, i. congruo praefat.

^g Dom. tem. ha. Tps seminandi est praefens vita, qua currimus. In hac licet nobis, quod volumus seminar. Cum uero transierit tempus operadi austur. Vnde. Operamini dum dies est, veniet nox quādū iā nullus poterit operari.

^h Ad. Amb. Hier. Omnibus impendenda est misericordia. In quo proponēti sunt, qui sunt ex fide. Quod omnibus etiam inimicis nostris, q; ceteris sunt, persequentes ecclesiam, item est dominus: Benefacite his, q; odiunt vos. Diligite inimicos vestros: q; & ipsi homines: quibus in hoc dominus pluit, & solem dat. Aug. Dicitamen scriptora: Da misericordiam & ne iuscias peccatorem: & impis, & peccatoribus reddet iudicium. Bene fac humili, & ne dederas impio, quia altissimum odio habet peccatores, & impis reddet iudicium. Quod est: Ne cuiquam ideo beneficias, quia peccator est, sed quis homo ut nō sit ad vindicandum remissus, nec ad subueniendum inhumanius. Odias in illo, quod Deus odit: quod malum est, & corripe & persequere ut perimas, & conferua, quod homo est. Et non iuscias, ut uelis saluum in eo, q; malus est. Et ne dederas, per hoc, q; malus est, sed quia homo, ut nulli homini claudatur misericordia, nulli peccato relaxet, impunitus. Persequamur ergo in malis propriam iniquitatē, misericordiam in eisdem communem conditionem. Ad omnes.

ⁱ Aug. Omnibus n. pari dilectione uita aeterna optanda est, et si non omnibus, eadē p̄t exhibeti dilectionis officia, q; ceteris sunt maxime exhibenda. Amb. Hier. Quia faciliores & propiores in bone circa fratres esse debemus, quia sumus in uice membrorum. Si. n. in cunctis liberalitas frāna laxatū, maxime in domesticos fidei. Christianos, qui habent cundem patrē, eiusdemq; magistri appellatione carentur. Omnibus ergo impendenda est misericordia, in quo praeponendi sunt iusti, qui sunt ex fide. Aug. Omnis peccator in quantum peccator est, non est diligens. Et omnis homo in quantum homo est, diligēsus est propter Deum, Deus vero propter scriptum. Et si Deus propter te, omni homine amplius diligendus est. Amplius quis Deum debet diligere q; scriptum. Itē amplius alius homo diligendus est, q; corpus nostrum, quia p̄ Deum omnia ista diligenda sunt, & potest nobiscum alius homo Deo p̄ frui, quod non potest corpus. Omnes autem homines aequo diligendi sunt. Sed cum omnibus professe non possit, his potissimum consilendum est, qui pro locorum & temporum vel quarilibet rebus opportunita ibus constricti tibi iunguntur.

^j Videat Aug. Postquam ad moralia opera exhortatus est, redit ad illud unde prius aegabatur. N. e. legales obseruantiae teneantur. Hier. Ne quis autem sub nomine eius fallat incautos cauet, sine epistola manus suæ annotatione complens.

Ab hoc n. loco manus sua usq; ad finem scriptis. Hi cogunt Amb. Illi erant pseudo, qui sic Christum prædicabant, ut

bant, ut & legem seruandam docerent. Crucem prædicabant, q; ut a fidelibus quæcumque habeant, legem ut Iudeis placeant.

^k P̄ crucis Christi perfec. non pa. Hier. Forte hoc ideo dicit, quia Romani Imperatores Caus Cæsar, & Octavianus & Augustus leges promulgaverunt, vt Iudei vbi cunq; esent proprio rito uiuenter, & patris ceremoniis defuerint. Quicquid n. circuncisus erat, licet in Christum crederet, quasi Iudeus habebatur in Gentibus. Qui nero incircuncisus se non esse Iudeum præputio præferbat persecutionibus, tam Gentilium quam Iudeum fiebat obnoxius. Has igitur persecutio-nes, q; Galathas deprauauerat, declina- re cipientes, circuncisionem pro de-fensione discipulis persuadebant. Nā nec Iudei persequebantur eos poterant, nec Gentiles quos uidebant, & proselytos circundicere, & ipso legalia seruare.

^l Absit gloriari, nisi in cruce. Augustin. Ideo crux in fronte creditum (ubi est fides ueracundia) figurit, vt de no-mine eius fides non erubescat, & magis Dei gloriam quam hominum di-ligat. Signum ueteris Testamenti cir-cuncisio in latenti carne. Signum noui, crux in libera fronte. Ibi enim occultatio, hic revelatio est. Illud sub uelamine, hoc est in facie. Crucem sub ueritate, vt in ea gloriemur, dominus suo laetus humero pro uirga regni nobis commedauit. Hoc ergo opprobrium & deformitatem Christi non erubescamus, sed veneremur. Non est n. ma-gnum in sapientia Dei v. el maiestate cœtu- nel potestate gloriari, sed in cruce, unde impius insultat, & irritet Philosophus.

Mibi

N I C . D E L Y R A .

^a Quoniam qui seminat in carne, sequendo impetu carnis.

^b De carne & metet corruptio. scilicet culpe, & gebenne.

^c Qui autem se in spiritu, sequendo insin- Elen illius.

^d De spiritu metet uitam aeternam, i. ut-

tute spiritus sancti cum momentis, conseq-
uente vitam beatam, propter quidabilit;

^e Bonum autem fa. non defici. cessando ab imboato bono.

^f Tempore enim suo me. non defici. quia

werves illa erit eterna. & sic concludit:

^g Ergo dum tempus habemus felicitate metendi, quod est breue.

^h Operemur bonum ad omnes, generaliter.

ⁱ Maxime autem ad domelios fidei, quia sic est charitas ordinata.

^k Videat. Hac est ultima pars huius epistola, quia est præcedentium confirmatio. Vt n. Galathas certi effent, quod præfens epistola est Pauli, scriptis hanc ultimam partem manu propria. id est: Videat. id est, attendat.

^l Qualibus liberis scriptis vobis manu mea propria, q.d. per confi- derationem literarum potestis hoc perpendere: quia cognoscetis manum suam. Et quia intentio eius in hac epistola era reprobare obseruationem legalium, ut patet ex præcedentibus, ideo reretur ad improbadum le-galium obseruantiam, dicens:

^m Quicunque enim volunt placere. Iudeis.

ⁿ in carne, id est in legalibus obseruantis, que dicuntur infitiae carnis. Hebreo. ix.

^o Hi cogunt vos circuncidi. id est ad hoc vos inducunt.

^p Tantum, supple hoc faciunt.

^q Ut crucis Christi perfec. non pa. f. a Iudeis persequentibus me & alios predicantes enactionem circumcisionis per crucem Christi. Fal-si namq; apostoli querentes apud Christianos questum, et apud Iudeos quietem, predicabant simul legalia cum euangelio esse necessaria ad salutem.

^r Neque enim qui circunciduntur, id est falsi apostoli.

^s Legem custodiunt, quia in multis transgrediebantur.

^t Sed volunt vos circuncidi, ut in carne vella glorie, s. de vella cir-cuncisione carnali, se i. a. l. d. o., quod multos profelytos legis fecerint, quam gloriam tanquam malam excludit a se Apostolus, dicens:

^u Mihi autem abit gloriari, nisi in cruce domini. id est in fide & predicatione Christi crucifixi.

Glos.ord. Ad Ephesios. Cap. VI. Additio. 89

^a Mibi mun. cru. est. Aug. Contigit plerumq; ut homo mundum mente non teneat, sed tñ mundus ei in suis occupationibus astringit & mortuus est homo mundu, & mundus quasi uibus eum colpicit, dñi alio intētu in suis actibus rapere cōtēdit. sed nec Paulus mundū cupit, nec mundus ei: vt in duobus mortuis neuter neutru uidet. Quia igit nec Paulus mundū gloriā quærebatur, nec a mundi gloria ipse quæ rebatur, ideo & se mun-do & mundū sibi crucifixū gloriatur.

^b Et em. Nec ego i mudo aliqd cupio, nec ipse sibi aliqd in me cognoscit. Si- cut dñs ait: Venit enim princeps mun-dii huius, & in me non habet quidquā. e Super il. & su. Isra. Ducas partes hic si-gnificant, super quas manet pax & mi-lericordia Dei. Gentilium fidelium, & Iudeorum credentium.

^c De car. in spiritu metet. Quoniam qui seminat in carnate, & metet corruptio-

^d ne sua, de carne & metet corruptio- b

^e neq; spiritu dat silentium. Qui autem seminat in carnate, & metet corruptio-

^f nem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam aeternam. a

^g Qui si habent prelati erga subditos & filios erga prælatorum, ut dixi, ut in carnate, & metet corruptio-

^h Bona uim autem facientes non deficiunt in me. b Oportet autem, q; carnate.

ⁱ c. Carnaliter sentit, & carnaliter componit. c. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^j i. Carnaliter sentit, & carnaliter componit. j. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^k Carnaliter sentit, & carnaliter componit. k. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^l Carnaliter sentit, & carnaliter componit. l. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^m Carnaliter sentit, & carnaliter componit. m. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

ⁿ Carnaliter sentit, & carnaliter componit. n. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^o Carnaliter sentit, & carnaliter componit. o. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^p Carnaliter sentit, & carnaliter componit. p. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^q Carnaliter sentit, & carnaliter componit. q. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^r Carnaliter sentit, & carnaliter componit. r. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^s Carnaliter sentit, & carnaliter componit. s. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^t Carnaliter sentit, & carnaliter componit. t. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^u Carnaliter sentit, & carnaliter componit. u. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^v Carnaliter sentit, & carnaliter componit. v. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^w Carnaliter sentit, & carnaliter componit. w. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^x Carnaliter sentit, & carnaliter componit. x. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^y Carnaliter sentit, & carnaliter componit. y. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^z Carnaliter sentit, & carnaliter componit. z. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{aa} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. aa. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{bb} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. bb. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{cc} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. cc. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{dd} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. dd. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ee} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ee. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ff} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ff. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{gg} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. gg. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{hh} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. hh. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

ⁱⁱ Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ii. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{jj} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. jj. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{kk} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. kk. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ll} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ll. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{mm} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. mm. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

ⁿⁿ Carnaliter sentit, & carnaliter componit. nn. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{oo} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. oo. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{pp} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. pp. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{qq} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. qq. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{rr} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. rr. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ss} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ss. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{tt} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. tt. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{uu} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. uu. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{vv} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. vv. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ww} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ww. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{xx} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. xx. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{yy} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. yy. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{zz} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. zz. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{aa} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. aa. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{bb} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. bb. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{cc} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. cc. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{dd} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. dd. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ee} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ee. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{ff} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. ff. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

^{gg} Carnaliter sentit, & carnaliter componit. gg. Carnaliter sentit, & carnaliter componit.

Glosord. Ad Ephesios. Cap. I. Glosord.

tatur ad ulteriora, & ne recedant pro suis tribulationibus, teneantque suas ordinationes, p̄t certim ne p̄ficio erigit in tumorem, oñdit de quo statu ad q̄ di gnitatem uocati sunt, dicens oia eis, uel apostolis ipsiſ, uel toto humano generi beneficia per solam gratiam

de. Ho. collaudat Apostolus scri bēs eis ab urbe Roma de carcere per Tychicum diaconem.

pt̄ h̄m̄, h̄retici & Marcioniti ad Laodiceos attuliant.

GL O S. O R D. C A P. I.

Paulus ap. More suo salutationem p̄mittit Deinde agit Deo, exponēs prius beneficia humano genii p̄fita, post ipis Apostolis p̄p̄l̄ induita, dein de & Ephesios ipsiſ, ostendens a quo & ad quid

Epistola Pauli ad Ephesios.

C A P. I.

AVLVS apostolus Iesu Christi

a Non mea metitis ita vos per ratiōnē quid estis.

per voluntate Dei: b

scilicet in mandato, uel ego suis scribo in mando.

fancis oib⁹, qui c

* Tunc gradus habemus in fidē in Christo.

fun Epheſi, & fidēibus omnibus

a Operis Christi p̄ nos merita.

b Autem omnia excedit in fide.

qui sunt in Christo Iesu. Grātia uo

a Tranquillitas, mēritas, & regalitatis ad Deum.

b Ex quā omnia excedit in fide.

bis & pax a deo patre nostro, & do

a In qua nulla bona datur nobis.

b Corde, oce g

operis, & in mā nobis, ab omnibus.

mino Iesu Xpo. † Benedictus De

a Benedictus atra.

b Pro quo nobis bene facit.

us & pater dñi noſtri Iesu Christi,

a Benedictus atra.

b Omnimoda exaltavit dñs immortale.

c Omnimoda exaltavit dñs immortale.

d Omnimoda exaltavit dñs immortale.

e Omnimoda exaltavit dñs immortale.

f Omnimoda exaltavit dñs immortale.

g Omnimoda exaltavit dñs immortale.

h Omnimoda exaltavit dñs immortale.

i Omnimoda exaltavit dñs immortale.

j Omnimoda exaltavit dñs immortale.

k Omnimoda exaltavit dñs immortale.

l Omnimoda exaltavit dñs immortale.

m Omnimoda exaltavit dñs immortale.

n Omnimoda exaltavit dñs immortale.

o Omnimoda exaltavit dñs immortale.

p Omnimoda exaltavit dñs immortale.

q Omnimoda exaltavit dñs immortale.

r Omnimoda exaltavit dñs immortale.

s Omnimoda exaltavit dñs immortale.

t Omnimoda exaltavit dñs immortale.

u Omnimoda exaltavit dñs immortale.

v Omnimoda exaltavit dñs immortale.

w Omnimoda exaltavit dñs immortale.

x Omnimoda exaltavit dñs immortale.

y Omnimoda exaltavit dñs immortale.

z Omnimoda exaltavit dñs immortale.

aa Omnimoda exaltavit dñs immortale.

bb Omnimoda exaltavit dñs immortale.

cc Omnimoda exaltavit dñs immortale.

dd Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ee Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ff Omnimoda exaltavit dñs immortale.

gg Omnimoda exaltavit dñs immortale.

hh Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ii Omnimoda exaltavit dñs immortale.

jj Omnimoda exaltavit dñs immortale.

kk Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ll Omnimoda exaltavit dñs immortale.

mm Omnimoda exaltavit dñs immortale.

nn Omnimoda exaltavit dñs immortale.

oo Omnimoda exaltavit dñs immortale.

pp Omnimoda exaltavit dñs immortale.

qq Omnimoda exaltavit dñs immortale.

rr Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ss Omnimoda exaltavit dñs immortale.

tt Omnimoda exaltavit dñs immortale.

uu Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ww Omnimoda exaltavit dñs immortale.

xx Omnimoda exaltavit dñs immortale.

yy Omnimoda exaltavit dñs immortale.

zz Omnimoda exaltavit dñs immortale.

aa Omnimoda exaltavit dñs immortale.

bb Omnimoda exaltavit dñs immortale.

cc Omnimoda exaltavit dñs immortale.

dd Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ee Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ff Omnimoda exaltavit dñs immortale.

gg Omnimoda exaltavit dñs immortale.

hh Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ii Omnimoda exaltavit dñs immortale.

jj Omnimoda exaltavit dñs immortale.

kk Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ll Omnimoda exaltavit dñs immortale.

mm Omnimoda exaltavit dñs immortale.

nn Omnimoda exaltavit dñs immortale.

oo Omnimoda exaltavit dñs immortale.

pp Omnimoda exaltavit dñs immortale.

qq Omnimoda exaltavit dñs immortale.

rr Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ss Omnimoda exaltavit dñs immortale.

tt Omnimoda exaltavit dñs immortale.

uu Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ww Omnimoda exaltavit dñs immortale.

xx Omnimoda exaltavit dñs immortale.

yy Omnimoda exaltavit dñs immortale.

zz Omnimoda exaltavit dñs immortale.

aa Omnimoda exaltavit dñs immortale.

bb Omnimoda exaltavit dñs immortale.

cc Omnimoda exaltavit dñs immortale.

dd Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ee Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ff Omnimoda exaltavit dñs immortale.

gg Omnimoda exaltavit dñs immortale.

hh Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ii Omnimoda exaltavit dñs immortale.

jj Omnimoda exaltavit dñs immortale.

kk Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ll Omnimoda exaltavit dñs immortale.

mm Omnimoda exaltavit dñs immortale.

nn Omnimoda exaltavit dñs immortale.

oo Omnimoda exaltavit dñs immortale.

pp Omnimoda exaltavit dñs immortale.

qq Omnimoda exaltavit dñs immortale.

rr Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ss Omnimoda exaltavit dñs immortale.

tt Omnimoda exaltavit dñs immortale.

uu Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ww Omnimoda exaltavit dñs immortale.

xx Omnimoda exaltavit dñs immortale.

yy Omnimoda exaltavit dñs immortale.

zz Omnimoda exaltavit dñs immortale.

aa Omnimoda exaltavit dñs immortale.

bb Omnimoda exaltavit dñs immortale.

cc Omnimoda exaltavit dñs immortale.

dd Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ee Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ff Omnimoda exaltavit dñs immortale.

gg Omnimoda exaltavit dñs immortale.

hh Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ii Omnimoda exaltavit dñs immortale.

jj Omnimoda exaltavit dñs immortale.

kk Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ll Omnimoda exaltavit dñs immortale.

mm Omnimoda exaltavit dñs immortale.

nn Omnimoda exaltavit dñs immortale.

oo Omnimoda exaltavit dñs immortale.

pp Omnimoda exaltavit dñs immortale.

qq Omnimoda exaltavit dñs immortale.

rr Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ss Omnimoda exaltavit dñs immortale.

tt Omnimoda exaltavit dñs immortale.

uu Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ww Omnimoda exaltavit dñs immortale.

xx Omnimoda exaltavit dñs immortale.

yy Omnimoda exaltavit dñs immortale.

zz Omnimoda exaltavit dñs immortale.

aa Omnimoda exaltavit dñs immortale.

bb Omnimoda exaltavit dñs immortale.

cc Omnimoda exaltavit dñs immortale.

dd Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ee Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ff Omnimoda exaltavit dñs immortale.

gg Omnimoda exaltavit dñs immortale.

hh Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ii Omnimoda exaltavit dñs immortale.

jj Omnimoda exaltavit dñs immortale.

kk Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ll Omnimoda exaltavit dñs immortale.

mm Omnimoda exaltavit dñs immortale.

nn Omnimoda exaltavit dñs immortale.

oo Omnimoda exaltavit dñs immortale.

pp Omnimoda exaltavit dñs immortale.

qq Omnimoda exaltavit dñs immortale.

rr Omnimoda exaltavit dñs immortale.

ss Omnimoda exaltavit dñs immortale.

Et inelligibiles, per suam naturam, sed per gratiam & reuelationem sancti spiritus inelligibiles sunt fidibus.
De cito. **Dicitur** Absconditi a te. Aug. In mundo absconditi sunt causae rationales oiam rerum, quod naturaliter sunt, sicut Leui absconditus fuit in libis Abraham quod decimatus est. In Deo causa cori, quod per gratiam sunt, sicut cori, quod hanc signanda mirabiliter non natura sunt, quod ministrantibus angelis facta sunt. Vnde sic dicit: Absconditi in Deo.

C In. **Habet** Deus in seipso ab eo conditas quorundam factorum cas, quas reb. conditio non inferuit, easque impletas, non illo ope prouidentiae, quo naturas substatuit, ut sint, sed eo, quo illas administrat, ut volunt, quas ut voluit condidit. Ibi est et gfa, quod a gratia salutis pecatores. Non n. p. natura virtus depravata, sed p. Dei gratiam hoc restauratur.

D In. **Intra**. Non indiget Deus nuncius ut inferiora habeat eis discat, qui stabiliten nouit oiam Habet aut nuncios pp nos & pp ipsis, quod bonum est Deo aliter, in circu de inferiorib. consilatis, & iussis eius obediunt. Non latuit eos mysterium regni celorum, quod oppot uno tpe revelatum est, p. salutem nostra quo liberati eis co ungiuntur. Illis ergo immotuit a seculis, quod oiam creatura non ait secula, sed a seculis, cuq. q. coepit filii ait secula. Vn in plena sapientia secula fundauit me. **Vt in** Datu est mihi euangelizare & illuminare. Videat quantum est hoc, quia p. hoc accretus aliqd angelis, qui multa secreta in his didicerunt.

E Principiat. Dicit brus Iero, dignitates memorias mysteriorum ad purum non intellectum, donec cōpleta est passio Christi, & apostolorum predicatione p. gentes dilatar. unde in Is. angelis admirantes dixerūt. Quis est iste qui uenit de Edom? Et in Pial. Quis est iste rex gloria?

F In calo. Quia ibi primitus ecclesia fuit, quo post resurrectionem & ista ecclesia congregata est, ut simus aequales angelis Dei.

G Multiformis. In Greco, multisaria, non solum varia, sed multa varietate distincta. Quia immensus est Christus, sed concipi. Vagit insans in p. p. sed angelis laudatur in calo. Herodes perfecitur, sed magi adorant. Ignorant Pharisei, sed stella de monstrat. Baptizatur a seruo, sed uxor tonantis patris auditur. Timet pati, sed sponte ad passionem venit. Vult transferri calicem, sed Petrum, qui calicem timebat, accusat.

H Secundum præfinitionem. Quae n. in sui natura simplex est, secundum ea, quae aguntur in seculo, quae Deus præfinuit, p. ordinavit, est multiformis, cum uarietate multiformiter. Et ne uideant sibi contradicere in prædictis sententiis sacra pagina doctores, ita potest determinari, quod dictum est, ut illi, qui maioris dignitatis sunt, & per quorum ministerium illa nunciata sunt, cognita fuerunt ex parte, ut p. familiaribus & nunciis illis. Sic qui minoris dignitatis sunt, incognita essent.

I Huius rei gratia. Vos peto, & Deo supplico, ut gratia cooperetur uobis. Et hoc est quod addit: **Huius rei gratia**. In quo ostendit eos habere propria voluntatis arbitrium. Sed ne illud sufficiere patet, addit: **Fleto genua mea**.

K Ad pa. Tm in Greco habetur. Quod autem in Latinis codicibus additum est, domini nostri Iesu Christi, bene conuenit quod orabat, ut merito eius obtineamus, cui proprie & naturaliter est pater, nobis autem adoptio.

L Paternitas &c. nominatio. Et si non uere est, ut Deus, qui est pater omnium creatione, & fideli recreatione, quos adoptauit in filios. Vel, nominatio. i. nominabilis est. Ab illo. n. qui est p. oim, & angelis in calo, & hoies in terra acceperunt, ut p. eis alios uocarent. Et nota q. Christus Dei unigenitus per natum, adoptionis beneficio p. eis est signat, dicens: Fili diuinitati tibi p. tua. Similiter & spiritu sanctu, per quem iusti ad-

sti adoptantur in filios. Homo autem dicitur pater uel natura, uel auctoritate, exempli, uel ratione beneficij.

NICOLAVS DE LYRA.

a Secundum d. g. & non secundum proprium sensum.

b Secundum op. uir. in miraculis, quibus apostolica doctrina confirmabatur, Marc. v. illi autem profecti predicatoruerunt ubi qd dominus cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis, ideo dicit:

c Mihi e. Postquam offendisti se sufficiente a orandum pro Ephebus, hic consequenter ostendisti te ad hoc obligatum, quia erat Apo-

stolus & pater eorum spiritualis: & ideo obligatus tenebatur plus in prouisione spiritus bonorum, sicut pater carnis prouidere tenetur in temporalibus bonis. ideo

dicit: Mihi e. o. sancti apostolorum.

d Minimo. hoc dixit ex humilitate, & quia perfectus fuit ecclasiam, non alijs.

e Data est g. apostolatus.

f In gen. &c. in qua non possunt ab hominibus perfecte & exquisite cognosci.

g Erilo. p. predicationem meam.

h Quod fit dis. i. redemptionis per Christum facta, quod dispensabilis est Gentilibus sicut & Iudeis.

i Absconditi a se in d. nam hec dispensatio non fuit revelata ante, nisi ualde paucis & obscure, ut predictum est:

k Vt innot. q. d. non solum hominibus fuit absconditum Christi mysterium, et maxime de uocatione gentium, sed etiam angelis sancti non cognoverunt ad plenum, donec predicantibus apostolis fuit impeditum, quia ante habuerunt tantum simplicem notitiam, quod poti dic abscondita, in quantum est rei non praesens, sed quando fuit impletum habuerunt noticiam experientalem sue intuituum. sicut astrologi per motum celi certitudinaliter cognoscit ecl. p. istum fuit tamen adhuc perfectius cognoscit, quando uidet eam ait existens.

l Per ec. id est p. apostolorum predicationem, tamen ly per non importat causalitatē, sic intelligendo, quod apostoli docerunt angelos de Christi mysteriis, sed econtra angelos docerunt eos: per quos diuina revelationes deferuntur ad homines, sed sic intelligendum est, quod apostolis predicantibus uiderunt actu conversionem Genium ad fidem, quam ante sic non uideant intuitum. Sic autem non est de Deo, cuius intuitus ab eterno fuit super presentias rerum, eo quod eius cognitio mensuratur eternitate, quae complectitur omne tempus.

m Multiformis. sicut sit unica & simplicissima in Deo, tamen est in effectibus multiformis. Dicitur etiam multiformis propter multa mysteria in Christo adimplita, id est subditum:

n Secundum p. i. eternam dispositionem tempore plenitudinis adimpleta.

o Quem fe. i. adimplerit in Christo.

p In quo. Hic ostendit se dispositionem ad orandum ex confidentia. Nullus orat nisi aliquis exaudiri confidat. habebat autem Apostolus hanc confidentiam obtinendi per mediatorem Dei & hominum Iesum Christum, ideo dicit: In quo i. per quem s. Iesum Christum.

q Habe fa. id Deum patrem.

r Incon. per si. Vere, n. credentes in Christum exaudiuntur per ipsum. Iesu. 11.4 unde dicit. Quodcum: petierunt patrem in nomine meo, dabit nobis.

s Propter. Dispositione premissa, hic consequenter. Apostolus primo ad orandum pro Ephebus accedit, & secundo Deo totum attribuit, ibi: Ei autem, Circa primum in oratione sua primo petit dari Ephebus a Deo ratione patiens in adversis di. Propter, id est propter confidentiam, quam habeo de Christo.

t Peto ne de. i. ne territi propter tribulationes meas a bono deficiatis.

u Pro uobis id est quod suscipio, & quod predicauit nobis, & ut exemplum patientie dem nobis.

x Quod est gloria ue. si in tribulationibus non deficiatis.

y Huius rei sic ut non deficiatis in tribulationibus.

z Fleto genua mea ad partem do. ipsam denique deprecando.

a Ex quo omnis p. n. illa paternitas est prima. Omnis n. emanatio creature & a Deo secundum esse natura, per quod dicitur pater omnium generali-

c a Perfide. Aug. Fides tua de Xpo Christus est in corde tuo.

A b In claretate, Oro etiam ut radicati, i. firmiter plantati, a similitudine arborum, que quanto plus terre figitur, tanto plus crescit, & uberior fructus reddit.

c Cum omni. sun. Au. Hec est cōcio celestis rei pub. Hi non sua

querunt, sed qd Christi sunt, i. commo-

da priuata non sectantur, sed in cōcio-

ne, ubi falsi oim est, consulunt. Vel.

d Quod fit la. charitatis, qd usq; ad inimicos extitit det, & cū hilaritate bñ o pa-

riq; qd tristis, perdit qd dat. Opus

ergo est latitudine charitatis, ne peat qd qd boni facis. Sed qd abudat in qd effici-

re refreget charitas multorum, op'

est longitudine, unde subdit:

e Et quod lon. charitatis. Hec est pseu-

randi longanimitas, ubi quodammodo

de perseuerant, unde: Qui perseuer-

uerit usque in finem, hic saluus erit.

f Et quis su. charitatis. Hec est qd suis

cor dirigat, ut Deus in pmi expecte-

tur. Nā bñ opatus est vñq; ad iimicos,

& hilariitate tribus, habet latitudinem.

Et si in his uq; qd finē p. ueritas, habet

longitudine, sublimitas & profundus.

g Ad patrem fleto genua mea.

h nominantur, ut det uohis secun-

i Co piam. b Maestatis fug.

c Confundantur, qua fieri laborari in interiori homi-

ne, qui ab hostiis non potest attingi. & hoc p. spu-

rum latitudine. Cōde erit non deficeri.

d dum diuitias gloriae sue uirtutem

corrobari per spiritum eius in in-

e Et prius det. a Sunt enim aliquando fontes ha-

serice, in quibus Christus non habitat.

f Chirstum in cordibus uestris, in

g Ordin. ut in habitare.

h A similitudine arborum.

i A similitudine.

j Profundus. Volutas Dei, cuius cā nō

inuetigatur. Vn. O altitudo d. sa. & scie.

k Dei Altitudine cōnomē est ex celo &

profundo. Sed cum in excelsis dī, si-

tuat. Chribus.

l Cum autem in profundo: difficultas

investigationis & cognitionis.

m Vt in. qd nihil deest Christiano,

cū p̄fem & filium sic cognoscit. Alter

non est integra professio deitatis.

n Inom. ple. Non ut fint (plenus Deus,)

sicut quidam errantes uolunt, sed

ut perfecte sint pleni Deo. Vel.

o Potens est omnia sa. secundū uirtutem

qd opat. in qua sunt quæda que nemo

poteret uel intelligere, ut Deus hō p

hominibus moreretur, & hī oī alia.

p N I C . D E L Y R A .

q ter per creationem, & ēt emanatio. f. d m

r est. Qd a uos dedit, & qua ueritas super-

scientie charitatēm Christi, ut im-

t a Per has scientias. b Eundo. Hic virtutum,

u pot. beatitudinis.

v pleamini in omnēm plenitudinem

w Ego uobis orio, etiam si ueritas, qui potest facere.

x Dei. Ei autēm qui potens est omni-

y a Compere in uobis.

z nia facere & superabundanter quam

a Quia lux intelligentius quam petamus.

b Cor. scire etiam supereminentem

c p. qd ab eo notatur oīs paternitatis, qd in

d celo & in terra. Nam ab eo quod est primū

e in aliquo genere, cetera esse & nōari bēnt.

f a Ut det uo. se. d. g. sue uir. scilicet patien-

g tia in aduersis, ideo subditur:

h Cor. cor. per spir. eius in te. ho. Licet enim

i petimus aut & intelligimus, secun-

j d. Petet hoc in uobis, sicut iam feci in nobis apostolis.

k dum uirtutem, quae operatur in no-

l p. ipu. foli, non homo qui nihil ex fe. Pro his que

m tecum in ecclesia & in Christo.

n bis. ipu. gloria in ecclesia & in Chri-

o sto Iesu in omnes generationes se-

p culi seculorum, Amen.

q In charitate, & per consequens alium donorum qua charitati con-

r neffuntur. Ideo dicit: In charitate radicati, quasi diceret. Hoc peto a

s Deo, ut sitis firmiter in charitate radicati, ad modum arboris, quae non

t potest euelli.

u Et fundati, ad similitudinem fabilis adificari.

v Ut possitis comprehendere, non solum speculate, sed etiam pra-

w dice.

g Quae sit latitudo, & charitatis ad omnes, etiam inimicos se extēdit

Glosord. Ad Ephesios. Cap. V. De Lyra.

EGLOS. ORDINAR.

CAP. V.

In proposito ad Ephesios. c. 5.

Tunc filii charissimi.

Dei sicut filii charissimi & ambu-

a. Inod. f. Amb. Si Xpi mors Deo fuit

suavis odor, ergo mortuus eis liberetur

acceptum. Non ergo peccaverunt quia illi

cruciifexerunt. Sed non est ita, quia in

ste iusti occiderunt. Qui prius est tua vo

litate oblatus est: sicut & Iudas quod est

nisi per te in tradendo Xpm. Nisi tu se

tradederet Xps, non cum trade et Iudas.

Tradidit Iudas Xpm, tradidit se Xps.

Sed ille agebat negocium suum venditio-

nis, iste non redemptio. Ideo impie de-

liquidit, hic misericorditer egit.

b. Avarus. Avaricia idolatria equat,

quia illum avarum significat cuius Deus

nunquam est, uel qui res Dei, quas nunc

multe feruntur indigentibus, usurpat sibi

& recondit, & Deo praeferit, sicut idola-

tria Dei honorificentiam. Amb.

Vel avarus est adulterus, qui sibi res alie-

nas usurpat, alienum vxorem,

c. Inani. Omnes eorum rationes sunt

inania uerba, fructu uacua ad suppli-

acionem trahentia.

d. Fructus enim. Huiusmodi autem ope-

ra sunt fructus & opus lucis.

e. Et in. & ue. Vel iustitia & veritas sunt

partes bonitatis. Et est sensus. In omni-

boni. & pro id est, iustitia & veritas.

f. Redarguite. Ut alibi ait Apol. Hoc a-

git, ut foris terribiliter perficit in cere-

patio: & intrus lenitatis teneatur dilec-

tio. Duo coniungit, ut si. Non cōcēt

consentiendo & redarguit. His enim

duobus modis non te maculat malus,

si non cōsentis, et si redarguis. Vtrūq;

complexus est Apolotus, di. Nolite

communicare: nolite consentire, lau-

date & approbare. Et quia parum est

non consentire, addit: Magis autem

redarguite i. reprehendite, corripite,

coerceite. Et est sensus. Non sit consen-

tientes malis approbadis, neque super-

bidentes insultanter arguendo.

g. Ora. Sed redarguenda sunt, quia

sic manifestari sapere per confessionem &

pniam: & id arguedit, qd sic manifesta-

ri, vertit in lumen. Vel illi mali

manifestantur sibi ipsi & mali sunt, &

io argenti, qui sic incipiunt esse lu-

m. Vel redarguite. Omnia autem &c.

h. Omne. qd mai. malus cum sibi in-

notescit esse malus.

i. Lumen est. per pniam incipit conuer-

ti in bonum. Lumen est. i. non ambiguum

nece potest excusari, quod palam di-

ctum est.

¶ Surge

NIC. DE LYRA.

¶ a. Et amb. Hic consequenter inducit

Ephesios ad imitandum Christum qui est

exemplar verum. & primo in feruore chavi-

tatis secundo in decor sanctitatis, ibi. Forni-

catio, tertio in splendore cognit & ueritatis

ibi. Vide ita. Circa primum dicit: Et am-

bulate in dilectione, procedendo per bona

opera ad augmentum charitatis.

b. Sicut & Christi, nos. Ly sicut, non impor-

tat equalitatem sed quardam conformitatē.

c. Et ita, p. no. qd ita debemus in nec-

itate pro salute fratrum animas ponere.

d. Oblationem & ho. Deo in cruce.

e. In odore suau. Fuit enim illa oblation-

Deo acceptissima: quia processit, ex maxima

charitate.

f. Forni. Hic consequenter inducit ad imitan-

dum Christi mundiciam, secundo circa hoc

remouet error, ibi. Nemo vos seducat. Cir-

ca primum dicit. Fornicatio au. que est con-

cubitus soluti cum soluta.

g. Et omnis imman. vt per hoc includantur

omnia.

¶ Stanturn. Omne. & autem quod mani-

a. In lumen ueritur, quia bonum est quod pec-

catum per penitentiam & co-nescientem mani-

festatur.

b. Secler quis sic lumen

quod manifestatur.

c. festatur, lumen est. Propter quod

¶ Surge qui d. in peccatis marcescendo.

¶ Surge qui d. ab infidelibus te separan-

do, qui dicuntur mortui. M. v. a. Dimitte

mortuos sepler mortuos suis.

c. Et d. te Christus, per fidem charitate forma-

lam.

d. Vide ita. Hic consequenter Apolotus inducit

Ephesios ad imitandum Christi sapientiam, que

est sapientia Dei patris, ut dicitur. 1. Corint. 1.

e. Vide ita quo. caute. ambu. societas

prauorum declinando.

f. Ita & viti &c. quia sunt una caro, id est ful-

cius dicitur Matth. xix. a. Itaque iam non sunt

duo sed una caro:

¶ Ne. eam

Glosord. Ad Ephesios. Cap. V. De Lyra. 96

¶ a. Surge per confessionem. Et exurge per

A satisfactionem

b. Red. tem. vel quod minus fecisti in uno

tempore, restituire in alio, dimidiantes

dies, quos impii non dimidiant. Alii, n. di

midiant, aliij implentes, aliij nec inci-

piunt. aliij moriuntur in Aegypto, aliij in

deserto, aliij in terra sancta. Nec mirum

si minus fecisti, quia mali dies, nec pol-

sunt omnia agi pro libito.

c. Dies mali. Pro malitia & miseria homi-

num dñr dies mali. Ceterū dies isti qdū

pertinet ad spaciā horarū ordinatūm.

Ducunt n. vices, agunt tpa. oritur. n. fol.

& occidunt, trāfunt tpa. Cui molesta sunt

tpa, si hoies tibi non sunt molesti? Dñr

ergo dies mali, vt dixi, pp miseria homi-

& maliciā. Sed mētria hois cōs. est: nō

dēt ergo malicia esse cōs.

Ex quo n. lapsus est Adam de paradiso, nunq; fuerunt

dies mali: quod ostendit puer qui na-

scitur, qui a ploratu incipit. Nondū loq-

ut, & iam pphat in labore se futurum

& timore. Redimamus ergo tps. Redi-

mit, qui pdit. i. dat de suo ut faciat Deo,

qui est dñm p. vino. Das nummū, &

emis unū. Aliud das, aliud accipis. aliqd

mittis, aliqd acquiris. Sic ergo perdis

nūmos, vt emas tibi aliquid. Sic perdas

detuo, vt emas tibi quietem. Vñ si quis

vult tecum iudicio contendere, & tuni-

cam tollere, dimitt ei & pallium, ut ha-

beas quietum cor, ne perdas tempus ua-

candi Deo, à quo vult te auocare dan-

no & litibus.

d. Subiecti inuicem. Amb. Non solum au-

ditores platis, sed è platis subditis: in cha-

ritate eis feruēdo & humiliat, cura ge-

rendo. Nam eti. dignitas maiorum est,

admir. iſtratoria tū. Vñ Apls: Oium

me seruī feci. Est ergo maiorum, salua-

tū dignitate, feruēdo, sc̄t minorū est hu-

militer obedire. hæc autem tam maio-

rūm quam minorū ordinata subiec-

tiō, debet esse in casto timore Christi,

qui humiliat mandauit.

e. Mult. Hucusq; cōtēr de morib; egit,

nunc quedam singulis ordinib; fuadet,

f. Non ha. ma. &c. Quia per actionem bo-

na munda est à macula, & per spē ten-

sa ad supera, prōinde vellus eius in mō-

teatāq; nix dealbata effulgit quā signifi-

cabat ecclasiā qdī macula peccati mun-

datam, quā per Christi in ligno crucis

extensio extensa est à ruga. & defi-

derio ad cœlestia. Non habentē māc-

ula, qm̄ uir caput est mulieris,

sicut Xps caput est ecclesiā, ip-

¶ a. Casto timore, qdī humiliat mandauit.

¶ b. In similitudine, sc̄t Sar, qdī dominum

uictus in luctis, & benevolē obediens.

¶ c. Naturaliter in imperfectoria subditū regimini per-

fectiorū: uir uero (sunt imperfectori) uir

quantum ad sexum, qdī fēmina est mo-

rebus: & quantū ad intellectum, deficitur

enim in disperatione, id est subditur:

¶ d. Quoniam uir, ca. est. A capite enim in quo

rigent omnes sensus, dependet regimen totius

corporis: sc̄t Christus est caput ecclasiā, que

est corpus mysticum.

¶ e. Vixi di, hæc secundū instruit viros di.

a Nemo enim in. Qui manuit esse sine corpore, non corporis sed corruptiones & pondus eius odit.

b Sicut & Christus. Ita faciat uir de uxore, quæ caro eius: ga sic & Christus nutrit ecclesiæ cibo corporis sui, & fœtus spiritualibus indumentis præceptorum, uirtutum & bonorum operum.

c De Gen. 6. Man. 10. 2. C. 4. 10. 3. Gen. 2. 4. De Gen. 6. Aug. In Genesi dicit Adæ: Hoc os de osib' meis, & caro de carne mea: Sicut Eua de Adæ facta traxit ab eo car nem & ossa, ita nos a Christo instituti, alii sumus ut ossa robusti, alii ut caro in firmi ex carne eius, i. ad similitudinem in firmitate, q̄ habuit in hoī Propter hoc ostendit, q̄ dilexit ecclesia et scriptū in Gen. Relinquit Christus homo p̄m, formā serui accipiendo, m̄fem. i. synagogam, ex qua carnaliter ortus, & adhæbit, i. sociabit se ecclesia, & duo, i. Christus & ecclesia erunt in una voluntate, & una caro. Hac uerba primiōis esse dicit Gen. Christus uero in euangelio dicit esse Dei cū inquit. Non legisti, q̄ fecit ab initio malum & iemina fecit eos? Et dixit pp̄ hoc relin. & c. vt sc̄as pp̄ extasim sōporis, q̄ p̄cessit in Adam, in qua angelica curia interfuit: hoc cum diuinitus tanq̄ p̄phetā dicere possit. Vna caro Christus & ecclesia, q̄ Deus apud Deū, p̄ carnē particeps nōst̄rū factus est. Vnus est Christus caput & corpus, quasi integer uir, quia & foemina de viro facta est, & ad uitrum pertinet. Reliqui Christus patrem, q̄ nō in ea dignitate apparuit hominibus, q̄ est apud patrem.

d Sacra hoc ma. Et ne aliquis putaret in uiro esse & uxore s̄m utriusque natura lis sexus copulationem corporalēque mixtionem, addit: Ego dico in Christo & c. s̄m hoc ergo q̄ in Christo et ecclie sia accipiunt quod dictum est. Non iam

duo, sed una caro sunt & sponsi & sp̄s dñi, sic caput & corpus. Sicut ergo dicit caput & corpus, sicut sp̄s & p̄sa, unū intelligite, fit n̄ ex duob. quaf̄ una qdā p̄sona sex capite, & corpore ex sp̄so & sp̄sa, quā unitatē mirā, & excellētē cōmendat Iisaias; in quo Christus loquens ait: Sicut sponso alligauit mihi mirā, & sicut sp̄s ornauit me ornamen to Huius spiritualis unitatis sacramentum sicut illud, quod in Gen. de uione coniugij ad literam dicitur.

NICOLAVS DE LYRA.

a Ne eni. ratione uentis. b Car. u. o. h. a. n. & filii mārēs cā non facit ex eius odio, sed amore, ut sit subiecta sp̄s sicut debet esse. & sic resurgat cum sp̄s immortali. & similius uir debet diligere uxorem uā carnem secum existēt. c Si. & Chri ec sp̄s d̄ legit. d Quia mentis cor. s̄mificiū nos omnes fideles. e De cat. eius. Nam aliū p̄ fidelium sicut inferiores, & illi dicuntur de carne

GLOS. ORDIN. CAP. VI.

D illi obedit parent. Sequitur: **a** Primum man inter mādata q̄ ad hoīem in sedā tabula.

b Ad duo namq̄ p̄cepta charitatis Dei & proximi pertinet decalogus. Ad primum p̄ceptū Dei tres chordē p̄nunt, i. tria mandata, quia Deus tria tis est. Ad alterum uero præceptū sci licet proximi septem chorda, i. septem mandata. Et illa tria ad Deum pertinēt in prima. Et alia septem ad proximum in secunda tabula scripta erant, Inter quæ hoc merito primum, quia si cūt Deus principaliter principium est hominis, sic pater sedario. Cuius māda tū addit. p̄missio quod non est in aliis.

b Ser. ob. Aug. Seruitus cepit ex peccato, prima enim seruitus causa peccatum est, ut homo homini conditionis vinculo subderetur, quod non fuit nisi Deo iudicante, apud quem non est ini quita, & nouit diuersas penas meritis distribuere delinqüentium.

c In fin.

CAP. VI.

Tanguis libidet. **C**arnebus.

Hilli obedit parē.

a Secundum fidem & iusticiam domini.

tribus vestris in dō

a Et debet. **b** Quia.

mino. Hōc ēm b

a Non p̄cepsit in aliis. **b** Hac. **c** presenti in

interim est. **t** Honora patrē tuū &

a matrem tuam, quod est primum

a Quia non est in aliis. **b** Hac. **c** presenti in

mandatum in prōmissione, ut be-

a En eterna uita. **b** Fundatus.

n sit tibi, & sis longædus supēr

a Vivuntus. **b** Quia si legem non cōsiderent.

i In ira enim nō agnoscit quid sit uile.

terrā. **t** Et uos patres nōlīte ad

i iracundiam prouocare filios ue-

a Dum pueri sunt, ne legem contemnam.

i Ser. hic cōseq̄uēt̄ instruit seruos & dios. et te-

primo seruos de. Ser. o. d. car. quātū n. ad aliam

oib. hoīes sunt liberi, sed q̄um ad corpus aliqui

sunt liberi, & aliqui serui conditionis.

plinā & correptione domini. Ser-

i Cum

a In sim. Liberam facit seruitutem, qui seruit non timore sub dolis, sed fideli dictione, donec transact iniquitas, & omnis evanescet portas.

b De cete. Post specialia p̄cepta, quibus admonuit singulos ordinis in communī, nunc admonet omnes. Huc usque nos iuuu uero & opere, tam deinceps in futuro in reliquo tempore.

c Mundi reffores. Non quia regunt mundum, qui constat ex cælo & terra. Sed mundum peccatores dicit, de quo alibi: Et mundus eum non cognovit: Talē mundū illi regunt, contra quos habemus perpetuas inimicitias: quia & quod patimur homines importunos, illifacient. Instigant enim & inflammat illos, & tanquam vasa sua mouent, & velut organa tangunt. Contra illos habemus occultam luctam, ad quam nos armat Apostolus.

A D D I T I O .

a Et reffentes quod & filii. **b** Quod terrenum est, cum timore & tremore, in sim-

c b. sicut offendit extra, sic sit in voluntate nostra, aut si non potest a domini liberti, si b. fecerat.

p plūcitate cordis ueluti sicut Christi.

a Obedient, quia ipse hoc p̄cepit ad conferu-

b tationem humiliatis. **c** Obedient dico non ad oculum, dum idem, sicut illi qui querunt homines placere.

f stō: non ad oculum seruientes,

t quasi hominibus placentes, sed

a Cum Christi subente seruus, non homini seruus, sed Christo.

t ut seruū Christi facientes uolunta-

a tem Dei ex animo, cū bona uo-

b Dominus ueluti, **c** Ut in eo p̄petuit seruus

u uos & non hominibus tantum.

l luctate seruientes, sicut domino,

a Vos dico.

& non hominibus: scientes quo-
niam unusquisque quodcunque

a Non enim minus recipiet, quam seruus liber.

f fecerit bonum, hoc recipiet a do-
mino, siue seruus, siue liber. Et

a Similia in bona uoluntate.

t uos domini eadem facite illis, re-

a si leuis peccat. **b** Non losum uerba.

m ittentles minas, scientes quia & • illorum & uester dominus est in

a Quia. **b** Deus enim iustus iudicat, cuius dñe-
nitatis personas, q̄ia mensura quis mensura
est, eadem remittunt ei.

N I C. D E LY R A.

a Cum timore, id est reverentia: quod cō-
tempnit comitatu filii.

b Et tremore, quid est proprium seruorum: quia subiungit flagellis dominorum.

c In simplicitate cor. ut. id est absque fraude & dolo.

d Sicut Christo. Seruitus enim introducta est per peccatum, & sic est p̄sona peccati. De-

e us enim auctor est malus p̄sona, & potest corige re peccata sicut placet sibi per penitentiam seruitutis vel aliam. Aliquando etiam immittit alieni malum p̄nē, non propter expiationem culpe, sed propter augmentum meriti per exercitium humiliatis & patientis.

f Non ad oculū seruū, i. in p̄ficiū domino-
rum tantum, sed etiam in absentia.

g Quia ho. pl. tantum.

h Sed ut. ser. Christi. voluntarie sustinentes

i cum dicitur:

j Scien. &c. fe. bo. f. meritorum.

k Hoc reci. in mercede.

l A do. in cuius p̄testate sunt domini sicut seruitudo subiungit:

m Si. ser. siue li. nam conditio seruitutis respon-
sua uita beatæ nullius affecti impedimentum.

n Unde dicit Ambr. In domino bona seruitus, & bona libertas equalitate appenduntur. Se-
cundo instruit dominos, di.

o Et uos domi. eadem faci illis: supple ser-
uus, utentes eorum seruitute rationabiliter & modestè subiungit:

p Remitt. minas, q. d. non solum remittentes uerba quando peccant ex fragilitate negligoriantur, sed etiam committentes, & uerba asper-

ra. Et

a Et subiungit ratio.

b Scien. quia & il. & ve. do. est in cę. presidens equaliter dominis & seruit.

c Et perfo. ac. non est apud Deum. ita enim puniet dominum sicut seruit. & etiam gravis, exteris peribis, quia quanto flatus a torstan to casus gravior, propter quod dicitur Sap. vi.

d Potentes potenter tormenta patientur.

e De catero. Postquam Apolofus instru-

fxit Ephesios in communī, & polet personas

g diversorum statuum in speciali, hic reverenter Diuina

h ad instrumentum eos in generali. Et dividitur

i in duas, quia prima inducit eos ad sumen-
dum arma uirtutum generaliter. Secundo de-
scribit h̄c specialiter, ibi: State ergo. Circa

j primo dicit: De catero fratres conforta-

k min in domino. q. d. ex quo radicati es̄is

l in fide Christi, debetis confidere de ipso. Nam

m ostiū fidelibus suis in temptationibus & pres-
seris, remittantem quia non debet homo sic

n confidere de afflentiā Dei quod omittat fa-
cere quod potest quia hoc effet tentare Deum.

o Et suōdūtū:

p Ind. uos ar. Dei. i. m̄tūtibus que sunt arma

q militum Christi.

r Vi possitis stare. absque casu mortalis pec-
cati.

s Aduersus insi. dia. quoniam sicut dicit Leo

t pap. Omnia discutit confuetudines, venti-
lat curas, scutator affectus, & ibi querit

u causas nocendi ubi quemque uiderit studioius

v occupari.

w Vnoniam non est no. coll. ad. car. & san.

x id est aduersus homines qui sunt caro & san-
guis, & per consequens infidiles.

y Sed aduersus prin. & po. Id est demones

z qui sunt hostes infidiles. Et dicit principes

a & potestates, quia angelorum ordines non so-

b lum sunt per gratiam, sed etiam per naturam.

c Et de singulis ordinibus occidunt aliqui, in

d quibus naturalia remanserunt integra, ut

e dicit Dionysius. & inferiores obediunt su-
perioribus, ut magis possint nocere hominibus.

f Et per principes & potestates intelliguntur alii ordines demonum.

g Quod su-

h Aduersus mun. recto. Nomine mundi per-

i frates non intelliguntur, sed fraternitas, & fratres.

j Iḡ dicit potest ueritatem pugnat uolenti-

k bus.

l & in potentia uirtutis eius. Indu-

m te uos armaturam Dei, ut possitis s-

n a Quia ex occulto molitur mala.

o & in potentia uestidiū diaboli: i

p & Necessitatis, q̄ia.

Glos.ord. Ad Ephesios. Cap. VI. DeLyra.

Marc. 6. 1. *Calciati* Marcus dicit Apostolos calciatos sandaliis, vel soleis, ut neque pes sit tenuis, nec nudus ad terram, id est ne occurset euangelium, nec terrenis commodis innaturat.

Ped. Id est affectiones sunt muniti virtutibus, ne a vitiis pungatur, vt ita sint parati ad praedicandum euangelii quod nunciat pacem inter Deum & hominem, vel ut sint parati cōpere precepta euangelii.

In Psal. 34. 10. 11. *Sentum fidei.* Augu. Fides est sentum sub quo tuta est iustitia, sicut sub muninim omnium virtutum. Quod per tenditur ante omnia arma quod prius impugnat diabolus. Vnde prima petit campum dubia sub fronte duelli Pugnatura fides.

d. Et Galeam. Galea est salus aeterna, cuius memoria mentem obuoluit ne deficiat.

In Psal. 14. 10. 11. *Et gladium spiritus.* Aug. Verbū Dei gladiis bis acutus, docens de tempore ralibus & aeternis. Illorum consolatio nem in veteri testamento perfectionem in novo Testamento promittens: Quod enim temporaliter nobis promissum est, ad unam partem gladii, quod vero in sempiternum, ad aliam partem gladii pertinet. Nam & video duo testamēta dicuntur, quia uestis terrena promittit, nouum eternum. De hoc gladio dominus ait: Non veni mittere pacem, sed gladium. Itē gladius vere acutus est, quia cum quem ferit, a mundo dimidit.

f. In s. i. Orat qui mundā conscientia & integra fide orat. In carne orat, qui polluta mente iterum peccatus non caſti, sed de proposito.

g. In ap. vi. vt aperte possum reſerare mysterium euangelii, id est secreta incarnationis & passionis. Ne prefura tribulationis ipsa formidine acu men doctrinae obtundat.

F. b. Tax frat-i. Pacem optateis, quae est ianua dilectionis.

N I C . D E L Y R A .

a. Et calciati pedes. *affectiones.*

b. In preparationem euangelii pa. ut si tis preparati ad praedicandum euangelium Christi, quod annunciat pacem aeternam.

Ad significacionem huius dicit Marcus. vii. b. Mifos ad prædicandum calciatos sandaliis, quibus ministrant pedes ne immediate tangant terram & nudi remanent in parte superiore, quia affectiones praedicatorum non debent ad terrena affici, sed ad ecclesia sicut dicitur in gl. super locum istum.

c. In omni temptatione iustitibus.

d. Sumentes fidei, que est subtilitas sperandarum rerum.

e. In quo politis omnia tela &c. Firma enim fides de bonis celestibus, quis speratur, repellit iustitiam demonum, qualiter statum.

f. Et Galeam salutis assumite, scilicet charitatem: quia sicut Galea supra ponitur tanquam complementum & perfectio aliorum armorum, scilicet charitatis, per perfectio alia rum virtutum.

g. Et gladium spiritus. id est datum a spiritu sancto.

Quod

Incipit argumentum Ad Philippenses.

Philippenses sunt &c. Qui accepto verbo predicationis ab apostolo firmati in fide fuerunt, nec pieudo apostolos receperunt, unde eos laudat apostolus. Hi paulo per Epaphroditum aliquā substantiam Romam miserant, quem cum hac remittit epistola, in qua cū prele-

Argumentum in epistolam ad Philippenses incipit.

Hilippenses sunt Macedones. Hi accepto verbo uestitatis perfisterunt in fide nec receperunt falsos apostolos. Hos collaudat scribens eis a Roma de carcere per Epaphroditum.

Glos.ord. Ad Philippenses. Cap. I. De Lyra. 98

Epiſtola Pauli ad Philippenses incipit.

C A P V T . I .

A V L V S .

& Timothaeus

Timore catto.

serui Christi

Baptizatae sanctificatae.

I omibus san-

cto operante Christo, in fidu Christi. Qui Deum

& hominem credunt.

Etis in Christo Iesu, qui sunt Phi-

li. &c. b. Qui coram bonum patrem operabantur.

Maionibus & minoribus. Vel eum illis scribitur.

lippis, cum episcopis & diaconi-

c. Et Remilio peccatorum. b. Tranquillitas

ministris & reconciliatio ad Deum.

bus: Gratia uobis & pax a Deo

Omniū & Cuius natu omnia bona omnibus acredunt

patre noltro & domino Iesu Chri-

t. Gratia beneficio. Qui mihi facit quod nolo

in uobis.

sto. Gratias ago Deo meo in o-

x. & Quales vestri menor fio. b. Quid unique

sum. & Congruis temporibus.

mini memoria ueltri, semper in

2. Habens. Præstat ut iudicetur.

cunctis orationibus meis, pro-

a. Non trahis de culpa. b. Ut perficiat depreca-

minibus uobis cum gaudio, de-

m. a. Gaudio dico habitu-

precationem faciens super com-

a. Quia nos coelestis mihi in fide & opibus euangelii

municione ueltra in euangelio.

a. Quis est. b. Conuerteris ueltra, & deo amo-

do magis standum.

s. Christi a prima die usq; nuc, tco q;

fidē in domi no Iesu hoc ipsum

a. Deus. b. Operans.

quia qui cœpit in uobis opus bo-

gis. & Gooperans. Quod operando incipit. b. Quia

ad finem uita quo Deus uidetur.

i num, perficiat usq; in diem Chri-

a. Aliud non debuit tentare tam bonis.

sti Iesu. Sicut est mihi iudiculm hoc:

sentire pro omnibus uobis, eo q;

a. In iustimo affectu charitatis.

Non in folis labiis. b. Quia compatisini mihi.

habeat uos in corde & in uinculis

a. Conta impugnare. b. Infirmitor in doctrina,

meis, & in defensione & confirmata-

a. Ut in futuro fitis foci-

tione euangelii, & socios gaudiij

*** Etiam minores. b. Pro omnibus ideo prece-**

qui cupio vos omnes esse in uinculis Christi,

& Christi diligamini quasi eius offerta & inde celis.

mei omnis uos esse. Tertius enim =

a. Quanto affectu-

mihi est Deus, quomodo cupia-

uos omnes in uiscerib Iesu Chri-

sti. Etiam.

Ethoc oro, ut charitas ueltra.

a. Crefcas.

magisac magis abundet in omni

a. Et si in quibus diligas Deum & prox-

im membra, & cum tibi erant festina, id

relinxeris, & amicitudinem in omnibus rebus.

Memoria.

scientia & in omnibus senfu, ut pro-

betis & potiora, ut sitis syncē-

a. Ad proximum.

b. Ethoc perfeueranter.

c. Vt ipso. d. Inueni uitia.

ri & sine offenta in diem Chri-

a. Non solum sine malis, sed & plenis fructu, id

operibus quae sunt fructus iusticie, quae est ha-

bitus animi.

b. Et hoc.

*** Non uitibus uenistris.**

repleti fructu iusticie per Iesum

Omni.

C

Omni. san. i. per baptismum sanctificatis. C

In Ch. tisto. Ie. in primis. n. ecclisia, ut

nomen Christi redderetur magis antencon,

amabile & reverendus, Apostoli baptiza-

bant in nomine Christi, in quo tamen intelligi-

tu tota trinitas: quia Christus Grece uinculus

Latine dicitur, & sic intelligitur filius uinculus

pater uengens, & spiritus sanctus uinculus.

d. Qui Philip. Nomen est ciuitatis in Ma-

cedonia, quam edificauit Philippus rex pater

Alexandri magni: & a nomine suo deno-

minavit.

e. Cum episc. & dia. Per episcopos in plura-

li intelligentia sacerdotes, ut dicit hic Gl. quia

plures episcopi non presint uni ciuitati. Potell

etiam diu quod per episcopos intelligentia sacer-

derentes cum pontifice ciuitatis. Episcopus n.

dicitur ab ep. quod est supra, & scopus inten-

titio, quasi superintendens s. populo cui p̄f. s.

hoc autem competit tam episcopis q̄ presby-

teris curatis. Illi autem propter specialem emi-

nēriam sūr populu erant specialiter exprimen-

di in salutatione. Apostoli, & exp̄ illos sp̄ali

ter post salutationē oīm generaliter. Tertio po-

mentum optata bona, cum dicitur,

f. Gra. uo. in p̄f. se.

g. Et pax in gloria cœlesti, que quietat totali-

ter hominis appetitum.

h. Adeo pa. no. qui est dator oīm bonorum.

i. Et do. le. Chri. per quem tanquam p media-

tem ore nostrum nobis prouenient dicta bona.

k. Gratias, premissa salutatione, hic cōf. quen-

ter ponitur profectio epis̄ol. In qua Philip-

penis primo redditus benevoli, secundo doci-

les, ca. sequens tertio attenti. ca. in. primum au-

Dixi

temporibus.

l. In oīm uolo: Circa primū dicit. Gratia

in oīm denotare colo.

l. In oīm me. ser. i. quotiescūque occurrit mi-

hi memoria de nobis.

m. Cum gau. i. gardens de bono ueliro.

D

n. Depre. fa. su. cō. & c. de eo quod mibi com-

habens domino

Iesu

o. In euange. Christi. credentes & operantes

scient & ego.

p. A prima die. conuersiois uestrig.

q. Vt que nunc in bono perfeuerantes, nā in fi-

de p̄fiterant, nec falsos Ap̄olos receperant</b

& quia ad nobilitatem Iudaicam segregati, non contempi-
E bili plebi commixti, qui dicebatur Pharisæi. Nam dicitur hoc
uerbum quia reggregationem interpretari, sicut latine egre-
gius dicit quia a grege separatus.

Ephes. 4.4

a Secundum in Idem tamen alibi, in quibus & nos aliquando

ambulauimus in desideriis carnis, &
eranuus natura filijire talis iustus fecu-
dum legem et at, malum tamen erat
talem fecari iustitiam, & q[uod] in eo fuit
sine querela, hoc de illo magnam fa-
ciebat querelam.

b Propter Christi. Neaduentum Chri-
sti ostenderet, vel nondū factū, vel sup-
fluum. Inania n. erant hac omnia im-
pedimenta, ne accederetur ad gratiā.

c Veritatem ex. Non solum pp Chri-
stum habendū ita arbitratus sum. Ve-
ritatem. sed etiā si ipsum nō possem
assequiri, propter hoc solum si propter se en-
quā de feso habemus, præminentem cę-
teris scientias. Vel q[uod] eminet in eo plus
quam in aliis. Vel ad idem cum priori
uerbi. Hæc omnia legis habeo uerum
.i. sed tame n, non partim sed omnia de-
exit. Propter dilectionem eius Christi,
non solum æstimatio ea detrahit & feci do-
cendo, & spiritualiter viviendo, ut aliis
appareret omnia esse detrimenta.

d Et flerora. Q. Non tantum detri-
menta bonorum, sed que inquinant
iam obteruantur; & hoc ideo, ut in fu-
turo Christū habeant præmiū, & hic
sum in illo membrum, quod aliter ne
quit fieri, nisi illa est quæstum vñ stercora.

e Meam iustit. Vnde alibi: Sicut volen-
tes con iustitiae Dei i gratia Dei non
sunt subiecti. Meam. &c. Si ex lege est
iustitia, quomodo tua? Numquid tu ti-
bi imposuisti legem? Deus legem de-
dit & imposuit. Deus te legi in obedi-
perare præcepit. Sed & tua est, quia de

F lege præcepimus tua voluntate te legem
posse implere asthmas.

f Sed illa quo exi. Quia impetrat a Deo,
que tollit timorem & dat amorē quā

Deus solus operatur in nobis. Melius
est in iustum esse, quam hominem es-
se. Si ergo hominem te fecit Deus &
iustum te facit, quod melius est: Non
tu te, sed sine te, te fecit. Non n. adhi-
buit aliquem iustum, ut te faceret.

Qui ergo fecit te nescient, iustificat
volentem. Et cum iustitia nostra sit ex
fide, quid opus est legi? Omnino tol-
leda, est fin' vñbrā legaliū figurarum.

g. Iustitia in b. Iustitia. Iustis in fide, sicut
ex fide iusta est, ita exstire non habet
nisi in fide.

h Ad cog. Subdit commendationē fidei per multa, quæ facit.
Facit n. & in alia tua cognoscere Deum perfrē, qui hic si-
de creditur. Et habere resurrectionem, que nostra resurrectio
est virtus & efficacia resurrectionis Christi. Et in hac uita ha-
bere societatem in patiendo. Nisi n. per fidem nemo tanta
pateretur. Et configurationē mortis, ut moriamur, sicut ipse, si
opus est. Vel iustitia in fide ad cog. illum. Q. Qui in lege putat iusti-
ficari, non agnoscit Christum. Sed ego ex fide solo iustifica-
ri, ut agnosciam illum: cur natus, cur paulus, & agnoscā
societatem passionis? Quam noscitur bene, qui per eam ad ce-
li gaudia peruenire credit.

i Occurrat. Deo tribuens, quæ mihi tribuit, per hoc venturus
ad resurrectionem. Vel occurram Christo in iudicio, quod
fanctorum est tantum, veniens prius ad resurrectionem uera
& gloriæ, quæ non est inter mortuos, sed longe ex mor-
tuos, quia licet omnes resurgent iude iudicii, soli tamen iusti
gloriæ immutabuntur, & occurrent domino in aera depor-
tati ab angelis. Impii uero manebunt in terra, quousq[ue] percipi-
ant terribilem sententiam iudicis.

k Non quod iam accepim. Hoc dicit de se, ne illi quos laudat,
ut homines extollantur, sed laborem adderent, ut ipse facit,
qui tantus est.

l Sequor autem. Aug. Non passibus corporis, sed mentis affecti-
bus & uite moribus, ut possem esse perfectus iustitiae posse;

qui

qui recto itinere de die in dicim spirituali renovatione profi-
ciens, iā perfectus sum euīd iustig viator. Perfectus n. erat
uiator, sed nondū ipsius itineris perfectione peruenitor.

m Si quo modo comprehendenda. Quia difficile est. Er ne uideatur
superbiū tot pati, cum fidem & alia bona habeat subdit: Me

rito pro illa gloria tantum labore, q[uod] iam accepim aliquid, q[uod]

si quid gloriæ accepi, nihil est ad cōpa-
rationem futura. Aut si quid accepi, ut de cognitione Christi, non dico q[uod] in

illa p[ro]f[essione] fui. Et si ita de me, quid de
ali? Si quo modo com. Ecce quanta est fi-
des, quæ tam grande petit.

n In quo & comp. sum. Id est per miseri-
cordiam, per quam a presentia Dei re-

quisitus inuentus sum.

Glos.ord.

N I C. D E L Y R A.

a Secundum iu. &c. id est, que est imper-
fecta. non iustitia, ab apud Deū, sed apud
homines, sicut iustitia politica, sicut declara-
tum est Ro. iii. & iv.

b Sine qua relia, sine clamore de me facto
prolegis transgressione.

c Sed que mihi secundum estimationem
meam ante meam conversionem.

d Hec arbitratus sum. Post conversionem
meam.

e Propter Christum de id est iustitiae &
gratia impedimenta, quia dicere, quod lega-
lia habet adhuc cursum suum, est dicere Chri-
stum nondum venisse, nam figura cessat ad-
veniente ueritate.

f Veruntamen exi. omnia illa legalia.

g Detrimento esse, saluis, ex alia can-
juga subditur, cum dicunt:

h Propter eminent. scien. &c. id est propter
euangelicam doctrinam a Christo traditam
qua superueniet omni doctrina alteri, non so-
lum philosophie, sed etiam doctrina veteris
Testamenti, cui comparatur sicut perfectio H

imperfectio, nec potest pure seruari cum le-
gatione.

i Propter quem, scilicet Christum.

j Omnia detrimen. fici. id est reputari.

k Et arbi. a. ster. iniquitatem per culpam, si-
ne qua saluari non possunt post publicatio-
nem euangelii.

l Ut Christum lucifaciam, id est ha-
becam ipsam in premium.

m Ut & in me. &c. incorporatus per fidem
charitatis formatam.

n Non habens meam iustitiam, que ex
lege est, quam dicit natus eo, quod fuit nutri-
tus in illa.

p Sed illam que ex f. est Chri. Iesu, que
facit dignum uita eterna.

q Ad cognos. illum. in praesenti per speculum & in enigma, & in fu-
turo facies ad faciem.

r Et uiuere restare. eius, cognoscendo eam ut causam effectuam
nostra resurrectionis future.

s Et societatem passionis illius, in praesenti non formidandum, sed ma-
gis ampliandum.

t Configuratus morti eius, i. ut affilicit ei in passione: & per conse-
quens afflicci ei in corporis & anima glorificatione, ideo subditur:

u Si quo modo occurram ad resurrectionem, que est ex mor. que
erit ad uitam immortalem.

x Non quod. Quantam Apostolus dixit plura de se pertinentia ad ex-
cellentiam uita, posset aliquis credere, quod diceret se totaliter perfec-
tum ad meritum, quod non est uerum: quia homo potest semper
crescere in merito quando est in uita praesenti. Vnde dicit hic Glo. Ne-
mo fidelium est multum proficeret, dicit suffici mili, qui enim hoc di-
cit, exit de uita ante finem. ideo Apostolus se excusando de modo lo-
quendi premisso, confitetur se nondum perfectionem affectum, dicens:

Non quod iam ac. perfectionem meriti, non n. conuenienter potest intelligi
de acceptio premi, qui manifestum erat ad sensum, quod erat in hac

vita multis miserijs subiecta.

y Sequor autem. ipsum Christum procedendo ad eum per meritum.

z Si quo modo compreh. i. aliquiter appropinquem ad perfectio-

nem meriti, prout potest fieri in uita mortali.

a In quo & comp. tum. i. propter quod comprehendens sum ad fidem,

sine qua impossibile est placere Deo, nec per consequens attingere ad

perfectionem meriti.

A Christo

b Frates. Illud quod dixerat evidenter aperit; & quid illud
A sit, quod nondū comprehendit, sed sequitur ut comprehen-
dat, determinat. Et quali mirantibus quid dicat, cum ait: Non
acepsi, non perfectus.

c Frates ait: non arbitror (qui me melius noui) apprehendisse

vnum. I. Multa quidem habeo, sed nō

dum vnum. vnde: Vnam petui a domi-

no, quid ergo agis Apostle: Quid mihi?

imitantum proponis inquit: Que

quidem retro sunt &c.

e Vñ. Hoc est illud de quo Philippus

ait: Domine ostende nobis patrem, &

suffici nobis.

f Non comprehendit, quia nec arbitror. Quidquid Alii

parent de me.

g a Christo Iesu. Fratres ego me non

est, destruet q[uod] ex pte. i. a. ex par-

te, sed ex toto, q[uod] fidei & spei res ip-

sa, q[uod] uidet succedit. Charitas uero, q[uod]

in his maior est, nō auferet, sed augen-

bit & implibet. In qua plenitudine

illud p[re]ceptum charitatis implibet. Dilige-

re dñm Deū tuū & c. Nā cum adhuc

est aliquid carnalis & cupientia, nō oī

no ex tota aia diligēt Deus. Caro tūc

nō d[icitur] cōcupiscere, nō quia carnaliter

anima concupiscit. Tūc erit iustus si

ne omni peccato, quia nulla lex erit in

mēbris repugnā legi mētis. Tūc pro-

fuis toto corde, tota aia, tota mente dili-

get Dñū, quod est summū p[re]ceptum.

Cur ergo non p[re]cipieret homini ista

p[re]fēctio, quia amīs ē in hac uita nō mē-

tit. Non n. recte currit, si quo cur-

rendum est, neficiatur. Quo autem sci-

retur, si nullus p[re]ceptis ostenderetur?

l Et si quid al. i. si q[uod] melius ad cultū

Dei excogitauerit, et hoc donū Dei

esse sciat, & hoc reuelabit vobis. Sed

et si alter, quem necesse est, e. Teneramus id.

m Veruntamen ad quod perennimus, n

a. b. De illa. C. cedendo.

ut idē m[od]i sapiamus, & in eadem per-

o. E[st] reuelabit Deus, quod aliter sapiamus. a. Fidei do-

ctrina & uita. C. cedendo viuimus.

b. Et si fuit ego credo, doceo, opto, & vos faciatis.

c. Et in his fide & regis uiuimus.

mancamus régula. Imitatores mei,

a. Et si pedentes non habebut mihi similes imitamini.

b. Diligentes imitac.

n. Estote fratres: et obseruate eos, qui

a. Imaginem uite nostra.

ita ambulant, sicut habetis formam:

a. Eos qui ita, multi eam aliter. & Non sentientes nobis-

cum de legi abolitione, sed legem cum euangeliō esse te-
nendam predicanter.

o. M[od]i enim ambulant, n

N I C. D E L Y R A.

p. a. A Christo Ie. Qui me vocavit ad fidem
ipsam actualiter impugnat. propter q[uod]
hoc vocatio dicitur comprehensio hic, sicut
comprehendit aduersariis in bello, & fibi
subiicit:

b. Fratres ego me non ar. comprehen. id est ad perfectionem meriti

simpliciter peruenire.

c. Vnum autem. Supple est, quod de me affero.

d. Quae quidem retro sunt obliu. legalia & terrena, que dimisi.

e. Ad ea uero, que sunt pri. i. celestia bona, que sunt priora terrenis di-

gnitute et duratione. bonū. n. quod expellit in celestibus, est ipse Deus.

f. Extends meip. Per conation liberi arbitrii in argumentum meriti.

g. Ad definitum perfei. i. ad premium mibi a Deo ordinatum finaliter

consequendum ideo subiicit:

h. Ad brauium su. vo. Dei in Christo Iesu. i. per Iesum Christum per

quem tamquam per mediatore uincamus ad celeste premium. V[er]o in

Christo Iesu, quia in ipso consilium beatitudine nam hec reficiuntur inter-

in affectu sui deitatis, & exterius in affectu sui humanitatis, secun-

dum quod dicit Aug. super Joh.

i. Quicunq[ue] ergo perfecti sumus. i. in flatu perfectionis, cuiusmodi e-

rat Paulus & illi apostoli & doctores & curati.

k. Hos sen. s. quod nullus nostrum est simpliciter perfectus in nia.

In Placatis libro e. angustia lo. annis
ad quod etiam editor
t per virtutem
tem

Platonici libos ex Greca lingua in latinā versis uidi. & ibi legi non quidem his verbis: Sed hoc qdē oīo & multis & multiplicitate. suaderi rōnibus, qdē in principio erat verbum, & verbum erat apud Deū. Sed qd̄ uerbū caro factū est, non legi. Indagau quippe in libris uarie dicitū esse quod filius sit in forma patris, sed quod se exinanuit, non habetur in illis. a. Cor. Vēl contradicentes corripimus & uincimus, & obedientes docemus. b. In omni. Vērā sapientia est, cum Christus agnoscatur. c. In quo &c. in uir. Q. Labori meo adiutum Deus miracula ad confirmationem.

N. I. C. D E L Y R A.

a. Quem nos annan. predicando.
b. Correspondentes omnem &c. A ueritate euangelij denunciam.

Docentes.

G L O S O R D I N . C A P . II.

Volo &c. Sequitur.
b. Pro. Non enim minus pro his, quos nō uidebit, qd̄ pro his, quos vidit sollicitus fuit.
c. Infr. in cha. Quā Deus ad nos habuit, qd̄ nobis filium tradidit. Hoc si qd̄ attēdit, p̄t se in hac miseria consolari, qui in de perpendit calcata supbia p̄ humilitatem ad patriam posse reuerti. Et instru. Agnitio Dei, per hoc tendentes.

d. In oīs diuitias i. copias intellectus pleni ubi perfecte de humanis & diuinis habent intellegitum, vt de anima & de supernis spiritibus. Aliter enim nemo ad cognitionem Dei ascendit.

e. In agnitionem. Non dico quantum ad opera, sed.

f. Mysterij Dei, vt sciat quod est secrete-

tert per uia paucis cognitum.

suationis

F. t. 7. diu. e. legimus, i. huc.

g. De pat. &c. ut sciat, qd̄ alia persona a

filio quis idē i. suba ei eo. Ad qd̄ cognitio

nē li. ceditis, ad Christū nō recurrite, qd̄

i eo sunt oīs copiae, sed abscondite, & iō

ne miremini si in Xpo elitis, & eas nō dū

inuenitis, qd̄ nō oīb. patent, nisi his qui

petunt & pulsant. Alia litera. Cū fuerint

instituti in charitate, in oīs diuitias pleni

intellectus ad agnitionē mysterij Dei

in Christo. Vuit Ap̄s souere alos eoru

in charitate, ut prompti fierent p̄ gloriam

agnitionē accipere sacri Dei i Chro, ad

uerentes has esse sapie & sciē diuitias, si

agnoſat Christus in deitatis sua pleni

tudine adorādus. Ambr. Oē mysterium

facit Dei in Xpo el., vt qd̄ cognoscit

oīm hē noticiā uideat Oīs. n. rō supna

scīa totius creaturae supna uel terrena i

eo est, qd̄ ē caput eoru & auctor, vt qd̄ hūc

nouit, nihil ultra qd̄rat, qd̄ hic p̄tēre iue-

nīt. In Daniele & Salomōe oīdit ifde

lib. se totius auctorē ūt sapia, qd̄ ifde

deles oītūt, qd̄ nō legit i. euāgelij &

pphetis astrologiā, geometriā, & alia

hīmō, qd̄ oītēpētē sūt a nōis, qd̄ nihil

ad salutē p̄tēt, qd̄ mittūt errorē, & dū

stūtēt in his, curā aīz nō hīt. Qui uero

Christū nouit, thefauī sapie & sciē in

uenit, quia id nouit, quod utile est.

b. Hoc au. Non solum ut ad ea tendatis

qui nondum habetis, sed ut nemo deci-

piat, & ratione mundanarum retum ab-

strahat a spē, qd̄ est in Christo.

m. In templo Dei, unde alia loquuntur.

adificati in ipso, & confirmati.

k. Sed & spī. Sanctis datum est in spiritu

videre remota, caueant ergo sibi quorū

actus magistrum non latēt.

l. Gaudens. Per hoc promptiores facit cir-

ca euāgelij, qd̄ gaudere fe dī i dispōne querstationis eoru &

fidei stabilitate, ut scītes vñ placeat deo, i eo fierē firmiores.

Radica-

te

ab incrementum.

tes in illo, in gratiarum actio-

u. Abundante in illo, in gratiarum &c. i. abundantē gratias agen-

do Christo de uerba nōcione.

¶. Videte.

c. Docentes. Om̄em hominem. d. In omni sapia. Ad salutem necessaria. e. Ut exhibeamus oīm ho. &c. Circa quod siendum, quod perfectum dicitur, cui nihil defit. f. Metaph. Quod duplicit potest intelligi. Vno modo, quia nihil defit de necessariis ad salutem & de hac perfectione loquuntur hic Apo. flos. Alio modo, quia nihil defit de his, que possunt inesse perfectiā ad salutem. Et sic nō accipitur hic, quia talis perfectio non habetur in uia, in qua potest bono semper proficere, ut dictum est supra Phil. iij. f. In quo, i. propter quod. g. Et la. Cōtra aduersarios fidei, non solum verbis, sed operibus mira celos. Ideo subditur: h. Secundum operationem eius. i. Dei, qui facit miracula. i. Quam ope. &c. i. per me. k. In uir. s. uia, & non mea.

m. Radicati Minores in actuua uita. n. Super. alios. o. Aedificati in ipso. i. uos maiores, qui in contemplatione estis. Per philosophiam

N I C . D E L Y R A . C A P . II.

Volo &c. Sequitur.
b. Pro. Non enim minus pro his, quos nō uidebit, qd̄ pro his, quos vidit sollicitus fuit.
c. Infr. in cha. Quā Deus ad nos habuit, qd̄ nobis filium tradidit. Hoc si qd̄ attēdit, p̄t se in hac miseria consolari, qui in de perpendit calcata supbia p̄ humilitatem ad patriam posse reuerti. Et instru. Agnitio Dei, per hoc tendentes.
d. In oīs diuitias i. copias intellectus pleni ubi perfecte de humanis & diuinis habent intellegitum, vt de anima & de supernis spiritibus. Aliter enim nemo ad cognitionem Dei ascendit.
e. In agnitionem. Non dico quantum ad opera, sed.
f. Mysterij Dei, vt sciat quod est secrete-

tert per uia paucis cognitum.

suationis

F. t. 7. diu. e. legimus, i. huc.

g. De pat. &c. ut sciat, qd̄ alia persona a

filio quis idē i. suba ei eo. Ad qd̄ cognitio

nē li. ceditis, ad Christū nō recurrite, qd̄

i eo sunt oīs copiae, sed abscondite, & iō

ne miremini si in Xpo elitis, & eas nō dū

inuenitis, qd̄ nō oīb. patent, nisi his qui

petunt & pulsant. Alia litera. Cū fuerint

instituti in charitate, in oīs diuitias pleni

intellectus ad agnitionē mysterij Dei

in Christo. Vuit Ap̄s souere alos eoru

in charitate, ut prompti fierent p̄ gloriam

agnitionē accipere sacri Dei i Chro, ad

uerentes has esse sapie & sciē diuitias, si

agnoſat Christus in deitatis sua pleni

tudine adorādus. Ambr. Oē mysterium

facit Dei in Xpo el., vt qd̄ cognoscit

oīm hē noticiā uideat Oīs. n. rō supna

scīa totius creaturae supna uel terrena i

eo est, qd̄ ē caput eoru & auctor, vt qd̄ hūc

nouit, nihil ultra qd̄rat, qd̄ hic p̄tēre iue-

nīt. In Daniele & Salomōe oīdit ifde

lib. se totius auctorē ūt sapia, qd̄ ifde

deles oītūt, qd̄ nō legit i. euāgelij &

pphetis astrologiā, geometriā, & alia

hīmō, qd̄ oītēpētē sūt a nōis, qd̄ nihil

ad salutē p̄tēt, qd̄ mittūt errorē, & dū

stūtēt in his, curā aīz nō hīt. Qui uero

Christū nouit, thefauī sapie & sciē in

uenit, quia id nouit, quod utile est.

b. Hoc au. Non solum ut ad ea tendatis

qui nondum habetis, sed ut nemo deci-

piat, & ratione mundanarum retum ab-

strahat a spē, qd̄ est in Christo.

m. In templo Dei, unde alia loquuntur.

adificati in ipso, & confirmati.

k. Sed & spī. Sanctis datum est in spiritu

videre remota, caueant ergo sibi quorū

actus magistrum non latēt.

l. Gaudens. Per hoc promptiores facit cir-

ca euāgelij, qd̄ gaudere fe dī i dispōne querstationis eoru &

fidei stabilitate, ut scītes vñ placeat deo, i eo fierē firmiores.

Radica-

te

ab incrementum.

tes in illo, in gratiarum actio-

u. Abundante in illo, in gratiarum &c. i. abundantē gratias agen-

do Christo de uerba nōcione.

¶. Videte.

g. Terphi. Terrenā, qd̄ augmentis & subtilitate componitur & decipit, dum in uerisimilibus causis & commenticiis reb. nihil tam uerum estimatur, quam conspicitur in elementis, quia non a Deo ordinatur, sed ab hominibus, quae cauda, quia cultrix mundi, non Dei: & à Christo trahit in que perse- cūtio, quia omnia habet quae pater. b. Fallaciam, quod de lege p̄ficio pre dicatores dicunt.

c. Et ita, quia in hac falsitate nulla vtilitas, quod solet aliqui esse in falsis.

d. Secundum ele. Illos tangit qui prudētius idola exponunt dicentes: Iuno est aer, Neptunus mare, iō cum diceret fm̄ philosophiam & inādē. addit, secundum elementa mundi quasi admonens ne qualecūq; adoratores simulacrum, sed & quasi doctores & inter-

pretatores signorum caendos esse.

e. Secundum tradi. Tradunt philosophi quos hoīes vocant, Deum non posse fieri creaturā, hoīem non posse nasci de virgine, vel mortuum revivere, considerantes elementa i. has creaturas visibiles, in quibus ex commixtione animalia generantur & quod moritur, non iterum uiuā.

f. Corporaliter. Nō quia corporeus sit Deus: sed verbo translato visus est, qd̄a in templo manuacto, non corporali, sed vmbritiliter habitauit. p̄ficiuntur signis. Vel corporaliter. Quia in Christi corpore, quod sumpsit de virginē tanq; in templo habitat Deus, sed non ita in sanctis, quia ille caput in quo oīs sensus, in iīs quās tollit, tūctus tactus, quib; datus est spūs ad mensuram, de quib; non p̄t dici: Verbū caro factū est, nec quis qd̄ illorū dī vnigenitus Dei. Corporaliter: i. cōpletū, vt corpus & corporaliter, & estis in illō rēpleti, qui est caput omnis principatus.

g. In agnitionem. Non dico quantum ad circūneisti.

h. & potestatis. In quo & circūneisti.

i. Corpore humano. Sic ut habeat legalis circūneistio.

j. & circūneisti non manū facta

k. Manentes. i. Expoliati a corpore secundum carnis erat, i. carnis subiectum, deinde carnis seruantes, sed modo factum est spūs et seruantes, non ita facta massa, s. in exploitatione cutis, & nihil ibi factū spū cutis anterior.

l. & corporaliter; quia est a uerbo affixta secundum corpus, unde & in triduo mortis Christi corpus fuit unum diuinitati, quā nūs effet ab anima separatum.

m. In exploitatione corporis carnis, qd̄. a. Vbi omnia uita amputata sunt, quod solus Christus facit.

n. & Circūneisti in baptismo. In quo & qd̄

o. In nō uitate uita, b. Non per aliud, c. Quā operatur Deus.

p. Conseruans, i. confundens secundum operationem.

q. Sed in cī. per Christum datum, qd̄ Christus operatur.

r. & Conseruans secundum operationem.

s. & Conseruans secundum operationem.

t. & Conseruans secundum operationem.

u. & Conseruans secundum operationem.

v. & Conseruans secundum operationem.

w. & Conseruans secundum operationem.

x. & Conseruans secundum operationem.

y. & Conseruans secundum operationem.

</div

Glos.ord. Ad Colossens. Cap. II. De Lyra.

E In semet. in presentia sua maiestatis.
E triumphans illos. Aug. Mortis sua. Vno quippe verissimo sa-
cerdicio pro nobis oblati, quidquid culparum erat, vnde nos
principatus & potestate adiuuta supplicia vite detinebant,
extinxit. vnde ergo accepit diabolus exterius potestatem dñi
ce carnis occidēda, inde interior qua
nos tenebat potestas eius occisa est.
Vel secundum aliam literam. Aug.
Exuens se carne prius & post expo. pa-
si triumphans eos in seipso. Nole car-
nis hoc loco mortalitas intelligitur.
Iuxta illud: Caro & sanguis regnum
d non post. Per hanc mortalitatem no-
bis inuidē potestates dominabantur.
Hac ergo mortalitas Christus in re-
surrectione se exuens. diabolicas po-
testates (que per hanc mortalitatē do-
minabantur) dicitur expoliasse: quia in
seipso capite nostro p̄buit exemplū,
quod in toto eius corpore. i. ecclesia
ex diaboli potestate liberanda, in ulti-
ma resurrectione complebitur. Idem.
In ipso quoq; vincuntur inimicæ no-
bis inuincibilis potestes, vbi in-
victus inuincibilis cupiditates. Fuso. n.
sanguine sine culpa omnium chirogra-
phorum delecta sunt, quibus
debitores qui in eum credunt, à dia-
bolo ante tenebantur. vnde qui pro
multis effundetur.
c Quae sunt omnia. &c. tunc fuerunt huius-
modi precepta, que non seruare pec-
catum erat, nunc testimonia & con-
firmatio ueritatis. Ergo scriptura, que
tunc fuit exactrix operum significati-
onum, nunc testis est rerum significa-
rum, que tunc obseruabatur ad pre-
nunciationem, nunc recitat ad con-
firmationem.
d Corpus autem id est, veritas huiusym
bra, est.

F e Christi. iad Christum pertinet. Vel
illa omnia sunt corpus Christi. i. signi-
ficant corpus Christi, vel quod sum-
psit de virgine, vel quod est ecclesia.
f Volens. i. amans ea, quae non uidit.
Vel, volens. i. uader quae non uidit. s.
legis ceremonias, quantum rationem
ignorat.

g Inflatus sensu carnis. Non aliud intel-
ligit, quam sensualitas capit.
h Confutatum. &c. In unum per con-
iunctionem, quia idem credunt, & ea
dem operantur. Et,
i Subministra. in subseruendo.

b Per nexus i. per charitatem, sine qua
membra non cohærent, nec inuicem
seruiunt, nec uiuunt.

I In augmentum Dei. Augetur Deus re-
deutib. sicut cominuēbat descrentib.

m Si ergo mor. Hactenus monuit stan-
tes ne seducerentur, nisi eos aggredit,
q; aliquia de lege seruabant. Q. Vos
videte, ne seducamini, sed uos alij dic-
te, quare legē seruatis? Si ergo mortui. Elementa dicit creaturas
huius mundi. Si (inquit) cum fidem Christi acceptis, estis se
parati a peccato, & ab elemētis mundi. lab. abstinentia & ab
omni superstitione creaturarum mundi. Quid adhuc &c. Vel
potest accipi cum Christo sicut Christus.

n Que omnia ipso nō, &c. si quis uituit eis Iudaico ritu, vt ab his
absilueat, illis uitatur, credet inde iustificari, ducunt in mortē.
Ista dico iam existentia secundum præcepta. & do. &c. non Dei.

o Secundum præcepta & c. Q. Ideo vius eorum, & cultura inter-
iūt, quia sunt præcepta & doctrina hominum, non Dei.

p Que sunt rationes quidem &c. Vel hæc habent rationem sa-
pientiae, non in ueritate, sed in falsitate, quæ est abundans, ubi
nulla ueritas, sed per humanam sapientiam. & sunt.

q In humilitate & Non illa quæ uirtus, sed sicut ex Greco in-
telligitur, quæ mens sentiūmilia. i. uilia & terrena. i. de-
cione animæ. & sunt:

r Non ad. i. quia in illis obseruantib. multis labor est, quia
est inanis & non sunt.

In honore.

Ga Triumphans il. &c. quod duplicitate potest exponi. Vno modo re-
ferendo ly illos, ad demones quos denicit. Alio modo referendo ad pa-
tres, quos sui triumphi fecit participes, ut sit sensus: Triumphans il.
&c. id est triumphare faciens.

b In te. id est per uirtutem propriam, & non alienam. Ex predictis igi-
tur concludit,

c Nemo ergo uos transgressores.

d In ci. aut in po. &c. lege prohibito si uta-
mini.

e Aut in parte diei festi. A uobis non ce-
lebrata, ut Pascha, Pentecostes & huic-
modi.

f Aut neomenia, id est prime diei mensis.

g Aut sabbatorum. In fine hebdomada,
iste enim dies in lege dicuntur celebres, sed
hac celebritas cessavit tanquam figuralis
adueniente ueritate per Christum. Ideo sub-
ditur:

h Que sunt. id est fuerint tempore uer-
eis testamenti.

i Umbra s. tempore Christi.

k Corpus autem i. soliditas ueritatis hu-
ius umbra.

l Christi i. pertinet ad Christum, per quem
est impleta.

m In Nemo, His consequenter inducit ad
præcaendum deceptionis tertium modum,
que est per simulationem sanctitatis, dicens:

Nemo uos se nolens ambulare.

n In humilitate festa.

o Et reli. angelorum. i. offendens se tan-
quam nuncium a Deo misum, sicut angelus
quod faciebat aliqui p̄fendo apostoli.

p Ambulans fru. i. perdens quicquid boni
agit.

q Inflatus i. superbens ex sui sensu pre-
sumptione.

r Et non te. i. Christum per ueram & sin-
ceram sui fidem:

s Ex quo i. ex cuius influxu spirituali.

t Totū corpus mysticum quod est ecclasia

v Per nexus & fidem adiuuicem.

x Sub ministratum. Per officium super-
iorum in inferiores secundum diversos ec-
clesiastatos.

y Credit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

z Est totū separati. Non misera a Christo, sed
i. morte. b. Tercio p̄felli cum Christo. Quid
fidem Christi accepti. Sicut Christus e. In lege
qua est intrusio portuum qui mandata petunt.

m mortui eius cum Christo ab elemē-
tis.

a Quod prius ignorat, ut ueritate propalata. b. Scilicet
non tenet caput, ex quo totum:

a Ecclesia. b. Charatis. c. Fidei, spei, & operum
in quibus coniuncte sunt & inueniuntur.

b corpus per nexus & coniunctiones

x subministratum & constructum

a Viribus & membris. b. Quantum Deas prouidit.

m crecit in augmentum Dei. Si ergo

Glosord. Ad Colosſens. Cap. III. De Lyra.

a Nunc au. Supra uenit graiora, nunc
E minoria, ne haec putentur non periculo-
sa. Sunt qui non habent confuetudinem
ebrietatis, qui aliq[ue]m inebriantur. sicut
sunt qui non habent confuetudinem
mentis, & tñ aliqui mentiuntur sic &
in alius sit. Prohibet ergo aliqui mentiri
& praecepit assidue mentiri.

b Quare Aug. Renouatio mentis dicit
fm Dei, ut in epistola ad Eph. legit. uel
fm imaginē Dei, ut hic legit. Sed iō fm
Dei, ne fm alia creatura fieri pote ur.
Sed m̄ imaginē Dei iō, ut ea re intelligatur
fieri ubi est imago Dei. in m̄te,
non q[ua]lia sit imago fm̄ renouamur,
& alia q[ua]renouamur, sed ipsa, sic dicim' ali-
quem fidelem, qui de corpore abscedit,
mortuum esse secundum corpus, non
fm spiritū, q[ua] corpore vel in corpore
mortuus est, non alia uel in alia. Sicut ali-
quis dicitur pulcher uel fortis secun-
dum corpus, non secundum animam.
c Secundū rationē. Q[ui] aliud non mo-
ne, nisi quod ratio uelira suadet. Hæc
est imago, ad quā Deus creauit hominem,
vt rationalis esset, & cælestia p[ro]p[ter]a s[er]vare dilige-
ret. Amb. Imago quā de agnitione
Dei dicit revereari, que & in feminina est,
alia est: alia illa ad quā factus est primus
hō. vñ supra ad Cor. Vir est imago &
gloria Dei: mulier autē gloria uiri. Illa
imago est, ut quō ex uno Deo omnia,
ita ex uno hōe omnes hōes esent.
d Vbi non est mas. Secundū corpus, sunt
masculi & feminæ, sed fm sp̄m̄ m̄tis
non, in quo renouamur fm̄ imaginem
creatoris. Vbi non est maj. Et est sensus: In
nouo hōe nulla exterior diversitas ali-
cui preindicat, sed nec sexuū, nec natio-
nū, nec obseruationum, nec linguarū,
nec conditionum, sed Christus est oīa.
F i. omnes partes noui hōi sunt opera
Christi. Et ipse Christus est in omnibus
fidelibus, qui per eum noui sunt.
e Sicut & do. no. In cuius rei sacro lauit
Christus pedes discipulorum, & dixit:
Exép[er]i debet vobis, ut & nos s[er]v[er]emus
Inuicē itaq[ue], nobis delicta donemus, &
& delictis inuicē oremus, atq[ue] itaq[ue] quo
dāmō pedes nostros inuicē lauemus. Et
nota, q[ua] ut lucrū possint habere, ad h[oc]
eos faciēda monet, q[ua] meriti collocant
apud Deū. Ab illicitis abstineat facit ti-
mor. Veref. n. ne mala faciens penis sub-
datur. H[oc] q[ua] nūc faciēda monet, ad pro-
fectū moritorū pertinet: Qui ergo ab il-
licitis abstinet, laudē h[oc]: Qui vero a li-
citis est temperat, laudē habet, & p[ro]mū.
f Charita. Aug. Ipsa est enim eminentior
uia q[ua] supereminet scientia, & omni-
bus praecepit. Hæc est uetus fm̄ inco-
sutilis deu[er]p[er]t cōtexta. Incōsutilis, ne alii
quando disutilis, que ad unum perue-
nit, quia charitas in unū omnes colligit
g. Pax est necessaria ad vnitatem corpo-
ris, quam ipsa facit. Pax Dei. Potest p[ax]
dici, et si non habet charitatem. charitas
vero semper secum habet pacem.
h Do. & ion. Vt do doctrina fiat illis q[ui]
ne-
scient, & commonitio illis qui sciunt.
i Omne

a Cum Christum receperis, b Ecclomnes fideles,
tis in illis. Nunc autem & uos de-
a Non solum supradicta grandia uita, sed etiam
omnis alia. b Quæ est substantia inuenit motus,
c De eo qui in limato-
ponite omnia, irām, indignatiō-
a Affectionē & indignationē, b In irām
Alias tunc loquimur.
nem, maliciam, blasphemiam: f
turpem sermonem de ore uestro
a Etsi in corde sit concepsus,
nē emiseritis. Nolite mentiri in-
a Alii alii, b Quid per singula, c Homo
verus, uita uetus in pec[on]ia secundum Adam,
Habuimus peccatorum.
uicem, & expoliates uos ueterem b
a Ut interdam ad uos peccata ista.
hominem cūm actibus suis, & in x
a Habitum virtutis, qui non careat actibus, b Quia
magis & magis crevit & acquisit cognitionem
Dei.
duentes nouūm cum, qui reno-
vatur + in agnitionem Dei secun-
a. In imaginē rationē, quæ est imago Dei
b. In agnitionē sui.
dum imāginem eius qui crēauit
a Nouūm hominem, b In quo non hōmiae.
Old et dicitur masculi & feminæ.
cūm, ubi non est masculus & fœ-
a Nullus offici vel proficit p[ro] de his uel de illis na-
tiuit. Nullus ut indigens excipitur. b Non
aliqui sunt ibi digniores, eo q[uod] ipsi hoc habent, uel
eo minima dignitas, q[ua] non ha[bit]ent.
mina, Genti lis & Iudeus, circūn-
Non propter illa aliquis dignior est uel in nus
digius.
cifio & p[re]putium, Barbarus &
a Omnes partes noui hominis sunt opera Christi.
Schita, seruuus & liber, sed omnia p
a Fidelibus, b Quia Christus est omnia in omni-
bus.
in omnibus Christus. + Induce q
a. Quare, b Quis Deus ab eterno electus,
c Sacramentorum participatione. d Quia iam
sancti.
uos ergo, sicut electi Dei sancti ē
a. Et Deo, b Et quia Deus dilexit. Effectus
pietas erga omnes.
c Animad benefaciendum
parat. Executus est misericordia.
dilecti, uiscera misericordie, + bē-
a Vt humiles corde & habitu. b In omnibus modū
seuantes.
nigritatem, humiliatatem, mōde-
a. In adulteris tolerandis. b Alter alterius one
ta poterit.
stiam, patientiam: suppōrtantes
a Si alter offendat, non solum non undi-
ces, sed donet.
inuicem, & dōnantes uobis meti-
b
psis, si quis aduersus aliquem h[oc]
querelam, sicut & dominus do-
a. Integre & pure, b Magis enim studendum est
virtus, quia maior est omnibus. Studiolum aliis pe-
rite charitatem, uel quæ est super omnia.
nauit uobis, ita & uos. Super c
omnia autem hæc charitatem cō
a Catena faciunt perfidum. charitas omnia ligat
ne abeat.
tinuam habete, quod est uincu-
a Quo[m] Christus habuit & habet præceptu[n]t
quam inter Deum & homines fecit, t[em]p[or]is
u[er]bi causa exultationis. Quod uique erit si habea-
tur charitas, quæ ueram habet pacem, quam purocor
de custodi.
lum perfectionis. Et p[er] x Chri-
sti + exultet in cordibus uestris, f
a Per eam positi.
b Ecclesiæ.
in qua & uocati estis in uno cō-
a De his omib[us]. b Pro & p[er]missione.

N I C . D E LY R A & Omne
Nunc au. Hic consequenter induit ad
onendum uitia spiritualia , dicens : Nunc
& vos. i. non solum uitia carnalia , sed e-
spiritualia.
ram i. appetitum illicitum vindicta.
indigna. t. eius signum in facie.
Maliciam. id est malu macbinationem in
de .

1000 p.

In omni iapientia, ad salutem necessaria. n Docentes. Sic etiam in ore vestro Deum laudando, ideo subditur;

Commons

Glos.ord. Ad Colossens. Cap. III De Lyra. 108

CLOSURE

CAR. III

Domi, quod in. Boni qui imperant, seruunt, quia non cupiditate dominandi imperant, sed officio consuendi & beneficia prouidendi.

D

N.J.C. Data Sheet

CAB III

Unus quod latum est per natum ut nomines repuit.
Cest & æquum, seruis prætate, scien-
a **E**: talia exigunt qualia uul-
tis a nobis ex iis.
Tés quoniam & uos

Glos. ord. I. Ad Thessal. Cap. II. De Lyra.

S domini contumelias pati.
E a seruus Deo &c. A Deo queris, ut ser-
uatis Ita pure, ut conuenit uero & ve-
ro, qd in ueritate est Deus & natus eter-
nalis. Et in hac feruitate expectes,
& non aliud desideres dari uobis qd
uidere ipsum fin diuinitatem, qua ma-
li non videbunt. vnde dicit scriptura:
Tollatur impius, ne uideat filii Dei.

N I C . D E L Y R A .

T persecutionem etiam a ciuibus suis, ut ba-
timana-
vit in fine sequentia.
A Cum gauet in hoc conformabantur apo-
stolis, de quibus dicitur, quod ibant gardentes
a conspectu confitit &c.
b Ita &c. si for. i. exemplar uirtutis.
c Macedonia & in prouincia sunt Graecie.
d A vo. i. occasione ueltri diuagatio est uer-
bum Dei, qui multi prias tacentes timore,
exemplu[m] uero constantes effeli predicau-
erunt publice & in pluribus locis. id est subdi-
tetur:

Non

G L O S . O R D . C A P . I I .

N Am & ipsi Sequitur:
a Quia no. Hoc de illo scitis, qd no fuit in p[re]sperita
te seculari, qm inanis, sed in multa sollicitudine pro-
aduersis: & p[er]terea habuimus fiduciā no in nobis
q[ui] fragiles sed in dñs. Nos dico anteq[ue]
ad uos venirem[us] p[er] illi Philippis. Ec-
ce an q[ui] ueniremus ad uos, & post etiā
passi, ut nō licet cōfidere in nobis, et
ita effet labor nō inanis, vel Nō fu[er]i pp[ro]p[ter]a
nulla mala cessa[re] log[us] licet an pas-
si, & apud nos solliciti no extimū[us],
sed habuimus fiduciā in Deo log[us] vo-
bis. Per h[ab]e[re] de se relata, & p[er] illorū bñ
cepta monet p[re]manere in patientia.
F In Philipp. Amb. Presurū q[ui] hic come-
morat, paulus est p[ro]pter ip[su]m phy-
tonem, quem a puella cicererat.
A Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R Et d[icit] Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Lib. epi. epi-
64. paulus
tef. 10.2.
Phi. 1.1.
Thef. 10.2.
A Et audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Ibi supra
Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Proba facit.
Exhort. hic contra p[re]fido apostolos
& audacter uidetur incipere comimoramus de
egemitus.
R In d. Etiā ueritas est in dolo, q[ui] non
pro amore ueritatis & utilitate auditio-
rum predicatorum, sed in gloria uel aliud
lucrum acquiratur.

Non in dolo.

Quid est p[ro]p[ter]a?

Glos. ord. I. Ad Thesslal. Cap. IIII. Glos. ord.

a Et opem. Opus agendum est, non ociamendum: quia & honestum est, & quasi lux ad infideles, & non desiderabis rem alterius, nemum rogetis, uel tollatis.

b Nolumus a. Post exhortatione de continetia, et post correctio ne a curiositate mortuorum resurrecti, confirmat, et per Christi resurrectionem, & sua autoritate.

c Vt n. e. n. Aug. Necesse est ut contra steris, sed ubi contristari si possit: Nam & i. dormientes eos appellat scripturam cœlum veracim, ut cum dormientes audimus, euangelios minus de peccatis. Est ergo de mortuis qui diliguntur quodam tristitia naturalis quodam. Monte quippe horret natura, nec mors hoī accidet nisi ex pcedenti culpa. Hinc igitur necesse est, ut tristes simus, quia nos morientes deserunt quos amamus: quia et studiunimus eos non in aeternum reliqueru nos mafuros, sed aliquantum procedere secuturos, tibi ipsa mors, quia natura refugit, cum occupat dilectum, & contristat in nobis ipsius dilectionis affectum. Idem. Contristamus ergo in nostri morti bus necessitate amitti, sed cum spes recipienda. Inde angimur, hinc consolamur. Inde infirmitas afficit, hinc fides reficit. Inde dolet humana conditio, hinc latet diuina promissio. Mouere autem potest, quomodo Deus flebat mortuum continuo eo iubente uicturum. Vnde fleuit dominus, non mortuum, sed mortem, quam peccando homo contraxit.

d Si in peccati non præcessisset, sine dubio mors secuta non fuisset. Secuta est ergo mors corporis, quia peccatum mors ait: præcessit deterendo Deum. Et mors corporis secuta est deferente ait. Hac deteretur Deum uolens, hac coacta est deferere debuisti recede ab eo quod dilexisti. Quis in uolens mortis nemo, & ita nemo ut Petro dicere: Alius te cinget, & ducet quo tu non sis. Si nulla esse mortis amaritudo, nulla, pfecto esset martyrum fortitudo.

e Dicitur et. Aug. de pompis exequiarum Proinde compa funeris, agmina exequiarum sumptuosa, dilegitia sepulture: monumentorum opulenta cœstratio, viuorum iunt qualiacumq; foliata, non adiutoria mortuorum. Orationibus uero sancte ecclie, & sacrificio falutari & eleemosynis, que pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, ut cum eis misericordia agatur a deo quod eorum peccata meruerunt. Hoc non a patribus traditum uniuersa obseruat ecclesia, ut pro eis, qui in eōe corporis & sanguinis defuncti sunt, cū ad ipsum sancti ficiū loco suo cōmemorentur, oretur, ac pro illis quoque id offerti cōmemoretur. Cū uero eorum cōmemorādori causa opera mīte celebrantur, q; eis dubitet suffragari pro gloriosos non inaniter Deo erogantur. Non nam bēgēdū ista, pdesse defunctis, sed talibus, q; ita iuxerūt aī morte, ut possint hanc eis utilia esse post mortem. Nāq sine fide operante perdilectione, eiūq; factamētis de corporibus exierunt, frustra illis a suis huius pieratis impēdūt officia, cuius dū hic essent, pignore caruerunt, non mihi sibi thesaurizantes, sed iherā. Non ergo mortuis noua merita cōparant, cū p; eis aliquid boni operant sui, sed eorum pcedētibus cōficiētia ita reddunt. Et iō illā finiēt qd; uitā, nūq; meruent in ipsa, nō poterit hīc post ipsam pmittat itaq; pia corda charorū de suō mortuis cōtristari dolore sānabili, & cōsolabili lacrymas fundāt conditione mortalitatis, quas tū reprimit fidei gaudiū, qua credunt fideles q; mortuū aliquantum a nobis abire, & ad meliora trāsire. Sit p; uirib; cura lepelicidū & sc̄pulchra cōstrūēt, q; hac in scripturis sc̄tis in ter bona opera deputata sunt, nec solū in corporibus patriarcharum & aliorū sc̄tōrum, sed ēt in ipsius dñi corpore laudati sunt, q; ista fecerunt. Impleat ergo hoīes erga suos officia pōstremū munēs, & sui humani lenimenta mēroris, uerū illa, q; adiuuātū spūs defunctōrum oblationes, erogationes, multo p; eis oblerūtū abūdātūq; impēdāt, q; suos carne, nō spū mortuos, nō solū carnalit, sed ēt spūaliter amant. Hac ille. Poterat aut̄ Deus hoc donare creditib; ut nec istius expirē corporis mortē. Sed si hoc fecisset, carnē qdā felicitas addēt, minuere turāt Dei fortitudo. Sic n. hoīes mortē illā timēt, ut nō obliuid felices diceret esse Christianos, nūq; mori oīno nō posset, ac q; hoc nō p; uita futurā ad Christū fēlinaret, sed p; remouēdā mortis molestia, & sic delicate quodam cōdereret in Xp̄. Plus ergo ḡt p̄stīt fidelibus suis. Quid n. magnū est uidēdo nō mori eos, q; cōdereret, credere se nō moriturū quāto magis, q; fortius, quāto laudabilius ita cōderere, ut se moriūtum

tū speret, sine fine uicturū. Vnū & chari eius sup̄stites conso Gari queunt in tristitia mortis amici. Idē de uerbis Ap̄. Quid n. mirū si cōtristari, ut corpus, quod uuit ex anima, sit exanimē discedente anima quā ambulabat iacet, qui loquebatur tā et clausi oculi luce non capiunt, aures nulla uoce patescunt, omnia membrū officia conqueue runt. Non est, qui mouea: gressus ad ambulādū, manus ad operādū, sensus ad p̄cipiendū. Nōne ista est domus quā nescio: quis iniūibilis habitator ornabat, discessit, qui non uidetur: remansit quod cum dolore uidetur.

e Eos. Non solū eos, qui uiui inueniētur, sed & mortuos, de quibus dubitatis. f. Qui dicitur. Christū dicit mortuum fideles dormientes ut magis credāt resurēctionē. Christū mortuū appellat, ut dñi audiuimus illū mortuū fuisse & re surrēxisce, nos quoq; speremus resurēctus & uiuitē diuinitatis eius. Elec̄tos at̄ iō dicit dormientes, q; nemo tā facile p̄t locū excitare a somno, q; faciēt hoīes excitabāt a sōno mortis. os & etiā incinerari, adducit. Nā hoc ordinē. Qd; uiui nō p̄ueniēt eos & si eos magis putatis adducendos cum Iesu. g. Per Ic. ad. c̄m eo Specites, cū sequen̄do uenerunt ad somnum mortis. vñ & alia scribit ep̄stola: Nos quā vi. Se illis ultimis uiuis connumerat, cū quibus erat unū corpus: & quia apostoli illis ultimis similes sunt in passionib;. Nos quā vi. i. illi de nobis, q; uiui inueniētur, qui tormentis Antichristi erunt residui, uia sunt dignissimi, nō preuenient mortuos, adeo erit fessinata resurēctionē mortuorum. Nota in his diē iudicij tempore Apostoli futurū posse underit.

f Quoniam ipse. In propria persona.

A b. Dōcēt. Nō humilis ut prius, ed iubēs voce, vel suūp̄s uel archageli, vei angelorū, q; facit resurēctō mortuōs. Quā dicit tuba, quia manifesta uel quali ad bellum, quē erit Dei Christū cuius Deus dabit efficaciam.

c In tu. Dei. Haimo. Tuba erit magna uox angelorum. Vel in tuba: quia manifeste. Vnde: Videbit omnis caro salutare Dei nostri. Vel sicut tuba in bello, quia tunc inimicos debellabit, et si

detis ut quātū sitis, & vt vēstrum ne

gociū agatis et operemini manib; vestris sicut p̄cepimus uobis, & q; ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid deside-

a Non solū in volumen nos fecit, sed etiam.

b Eos. Qui de somno integrū uigent.

c Amb. in aduentu dñi qui uiui fuerunt inuenti, obuiam rapient domino in aera, mortem qua si soporem passi. In ipso n. raptu, mortem & resurēctionem habebūt, dñi: anima in ipso raptu exierit a corpore, remanebit corpus terra: sed tam breue spaciū tenebit ipsa mors, ut nec cogitari, nec p̄pendi possit. Augu. Quarti foler, vtrum illi, quos viuos intuerint, Christus, nunq; oīno moritū sint, an ipso tpiū pūcto quo rapi: t̄ obuiā Christo ad immortaliitatē mira celeritate sint transiūti. Non n. dīcēdūt est fieri posse, ut p̄ aer in sublimē portent in illo spacio & moriantur, et reuiviscat. Ad hūc aut̄ sensum quo astimemus illos quos huius inueniētūt est dñs in ipso partu spacio, & passiūt morte, & acceptiūt immortaliitatē. Apls uret nos v̄b̄ dicit: In Christo omnes uiuificabimur. Et alibi: Quod feminas non uiuificatur, nisi moriat. Cur autem nobis increbile uideatur illam multitudinem corporum in aere quotidianū feminari, atq; illi immortaliiter & incorruptibiliiter reuiviscere, cum credemus in iōtū oculi futuram resurēctionē, & in mēbra sine fine uiuētra tanta facilitate, tantaq; in astimabili uelocitate reditūr antiq; simorum caducū puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur futuros im-
munes, qua dīctū est: Terra es & i. terrā ibis, i. hoc ibis amissiūta, quod eras antequam fumeres uitam. hoc eris exanimatus, quod eras antequam essemis animatus.

d In uab. Quia nubes fulsipient eos: v. Christum in ascensione suscepit, unde alijs interpres dicit: Baiulus nubibus.

e Itaq; cōfīm. Aug. Per eā contristatio ubi est tanta consolatio, detergatur ex animo luctus, fides expellat dolorem. In tāta spē non decet esse triste templum Dei. Ibi habitat bonus consolator, ibi qui non fallit promissor. Quid n. mortuū diu plangimus: Inquies, quia mors amara est. Sed per illam transiūt & dominus. Consolēmur ergo nos. Sed dices, Potest non dolere cor humanū defunctū charissimō melius cū dolet sanator cor humanū, quam non dolendo sit in humana Maria. n. dominum quērebat, & mortuū fratē dolebat.

f Sicut & cōtē. & cōfīm. futura resurēctionis: & sic credit aliqui amicos defunctos perisse totaliter, & ad sc̄pcer & proper hoc habent ut casu nē lugendi eos quasi inconfidabilitē, non sic autem Christiani, qui habēt spē resurgendi, propter quod uiuissim est eis immoderate mortuos lugere, quia in hoc assimilantur infidelibus futura resurēctionis spē non habentibus lugere tamen defunctos moderate eis ipsū pietatis. Quid autem resurēctionē mortuorum sit mox futura, ostendit dī.

g Vt non contristemini, inconfidabilitē.

h Sicut & cōtē. & cōfīm. futura resurēctionis: & sic credit aliqui amicos defunctos perisse totaliter, & ad sc̄pcer & proper hoc habent ut casu nē lugendi eos quasi inconfidabilitē, non sic autem Christiani, qui habēt spē resurgendi, propter quod uiuissim est eis immoderate mortuos lugere, quia in hoc assimilantur infidelibus futura resurēctionis spē non habentibus lugere tamen defunctos moderate eis ipsū pietatis. Quid autem resurēctionē mortuorum sit mox futura, ostendit dī.

i Si enim & cōtē, & cōfīm. hic si pro qua, nam ad articulos fidei periret credere Iesum uero mortuum fuisse & resurrexisce.

j k. Ita & Dei. qui si fecerit Iesum.

l Eos qui dormierunt, somno mortis.

m Per Iesum. Tanquam per mediatorē Dei & hominū.

n Adducit cum eo, ad uitam immortalem resuscitando.

o Hoc et. vo. quis locutus est. Apostolus de resurēctionē futura, ideo hī consequenter declarat modum resurēctionis. Ad cuius intelligentiam sciendum, q; alij dixerunt, q; Christo uenient ad iudicium alij hoīes reperiuntur, qui trāferūt, ad statū immortaliitatē sin morte intermixtū. sic exponēt q; hic dicitur. Deinde nos, q; uiuissim, qui relinqueruntur, ad adulētū Christi, simul rapiemur cū illis: cū mortuis resuscitatis obuiā Xp̄o dīcēdēt ad iudicium. Et dicitur q; Apostolus se conuenerat eis, coq; pertinet ad idē corpus ecclesie, sed hī expositio primo dīcēt in hoc, quod dicit: aliqui sine morte ad immortaliitatē trāfere, quia oīs descedēt ab Adā, p̄ter Christū, & matrē eius incurrit origine peccatum, cuius p̄p̄na est mors. Et iō oīs solū debēt mortis, p; quod alij dixerunt, q; illi q; in aduentu Xp̄i reperiuntur uiri in raptu illo obuiā nūc do Christū subito morientur, & statim resurgent, sed ab hoc uiderāt inconuenientē dīctū, quis cōflagrationis ignis purgans elementa & incinerans corpora mixta p̄cederet aduentum Christū ad iudicium: & sic nulli homines reperiuntur uiri, qui obuiā Christū uenient: si de resurēctionib; post ignem dīctū. Præterea quod Apostolus conuenerat

Glos. ord. I. Ad Thesslal. Cap. IIII. De Lyra. 112

a Quoniam ipse. In propria persona. A b. Dōcēt. Nō humilis ut prius, ed iubēs voce, vel suūp̄s uel archageli, vei angelorū, q; facit resurēctō mortuōs. Quā dicit tuba, quia manifesta uel quali ad bellum, quē erit Dei Christū cuius Deus dabit efficaciam.

c In tu. Dei. Haimo. Tuba erit magna uox angelorum. Vel in tuba: quia manifeste.

d Deinde nos & cōtē. Amb. in aduentu dñi qui uiui fuerunt inuenti, obuiam rapient domino in aera, mortem qua si soporem passi. In ipso n. raptu, mortem & resurēctionem habebūt, dñi: anima in ipso raptu exierit a corpore, remanebit corpus terra: sed tam breue spaciū tenebit ipsa mors, ut nec cogitari, nec p̄pendi possit. Augu. Quarti foler, vtrum illi, quos viuos intuerint, Christus, nunq; oīno moritū sint, an ipso tpiū pūcto quo rapi: t̄ obuiā Christo ad immortaliitatē mira celeritate sint transiūti. Non n. dīcēdūt est fieri posse, ut p̄ aer in sublimē portent in illo spacio & moriantur, et reuiviscat. Ad hūc aut̄ sensum quo astimemus illos quos huius inueniētūt est dñs in ipso partu spacio, & passiūt morte, & acceptiūt immortaliitatē. Apls uret nos v̄b̄ dicit: In Christo omnes uiuificabimur. Et alibi: Quod feminas non uiuificatur, nisi moriat. Cur autem nobis increbile uideatur illam multitudinem corporum in aere quotidianū feminari, atq; illi immortaliiter & incorruptibiliiter reuiviscere, cum credemus in iōtū oculi futuram resurēctionē, & in mēbra sine fine uiuētra tanta facilitate, tantaq; in astimabili uelocitate reditūr antiq; simorum caducū puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur futuros im-
munes, qua dīctū est: Terra es & i. terrā ibis, i. hoc ibis amissiūta, quod eras antequam fumeres uitam. hoc eris exanimatus, quod eras antequam essemis animatus.

e In tu. Dei. Haimo. Tuba erit magna uox angelorum. Vel in tuba: quia manifeste.

f Deinde nos & cōtē. Amb. in aduentu dñi qui uiui fuerunt inuenti, obuiam rapient domino in aera, mortem qua si soporem passi. In ipso n. raptu, mortem & resurēctionem habebūt, dñi: anima in ipso raptu exierit a corpore, remanebit corpus terra: sed tam breue spaciū tenebit ipsa mors, ut nec cogitari, nec p̄pendi possit. Augu. Quarti foler, vtrum illi, quos viuos intuerint, Christus, nunq; oīno moritū sint, an ipso tpiū pūcto quo rapi: t̄ obuiā Christo ad immortaliitatē mira celeritate sint transiūti. Non n. dīcēdūt est fieri posse, ut p̄ aer in sublimē portent in illo spacio & moriantur, et reuiviscat. Ad hūc aut̄ sensum quo astimemus illos quos huius inueniētūt est dñs in ipso partu spacio, & passiūt morte, & acceptiūt immortaliitatē. Apls uret nos v̄b̄ dicit: In Christo omnes uiuificabimur. Et alibi: Quod feminas non uiuificatur, nisi moriat. Cur autem nobis increbile uideatur illam multitudinem corporum in aere quotidianū feminari, atq; illi immortaliiter & incorruptibiliiter reuiviscere, cum credemus in iōtū oculi futuram resurēctionē, & in mēbra sine fine uiuētra tanta facilitate, tantaq; in astimabili uelocitate reditūr antiq; simorum caducū puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur futuros im-
munes, qua dīctū est: Terra es & i. terrā ibis, i. hoc ibis amissiūta, quod eras antequam fumeres uitam. hoc eris exanimatus, quod eras antequam essemis animatus.

g Deinde nos & cōtē. Amb. in aduentu dñi qui uiui fuerunt inuenti, obuiam rapient domino in aera, mortem qua si soporem passi. In ipso n. raptu, mortem & resurēctionem habebūt, dñi: anima in ipso raptu exierit a corpore, remanebit corpus terra: sed tam breue spaciū tenebit ipsa mors, ut nec cogitari, nec p̄pendi possit. Augu. Quarti foler, vtrum illi, quos viuos intuerint, Christus, nunq; oīno moritū sint, an ipso tpiū pūcto quo rapi: t̄ obuiā Christo ad immortaliitatē mira celeritate sint transiūti. Non n. dīcēdūt est fieri posse, ut p̄ aer in sublimē portent in illo spacio & moriantur, et reuiviscat. Ad hūc aut̄ sensum quo astimemus illos quos huius inueniētūt est dñs in ipso partu spacio, & passiūt morte, & acceptiūt immortaliitatē. Apls uret nos v̄b̄ dicit: In Christo omnes uiuificabimur. Et alibi: Quod feminas non uiuificatur, nisi moriat. Cur autem nobis increbile uideatur illam multitudinem corporum in aere quotidianū feminari, atq; illi immortaliiter & incorruptibiliiter reuiviscere, cum credemus in iōtū oculi futuram resurēctionē, & in mēbra sine fine uiuētra tanta facilitate, tantaq; in astimabili uelocitate reditūr antiq; simorum caducū puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur futuros im-
munes, qua dīctū est: Terra es & i. terrā ibis, i. hoc ibis amissiūta, quod eras antequam fumeres uitam. hoc eris exanimatus, quod eras antequam essemis animatus.

h Deinde nos & cōtē. Amb. in aduentu dñi qui uiui fuerunt inuenti, obuiam rapient domino in aera, mortem qua si soporem passi. In ipso n. raptu, mortem & resurēctionem habebūt, dñi: anima in ipso raptu exierit a corpore, remanebit corpus terra: sed tam breue spaciū tenebit ipsa mors, ut nec cogitari, nec p̄pendi possit. Augu. Quarti foler, vtrum illi, quos viuos intuerint, Christus, nunq; oīno moritū sint, an ipso tpiū pūcto quo rapi: t̄ obuiā Christo ad immortaliitatē mira celeritate sint transiūti. Non n. dīcēdūt est fieri posse, ut p̄ aer in sublimē portent in illo spacio & moriantur, et reuiviscat. Ad hūc aut̄ sensum quo astimemus illos quos huius inueniētūt est dñs in ipso partu spacio, & passiūt morte, & acceptiūt immortaliitatē. Apls uret nos v̄b̄ dicit: In Christo omnes uiuificabimur. Et alibi: Quod feminas non uiuificatur, nisi moriat. Cur autem nobis increbile uideatur illam multitudinem corporum in aere quotidianū feminari, atq; illi immortaliiter & incorruptibiliiter reuiviscere, cum credemus in iōtū oculi futuram resurēctionē, & in mēbra sine fine uiuētra tanta facilitate, tantaq; in astimabili uelocitate reditūr antiq; simorum caducū puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur futuros im-
munes, qua dīctū est: Terra es & i. terrā ibis, i. hoc ibis amissiūta, quod eras antequam fumeres uitam. hoc eris exanimatus, quod eras antequam essemis animatus.

i Deinde nos & cōtē. Amb. in aduentu dñi qui uiui fuerunt inuenti, obuiam rapient domino in aera, mortem qua si soporem passi. In ipso n. raptu, mortem & resurēctionem habebūt, dñi: anima in ipso raptu exierit a corpore, remanebit corpus terra: sed tam breue spaciū tenebit ipsa mors, ut nec cogitari, nec p̄pendi possit. Augu. Quarti foler, vtrum illi, quos viuos intuerint, Christus, nunq; oīno moritū sint, an ipso tpiū pūcto quo rapi: t̄ obuiā Christo ad immortaliitatē mira celeritate sint transiūti. Non n. dīcēdūt est fieri posse, ut p̄ aer in sublimē portent in illo spacio & moriantur, et reuiviscat. Ad hūc aut̄ sensum quo astimemus illos quos huius inueniētūt est dñs in ipso partu spacio, & passiūt morte, & acceptiūt immortaliitatē. Apls uret nos v̄b̄ dicit: In Christo omnes uiuificabimur. Et alibi: Quod feminas non uiuificatur, nisi moriat. Cur autem nobis increbile uideatur illam multitudinem corporum in aere quotidianū feminari, atq; illi immortaliiter & incorruptibiliiter reuiviscere, cum credemus in iōtū oculi futuram resurēctionē, & in mēbra sine fine uiuētra tanta facilitate, tantaq; in astimabili uelocitate reditūr antiq; simorum caducū puluerem. Nec ab illa sententia illos arbitramur futuros im-
munes, qua

Glos.ord. II. Ad Theſſal. Cap. II. De Lyra.

a Non cito moue. **Q** Si moue amini cito est, nihil enim uobis infertur, quod diu duret.

b Neq; per sp. si maligus spiritus quasi angelus lucis apparet in uinore hoc uobis persuadeat. Vel si quis dicat per spiritum sanctum reuelantem hoc se cognouisse, quod dies iudicii imminet.

c Neq; per e. Solcē enim tergiuersatores, ut fallant, sub non ine clari aliqui viri epistolam fingere, ut autoritas nominis possit commendare, q per scipium recipi non posset.

d Quasi post dies domini. Non quin uel, ut habeant suicētū lumbos & lucernas ardentēs in manibus, expectantes quando reuertatur dominus a nuptiis. Aug. ad Eficium: In quo, n. quemque inuenierit suis nouissimis dies, in hoc eum comprehendet mudi nouissimis dies, quia qualis quisq; in die illo moritur, talis in die illo iudicabitur. Et ideo uigilare debet omnis Christianus, ne imparatum eum inueniat dominii adventus. Imparatum enim inueniet dies ille, quem imparatum inuenierit uite huius dies ut simus. Et iō non ait solū, ne terremini, uel seducamini, sed addit: Quasi in istet dies dñi. Hoc iō dicit, ne ipsa perturbatione dum incauti inuenientur, possint seduci ad adorandum diabolum, qui hoc agebat, ut sub nomine Christi apparet saceret se adorari, quod ut non possit, tempus & signa aduentus Apostolus prescrisperet. **e** Quoniam nisi u. Occulte loquitur de destructione imperii Romani, ne itaret eos ad perfectionem ecclesie. **f** Vel hoc dicit de spūi imperio Romana ecclesia, uel discepcione a fide. **f** Nisi in refuga. **primum**, Aug. Sic alii codices habent. Quod nulli dubium est de Antichristo cum dixisse, quem refugia uocat: uita que a domino Deo. Sienim hoc de omnibus impiis merito dici potest, quāto magis de isto. **g** Filius per. Antichristus non per natum sed per imitationem.

h In templ. **i** Vel in templum Au. Nō nulli non ipsum principem tantū, sed uniuersum corpus eius, iad eum pertinentem hominū multitudinem simil cum ipso principio suo hoc loco intelligi uolunt, & tunc duci putant, sicut & in Greco est non in templo, sed in templum dei sedeat, quasi pīle cum suis sit templū Dei, quod est ecclesia. Sicut dicitur. Sedit in amicum, id est ut amicus Haimo. Nascetur autem Antichristus in Babylonie de tribu Dan iuxta quod Iacob ait. Fiat Dan coluber in tua, cerasites in semita. Et cum uenerit Ierosolymam, circuncideret se, dicens Iudeis: Ego sum Christus uobis promissus. Tunc confluent ad eum oēs Iudei, & reādicabunt templum a Romanis destruētum, sedebitque ibi, dicens se esse Deum.

i Tanquam sit Deus. Nam sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis habitauit, ita in Antichristo plenitudo malicie & omnis iniurias habitabit, quia in ipso erit caput omnium malorum, scilicet diabolus, qui est Rex super omnes filios suos.

k Seis. Quia eos scire dicit qd detineat, nec aperte exponit, & iō non nescimus, nisi quod quidam suspicantur de Romano imperio dictum suis, donec tollatur, uel de medio fiat. Et ideo Apostolus non id aptere scribere voluit, ne calumniam scilicet incurreret, q Romanō imperio male optaret, cum speraret aeternum. Et hoc, quod dixit, iam n. mystrium operatur iniurias. Neronem uoluerit intelligi, cuius facta uelut Antichristi uidebantur. Vnde nonnulli uel uiuū raptum occulati, donec suo tempore reueletur, uel occisum resurreetur & futurum Antichristum suspicabantur. Quidam putant hoc dictum esse de malis & fictis, qui sunt in ecclesia tadiū, donec pueniant ad tuū numerū, q Antichristo magnū faciat pīlū. Et hoc dicit esse mysterium iniurias, qā vñ occultū. Et d̄ hoc dictū ē. Quid nūc detineat, scis. Et cū ait, vt q̄ tenet

c ut patet Mat. xxii. 7. propter quod timebant adhuc maiores per securitatem incurvare. Tunc quia Apollonius dixerat in epilola precedenti ca. iū. Nos qui nūc quis q̄ re. & obīam Christi, sed iudicium uenient: ut dictum fuit, quod alī quā Thessalonicensis male intelligentes, credebat illam obuisionem tempore Pauli futuram, eo quōd dixerat: Nos qui nūc simulā, &c. pīd quod affectarā eos de diei indicij longa distalatio eos canunt, ut non decipiatur circa hoc ex cuius cuncte doctrina. Et dividitur in duas partes, quā primo remonet errorem, secundo docet ueritatem, ibi: Quoniam nisi. Circa primum dicit: Rogamus uos fratres per ad. ad iudicium.

a Ec nos̄ congrega. Tunc n. elellī congregabuntur ad eū. Mat. xxii. 3. C. Vbiq; fne. tribus rū corporis, illīc congregabuntur & aquile, nī b. Vt non ci. mouea. a. ue. senī. id est, a vero intellectu.

c Neque ter, quia in flat tribulatio maxi- ma, quae prædicta est fore ppe diem indicij.

d Neque per spiritum. **f** Malignū trans- guratū in angelum lucis, & afferentem uo- bi contrarium, q̄ dies indicij sī ppriqua. **t** defēcta. **e** Neque per fe. alīcūs pseudo apostoli.

f Neque per epi. nam aliquando falsi a- postoli & heretici mittebant epistolās sub nomīnē uerorum apostolorum Christi ad si- denium deceptionem, ut supra dictum est. **A** Iū modo sic: Neque per epi. & c. nostram præcedentem.

g Quasi in di. do. eo quod ibi diximus: Deinde nos qui ui. &c. Et quā non sūt intel- lectus uostres, quod dies indicij effet propin- quā. ut ibi sūt dictum.

h Ne quis uos sedu. hoc addit ad exclu- dendū omnem deceptionis modum circa materiam istam.

i Quoniam, Hic consequenter docet cir- ca diem indicij ueritatem, de quo dicit, q̄ duō notabilita præcedent. primū ponitur cum dicit: Quoniam ni. ue. quod exponit aliq; de dictione a Romano imperio, qd florebant tempore Pauli, a quo recesserunt quāsi omnia regna negantia ei subiici & redditionem tribut. tam a multis annis il- lud & imperiū carnū imperatore pluribus annis, & tamē non uenit adhuc Antichris- tū, qmē debet uenire cōpleta illa disti- stione, ut uidetur Apostolus dicere infra. Et tunc renelabitur ille iniquis &c. Propter qd alī exponunt de recessi ab obediētia ecclesie Romane, a qua iā dimi- est & recēscit Gracia. Sed falso meliori indicio, mibi uidetur melius intel- ligēdū de recessi a fide catholica, sicut exponunt aliq; non tamē intel- ligendo, qd sūt a fide catholica (sicut exponunt aliq; recessi), quia durabat in aliquib; usq; ad finem mundi, quia major pars creditū dicitur ab ea, qā secdū dīlū Salvatoris Mat. xxii. 1. Appropinquatē Antichristi tempore abutabat iniquitas, & frigescit charitas multiorū, & pēcēquens fides uera deficit in multis: & tunc ueniet Antichristus facta dispositio ad receptionē ipsius. Hinc ē dicto concordat dīlū. Apostoli infra 1. ad Timo. iii. 1. ubi dicit: q̄ in nouissimis temporib; discedat qui daū a fide attēndentes spiritibus erroris. & i. ad eundē. ii. In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, & erunt hoīes scipios amātes &c. Sequitū ibidem: Homines corrupti, merely reprobi circa fidem.

K Et re. Hic ponitur secundum notabile, quod precedit diem indicij. s. aduentus Antichristi, cuius primo ponitur superbie excessus, secundo iē- pus ueniendi & eius casus, ibi: Et reuelabitur. Tertio, demonis effectus, ibi. Cuius est aduentus. Excessus uero superbie erit, quia faciet se sicut Deum adorare. Dicit igitur: Et re. i. manifeste ostensus.

l Hoc totaliter dēdi pīlō, sicut bō deditus agricultura dicitur bō agri.

m Fi. perdi. i. dignus peditio, sicut. i. Re. xv. b. dicitur: Filius mortis, qā dignus morte.

n Qui ac. Loquitur de futuro per modum præsentis, propter certitudi- nem propheticę. Loquitur enim de Antichristo propheticę.

o Supra. quantum ad Deos Gentilium, qui dicuntur dīj. sed non sunt.

p Aut quod. quantum ad saudām trinitatem, quā coluit ut unus uerius Deus. oēm. n. tālē cultum exterminare conabitur, ut ipse solus tāq; Deus ab hoīis adoretur. Simile dicitur Iudit. iu. de Nāzibochodonoſor qui pīcepit exterminare omnes Deos terra, ut ipse solus Deus discreveret.

q In tem. redificato ab ipso & Iudeis sibi adharentibus. Alij exponunt in templo. i. sic se ostendet ac si ipse sit templum Dei eo modo, quo humanitas Christi est in templum.

r Nonne a dīlū de hanc ueritate amissio? —

NICOLAVS DE LYRA.
1 gelio dixerat ecclesiam maxime tribulari appropinquante die iudi-
cij

Glos.ord. II. Ad Theſſal. Cap. II. De Lyra. 115

tenet nunc teneat, dicunt Apostoli
hortari fideles, ut in fine quā tenent,
tenaciter perseuerēt, donec exeat de
medio ecclesiā mysterium iniqui-
tatis, quod nunc occultū est. Et eti-
cens: Tantum hoc super est agendum,
ut qui tenet nunc fidem, teneat i.
firmiter in ea perseueret, donec iniqui-
tas, scīt, exeat de medio ecclesiā q
nunc occulta est. manifeste ab ea re-
cedant. Vnde: De nobis exierūt, sed
non erant ex nobis, ita tunc aperte.
a Sua t. Hier Cōpleta accessione ad
Romanū imperium, & ad Romanę
ecclesiā obediētiam, aderit discessio
ab utroque imperio, quia impleta a-
derit ille iniquitas, implete tempore
misericordia, que plenitudo ētū
intrat ad fidē, reuelabitur discessio,
& sic inflabat dies domini.
b Nam my. &c. Iam in ipsi initii ac-
cessionis inueniēt iniquitas, sed mysti-
ca i. pietatis noīe palliata, ut uelit hē-
ritim inifti Xpi cū sint pseido. Nam
myster. Haimo. Lā diabolus occulēt p
Neronem & alios occidebat martyres,
sicut p illū tūc apte factū ē, oc-
cidēdo Eliā & Enoch alioq; pluri-
mos, & sūt Nero & alii umbra futuri
Antichristi sicut David & Abel Xpi.
c Donec de me. f. i. tollat illa ptas Ro-
manī imperii de medio mundi, quia
omnes undiq; Romanū quasi ad ca-
put confluēbant. Vel qui fidē tenet,
teneat, donec ipsa refrigerat. Vel q
detinet illum. i. accessio ad fidem, de-
tineat, donec ipsa tollatur de medio.
Vel, donec iniquitas, q mō est mysti-
ca, fiat de medio. i. quasi de cōb⁹, ut
non erubescat homo adulteriū uel
furari, sicut nec ambulare uel loqui.
B Deme. f. f. discessio i. manifeste ap-
pareat, & tūc iā reuelata discessione a
Deo uero, iā refrigerata charitate
ex abūdātia iniquitatis reuelabit &c.
e Spū ori. i. uirtute spūlantē, qui dī-
spū oris quia ab eo procedit. Spū o.i.
potentia iustiōis sue, siue per se, siue
per Michaelē. Occidēt aut̄ docto-
res tradūnt in mōte Oliveti in Papi-
lionē, & folio suo, in illo loco, cōtra
quem dñs alcedit in celos. Illo inter-
fēcio nō statim ueniet Xps, sed ut in
Dan. intelligitur, cōcedēt electis ad
poenitentiam dies. xl. Quantū post
dominus uētūs sit, penit⁹ ignorāt.
d. f. Mē. Aug. Vel quia nō uera ut uītū,
sed phantastica. Vel si uera, Dei per-
missione ad mendacium trahunt.
g. Ideo mit. l.d. Aug. Deus diabolū
ista facere pmitit, iusto quidē iudi-
cio, quāmus facit ille iniquo, mali-
gnoque cōsilio. Proinde iudicati se-
ducentur, & seduci iudicabūt, sed
iudicati iudicio Dei occulte iusto, &
iuste occulto seduentur. Seduēt au-
tem iudicabunt nouissimo mani-
festoq; iudicio p Christū iustissime
iudicatum in iustissime iudicatum.
h. Tri. Vt. sī nō in illo piculofō tpe ul-
timō, sed in primitiā ecclesia crede-
remus i Xpm atq; fidē cōstiteremur.
Vel nos apostolos primitias omnī
credentium, quia apostoli primi cre-
diderūt, & hoc in salutē oīm gētiū.
i. In acquisi. Vel ut sitis acquisiū, in
qua Deus glorificetur.
k. Et de., pmitēdo celorū regnum.
l. In gra.

C

personaliter, ueniet tamen figurālitter, suū
dictū frūt de Antichristo illūrī Dā. xi. p. sū
it figura Antichristi. Et eodē mō dicitur de
Neronē, qui tunc imparabat, et primus de
Romanis principis bus monit persecutionem tagit
ecclesiā, cum dicitur:
b. Nam m. id est figura.
c. In i. Antichristi, q dicitur iniquitas in ab-
surdā p p excessum sue malicie, sicut ho-
mo multum liberalis dicitur liberalitas.
d. Iam o. ini. in Neronē ecclesiā psequētē.
e. Tan. supple reflat.
f. I. v. qui te, nunc p. Romanū imperium,
ut exponit aliqui.
g. Teneat do. de. m. f. i. donec deficiat Ro-
manū imperium per discessum ab obedie-
tia ipsius. Sed mibi uidetur melius exponi
de discessione, a fide ecclesiā Romans su-
padiet. scīt. Tantum, supple reflat. Vi qui
tenet nunc fidem catholicā, teneat eam
firmiter in persecutione Neronis & aliorū
tyrannorum sequentium. Donec de medio
fiat i. donec deficiat modo supradictū.
h. Ex tunc re. il. ini. quia sicut sup. dictum
est, deficiēt sic fide apparet. Antichri-
stus video dicitur. Et tunc re. ille ini. anto-
nomasice dicitur.
i. Quēd. le. in. sp. o. f. q. de mādato eius ful-
minabitur p ministerū Michaelis archāg.
k. Et defici. in anima & corpore.
l. Illu. ad. l. i. in aduentu suo claro.
m. Cuius. hic consequerēt eirca Antichri-
stum ponitur demonis effēctus. Habet. n.
Antichristus demōne pīnatū, q a Deo per
missis faciet multa miracula ad eius nutū
p subuersione fidelū, & hoc est qd dicitur. Antichristi
Cueilt. a. f. o. i. n. o. u. i. t. p. l. potestate.
n. Et si. p. & m. nā aliquis sicut per illusio-
nem se sumit a demone, qui videtur es-
se & non erunt, & aliquid erunt res vera.
scīt. dom. super oves Iob fecit ignem ne-
rum descendere. Dicuntur tamen signa me-
dacia, quia fient ad affectionem mendacij.
o. Et in o. s. vt pote minis & promissis, &
alii modis exquisitis.
p. His qui p. inde enim habebit deceptio-
t placuit ei iniqui-
tas.
q. Eo quid cha. u. i. quia ueritatem euangeli-
cam, quia est lex amoris.
r. Non re. credendo.
t. Vt f. s. quia extra veritatem euangeli-
cam non est falsus.
t. Ideo i. propter eorum demerita.
u. Mitil. des. mitti permettit.
v. Ope. e. i. duellū in errorē modis dicitur.
x. Vt cre. men. qui repudierūt ueritatem.
z. Vt vi. om. f. iudicio condemnationis.
a. Nos a. H. est tercia pars, in qua reddit
Theſſalonicenses dociles, eos in morib. infor-
mado, et primo qdū ad opationē boni, si dō
qdū ad evitacionē mali, ibi: Denūciāt. Pri-
ma in tres, qdū primo de eorū bono principio
gratias agit, si dō ad p̄fēctiōdū eos inducit
ibi. Itaq; fratres tertio, orōnes corū peti, in
principio sequit̄s c. Circa primū dicit. Nos
a. d. e. g. agere, quia bonū discipulo um
reundat in magistrum.
b. Quod elegerit uos Deus, sua gratia.
c. Primitias in salu. Fuerunt enim de pri-
mis credentibus ex Gentilitate.
d. In sanctificationem spī. per baptiſmū,
in quo datur gratia spūlantē sanctificās.
e. Et i. f. u. i. in fide catholica, q sola ē uera.
f. In qua, scīt. fide.
g. Et u. uos per euangelium nostrum,
i. per nostram predicationem euangely.
h. n. a. g. i. u. t. per hoc gloriām acquiratis.
i. Itaq; fr. fla. firmi in morib. & fide.
K. Et te, tra. quas d. a. nobis.
l. Siue per fer. nos principaliter docendo.
m. Siue p. no. q absentes uobis misimus

N T C . D E L I R A .
temporibus venturis, ideo subditur.

Vt te.in suo te.a Deo dispository.

[View Details](#) | [Edit](#) | [Delete](#)

n Ipse autem dom. no-

Tom.vj. P

Tom.vj. P 3

SOMMARIO

Glos.ord. II. Ad Thessal. Cap. III. Glos.ord.

a In gratia id est per gratiam, quam de-
E dit, speramus eterna. Vel, gratia non
confonatur.

Matt. 14. b In cap. i. ubi dicitur in Postil. Quia se-
cundum testimonium Saluatoris Matth.
xxiiii. b. Appropinquante Antichristi tempore abuadabit ini-
quitas.

A D D I-

a Epis qui iam tot fecit. **b** Voluntate.
ingratia + exhortetur corda uestra,
+ contra impugnatores.

& confirmet omni opere & ser-
mone bono.

niens putas inueniet fidem in tercia & loquitur de perfecta fide
prout in glo.

A D D I T I O . G

Secundum testimonium Saluatoris
prope aduentum Christi secundum, fi-
des deficit in multis. Legitur enim Lu.
xvii. b. Veruntamen filius hominis ve-
nient, nee pp ista faciat qdqd euā-
gelii preconio facere ibi sentit. Curio age.
hoc factum abhorret disciplina domini
nica eorum. n. Deus uenter est, qui fee-
da cura necessaria sibi prouident.

a Nolite deficere benefaciētes. Quod
scipimus ut operemur. **b** Huc
si quis non obediens uero nostro,
c Dei mandato. **a** Qui fit, mihi significare telepre-
hendit. **b** Uel per epistolam ueritatem hanc note novit.

per epistolam, hinc note: & non
commisceamini cum illo, vt con-

a Nolite defi. Quia & si operentur, pnt
tamen nonnullis indigere. Et video mo-
net, ne illi, qui habebant, unde seruis
Dei necessaria praberent, hac occasio
ne pigrecesserunt. Non enim in reprehē-
sionem venit, qui humanus est in lar-
giōdo, sed hic, qui cum possit laborem
terre, ocioso uult uitam agere.

b Vt fer. d.i. predicatione euangelij.

c Cur, sine impedimento ad alias gentes.

d Et cl. per miracula ueritatem eius de-
clarantia.

e Si. & iam factum est.

f Vt lib. iii. i. a. pseudo apostolis importu-
ne falsa ingerentibus.

g Et ma. ho. predicationem euangelij qua
litercūq; impedientibus.

h Non eom. j. nondum accepert omnes
fidem per me, qui sunt eam acceptavi.

i F. au. de. in promissis adimplendis. Qui
con. cōtra deceptions pseudo apostolorū.

k Et cu. a. m. scilicet impatientia in perse-
cutoribus tyrannorum.

l Con. au. id est de uera bona obedientia
ad Deum.

m Quoqua p̄t, quia non precipimus au-
toritate propria, sed diuina. ideo subdit.

n Do. au. di. ad implendum sua mandata. H
o In c. erga omnes.

p Eta. erga perfecutores uestros.

q Denunci. Hic consequenter informat
eos ad euitationem mal. & primo facit pro-
positum, secundo remonet falsum intelle-
ctum, ibi: Vos autem. Circa primum dicit:
Denunciamus in no. do. &c. i. ex eius au-
toritate.

r Vt subtra. &c. inordinate, declinando Di-
ab ordine legis natura & legis scripta. quia
dicatur P. xvi. d. Cum peruerso peruerteris.

s Et n. se. tr. quam ac. a. no. scilicet & uero.

t Ip. enim. lci. per experientiam operis.

v Quemadmodum op. in operib. ueltris.

x Quo, non inq. &c. i. uagabundi & occisi.

y Neque gra. &c. petentes nobis ministra-
ri ab aliquo uestrum.

z Sed in la. & fatiga corporali.

a Nocte & die o. ad acquirendum uictum

b nos: exceptis horis ad orandum & do-
cendum ap̄is.

c Non quasi, &c. po. accipendi sumptus

d a uobis secundum formam evangelicam, Lu.
x. b. ubi dicitur pr̄dicitoribus: Edentes &
bibentes quis apud illos sunt dignus est enim

e operarius mercede sua.

f Sed ut nosmetip̄. for. &c. quia si nos ha-
bentes potestatē accipendi sumptus ab-
sūtinimus ab hoc uiuentis de nostro labore,

g multo magis ali, qui non habent talem po-
testatē, debent de labore suo uiuere. cate-
raparent usque ibi.

h His au. qui eiusmodi sunt &c. ut cum

i silentio operantes, id est quieti & non uaga-
bundi.

j Suum pa. i. proprio labore acquistum.

k manducant. & non alienum.

l Vos autem. Hic remonet circa dista fal-
sum intellectum. quia posset aliquis credere,

m quod pauperibus laborare non poteritibus
& occupatis negotijs spiritualibus non

n effent

Glos.ord. I. Ad Timoth. Cap. I. De Lyra. 116

a Noli de benef. i. nolite desistere a beneficia talibus personis.

b Quod si qui non obe. uerbo no. per epi. hunc note s. inscriben-
do, ut possim eum corripere.

c Et non con societatem eius uitando.

d Ut confunda. & sic resipiat a malo suo.

e Et noli, qualis ini. existi. quia si suum o-
diendum sit, natura tamen est diligenda.

f Ipse autem Deus pa. auctor & dator.

g De uobis pacem sem. in omni loco. i.
in terra & in celo.

h Dom. sit cum omnibus uo. in presenti
te: gratiam, & gloriam in futuro.

i Salutatio. Hec est ultima pars epistolae, que
est conclusio vel confirmatione per signum in fin-
e epistolae scriptum de manu Pauli. Quod n.
super positum est, scriptum erat per manum
notarii sed istud ultimum de manu Pauli erat
scriptum. & similiter faciebat in aliis episto-
lis, ad certificandum illos, quibus mitteban-
tur, quod esset a Paulo directe. & ad exclu-
dendum epistolam a pseudo apostolis sub nomi-
ne Pauli scriptas in quibus finis non erat scri-
ptus de manu Pauli. Ex his dictis patet li-
terata.

j In ca. iii. ubi dicitur in post. In charita-
te Dei erga omnes, patientia Christi erga
nostris persecuto.

k A D D I T I O . O.

Quod d̄f. in charitate Dei, secundum glo. intelligitur in charitate, quam Deus
dat, & patientia Christi. ut patientes si-
tis, sicut & Christus patiens fuit.

l C o m m i s s a i o n i c u m i l l o , v t c o n-

m f i c i o n e .

n f i c i o n e .

o f i c i o n e .

p f i c i o n e .

q f i c i o n e .

r f i c i o n e .

s f i c i o n e .

t f i c i o n e .

u f i c i o n e .

v f i c i o n e .

w f i c i o n e .

x f i c i o n e .

y f i c i o n e .

z f i c i o n e .

aa f i c i o n e .

bb f i c i o n e .

cc f i c i o n e .

dd f i c i o n e .

ee f i c i o n e .

ff f i c i o n e .

gg f i c i o n e .

hh f i c i o n e .

ii f i c i o n e .

jj f i c i o n e .

kk f i c i o n e .

ll f i c i o n e .

mm f i c i o n e .

nn f i c i o n e .

oo f i c i o n e .

pp f i c i o n e .

qq f i c i o n e .

rr f i c i o n e .

ss f i c i o n e .

tt f i c i o n e .

uu f i c i o n e .

vv f i c i o n e .

ww f i c i o n e .

xx f i c i o n e .

yy f i c i o n e .

zz f i c i o n e .

aa f i c i o n e .

bb f i c i o n e .

cc f i c i o n e .

dd f i c i o n e .

ee f i c i o n e .

ff f i c i o n e .

gg f i c i o n e .

hh f i c i o n e .

ii f i c i o n e .

jj f i c i o n e .

kk f i c i o n e .

ll f i c i o n e .

mm f i c i o n e .

nn f i c i o n e .

oo f i c i o n e .

pp f i c i o n e .

qq f i c i o n e .

rr f i c i o n e .

ss f i c i o n e .

tt f i c i o n e .

uu f i c i o n e .

vv f i c i o n e .

ww f i c i o n e .

xx f i c i o n e .

yy f i c i o n e .

zz f i c i o n e .

aa f i c i o n e .

bb f i c i o n e .

cc f i c i o n e .

dd f i c i o n e .

ee f i c i o n e .

ff f i c i o n e .

gg f i c i o n e .

hh f i c i o n e .

ii f i c i o n e .

jj f i c i o n e .

kk f i c i o n e .

ll f i c i o n e .

mm f i c i o n e .

nn f i c i o n e .

oo f i c i o n e .

pp f i c i o n e .

qq f i c i o n e .

rr f i c i o n e .

ss f i c i o n e .

tt f i c i o n e .

a Fabulis & genealogis. August. Hæreticus qui iam inimicus legis & prophetarum existimat Ap̄l̄m hoc loco diuina eloqua fabulas appellasse, sicut & alibi cū ait. Prophanas & aniles fabulas deuita. Quis ita non multū hæreticus erraret? Cur ergo ipse id fecit, si hæc aniles fabulas iudicavit? Cur dicit Abraham habuit duos filios? & alia h̄mōi. Sed melius dī, sp̄ p̄ter legitimas scripturas h̄nt̄ Iuda traditiones non scripsas, quas memoriter docēt, & deuterō fin uocant, vbi dīt Deum duas uxores creasse primo hoī, ex quibus genealogias infinitas texit facientes infraeūtūfūs qōnes. Has aut̄ dicit fabulas F. Iudaorūq̄ dīt duas mulieres fuisse primo homini: Euā, & alteram, ex qua dīcunt multos filios esse natos, quod nūl̄ quam sacra pagina narrat.

b Genealo. q̄bus narrant se de ḡne Abrahā et David, quasi inde eis salus dēatur, vel qb̄. narrant Xpm nō esse de David. **c** Finis aut̄. In fide est edificatio dei, q̄ ex fide est ipses, & inde charitas, q̄ est adim pletio legis. Vel docēt & itēdūt fabulis & genealogiis, sed finis & impletio legis est charitas, quare nō est opus alius.

d Pr̄cepti. p̄ceptorū, quorū impletio est dilectio Dei & proximi. Vnde. In his duob. mādatis tota lex pēdet & p̄p̄te. Finis dī terminus, finis consumptio finis quoq̄: impletio dī & cōsumptio. Aliter, n. fini panis, aliter tunica, aliter hic & ibi ager. Panis ut abūmā & nō sit. Tunica ut cōstūc̄, & pfecta sit. Ager, ut sulcis & limitib⁹ iuri interclusus am plus nō extēdat. **e** Fin. &c. Aug. Totā. magnitudinē & amplitudinē diuinorū eloquiorū secura possidet charitas, quā Deū proximi diligim⁹, q̄ radix est oīm bonorū. In hiis duob. mādatis tota lex pēdet & p̄p̄te: Si ergo nō uacat oīs sacras paginas pscrutari, oīa inuolu

F. cra sermoni cuoluere, oīa scripturā secreta penetrare, tene charitatem ubi pēdet oīa, q̄a finis oīm est dilectio Dei & proximi. Nullū refū diligēdū genus in his duobus p̄ceptis p̄termittūm est. Cū. n. p̄currat dilectio Dei, & sequatur dilectio proximi, de dilectione tua nihil dictū v̄. Sed cū dictū est: Dilecti. pximū tūnū sicut teipsum, simil. & tui abs te dilectio p̄termissa nō est. Ille aut̄ fēt & infēt uiuit, q̄ ordinata habet dilectionē, ne aut̄ diligat qd̄ nō est diligēdū, aut̄ & q̄ diligat qd̄ minus uel amplius diligēdū est, aut̄ minus uel amplius qd̄ aequē diligēdū est. Oīshō iniquitū petor est, nō est diligēdū, iniquitū vero homo est, diligēdū est pp̄ Deū, Deū uero, pp̄ sc̄ipsū. Et Deū qd̄ amplius debet diligere, quā sc̄ipsū. Itē amplius aliū hō diligēdū est, quā corpus n̄m, q̄ pp̄ Deū oīa ista diligenda sunt. Pōt nobisū aliū hō Deo p̄tui, qd̄ nō p̄t cor pus, q̄a corpus p̄ aīam uiuit, quā fruimur Deo. Oīs aut̄ & q̄ ad paria bona diligēdū sit. Sed cū oībus p̄dēt nō possit, his potissimū cōlūlēdū est, q̄ p̄ locorū & tpm, uel quartulib⁹ refū opportunitatibus cōlīctūtū tibi, quasi quadam forte coniunctūtū. Oīm iīḡ h̄c summa est, ut intelligat legis diuinatūtū scripturā plenitudo charitas esse rei, quā fruēdū est, & rei q̄ nobisū ea re fruēt. Dei & proximi. Precipitūt. n. deus diligi. & proximus. Ut aut̄ quisque se diligat, alio speciali p̄cepto nō est opus. Itē Charitas ista, amor Dei est & proximi. Amor h̄is seculi, cupiditas dī. Minutū cupiditas charitatis crescente. Cupiditas ergo refrāetur, charitas excitat.

f Re Dicitur. & Conficien. bo. Aug. Conscientia pro spe. Ille enim ad id, quod dīlīgit se peruenetur delisperat, cui male conscientia scrupulus inest.

f Et fin. si. Vl, non fīstili & fragili, uel in qua non quisque si bi quodlibet singit, sed catholica.

g A quibus. Improbaticaduerarios, qui legalia tradebant, dicens: A quibus. &c.

h Non in. &c. Si qn̄. n. de praua & falsa opinione sua repr̄chēdi & cōnciūt ceperint, ad defendēdū id, quod leuissima temeritate & apertissima falsitate dixerint, de sanctis libris multa ueiba pronunciant, uolentes esse legidoctores, cum tamē non intelligent quā loquuntur, uel de quibus.

i Scimus autem. Approbat suam partem. Scimus autem. Ne uidetur legem incūlcare, addit. Scimus autem &c. Sed ne iterum videatur eam indicare, subiungit. Scientes hoc, quia iusto non est lex posita, quia non ex ea est iustus, sed ex fide. Ad quid

qd̄ iūgit ei necessaria est lex? Sed iō data est, ut uel reum puni. Ḡct, vel peccare uolētem coeteret. Iustus tñ, & si ca nō egit, utitur,

NICOLAVS DE LYRA.

a Ad ordinandum ecclēsiā. **b** Quā eīcūtā metropolitā Afri.

remāneres Epheſi, cū irem in Ma-
a. **c** Video. b. Discretiā a catholicā fide, tam do-
ctoribus quam minoribus.

cedoniam, ut denunciare quibūſ-
b

a Quā nos.

dā, ne aliter docerent, neq; inten-

a Subdit. b. Doctrinis eorum, qui legem cum
grāna prædicant esse necessariam. **c** Quia quod di-
cunt de lege, fabula eīcūtā non res.

dērēt fabulā & genealogiis inter-
a Quā fine termino sunt, uel prohibiti. **b** Lites.

minātis, que questiōnes p̄fētant

a Legitimi.

magis q̄ adificationem Dei, quā x

a est in fide. Finis† autē p̄cepti est

a Qualis charitas procedens de corde puro. His
definit, nec ubique, nec aīam definit. **b** Procedens. **c** Puro intellectu, uel nūl̄ nisi Deus
charitas, q̄a cōrde puro, & confia

a bona, & fide non fictā. A quibus in

a Nescientes mysterium legis & prope-
tatum, quod aliq̄ ad Christum.

b Delegabūt:

quidam aberrāntes, conuersi sūt.

a Quod dēterius est.

in uaniloquium, uolentes esse le-

a gidoctores, non intelligentes,

a Quā affirmat. **b** Per quā, ut testimonio pro-
phetarū. **c** Non iurelli, qui loquātū
ad probandum quid intendunt, neque de quibus affirmant, qui probare intendunt.

neque quā loquuntur, neque de

a Illi non intellegunt, non auētū intelligimus. Nā
ut hoc in alio locū ostenduntur.

quibus affirmat. **c** Scimus autem,

ipsum uerum Messianū non sūisse, quem scripture dicunt a David de-
scendit: & per consequētūtū concludevēt.

a Sed quātū. **b** idēt̄ lites & contentiones inter disputantes.

c Quod ad i. ad fiduciam spirituale uirtutum.

d Quia eīcūtā ad fiduciam fides est stabilitum, in quod p̄dicta

non conseruit, sed destruit ad fiduciam spirituale.

e Finis aut̄. Hic de p̄dictis subdit. Apostolus vñm sūt, quare non sit at-

tendendum legibus obseruantis & genealogias interminatūs, quia non

faciūt ad impletio legis diuinā, sed magis ad oppositum: quia lex or-

dinat ad diligēdū Deū & proximum: ad uero p̄dicta non faciūt,

sed magis impedunt. **f** dicit: Finis autem &c. Quod patet, quia p̄cep-

ta prima tabula ordinat finaliter ad dilectionem Dei, p̄cepta uero

secunda tabula ad dilectionem proximi, ut patet Exod. xx.

a Aliā uero p̄cepta quācumque sunt, non sunt nisi quādam explicaciones illorū

& conclusiones ad eis derivatae, non tamē eodem modo, quia aliq̄e

sequuntur de necessitate, aliq̄e uero nō. Et ex hoc sequitur, quid aliquā de h̄mōmodi p̄ceptis semper manet, ut moralia, alia hero tantum ad

tempus, ut iudicat & ceremonialia.

g De cor. quantum ad appetitū, qui dicitur bic cor, nam uoluntas que

est appetitus intellecūtūs, mouet alias animas & potentias ad agendum

sicut cor membra corporis ad operandū.

h Et con. b. quantum ad intellecūtūm bonum. Est enim conscientia appli-

catio scientia ad aliq̄ē p̄ticulare agibile. & iō quando scientia recta ap-

plicatur ad bonū operabile, dicitur bona: ex contrario uero mala.

i Et si. non si. uera & non simulata, quā habebant aliū subdoli,

fingerentes se ēt̄ Christianos, ut simplices deciperent & alios fingerent

capisciunt dicitur de Torquato in legenda sancti Tiburtii.

j A quibus quidam aberat, i. declinantes.

k Con. l. &c. afferēdo de legalibus p̄dictis & traditionibus, quād

necessarium sit ea obseruari post aduentum Christi.

l Volentes esse le. cum non fuerint alios sufficiētēs discipuli. idēt̄

quod non intel. &c. i. non intelligentes conclusiones, de quibus loquuntur,

ne sepius peras probare nituntur.

m Scimus. Hic consequētūtū removet obiecūtūm. quia posset aliquis

objecere de legalibus, quād fuerint a Deo i. instituta, ut patet in Exo.

n & Lxx. & per consequētū bona & fernanda. Ad hoc uero respondet.

Ad cuius intelligentiam sciendum est, quād lex habet nūl̄ duplicitē.

regulatūm & coatiūm, primo igitur soluit obiecūtūm quantum ad

primū.

a vtūtū, ut sic esset in autoritate aliūs, & futura attestaret factū. **A** a Quidam bo. Quomodo bona si non iustū posita? Sed iam iustū non egit p̄dagogo, sed iniustū ut fiat iustū.

b Legitime utatur. Qui icit ad tps datam, & sub Christo deserit. Iam iustū per remissionem non est opus lege, à qua liber

a Secundū eos uero qui carnaliter tantum intelligent non in iustū.

b quoniam bona est lex, si quis ea le-

a Spūlētē sicut ipsa docet, ne ut per eam agnoscit morib⁹ & querat medicinā. **b** Etiam. **c** Et cum iustū fide, quid ex le-

a gitime utatur: scientes hoc, quia iu-

b sto net ex le posita, sed in iustū.

c Et dominus. **b** Contrā legem naturae agentibus.

a non le posita, sed in iustū, & b

b non subditis, i. impīi & peccāto-

a a Quibus sc̄pus per se placet. **b** Qui uel timore

c contentūtē, ut favore aliquo.

b ribus, sc̄leratis, & contamīnatis,

a Quia luxuriae in tua aboleatur, literis est reformata

b patricidis, & matricidis, homicidis,

c fornicatiis, & masclorū concubi-

a Quia cuiuslibet generis inferunt proximis.

b toribus, plāgiariis, mendacibus, &

c Morali legi & naturali.

b periuris, & si quid aliud sanē doctri-

a sana doctrina. **b** Non contra. **c** Omnis ueritas

a ne aduersatur, quē est secundū euān-

b gelium gloriæ beati Dei, quod credi-

c tūtēdū. **a** Quod praedictum quantum ad uim legis co-

b aliā. **c** Sana doctrina.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

a minōtō, **b** minōtō, **c** minōtō.

b minōtō, **c** minōtō.

Glos.ord. I. Ad Timoth. Cap. II. De Lyra.

Emus oportentissima Dei uoluntati aliqd derogare. Non est credendum oportens aliqd uoluisse fieri, qd factū non sit. Sed ita intelligere debem⁹ qd script⁹ est: Vult oēs hoīs sal. fieri. Nullus fit salū, nisi quē uult. Nō qd nullus hoīm fit, nisi quē salū fieri uelit, sed qd nullus salūs fiat, nisi quem uelit. Etiō rogādūs est, ut uelit, qd neceſſe fieri. Itip̄ intelligimus & illud: Qui illuminat oēm hoīm, non qd oēs, sed qd nullus illuminat, nisi ab eo. Eros ē in Christo uiuicabuntur, quia sine eo nulli. Vel qd oēs uult falūs fieri. Nō qd nullus hoīm est, quē salū fieri nollet, qd uirtutes miraculo rū facere noluit apud eos quos dicit actūs fūſſe pñam, si fecerit. Sed ut oēs hoīs, oē hoīm gen⁹ intelligam⁹ p qualcunq; drias distributum, ga lu dæos, Gentes, reges, priuatos diantes, pauperes, doctos & indoctos colligit ecclæſia: Quo locutionis modo uetus est dñs, cum ait: Decimatis mentam & rutam, & oē olus, i. omnium olerū genus. Vel: Qui oēs uult falūs fieri, i. facit oēs uelle. Et quoq; alio modo pōt intelligi, dūmodo credere nō co gamur aliquid omnipotentem voluſi fieri, factumque nō esse, quia oipotēs uelle inaniter nō pōt quodcuq; uoluerit esentia ſue uoluntate. Vel, uult, cōfūlit, iubet, hortatur.

a Mediator Dei & hoīm &c. Hic est arbiter ille, quē Iob defid erat di: Vt nam est nobis arbiter. Aug. Mediator aut inter Deum & hoīes, oportebat ut aliquid haberet simile Deo, & aliquid simile hoībus, ne per oīa fili hoībus, longe eſſet a Deo: au per oīa Deo ſimilis, longe eſſet ab hoībus, atq; ita mediator nō eſſet verus. Itaq; mediator Xps iter mortales peccatores, & immortale iūſū appetit. Mor talis cum hoībus, iūſū cū Deo. Ideo Christus mediator Dei & hominum dicit⁹ eſt, qd inter Deū & hominem mortalē eſt Deū hō recōciliā hoīem Deo. Int̄n̄ mediator, iñgū hō eſt. In qd aut̄ verbū nō mediū eſt, qd qua li Deo, & Deus apud Deū & ſimil vnuſ Deus. Quē: nō fieri mortalem oportebat, neque permanere mortali. Mortalis qppē factū nō infirmata uerbi diuinitate, ſed carnis ſuſcepta infirmitate. Boni aut̄ angelii inter mi feros mortales & beatum immortale medii eſſe non poſſunt, quia ita ſunt ipſi beati et immortales cum Deo, ut non ſint mortales uel miſeri cum hominibus. Malis autem angeli quodammodo mediū ſunt, quia immorta les ſunt cum Deo, miſeri cum hominibus. Sed non ſunt uerti & boni mediū, quia ob hoc ſe interponit mediū immortalis & miſer, ut ad beatam immortalitatem tranſire nō ſint. Cui contrarius eſt mediator bonus, quia & mortalis ad tempus eſſe uoluit, & beatus in æternitate perſiſtere potuit. Qui non ſe interpoſuit, ut ad beatam immortalitatem trāſire nō ſineret, ſed ad hoc ſe interpoſuit mortalis & beatus, vt mortalitate nřa tranſacta, ex mortuis immortales, & ex miſeris beatos fa ceret. Alius eſt ergo mediū malus, qui ſeparat amicos, alius bonus, qui reconciliat inimicos Iefū Christi.

b Qui dedit redempti, ſemetiſum pro nobis. Alia tranſatio: Qui de redemptiōne ſemetiſum pro omnibus testimonium temporis ſui.

c Et ueritate. Augustinus. Futura, quā eſtres & merces fidei. Queris in teſtem: fides precebat. Creditus enim ut cognoscamus, nō cognoscimus ut credamus. Quid eſt enim fides, niſi credere quod non uides? Fides ergo eſt quod non uides credere. Veritas, quā creditiſſi, uide.

d Ima. ad proximum.

e Disceptatione ad Deum.

f Non in tortis crinibus, aut auro aut &c. Ut his omnibus ultra perſonæ ſue modum, & mores occaſione mouendæ conciſcentia ſtudeant, ſed potius per omnia bona opera ſint per mitentes & indicateſſes extra pietatem animi.

g Quod de Amb. Quae enim uult audiri, inclinare ſe debet a mota a ſe pompa, ut miām Dei prouocet. Habitū enim ſup pliques & honeſtas.

h ut ſit ſenſus, Deus uult ſal. ſi omnes hoī. qui ſaluantur. quia nullus fit falū ſuem non uelit ſaluant fieri. Secundo modo, ut ſit ibi diatribatio pro generib⁹ ſi ſingulis, & non pro ſingulis generi. Sicut cum dicitur, oī animal ſit in arca Noe, quia dū ſib⁹ generibus animalium fuerunt ibi aliquid induitum. & ſi Deus dū ſib⁹ ſtatibus hoīm uult aliquis falū ſieri, & ſaluant. Tertio modo ut intelligatur dictum. Apolſo ſe voluntate Dei antecedente ſed non conſequente. Et dicitur nō ſi antecedens, quia nō uult aliquid abſolute. Conſequens aut̄ quia nō uult aliquid, conſide ratius circumſtantib⁹ & conditionib⁹ particularibus. Primo modo uult index ciuitatis omnes ciues ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homicida, ſic non uult ciuitate: quia non eſt bonum, ſed mori, eſt quod turbat bonum eōe. Et hoc modo Deus uult oēs homines ſalū ſieri, in qua ueritatem uoluntas ſiue iniquitatis ſunt membra ciuitatis. & ſub iſta conſideratione hoc eſt tecum bonum. Si autem conſideretur aliquis, ut fur uel homic

a Pedes. Aut. Faciamus hęc inuicem humiliatis, quod humiliter fecit excelsus. Magna est in hoc comendatio humilitatis. Et faciunt hoc tibi inuicē fratres, et ipsi opere visibili, & q̄ manu non faciūt, corde faciūt. Multo aut̄ melius est ut ēt manū fiat. Nec hoc dēsignetur quod fecit Christus facere Chritianus, qui ad pedes inclinat et in corde excitatur, vel siā est, confirmat humilitatis effectus.

b Denita. i. uota castitatis cari non vñq; adeo cures, vt eas ecclesie almonij sustentandas suscipias. Amb. Prohibet adolescentulas uiduas in hac suscipi profisiōe. Lubrice n. etati facile credi nō dēt.

c Habent. Aug. In coniugali gappe vinculo si pudicitia conseruet, dānatio non timetur. Sed uiduāl continētia & virginali ex cellētia uirtus muneris amplioris experitur, qua expetita & electa & voto oblatā, iam non solum capescere nuptias, sed et si non nubat, nubere velle vñabat. Vouentib. n. uirginatatem vel viduitatem nō solum nubere, sed & vel le damnable est. Omnis huiusmodi simili est vxori Loth, quem retro asperxit.

d Primam. Au. Etsi non nubendo, tñ uolendo; non quia nuptiae damnentur, sed frās propositi, & frāla fides noti dānatur; & voluntas, q̄ a proposito recedit, dānabilis est, siue nuptiae sequant, siue nō.

e Conuersa. Aug. Ab excellenti illo uiduāl vel castitatis virginalis proposito in posteriore respiciendo ceciderunt & interierunt.

f Quib. De honore præbyterorum hic agit Q. Illnd, quod dixi de viduis, obserua. Et hoc etiam præcipe de præbyteris, vt præbyteri, qui bene p̄fūnt uita & doctrina, digni habeantur.

g Dupli. Boni. n. dispensatores & fideles, non solum honore sublimi præueni debent, sed & terreno, ut non contristentur indigentia sumptuī, & gaudeat obediētia spiritualium. Instantio. n. sit, si non humilietur inopia, & crescit in illo autoritas cum uider se ēt in precium laboris sui fructum per ipere non abut dēt, ut non deficiat. Tanta. n. merces dēt esse euangelizanti regnum Dei, ut non contristetur, nec extollatur. Augu. Nec essit isti accipere, charitatis præbere: non tñ ueuale est euangelium, vt pro his prædicetur, sed pro aeternis. Si n. sic uendunt, mag nam rem vili uendit. Accipiunt ergo sustentationem necessitatibus a populo, mercedem dispensationis a domino. Non. n. a populo redditur quasi merces illis, qui libi in charitate euangelii seruunt sed tñ dispensum datur, in quo ut possint labore pascātur.

h Adversus presby. ac. no. &c. Soler qui corripit non amari, & ideo habita occasione facile accusatur. Contra hoc mons. discip.

i Vers. & deuota eligatur, sed huius gratia &c. b. q̄bi extinctus fontes libidinis.

Viduā † eligatur non minus sexā ginta annorum, quę fuerit uniuersi uxori, in operibus bonis testi- monium habens: si filios educa-

a Pauperes. b. Prædictorum, quos tunc recipere fuit periculoso.

uit, si hospitio rēcepit, si sancto- **in carcere vel huiusmodi.**

rū pedes lauit, si tribulationē pa- **Quid per singula?**

tatiib subministravit, si tomne **Humiliter.**

opus bonum subsecuta est. Ado-

a Quatum sanguis ferat.

lescēntiores autem uiduas †deui- **b** Post uotum continentia luxuriosa uertit in viles & scāla-

ta. Cūm enim † luxuriantę fuerit **a** Quasi hoc sapientia contigit.

b Non sit peccatum nubere. **c** Non dico auctor.

in Christo nubere uolunt, ha- **a** Ergo ita dā fide uoti.

bentes damnationē, qui- **a** Cid est uotum rel in uoto uiolato, baptizmū fidem.

c Evolendo etiam.

primām fidem irriūam fecerunt. **a** Cum prædictis malis.

Simul autem & ociosę discunt circumire domos, non solū ocio-
ſe, sed & querboſe & curiosę, lo-
a Temp. Religiōni nocentia. b. Ne
hac contingat.

quēntes quę non oportet. **† Vō-**
a Quid bonum est. **b** Et hoc item bonum.
lo ergo iuniores nubere, filios **a** Item bonum. **b** Quare hoc.
procreare, † mārtes familiæ esse, **a** Et sic. **b** Maledicēdo.

nullam occasionem dare aduēr- **a** Volo ita.

sario † maledicti gratia. **† Nam e-**
a Quia. **b** Poffi uotum.

nim quedam † conuersa sunt re- **a** Et huiusmodi non sunt recipienda, sed

tro post lathanam. Si quis fidelis **a** Quiesces.

***habet** uiduā, subministrēt illis **b** Quia necessaria sunt.

a Quasi si aliunde non haberent, ecclesiā da-
ret eos in tantum recipientem.

ut non grauerit eccllesia, ut his **a** Illud quod habet eccllesia.

que uere uiduā sunt, sufficiat. **a** Hoc etiam præcipe de presbyteris.

Qui bene p̄fūnt presbyteri, **a** Spiritualiter obediendo, & exteriora submi-
nitando.

a Subsidit.

d duplicitib; digni habentur.

N I C D E L Y R A.
 q a Vidua. *Hic consequenter ostendit quae sunt ure viduazione amorum. Et ostendit primo quod tales sunt honoranda. Secundo quod ales sunt utande ibi: Adolescentiores. Circa primum dicit: Vidua eli. tanquam honorabilis modo supra dicto.
 b Non minus sexa an. Tunc enim somes libidinis est refrigeratus.
 c Quæ su. unius. nam secunda nuptia signum ridetur incontinentia. sunt tamen licite.
 d In operibus bo. nam esse debent integræ famæ.
 e Si sibi derelictos.
 f E duca bene & sancte secundum suam posibilitatem. Et similiter quod subditur: Si hoc &c;
 g Si sanctorum p. la. i. discurrentium pro predicatione.
Coram
 deperioribus dignificantur,
 a Extratione scientibus.
 maxime qui laborant in uerbo
 a Neccentibus.
 b De exteriori honore probat.
& doctrina. Dicit enim scriptura
 a Cid e fit non prohibebis funere necessaria.
 b Vel non infrenabas.
ra. t Non alligabis os boui tritu-
 a Item dominus in euangelio.
 b Ut uires repa-
 ret in labore.
 ranti, et dignus est b operarius mier
 a Ambitus. Non facile acculanda est petiona
 tam alii ordinis, ut sit uice Christi.
 c Autem.
b cede sua. Aduersus presbyte-
 p Aduersus presby-
 era instruit Timoth.*

Si tribui

p Aduersus presb yte. Hec est sexta pars principalis huius, epistola in qua instruit Timotheum de actu iudicandi & puniendi subditos in for

Si tribui *quod non habuimus & perirem invito*

Digitized by srujanika@gmail.com

Glos.ord.I. Ad Timoth. Cap. V. De Lyra. 122

Coram omnibus. Augu de uerbis domini. Aliquando debes corripere peccantem inter te & ipsum solum, ut dominus in euangelio, aliquando coram omnibus, ut ceteri timeant illum. Quando in te peccauit, quando tu es, quod peccauit, tunc secreto, ne non lis corrector sed proditor, ut Joseph de Maria solus supplicans adulterium. Quando autem palam peccatur, palam arguendum est.

De Teste coram Deo. Deus sit mihi testis, quod animam meam saluauit ibi, caue.

De Negre communica. Aug. Firmissima ueritas hoc habet, quod non nisi confessione intelligenda est communio peccatorum, quam uerat Apostolus, quia quis peccatis alienis comunicat si ea palpat, & cum possit corripere & corriger, negligit.

Noli adhuc a. Et. Quia castitatem admouit, hac occasione immoderata abstinenciam prohibet, quam ipse intereat. Amb. Nunc speciale consilium dat ei, ut leipsum salubri regat doctrina prudenter enim sibi Deus uult seruire, non ut nimietate debiles fiant, et post medicorum usfrugia reuirant. Temperandum est, ut si fieri potest, ceptum obsequium gradatim potius prouehatur, quam per inconsiderantiam minuarunt.

Quorundam &c. quia dixerat sine p*ro*iudicio nihil facias, determinat ubi p*ro* iudicium sit necessarium, et ubi non, diuidens bona et mala in manu*esta* et *oculta*. Q*ideo* opus est examinatione, quia sicut q*dā* sunt manifesta, q*nō* operari examinari, ita q*dā* sunt occulta de q*b*, sine p*re*examinatione non p*otest* fieri p*ro*iudiciū. Quorundam. Ideo est opus examinatione. Vel, bibe uinū, quia esti nō mox claruit tua bona intentio, nō tamen poteris abscondi, sicut et in malis est. *Mani*, dicit, de q*b*, clarū est quo a*ño* a*fiant*, haec p*re*cipiūt ad iudicium, quia si ista sequitur, iudicium nō est temerariū.

Subsequitur q*uo*d occulta sunt, quia nec ipsa latebunt tpe suo, q*uo*d Christi tps ad uenerit, quo manifestentur, sic et de bonis Dei ergo iudicemus. Illa Dei iudicio relinquuntur.

rum accusationem noli recipere, ni. *Duo sufficiunt, si a Deo probati.*

si fu duobus vel tribus testibus. *Hos autem testes mons consueta gessisse, vel qui manifesti sunt.*

Peccantes coram omnibus argue, *a Presbyteri vel subditi. b Vt autem presbyter non accutetur.*

ut & ceteri timorem habeant. Tē *Qui indebet.*

stor corā Deo & Christo Iesu & ele-

a Vt separatis bonos a malis. b Que precepit.

ctis angelis eius, ut hac custodias. *Et. a Praeexaminatione. b Abexaminatione declines in aliud quam examinatio intenta.*

*sine p*re*iudicio, nihil faciens in ali* *a Est post huc omnia non eis ordinare, sed tace proba-*

teram patrem declinando. † Mānus *b Sinconfide-*

*cito n*emini* imposueris, neq*;* com-* *re. Confidens.*

municaueris peccatis alienis. Tē *Tamen sicut pri-*

*sum p*re*castum custodi. † Noli adhuc* *Sic non nocet castitatis.*

quam bibere, sed uino modico ute- *In quo fides eruditur.*

re propter stomachū & frequentes *q*p*los a cœstis.*

tuas infirmitates. Quorundam ho-

a Ethi non sunt probandi. b Autem nota quam ue-

*minum peccata manifesta sunt p*re*-* *ritur ad discussioinem.*

cedentia ad iudicium, quorundam autē & *a Specie religiosis testis per discussioinem apparent.*

*subsequuntur. Similiter autē & facta q*uo*d* *b Quidam, non et opus probari.*

bona manifesta sunt, & quād aliter se *a Boni. b Non sunt nota.*

habent, abscondi non possunt. *q*uo*d hinc probanda.*

Quorundam. Hic consequenter declarat quoddam superius dictum diversum enim quod Timotheus nihil ageret sine diligenti examinatione, ideo declarat que sunt illa, quae indigent talia discussione, & quae non. Quorundam hominem peccata manifesta sunt. Ex eviden- tia stili, & talia non indigent accusatione, testificatione seu examina- tionis ideo subditur.

o Precedentia ad iudicium. i. ad exami- nationem, que per se notoria. & sic sunt princi- pienda sine discussione.

p Quorundam autem subsequuntur. i. sunt latencies, ita quod non apparent princi- piis, nisi post discussioinem.

*q Similiter au. & fa. bo supple aliquorum r Manu*est* evidentiā rei, & sic non indi- gent discussione ad approbationem suā.*

s Ei qua altere se habent. ita quod non sunt ita manifeste bona.

*t Abscondi non p*otest*, non absconduntur de facilis, habita de eis examinatione diligentia, propter quod tali sunt discussio*ntia*, antē p*ro*approbatione. Dicuntur autē talia abscondi non posse, illo modo impossibilitatis, quo ali- quid dicatur i*pos*ibile*re*, et quod diffidit*e* i*fieri*. v. met. physice. Vel aliter, Abscondi non possunt, non absconduntur diuino indi- cio, licet abscondi possint hincano.*

In c.v. vbi dicitur in Positif. Peccantes coram omnibus argue.

ADDITIO I.

Sunt nonnulli, qui ex hoc uerbo Apo- stoli cum dicit, peccantes coram omnibus argue, intelligere uolunt quoddebet predicatorum personas arguere seu repre- hendere de uitiis, quae leit vel credit i*pos*tas personas commissile, unde & saepe in sermonibus detrahunt personis praes- titibus seu absentibus, notando eas de uitii. Sed hoc est erroneum & etiam non ciuum. Tum quia predicatorum solum debet dicere illa, quorum certitudo solu- per facia eloqui vel dicta doctoriū, se- per rectam rationem fundari possunt. Ia. n*on* pertinent ad predicatorum uitii. Constat autē q*uo*d peccata, qua*rum* si- gularibus personis committuntur, non habent certitudinem ex foliis predicatori- nis cum hoc addatim sensibus cogniti-

NICOLAVS DE LYRA

a exteriori, quod periret ad episcopum. & primo instruit eum quantu[m] ad accusatione[m] & testificatione[m]. Aduersus presby. noli accusatio[n]em recipere, quia nostra p[ro]fessio[n]ati status non est leniter credendu[s].
a. Nisi sub dubio[n]e tribus testibus, & idoneis ad hoc probatis in veritate. Secundo instruit eum de punitione di.
b Peccantes coram omnibus argue, ut sicut peccatum est nouum, ita & punio[n]e.
c Vt & ceteri timorem ha. & sic a malo retrahantur, ne similem punitionem incurvant. Tertio instruit eum de inquisitione diligenti, que debet procedere iudicium & punitionem. A.d.
d Testor coram Deo &c. modus est irrandi ad monendum Timo[th]eum efficiens.
e Ut h[ab]et custodias, que dicta sunt, & etiam quis sequuntur.
f Sine praejudicio i.sine examinatione diligenter precedente.
g Nihil faciens maxime in punitionibus.
h In alteram partem decli. a rectitudine iniustie propter defectum examinationis debitis, ideo subditur,
i Manus cito nemini impuleris, ipsius precipitante puniendo.
k Neque communicaueris peccatis alienis. id est illorum, qui male cum accusauerunt. Aliqui autem exponunt hoc de ordinatione nimis festina alicuius insufficientis, & sic episcopus communicat peccatis ipsius indigne ministrantis.
l Teiplum Hec est pars incidentalis, in qua monet Timotholum de suis custodiis diligenter, eo quod in Iherusalem de punitione aliorum, & index influs debet esse immunitus ab illis, que puniunt in alijs. Et dividitur in duas partes, quia primo facit propositionem, secundo declarat quoddam superius dictum, ibi. Quorundam. Circa primum dicit, Teiplum castum cu.i.mundum & purum & sine reprobatione . Et quia Timo[th]eus pro custodia castitatis nimis affligebat corpus suum, ideo subdit,
m Noli a.aq.bi. cuius potius notabiliter nocet stomacho languenti & agrotatior corpori, sed nimis moxum non nocet castitati, & ualeat ad sanitatem seruandam, que necessaria est ad exercendum officium episcopi.

Quorun-

Tom.vi. Q. 2 ad consequentia

VN

VI DE

DE

S minister. Multis baptizati fideles sunt sine crimen; sine peccato vero in hac vita neminem dixerim, non quia peccati alii quid remaneant, quod in baptismo non dimittitur, sed quia in nobis in huius vita infirmitate iniquitatis quotidianae fieri non quieteunt, qui fideliciter orantibus quotidie remittatur. Quemlibet uia de iustum dissentias in hac vita, non est tamen sine peccato. **T**unc. **I**n obnoxiis criminibus lucis. **C**rimen. **E**tiam species continentia & sacramenta. **E**st enim vxoris uir, filios habens fratres. **D**einde. **E**tiam non habemus, nos plios seduci mus, & veritas in nobis non est. Sed plane, multi iusti dicunt sine querela, quod intelligitur sine crimen. Nul la non querela iusta est de his, qui non habent crimen. Crimen ergo est querela, a peccatum grave accusatione & damnatione dignissimum, ut homicidium, adulterium, aliqua immundicia fornicationis, furto, trahus, & huiusmodi, que cum creperit homo non habet, incipit caput erigere in libertatem. **F**est ista inchoata est in pfecta libertas, post baptismum, quia nō homo non stupra, nec aliquis, quem ante fuerunt, obsunt. Hic siue contra dicit Augustinus. His verbis, Actus intelligunt, qui nec eū, qd cathecumini uel Paganus habuit alterū, ordinandum censerunt, quia de sacramento agitur, non de peccato. Nā in baptismino peccata omnia dimittuntur. Et qui dixit: Si nups erit virgo, non peccat, fatus declarauit nuptias non esse profana. Propter sanctitatem autem sicut secunda, si ea thecminia, natuia est, nō potest baptismum inter uirgines Dei consecrari, ita nō ab urde uictum est. Bigam non peccata, sed norma facit amissio, nō ad uite meriti, sed ad ordinationis ecclesiastice signaculi necessariam. Et si cut plures antiquiorum patrum uxores significauerint futuras ex oibz gētibus ecclias uni uiro subditas. **C**hristi. Ita nofer antiles. i. cōsumus uxoris uir significat ex omnibus gētibus unitatem uni uiro Christo subditam. Itaque sicut duobus dominis seruire, sic ab uno Deo apostolata, & in alterius superstitionem ire non licet. **F**ilius ha. f. Nec saltem de luxuria ac crafatu, uel sibi non subditos. Alioquin nec ipes in illo est corrugandi alios, ne frontem habet ad alios talium cohabitator. **O**poret e. Talis debet consilii. Necesse est n. ad tractationem officii cū esse sine crimen i. irreprehensibilem ep̄m hic aperte ostendit presbiterorum nomine ep̄os supra fuisse designatos. **D**on. Contra dentes n. nō uno modo intelligendi sunt paucissimi quippe nobis contradicunt loquendo, sed multi male uiuendo. Quis n. audet aperitissime loquendo contradicere veritati? Non contradicunt multilingua sed uita; quos redargere bonū opus est, grandis farcina, clavis ardua. **D**ixit qui ex il. Aug. lib. fuit Epimenides Cretensis, in cuius libris hoc inuenitur, qui homo inter prophetas Dei non inuenitur, nec eius propheta ad illa Dei eloquia pertinet, qd Iudeis sunt credita, & iō nō eius nō cōmemorauit. Apls ficut flet cōmemorare prophetas Dei dices, ficut & David dicit, uel Isaia. V. el cū taciti noibz illorū dicit, sicut scriptū est, & ea scriptura intelligit, in qua est autoritas Dei. Homo aut inerudit, canis rabioius ventati oblatans aūsus est dicere illū de prophetis Iudaorū tuisse, de quo ait Apostolus: **D**ixit q. ex il. **G**ec. Licer diuinū autoritatē uoluerit, quod uerū inuenirent testi monū sumere, sicut & Paulus, ut legitur in Actibus apostolo rū, cum loqueretur Athenensibus, aī de Deo. In illo uiuimus mouemur & sumus, sicut & quidam fūm uos dixerunt. Et de Athenensis arca inscriptione ait: Inueniaram, in qua subscrīptum est: Ignoto Deo. Ita diuina autoritas undecunq; sumit, quod necessarium inuenit, sed non oīa, que scripta ibi sunt, accipiēda confirmat. Vñ in lege praecepit est Iudaicū, uis mācīpiū Gentile emeret, eius pīl raderentur, & ungūm incre- **M**enta

Integra fama & fidei illa autem conditio & alias sequentes debent esse excellentius in ep̄is opo, quia in se ueritate curato. **V**nius vxoris vir. **S**i licet post baptismum, ut dictum est, supra. **B** Filios ha. f. licet non oporteat ipsū habere filios, om̄e poterat coniūnere: tamen si habet, oportet quod sint fideles, id est sine fidei. **C** Non in actu lux. id est accusabiles de la via, sicut filii Heli. **A**ut non subditos, id est rebelles. **O**poret enim ep̄iscopum sine crimen esse, iam expositum est. **S**icut Dei dispens. in bonis spiritualibus ubi requiri ut maior fidelitas & diligentia, quia in dispensatione bonorum temporalium. **N**on superbum, aliis suppeditando. **H** Non iracundum, in animo Superbi. n. de facili irascitur. **I** Non vinolētū, in potū uini excessū, quia per hoc impeditur discretio, que requiri in Dei ministro. **K** Non percussorem, non turpis luci cupidum, sed hospitale, tbc. **P**roximo. **N**ignum, prudentem, sobrium, iudicium, prudentem, sobrium, iudicium, a. **E**deo. b. **A**li illius, tra, superbia & huiusmodi. **A**mōre. **S**tūm, sanctūm, & continentem, tām plectentem eum, qui secundum do- **V**eracem. **E**timā est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina facta. **S**unt enim multi etiam in nobis. **A**d alios. **C**ircumstantia & causasq; genitris fraudibus. **D**ocentes, vaniloqui, & seductores, **A**dolescentes, qui non oportet redargui, **E**studo quia pīl, b. **T**otam familiam, tām qui vnuic̄as domos subvertunt, **C**hristianū, **T**ertia rei, uel ut faciant profectos, sicut Dominus dixit Scribi & Pharisæi, Circumcisimū, ut faciat unum profectum. **C**ontradicentes quod non accidunt, docentes quod non oportet, turpis luci gratia. **D**ixit quidam ex illis quod non oportet, ut non potest sit exhor. f. fideles ad bonum. **X** In doctrina sua, absque admixtione alienis erroris. **Y** Et eos, qui contradicunt ar. eos efficaciter reflesto. **Z** Sunt enim. **H**ic consequenter redditatio nem ultimū dicit, s. quare debet esse potens in obediēt uel contradicentes arguere, dices: **S**unt enim mul. etiam inobedient. id est reveritati euangelica & contradicentes. **A** Vaniloqui, ex multiloquo suo mētes sim pliciū persubstantes, id est subditur. **B** Et seductores, per mendacia colorata. **C** Maxime autem qui, supple sunt tales. **D** Qui de circuncisio hunc. **I**lli erat satis a nobis de judaismo conservi, non tamen recte, quia cum observatione euangelij nolēbant observationem legalium introducere. **E**tiā habebat infra e. **F** Quos oportet re, quia legalia mortua fuerunt in passione Christi, & mortisera pīl publicationem euangelij, prout supra declaratum fuit diffuse. **G** Subvertunt, id est subvertente nituntur. **H** Docentes quod non oportet, id est non sanas, sed pestifera. **I** Qui vnuic̄as domos fidelium. **J** Subvertunt, id est subvertente nituntur. **K** Docentes quod non oportet, id est non sanas, sed pestifera. **L** Qui etiam semper mendaces, male be- **M** tens semper mendaces, male be- **N** tens semper mendaces, male be- **O** tens semper mendaces, male be- **P** tens semper mendaces, male be- **R** tens semper mendaces, male be- **S** tens semper mendaces, male be- **T** tens semper mendaces, male be- **U** tens semper mendaces, male be- **V** tens semper mendaces, male be- **W** tens semper mendaces, male be- **X** tens semper mendaces, male be- **Y** tens semper mendaces, male be- **Z** tens semper mendaces, male be- **A** tens semper mendaces, male be- **B** tens semper mendaces, male be- **C** tens semper mendaces, male be- **D** tens semper mendaces, male be- **E** tens semper mendaces, male be- **F** tens semper mendaces, male be- **G** tens semper mendaces, male be- **H** tens semper mendaces, male be- **I** tens semper mendaces, male be- **J** tens semper mendaces, male be- **K** tens semper mendaces, male be- **L** tens semper mendaces, male be- **M** tens semper mendaces, male be- **N** tens semper mendaces, male be- **O** tens semper mendaces, male be- **P** tens semper mendaces, male be- **R** tens semper mendaces, male be- **S** tens semper mendaces, male be- **T** tens semper mendaces, male be- **U** tens semper mendaces, male be- **V** tens semper mendaces, male be- **W** tens semper mendaces, male be- **X** tens semper mendaces, male be- **Y** tens semper mendaces, male be- **Z** tens semper mendaces, male be- **A** tens semper mendaces, male be- **B** tens semper mendaces, male be- **C** tens semper mendaces, male be- **D** tens semper mendaces, male be- **E** tens semper mendaces, male be- **F** tens semper mendaces, male be- **G** tens semper mendaces, male be- **H** tens semper mendaces, male be- **I** tens semper mendaces, male be- **J** tens semper mendaces, male be- **K** tens semper mendaces, male be- **L** tens semper mendaces, male be- **M** tens semper mendaces, male be- **N** tens semper mendaces, male be- **O** tens semper mendaces, male be- **P** tens semper mendaces, male be- **R** tens semper mendaces, male be- **S** tens semper mendaces, male be- **T** tens semper mendaces, male be- **U** tens semper mendaces, male be- **V** tens semper mendaces, male be- **W** tens semper mendaces, male be- **X** tens semper mendaces, male be- **Y** tens semper mendaces, male be- **Z** tens semper mendaces, male be- **A** tens semper mendaces, male be- **B** tens semper mendaces, male be- **C** tens semper mendaces, male be- **D** tens semper mendaces, male be- **E** tens semper mendaces, male be- **F** tens semper mendaces, male be- **G** tens semper mendaces, male be- **H** tens semper mendaces, male be- **I** tens semper mendaces, male be- **J** tens semper mendaces, male be- **K** tens semper mendaces, male be- **L** tens semper mendaces, male be- **M** tens semper mendaces, male be- **N** tens semper mendaces, male be- **O** tens semper mendaces, male be- **P** tens semper mendaces, male be- **R** tens semper mendaces, male be- **S** tens semper mendaces, male be- **T** tens semper mendaces, male be- **U** tens semper mendaces, male be- **V** tens semper mendaces, male be- **W** tens semper mendaces, male be- **X** tens semper mendaces, male be- **Y** tens semper mendaces, male be- **Z** tens semper mendaces, male be-

A mēta abscondentur, deinde ad usus domesticos assumere. Ita vanis atque superfluis Gentilium superstitionum & poetarū sententias abrasis & decisis, quod purum repertum fuit, ad ministerium domus Dei assumendum est. **M**andatis. Quia mandata legis post manifestam veritatem iā hominū, non Dei mandata sunt. **A**uerentur se a ue, spūlis intelligēt. Quidquid n. aduersus veritatem op̄ponit, humana inueteratio est. Ideo mādata hoīm & fabulas appellat quā narrant, qd nesciētēs vim ictūrū & interiora verborū legis colorem se quuntur, non sapientē putant. n. nūq; recedent esse ab his quā Moyses tradidit, vt pote de cīcarū differentia. **O**mnīa. Qd ipsi negant, id qd in lege qdā Moyses prohibuit, & ab immunitis mundis differt. Hoc aut nō sīmū natura, quā Deus creauit, intelligi voluit, sed fūm significationes. Oīa ergo māda sunt mūda fūm naturas. vñ i Gen. Vedit Deus cūq; fecerat, & erant valde bona. Scīm significationes qdā mūda sūt lūdēs, nec nobis oī: apta sūt, uel pp̄ salutē corporū, ul pp̄ confuetudinē humanē societatis. **F**actis a. Sī negatio nō tñ lingua fit sed fāctis, certe multos inuenimus Antichristos, q; ore cōfitemi Christū, & morib. dissident ab eo. Quisq; fāctis negat Christū, Antichristus est. Tales sūt oīs māli catholici, q; nō verbis, sed fāctis negat. Nolite ergo esse tāq; de fidei: adiungite fidei recte uitā rectā, vt Christū confitemini, & verbis vera do cendo & fāctis bene uiuendo. Nam si confitemini uerbis & non fāctis, fides talum mortuū proprie fides est dāemoniorū

NICOLAVS D E LYRA. **R** E P L I C A.

Mortuus fūerit in passione Christi. Et ideo quidquid dicitur de necessaria obseruatione eorum, totum est fabulofū & fālsum. **E**t om̄i. **H**oc erat multa flatuta, per quorū obseruationes irritabant precepta diuinā, secundum quod improbat, eis Salvator Om̄ia. Quare irritant fāctis mandatum Dei, propter traditionem nostram?

GLOS. O R D. CAP. I I.

Vnde lo. q. de fa. do. Hāc sūt q. ad bonos mores pertinet. **I**nhab. **V**t Learum inceſsus, motus, uultus, sermo praferant fanciūtatem. **A** Vaniloqui, ex multiloquo suo mētes sim pliciū persubstantes, id est subditur. **B** Et seductores, per mendacia colorata. **C** Maxime autem qui, supple sunt tales. **D** Qui de circuncisio hunc. **I**lli erat satis a nobis de judaismo conservi, non tamen recte, quia cum obseruatione euangelij nolēbant obseruationem legalium introducere. **E**tiā habebat infra e. **F** Quos oportet re, quia legalia mortua fuerunt in passione Christi, & mortisera pīl publicationem euangelij, prout supra declaratum fuit diffuse. **G** Subvertunt, id est subvertente nituntur. **H** Docentes quod non oportet, id est non sanas, sed pestifera. **I** Qui vnuic̄as domos fidelium. **J** Subvertunt, id est subvertente nituntur. **K** Docentes quod non oportet, id est non sanas, sed pestifera. **L** Qui etiam semper mendaces, male be- **M** tens semper mendaces, male be- **N** tens semper mendaces, male be- **O** tens semper mendaces, male be- **P** tens semper mendaces, male be- **R** tens semper mendaces, male be- **S** tens semper mendaces, male be- **T** tens semper mendaces, male be- **U** tens semper mendaces, male be- **V** tens semper mendaces, male be- **W** tens semper mendaces, male be- **X** tens semper mendaces, male be- **Y** tens semper mendaces, male be- **Z** tens semper mendaces, male be-

CAP. II.

Thā docent quod non oportet. **V** aut loquere q. de fa. **S**anī in fabule ad mixtione erroris. **D**ocimā fāctam doctri- **E**rit. **H**ortare. **N**enes ut sobrii **F**ronit, honesti, tāpūciū & prūdentes. **G**loriantur fācti necessariā. **H** In pāmētūtē fāctūtē, pāmētūtē, fāctūtē. **I**ntermodi. **J**usti in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **K**anūs in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **L**etus in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **M**anūs in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **N**on in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **O**mnīs in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **P**otes in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Q**uidam in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **R**es in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **S**eruit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **T**emper in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **U**bi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **V**erbi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **W**is in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **X**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Y**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Z**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **A**gnos in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **B**onit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **C**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **D**ocimā in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **E**st in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **F**est in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **G**loria in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **H**ortare in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **I**ntermodi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **J**ustitia in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **K**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **L**etitia in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **M**eritū in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **N**ostitutio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **O**mnīs in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **P**otes in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Q**uidam in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **R**es in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **S**eruit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **T**emper in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **U**bi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **V**erbi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **W**is in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **X**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Y**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Z**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **A**gnos in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **B**onit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **C**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **D**ocimā in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **E**st in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **F**est in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **G**loria in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **H**ortare in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **I**ntermodi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **J**ustitia in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **K**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **L**etitia in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **M**eritū in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **N**ostitutio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **O**mnīs in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **P**otes in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Q**uidam in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **R**es in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **S**eruit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **T**emper in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **U**bi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **V**erbi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **W**is in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **X**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Y**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Z**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **A**gnos in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **B**onit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **C**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **D**ocimā in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **E**st in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **F**est in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **G**loria in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **H**ortare in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **I**ntermodi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **J**ustitia in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **K**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **L**etitia in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **M**eritū in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **N**ostitutio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **O**mnīs in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **P**otes in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Q**uidam in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **R**es in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **S**eruit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **T**emper in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **U**bi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **V**erbi in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **W**is in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **X**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Y**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **Z**erbit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **A**gnos in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **B**onit in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **C**onfessio in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **D**ocimā in fāctūtē, in dilectionē, i patiētā. **E**

Glos.ord. Ad Tittum. Cap. III. De Lyra.

¶ At eorum quibus praeponitus est, quan
tum ipso est occidit eos, & si illi ui-
uuunt, de misericordia Dei uiuunt,
a *Vt dicitur.* Hoc referatur ad oia pre-
dicta, sed fenes & anus & seruos. Q.
Hortare oes padiatos, ut ita se habeat
ut prescriptum est, ut ita ornent in acti-
bus suis doctrinam sal. &c.
b *Orent.* Ornamentum doctoris est
honesta uita discipuli.
c *Ap. c. Q.* Oes monendi sunt, quia
oib. natu est, nullum exclusit Vel.
d *Gratia.* i. Christus, qui est gratia
Dei Vel gratia Dei & sal. &c. i. Deus
& Salvator noster f. Dei filius, eti i-
uisibilis sit in forma Dei, tamen per
gratiam apparuit in forma serui
e *Et aduenit glori. Qui non infirmitate*
ut prius, sed in gloria & peitate ueniet
pimia daturus sibi merita, q. in primo
aduentu adeo humilius fuit, q. non
solum eruditus, sed etiam *dedicatus*.
f *Sexta.* b. ope. Quia ad hoc redemit
nos Christus, ut puram uitam feciat-
tes & repleti operibus bonis, Dei he
redes esse possimus.
g *Argue.* Iam non aspere accipitur,
cum pro salute fieri sciatur.

N I C D E L Y R A.

a In docti. informando eos uerbis fa-
cias.

b In integritate i. puritate mentis & cor-
poris.

c In grauitate, gressus exterioris.

d Verbum fa. supple fit.

e Vt si qui ex ad. i. aduersarii fidei,

f Vereatur, i. confusus ad scipsum rever-
tatur.

g Nihil ha. & sic tandem ad fidem con-
uertatur.

H Seruos. Hec est teria pars in qua Titu
lustruit de his, qui sunt in conditione seruili
& primo ponit infrauctio secundum insru-
ctionis ro. ibi. Apparuit enim circa primū
dicit *Apostolus.* Ser. supple doce.

i Sub. do. suis. eis debitam reperientiam
& obsequium exhibendo, & hoc sine fint
boni,

plum bonorum operum in doctrina
a *Vita vel corporis.* b. *Neleuis, sed autentius.*
c *Tuam sit.*

in integritate, in grauitate. Verbum
Loco dictum & tempore.

sanum, irreprehensibile, ut is, qui ex
a *Iacobis contrauersus.*

aduerso est, uereatur, nihil habens ma-
a *Hortare.*

lum dicere de nobis. **†** Scruos subditos
a *Quibuslibet i. bonis quam malis.* b. *Qui non lauit*
c *contra Deum.*

dominis suis esse, i. omnibus placentes,
a *Hoc modo placere poterunt, cum non multa sint enim cum*
b *multa aliquid i. solent.* b. *Eos debito faciuntur.*

non contradicentes, non fraudantes
a *Etiam in minimis.*

sed in omnibus bonani fidem ostendens
a *Bloc refertur ad omnia.*

tes, **†** ut doctrinā Salvatoris nostri Dei
a *Bonis operibus & fide.* b. *Actibus suis.* c. *Per car-
nem.* d. *Deus per gratiam, eti immutabilis.*

b *ornet in omnibus.* Apparuit enim grā
a *Ad utilitatem omnis genera bonum, sine quo non pos-
sunt nisi.* b. *Quantum ad i. e.*
c *titia Dei **†** & salvatoris nostri omnibus*

a *Exempla uita & doctrina, in quo eum sequi debes.*

hoibus, erudiens nos, **†** ut abnegantes
a *Vnde cultute, & ignorantiam, b. *In nobis:**

impietatem & secularia desideria, sō-
a *Ad proximum. b. *Cad Deum.* c. *Tam fragil-**

brie & nūte & piē uiuamus i. hoc secū
a *Per hoc. Ceteri & solitari. b. *Gloriam premam.**

c *Alias manifestationem.*

e lo, **†** expectatēs beatā spē & **†** adiūcūtum
a *Non homines infirmi, non mortali, non paibiles ut prius,*

gloriet magni Dei, & salvatoris nostri le
a *Non solum erudi ut. *Per hoc sumus secuti de spe.**

su Christi, qui dedit semetipsū pro no
a *Ad hoc. Per sanguinem.*

bis, ut nostiderimet ab omni iniiquita
a *Tam ab originali quam actuali. *Alias peculiares, propria-
te, & mundaret sibi populu acceptabili-
lem, sectatorem bonoru operum. Hec**

a *Deficiuntibus, b. *Scientes, c. Negligentes &**

t *rebelles.*

e loquere & exhōrtare, & arguē cum o-
a *Cita cum imperio. b. *Pro simplicitate.**

m *nimi imperio. Nemo te contemnat.*

G L O S . O R D I N .
C A P . III.

A *Dmo. &c. Sequitur:
a Ad oēo. bo. p. Q Admo
ne, ut ad malū tardi sint,
sed ad bonū parati, scien
tes quid singulis perfolui oporteat,
quia singulis paratur.
b Eramus enim & nos aliqua. Etsi phi
losophi essent quidam nostrum,
veratamen sapientia carebant.
c Benignitas &c. per quam dona no-*

NIC. DE LY. CAP. III.

A 146. diffi-
l. & 1. 2. q.
7. c. sicut la-
cerdotes
Dimone. *Potquam Apostolus Ti-*
tū estruxit de informatione popu-
li sed in gradus spōles hic cōseq̄
ter instruit ē de informatione generaliter
qua ad vēs, & p̄io qualiter se dēat babere
erga principes, sed erga h̄ereticos hōtes,
ibi H̄ereticum. Prima in duas: quā primo po-
nitus instrūctio, sed & instructionis rō, ibi,
Erasmus enim, circa primum dicit, Admo.
il. i. subditos tuos generaliter.
b. Princip. & p. secularib⁹.
c. Subdi. e. Tales et p̄tates p̄cedit ex Dei
ordinatione, qui secundum voluntatē suam
transfert regna atque conflitunt. & ideo
qui tali p̄tati resistit, ordinationi Dei resistit
d. Dic̄to, s. potestatis.
e. Obe in licitis, id est subditur:
f. Ad oīo. In hoc enim non solum obedi-

§ 1. *R. G. S. in hoc etiam non solum vocantur
plerumque est index sine potestas, ut dicitur R. o. xiiij.
g. Neminem. etiam iniuriantem, sed patiens.*

Digitized by srujanika@gmail.com

plum bonorum operum in doctrina, a
a Quid vel corporis. b Quod eius, sed autem c
Tuum ut.
in integritate, in gravitate. Verbum b
Loco diuum & tempore.
fanum, irreprehensibile, uis, qui ex e
Iacobis contraria.
aduerso est, uereatur, nihil habens ma f
Hortare.
lum dicere de nobis. † Scruos subditos h
Quibuslibet am bonis quam malis. b Quae non sunt
contra Deum.
dominis suis esse, i omnibus placetes, k
Hoc modo placere poterunt, cum non musitaret cura do
minis eos aliquid sollempniter. b Eos debito seruitur.
non contradicentes, non fraudantes, l
Nam in minimis.
sed in omnibus bonam fidem ostendem m
Hoc referunt ad omnia.
tes, ut doctrinam Salvatoris nostri Dei o
Bonis operibus & fide. b Actibus suis. c Per car
nem. d Deus per gratiam, et ipsi inservient.
ocnet in omnibus. Apparuit enim gra p
a Ad utilitatem omnis genera huminum, sine quo non pro
fuerit nasci. b Quantum ad se
tia Dei † & salvatoris nostri omnibus.
Exemplo uite & doctrina, in quo eum sequi debet.
hoibus, erudiens nos, ut abnegantes q
Vane cultura & ignorantia. b In nobis.
impietatem & secularia desideria, s
a Ad proximum. b Ad Deum. c Tam fragili.
brie & nuptie & pie uiuamus hoc secu x
a Per hoc. c Et ceteri & solliciti. b Gloria eternam.
c Alias manifestationem.
lo, ut expectantes beatam spem & ad uitium a
Non homines infirmi, non mortali, non possibili ut prius.
glorie magni Dei, & salvatoris nostri Ie
Non fuisse erudi uit. c Per hoc sumus secuti de spe.
su Christi, qui dedit temeris pronobis.
Ad hoc. c Per sanguinem.
ut nos derideremus ab omni iniquita c
Tam ab originali quam actuali. Alias peculiares propri
te, & mundaret sibi populū acceptabili
lem, sectatorem bonorum operum. Hec
a Nescientibus. b Scientes. c Negligentes &
rebiles.
loqueretur & exhibet, & argueretur cum o
Gta cum imperio. a Pro simplicitate.
mai imperio. Nemo te contemnat.

C A P. I I

A Et si habet imperium spirituale,
tamen admone. Regibus & de-
cibus.

Dmone illos, princi-
^{Minoribus}

pibus & potestatibus
^{Ellorum.}

subditos esse, † dicto
obedire, ad omne o-

^{Nunquam ad malum.}

pas bonum paratos esse, † neminem bla-
^{Etsi prement urab illis.}

sphemare, † non litigiosos esse, sed mo-
^{Verbis & factis.}

^a Quia sic infideles & perfidi ad futuram spem vocati possunt.
detulos, omnem ostendentes manulectudi-
^b a Bonos uel malos. b Hoc ideo debemus, quia &
nos aliquando sumus quod ipsi se & ipsi poterant esse
quod nos sumus per eandem gratiam.

b nem ad eos homines. Era mus enim &
nos aliquando insipientes & increduli, et
^c Per malu opera. d Animi. e Carnis.

rates, seruites desiderii & uoluptatibus.
^a Nocent, b De aliorum successibus. c Si
nocent non licent. e Vitam nostram.

uariis, in malitia & iniuria agentes, to-

h Non licet, sed modestos, mensuram de-
bit & rationis fernando, nam aliquando ex-
pedit de iniuriis inficiam querere,
ut pote, quando ex tolerancia nutritur in
iniuriis antica malefaciendo.

i Oem o, sed in ronis distam, alter non
effet mactu sed magis pusillanimitas.

l Ad oes ho, tam fiducie quam infideles.
l Erasmus. Hic consequenter ponitur dilectio
instructionis ratio. Et est duplex. Prima
accipitur ex parte status conuersorum ad nec
fides catholicam ante conuersationem, in maleficis
quo statu crani mali & defectuosi, & ideo
debet defectos hominibus & infidelibus
condeſſendere per manus iudicium
quantum potest fieri bono modo secundum
rationis distam, ideo dicit: Erasmus
enim a.c. insi, id est sine sapientia nera
qua est Christus, quamvis tunc aliqua ef-
fent philosophia mundana prædicti sapientia
in Incredibili in his, que sunt supra ratio-
nem, cuiusmodi sunt ea, que sunt fidei,
in Errantes, in moribus.

o Seruitores desiderii, i, passionum fe-
tatores.

a **D**eo vel aliis hominibus.
b **E**benus
c **h**umanus Deus, vel larga misericordia & clementia Dei.
d **b**ibilis, odientes inuicem. Cū autē bēni-
e **i**n malitia & iniui. quantum ad alios ^todis
qui peccabant ex certa malitia, & quia
hoc est ualde detestabile, ideo iubidetur:
q **O**dibiles, f. Deo.

r **O**dientes inuicem. quia mali homines non habent amicitias ad alios, nec etiam ad seipso, ut declarat philosophus.
s **C**um autem bēni. Hic ponitur secunda rō dicti instructionis, sed ex dictis fertur qdā cōclusio, ibi: fidelis. Rō nero accipitur ex creditū fla-

Glos.ord. Ad Titum. Cap. III. De Lyra. 130

bis spiritualia abunde tribuit Vel:
A a Praefesse. i. magis proficere. & scipis
meliores fieri.
b Hæretic homi. Hæreticus est qui per
verbâ legem impugnat proprium
enim lèntium astruit ex verbis legis, ut
prauitatem mentis sue legis autoritate
confirmet: qui uitandi sunt: quia fre-
quentius correcti exercitationes essent
ad malum.
c Pro iis se damnat qui etrorem laudat
& teritatem uituperat.
d Zeleg. Hoc dicit, non quia peritior sit
Apollo, sed quia huius professionis e-
ratin synagoga.
e Apollo. Episcopus fuit Corinthiorum
qui propter seditionem concitatam ad
uerum se à pseudo apostolis disceperat
cum Zena, socio suo ad Titum Cœ-
tensem episcopum. Sed Corinthijs iā
sedatis per epistles Pauli manda Ti-
to, vt priuquam veniat Nicopolim
præmittat eos ita sollicite, ut nihil in via
iō illis desit.
f Vt nibil &c. Ideo iubet sumptus illis
necessarios dari, quia dignum erat, vt
qui spiritualia tradebant, non illis deef-
fent carnalia.

a Quid est illuxit hominibus. b Mundo per carnem.
c Vel nobis per carnem
gnitas & þ humanitas apparet sal-
uatoris nostri Dei, non ex operib⁹ a
iusticiz quæ fecimus nos, sed fecū b
a Quia fortia erant illos qui adire incredui. clam
sue future salutis.
dū suam misericordiā saluōs nos
a Baptismi. b In quo depositi uesteri homine ge-
neat uestri nouis.
fecit per lauācrum regenerationis c
a Quia qui credit quotidie, magis renouatur
per spiritum in baptismo datum. b Spiritum
& renouationis spiritus sancti, quæ d
a Ad remissionem omnium peccatorum ad copiam uirtutum
effudit in nos abunde per Iesum t
a Ad hoc istud addat.
Christum saluatorem nostrum, ut g
a Interim in presenti.
iustificati gratia ipsius hæredes si- h
a Quid nonendum secundum rem.
mus secundum spēm uirg. æternę.
a Veras. b Vide quod Christus talus uirg. & hæ-
des fecit. c Prædictis.
† Fidélis est sermō. Et de his uo- k
a Alios. b Vel uolo te confirmare scilicet eos qui
credunt Deo, ut uentre. d Aliis multis, vel libi plus
lo te confirmare, ut curent præfēte
bonis operibus qui credunt Deo.

1 Ut current bonis operibus p̄tæste. i. ut C
sint de primis in operibus bonis.
m Hac s. documenta sunt bona &c.
n Statutes autem quæ irrationabilis.
o Et genealogias i. falsas, per quas pseudo
apostoli nitebantur ostendere Iesum Nazare-
num de David non de Christo, sicut dictum est suum.
p Et contentiones uerboſas.
q Et pulchritudines, per quas aliqui niteban- 1. ad T. 1.
tur falsum intellectum producere, ideo subditur.
r Sunt enim iniuti, i. sine fructu.
s Et uane, i. falsa.
t Hæreticum. His ostenditit qualiter Titus
& subditis suis debeant habere erga hereti-
cos di. Heretico, qui recipit fidem catholi-
cam, & postea corripit eam.
u Post unam, i. primam eo modo loquendi,
quo dicitur. Factum est uespere & mane dies Gen. 1. 2
unus, i. primus.
x Et fec. c. de. & facias ab aliis denitari, ne
per eum inficiantur aliis.
y Sciens, quia subuet. e. absque redditu &
hoc de communis cuius.
z Cum sit proprio iu. cō. nam fidem, quam
recipi ut ueram, impugnat ut falsam.
a Cum misero. Hec est ultima pars huius e-
pistole, que dicitur conclusio eius, in qua pro
Tito mandat & emm̄ salutat di. Cum misere-
ad te Arthemanum ut Techicum, ad reuen-

NICOL DE LYRA

Si tu post suam conversionem ad quem uocati sunt ut sint baredes uita eterna & hoc ex materia Dni gratia & benignitate: propter quod benigni illi etiam infidibus debent esse, maxime pri cibis quantum potest fieri secundum Deum: & hoc est quod dicit: Cum autem eschua humana in eius uirinitate, benignitas autem in sua conuersatione.

But non ex opere, in qua fecimus nos, peccatores.

Bed secundum suam misericordiam, salus enim sterna excedit tali alter facultatem naturae humanae: propter quod non potest eam attingere, nisi per largitatem diuinam misericordiae.

Cerpera, rei est, baptisimi, qui est spiritualis generatio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Dicit enim, spiritus sanctus. Spiritus enim sanctus in baptismis datus terminat uitam ueterem, que fuit sub peccato, & inchoat nouam que est in gratia.

Equem esse, in nos &c. ad deletionem omnium peccatorum & copiam uirtutum.

FPer Iesum Christum ex cuius passione habet efficaciam baptismi sacramentum.

GVt iustus ipius, qui facit nos Dei filios ad patios, & per consequens.

HHoc est, si uita secundum spem uiuere, et in presenti, & in futuro enim secundum rem.

IFidelis. Hic ex dictis inferitur conclusio, & quod Titus de hac spe uite eternae informet suis subditos, & deuteat doctrinam inutiliter & curiosam, dicit igitur: Fidelis fer. est, & p. simus heredes secundum spem uite eterno.

KEt de his uo, te confit. Est enim spes ista ancora anima, tenens eam immobilem in bono, sicut ancora materialis nauem in mari. Sed in hoc est differentia, quia ancora materialis fixa deorsum in mari fundo, huc autem figura sursum in celo, ideo dicitur: He. vi. d. Fortissimum solarium habemus, qui configurans ad remedium propositum spem, quam sicut ancoram habemus anima tutam ac firmam & incidentem usque ad interiora uel amissi, ad seruare celestia que sunt nobis velata.

Hec sunt bona & utilia hominibus.

ADehis confirmas. b Vbi non salus nra utilis frater. c Originales enumerations.

Stultas autem questiones & genealogia.

AQuia de lege faciunt, ut de cibis, quos alii affuerint dicendos, ali non. b Ut quando in emenda leti prora de annis Mattheum & de humiliando alii contraria uel impossibilia faciente uidetur.

Gias & contentiones & pugnias legi.

A Sine fiduci. b Falsa.

Gis t deuita. Sunt n. iniitiles & uane.

Ne. + Hæretici hominem post unam soluam deuitata, sed & correctionem post bis feceris & secundam correctionem t deuita.

Cur? Verditus. Innotigibilis.

Iciens quia subuersus est qui eiusmo,

AQuia scient peccatum. b Vnde cum sit.

Dest, & delinquit, cum sit, pprio.

Vnterim prouideant Cretensibus dum ad me uenient iudicio condemnatis. Cui miserere ad te Arthem aut Tichicu, festi.

AVdeo dicit, quia uult cu uideret causa effectus & ut plenius confirmet in ecclesiastica disciplina.

Non ad me uenire Nicopoli. Ibi. n.

ASic erat in synagogâ.

Statni hyemare: Zenus legisperitus.

AQui perfidus erat in scripturis. b Situ folicie & Apollo folicie pmitte, ut nihil.

E& Apollo folicie pmitte, ut nihil.

AEorum quod ad uatum cum necessaria sunt illis. b Vnde de auctem res illis. c Cretenses ut alii illis delit. Discat autem & nostri bo-

ASibi ipsi. b Dando ministri. Non ad qualibet nisi operibus, sed ad ut neceſſabili.

AQuia iuxta parabolam, arbor que non facit fructum bo. excidetur & in ignem mittetur. b Propter comprehendimus simili omnes consilatores significati.

Rios, ut non sint infructuosi. Salutant te qui mecum sunt omnes. Saxi.

ATid est fidei affectu. Non fidei.

Luta eos qui nos amat in fide. Gratia Dei cu omnibus uobis, amen.

Proponebat ibi manere per aliquod spaciū temporis, id est pro Tito mandabat ut illo tempore posset eum plenius informare de ecclesiastica disciplina.

Zenam legisperit. & Apol. sol. premitte. i. priuige ad me uenias, remitte ista solicie pro uidentio eis de necessariis.

Vt nihil illis dehit. In via erat enim Apollo episcopus Corinthiagum, sed propter seditionem aduersum se concitatam per pseudopulos discesserat cum Zenâ folio suo uenientem ad Titum Cretensem episcopum, sed fedatis Corinthis per epistolam Pauli mandauit Tito ut prius quam ueniret Nicopoli eum remitteret ad eos decenter. Quod autem prius nominat Zenam, & dicit eum legisperit, non est ex eo quod esset maior uel peritor, sed quia dignitas episcopalis ipsius Apollo & eius scientia erant notae & famosae, non sic autem altius. Ideo prius ipsum nominat & peritum expressi, ut cura prouisionis circa eum negligebatur. Et si quavatur unde ficeret ista prouisio, respondit.

Dilectum autem & uelut i. Cretenses uobis subditii.

BBonus o. p. i. insisteret s. ministerio doctioribus.

GAd illus ne non superfluos.

VT non sint in. & sic excidantur & in ignem mittantur, sicut arbor infra uoluosa, Mat. vii. c. Omnis arbor que non facit fructum bo. excidetur & in ignem mittetur.

Si Sat. Cofequenter salutat eum ex parte sociorum. Salutat te qui me. fuit o. quo uia nomina rata est propter breuitatem.

KSaluta eos q. n. a. in fi. fideliter & no. fidei. Consequenter salutat eos generaliter.

IGratia Dei, quae est arva uita beatissima.

MCum oibus uobis, supple sit. Amen.

In c. iii. ubi dicitur in Postilla, Stultas autem questiones.

GLOSSA ORDINARIA.

Philémoni. Colossensi, qui nulla ecclesiastice ministratio-
nis præditus erat dignitate, sed

Argum. in epist. ad Philemonē.
PHilemoni familiares litteras facit pro Onesimo seruo eius, scribens

uir laudabilis in plebe familiares literas
mitrit Apostolus pro Onesimo seruo
eius, qui cum damno eius fugerat, sed
ab Apostolo auditio euangelio baptiza-
tus est, cui & ueniam deprecatur Apo-
stolus scribens a Roma de carcere .
Tom vi . R . 2 . Et eccl

Glos.ord. Ad Philemonem. Cap. I. Glos.ord.

Et est intentio Ap̄li implorare veniam
E Onefimo apud Philemonem. Modus ta-
lis est. Salutum illum cū vxore & fi-
lio, deinde agit gratias Deo de bonis co-
eortū commendans fidem & charitatē corum, postea Phile-
monem

ei ab urbe Roma de carcere, per
supra scriptum Onefimum.

Epistola Pauli ad Philemo- nem incipit.

C A P. I.

Paulus unctus. Non dicit Ap̄ls:
qd est nomē dignitas, sed
vinces qd est nomē humili-
tatis: qd nō imperat sed orat.
Est n. hic intercessio pro Onefimo. iō q
huiusmodi sunt cōmemorati incipiens ab
inuria sua, ut dignitatem ep̄ste sua face-
ret. Sicut n. peccati cā uincit opprobriū
est, sic econtra pro Xpo custodia uincit
la fustinere maxima gloria est. Eo n. tem-
pore in custodia erat. Ideo ait,
a. *Paulus un. Q. Cuius misereri debes*
non est causa doloris, quid eris si immi-
ficeris filium cruciaueris?

† college

F

*b. Dilecto. Vel diligibili, sicut in Graco
habetur, qui scilicet diligenter.*
*c. Gratias ago. Post salutationē de bonis
gratias agit commendans fidem & cha-
ritatem, quā ideo commemorat, ut me-
morata bonitas moueat eū ad veniam.*
*d. Quam ha. Quia n. in Xpm credebat, &
cum diligebat, & sanctis credebat & eos
diligebat, & per opera fidei & charita-
tis Christo seruiebat & sanctis.*

e. Et communicatio. Q. Fide habes & cha-

*ritatem in Xpo & in sanctis, ita, ut com-
municatio fidei tua cui. fiat. i. vt fides tua com-
municans fidei nostra: vel, qd alij ex fi-
dei tuae communianas euides sit. Et hoc.*

f. In agnitione omnis. i. ita euides sit, vt hoc

*merito cognoscatur oē bonū esse ī te p
Xpm. iō in bonorum sufficiētia. Vel ita*

F Memor sum tui. & ḡas ago in orofib⁹.

habitatis de hoc. Ut communicatio fidei tuae. i.

*operatio fidei, qua seruus Christo & san-
ctis eu. f. a. Quae est,*

g. In Christo i. cum cognitione boni &

terni, ut illud expectetur in p̄mī. Hoc

*n. orat Ap̄ls, ut operatio eius cū cogni-
tione fiat bonitatis. i. vt tali mente opere*

tur, ut in futurum inde expectetur p̄mī

Iēsum Xpm, non retributioē t̄paliū.

b. Viscerājan. i. filii sanctorum charissimi,

vel erga te propensius l̄ctorum affectus

qui uictus te. l. confolante, & refrigeratus

est, quia bonum te per oīa intenerunt.

*i. Obsecro te. Magnum cñ non de humili,
sed de sublimi, si ne inclinat & obsecrat,*

*k. Senex. Seni magis aetatis similitudine
debet obsequi.*

l. Ut mea uiscera suscipe. Onefimum pro-

fugum

**Postilla Nicolai de Lyra ad Phi-
lemonem incipit.**

C A P. I.

Paulus unctus. Hic incipit ep̄stola ad
Philemonem, que diuidit in tres
partes, scilicet in salutationem &
perfectionem, ibi: Gratias ago. & conclu-
sionem, ibi: Confidens. In prima parte ponuntur
personae salutantes, cum dicitur: Paulus uin-
tus Christi. incarceratus profide Iēsu Christi:
Hic non nominat se ap̄stolum, quod est nouer-
dignitatis, sed uinculum pro Iēsu Christo, quod est
expressum p̄tatis: eo quod intendebat mon-
re Philemonem ad p̄tatem erga Onefimum:
pro quo scriptit hanc ep̄stolam Philemoni, ut
patebit prosequendo.

**b. Et Tī. Hunc adiungit in salutatione, quo-
nam erat dilectus Philemoni, ut sic petitio sit
magis exaudiibilis, non solum pro reverentia Pauli, sed etiam pro amo-**

Incipit ep̄stola Pauli ad Phi- lemonem.

C A P. I.

Paulus unctus a Cuius etiam causa tu-
debis misereri.

a. Fratres. Prouenient uitrum, b. Ministratio p̄-
dications. c. Vocatione, ut s̄ hac uitrum occi-
periori charissimā, & Archippo e

a. Toti familiā, ut & hi orient.

c. Comilitoni nostro, & ecclēsiae

**a. Erant alia salutari in hunc modum. b. Remis-
sio peccatorum.**

que in domo tua est. Grātia uo-

Mētis & reconciliatio ad Deum.

bis & pax a Deo patre nostro &

a. Memorata bonitas mouere potest ad ueniam.

c. domino Iēsu Christo. Grātias a-

go Deo meo sp̄ memoriam tui

facies in orationibus meis, audi-

a. Id ei commendationem fidei tue & charitatis.

a. Fidem & charitatem,

cens charitatē tuā & fidem quām

a. Per opera fidei & charitatis. b. Alias omnibus fāctis.

hēs in domino Iēsu & in omnīs a

**a. Communianas fidei tuae fides tua. Vel quod
alii tua communianas evidēt, sit, ut hoc merito
agnoscatur omne bonum esse in te per Christum.**

sāctos, ut cōmunicatio fidei tuae

teuidēs fiat in agnitione omnis

& operis boni in Christo Iēsu. Gau-

Hoc ideo ero quis, a. In corde. b. In aduersi-

diū enim magnū habui, & con-

**a. Non nō loī uirū habui in corde uiginti, sed
etiam extra opere manifesta est. b. Etate.**

folationē in charitate tua, quia

a. Item affectus. Quia fāctis utēsilia minūravit.

**b. Digne illos recipiēt, suis labōribus quādā
modo recipiēt. Alias erga te. b. Quia let**

**uis alii multo magis mihi, quia ad beneficiendū
promptus.**

x. Multan si. habens. id est pro amore Christi

Iēsu.

y. Imperandi tibi quod ad rem pertinet. i.

quod est decens & rationabile.

z. Proprius charitatem interme & te mutua.

a. Magis obsecro cum sis talis, uita & a-

etate.

b. Ut Paulus senex. propter quod magis nolo

uti depreciatione quam imperio. Vnde & scri-

bens Timotheo, dicit Seniorem ne increparis,

sed obsecra ut patrem.

c. Nunc autem & uinculus Iēsu Christi, qua-

diceret; Mea fētētus & incarcerationē monere

debet ad quietēndū mea & depreciationi,

que subditā cum dicitur:

d. Obsecro te pro meo filio, spirituali.

e. Quem genui in fide.

f. In uinculis existens, propter quod tenerius

ipsum diligio.

g. Qui tibi aliquando inutilis fuit, tua tol-

lēdo quando erat infidelis.

h. Nunc autem regeneratus in Christo.

i. Et mihi & tibi utilis, scrūtando fideliter mi-

bi & tibi.

k. Quem remisi tibi, melioratum.

l. Tu autem illum, ut mea uiscera su. i. ut si-

lum meum charissimum ac si fuisset genitus ex

meis uisceribus.

m. In Quem e. u.m. detinē, ut prote. qui filius meus es iam dū.

monem obsecrat cū ei imperare posset, G

vt Onefimo parcat. & gratias Deo agat,

q. talem illum recepit, vt non seruū exti-

met, sed dilectissimum fratrem: ac dein-

cū dicit, vt paret sibi hospitium speranti ad ipsum ire.

Glos.ord. Ad Philemonem. Cap.I. De Lyra. 131

fugum recurrentem ad diuinum au-

**A xilium cum esset in custodia aposto-
lus Paulus baptizauit, uidens in illo**

utilitatis spē: quem sic commen-

tiens tuā

Confessu.

g. Sine tū consilio autem tuo ni-

h. Iam non ut seruum sed pro ser.

ch. religionē Christiana.

i. Maxime s. charissimum, eo quod in fide

geniu eum, ut predictionē est.

k. Quod tuus mihi feruit. Vs tamē uel Deus facit, qui ope-

ratur in nobis & uelle & operari pro bona voluntate.

l. Et quanto autem magis tibi. supple de-

bet esse charus, magis quam ante recessum

ipsum.

1. Et in carne, quia seruū tuū est ad ser-

uendum tibi corporaliter.

m. Et in do. quia factus est fideli ad regnā

dū tecum aeternaliter. Ideo concludit:

n. Si habes me lo: Tibi uerissima elati-

tae coniunctio. Et accipitur si: pro quia.

o. Suscipe illum. Id est dulciter & beni-

ger.

p. Si autem. Hic remonet secunda excusatio,

quia possit Philemon dicere, quod O-

neficiū recedendo iniulit sibi dannum in

personis, vel in suis rebus. hoc remonet per

hoc quod obligat se ad satisfaciendū, di-

cēns. Si autem aliquid tibi nocuit. In per-

sonā tua, aut in familia.

q. Aut debet. Ex obligatione aliqua.

r. Mihi imputa. Tangam debitor.

s. Ego Paulus, scripsi mea manu. Hoc di-

cēit ad maiorem certitudinem.

t. Ego reddam. Id est satisfaciām ipsi do-

mīno, qui est superior omnium. Ideo sub-

dūtū.

v. Ut non dicam tibi. Cuius subditur ratio-

cū dicitur:

x. Quid & teipsum. i. quia etiam teipsum

mihi debet, eo quod es creatura mea in fide

catholicā & iugulatione evangelica, qua-

si dicat, minus exigo a te, quam mihi de-

bas.

y. Ita frater ego te fruar in domino: id est

gaud. ho de te in Deo, si feceris que peto.

z. Refice uiscera mea. Complendo deside-

rium meum in hoc quod poftulo.

a. In domino. id est propter dominum prin-

Glos.ord. Argumentum. Glos.ord.

Es volens honorificare, iuxta quod in epistola ad Romanos ait: Quandiu quidem sum apostolus Gentium, honorificabo ministerium meum, tentans si quo modo ad aemulandum prouocem carnem meam: Ecclesiis Hebraeorum scripsit de eminentia Christi secundum utraque te legis Mosaicae aeternis multis modis fidem Iesu Christi abique legalibus sufficere ad iusticiam & salutem. legalia uero post passionem Christi non modo no proficeretur utrum est of ficer, quorundam Hebraorum superstitiosam traditionem excludens, qui Christum confitentes, legales obseruantias tenendas putabant. Et in hunc erorem quodam etiam qui de gentilitate venerant ad Christum sua autoritate induerant. Ideo Apostolus pronidens Gentibus, ne deinceps in hunc errorem Hebraorum autoritate trahantur, Iudeos quoque ad aemulandum prouocans, quod est honor ministerii sui, gratiam Dei hic commendat per Christum uerum pontificem hoc tempore fidelibus factam le gem ostendens repobatam, ad ultimum enim de moribus instruit. Præsentis igitur temporis eminentiam ostendit, dicens Deum uirginem suum nobis emisisse, & in eo nobis locutu ut auditorum metes erigere.

corum superbiam, suamq; humiliatem ipse demonstrans, meritum officij sui noluit anteferre. Nam simili modo etiam Iohannes apostolus propter humilitatem in epistola sua nomen suum eadem ratione non praetulit. Hanc ergo epistolam fertur Apostolus ad Hebraeos conscripsit Hebraica lingua misisse: cuius sensum & ordinem retinens Lucas euangelista, post excepsum beati Apostoli Pauli Graeco sermone composuit.

ibi umbra, hic ueritas. Tandem ponit fidei descriptionem, eam multis testimonis commendans. Circa finem uero moralem subdit instructionem.

Nicolai de Lyra in Postillam super epistolam Pauli ad Hebraeos Proœmium.

Cum uenerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. 1. Cor. xix. c. In primitiva ecclesia illi, qui de Iudaismo conuertebantur ad fidem Christi, zelabunt nimis, & indiscere pro lege Moysi mouebantur, secundum quod scribuntur in libro apóstolorum. In quo quidem lex textu historiæ non sententie ecclesiæ, ut dicit Hiero in epistola ad Paulinum. Ibi enim xx. Fca. introductio uerba beati Iaco. loquuntur ad Paulum apostolum de zelo conuertere ad fidem Christi prolege Moysi sic dicentes: Fides frater quot milia sunt in Iudeis, qui crediderunt Christi, & omnes sunt amatores legis &c. & intantum pro lege Moysi zelabunt, quod dicabant neccoriam ad salutem ipsam obsernari, ut habetur Act. xv. quidam descendentes de Iudeis, s. in Antiochiam ubi erat ecclesia fidelium inchoata, dicebant fratres: quia nisi circundamini secundum morem Moysi, non poteris feli fieri. & inde orta fuit heresis Nazareorum, dicentium obsernare omnium legalium esse necessarium ad salvacionem, ut dicit Ang. Paulus igitur à Deo doctus, non solum in teris per inspirationem sicut ceteri apóstoli, sed etiam in celis per apertam uisum in raptu, sicut se vobis. Ang. ad Paulinam uidens hoc esse contra ueritatem euangelii, scripsit hanc epistolam Hebrais ad fidem Christi conservatis, in ea manifeste ostendens imperfectionem legis respectu euangelii. & per consequens eius cessationem in tempore perfectionis, quod est tempus Christi. Et hoc patet, quod ista epistola inter epistolam Pauli primæ in ordine doctrina, licet sit ultima scribendi tempore quod patet ex duobus. Primo ex modo scribendi, quia hanc epistolam scripsit Apostolus Hebreis ad magis uidetur infra. scriptura autem Hebrei 1. animo, ca. antiquior est inter omnes, secundum quod dicit Isid. unde & alii litteres derinantur ab Hebreis & quantum ad sonum & quantum ad nominationem, quod patet de literis Græcis. Prima enim litera Hebreiæ dicitur Aleph. Secunda Beth. Prima in Græco dicitur Alpha. Secunda, Vita: & sic de alijs saltē in pluribus. Unde patet quod litera Græca sunt derivatae ab Hebreis, & non est dubium quod Latina derivata sunt à Græcis, sicut idiomæ latinum ab idiomate Græco: & sic patet propositum. Secundo hoc patet ex sententia, quia in hac epistola ueritas legis euangelica & eius perfectio ostenditur: in alijs autem epistolis Paulus Apostolus ad obsernari euangelij fideleshortatur. prius est autem legis ueritatem agnoscere, quia in ipsa ueritatem obsernare patet igitur quod hac epistola prior est ordine doctrina. in uero igitur preassumpto tria designantur ad uidentem hanc epistolam. Primum est imperfectio legis Mosaica. Secundum est perfectio legis euangelice. Tertium, est ordo ueritatis. Primum tangit uerum dicitur: Quod ex parte est. Secundum, cum dicitur: Quod perfectum est. Tertium, cum dicitur: Venerit & euacuabitur, quia adueniente euangelio lex euacuabitur ut magis videbitur in sequentibus. Primo igitur in verbo preassumpta tangit ueritas legis, cum dicitur: Quod ex parte. pars enim habet rationem imperfecti, sicut per oppositum totum habet rationem perfecti, secundum quod dicitur. in. Physicorum. Totum & perfectum idem sunt. & ideo imperfectio legis Mosaicae bene designatur, cum dicitur: Ex parte. Ad cuius evidentiam notandum quod in lega diuina occurrit tria consideranda. Primum est fides unius Dei, quod est quid

Nic.de Lyra. Proœm. in epist. Pauli ad Heb. 132

A sed prout proripebat exterius p aliqua signa, ut p uerba scurrilia, tactus, & oscula & buismodi. Et ideo exponit: Non concupiscentia signa concupiscentie non faciunt, unde Phil. iiij. dicit Glo. q; lex uetus prohibebat manum, non animum. Vel secundum alios dicendum, licet lex uetus prohibebat concupiscentiam animi latentem, hoc tamē erat in paucis, sicut mæchia & surto. Iterum in istis insufficienter prohibebat concupiscentiam, quia non puniebat transgressores, & sic patet qd lex Mosaica insufficienter ordinabat actus interiores. Secunda ratio est quia lex Mosaica etiam actus exteriores insufficienter ordinabat, sicut patet Deuter. xxiiij. d. vbi dicitur: Non fanerabis fratru tuo ad usum pecuniam, nec fruges, nec aliquam aliam rem, alieno. Ibi enim permittitur uisita cum extraneis personis, quod est illicitum & contra dictamen recte rationis. Similiter Deut. xxiiij. a. permittitur nro dare uxori libellum repudii, & ex causa indebet. Unde ibidem dicitur: Si acceperit homo uxorem, & odio habuerit eam, & non innuerit gratiam in oculis eius propter aliquam seditionem, i. rixam libellum repudii, & dabit in manu eius, & dimittet eam de domo sua, indubitate autem coniugum per totam uitam est de dictamine rationis naturalis, ut alias declarari super Matthœu. Et sic patet, quod lex uetus imperfecta fuit in moralibus. Propter hanc autem imperfectionem lex Mosaica dicitur pædagogus nosfer, i. regula puerorum & imperfectorum, in quibus non queritur perfectio interior, licet ab exterioribus in his timore discipline reprimantur, & in exterioribus actibus multa mala permittuntur, que non permitterentur uisus perfectis. Propter quod Aug. exponens illud. n. Cor. iij. d. Litera occidit &c. dicit hoc esse intelligendum, non tantum de ceremonialibus, sed etiam de moralibus ueteris legis, quia s. non prohibebant aliqua que de se sunt mortiferae, ut patet ex predictis, propter quod dicitur ad Roma. iij. d. Ex operibus legis non insufficiunt omnis caro. Secundo ostenditur, quod ceremonialia fuerunt imperfecta. Quod patet ex duabus. Primo ex modo inducendi homines ad obsernationem iusticiae, imperfecta. ad quod ordinabantur iudicia præcepta. Secundo ex ipsiis præceptis. Primum est sic: Proprium est imperfectorum hominum, ut inducantur ad iustitiam obsernandam pro timore pœnae. Unde dicit Horatius: Oderunt peccare boni uirtutis amore: Oderunt peccare malis formidine pena. Hoc etiam declaratur ratione: quia illud quod cum timore fit, non delectabile. Unde dicitur. i. Iohann. iij. d. Timor pœna habet: operari autem uirtutem non est penale virtutem & perfectio sed magis delectabile. Propter quod dicitur. n. Ethicorum, quod signum habitus generati est delectatio in opere. Sed lex Mosaica inducet homines ad iustitiam obsernandam per timorem pœnam, propter quod dicitur lex timoris. & in signum huic lexi data fuit in terroribus, ut patet Exo. xix. c. Iam aduenit dies tertius, in quo data est lex. Sequitur: Et caperunt audiri tonitru & micare fulgures, & nubes densissime operire montem, clangor; bucinæ rebentur perfrrebat, tremulique populus quieterat in castris. Et similiter eadem ratione facies Moysi apparuit cornuta, quando secundo apporauit legem in tabulis de scriptam, & timuerunt filii Israhel, ut habeatur Exodi. xxiiij. In coribus enim illis designabatur terror & feritas atque severitas legis. Patet igitur primum, uidelicet imperfectio iudicialium præceptorum ex modo inducendi ad opera iusticie per timorem pœnae. Secundo idem patet ex ipsis iudicialibus præceptis, que aliquando infligebant pœnam innocentium, & aliquando culpabilium non puniebant. Trium patet per illud quod habetur Num. xxxv. c. de homicidio omnino casuali, vbi dicitur sic: Talis qui fortuitu & absque odio est iniamicus & interficiat hominem, debet fugere ad aliquam ciuitatem refugi, & ibi manere usque ad mortem summi sacerdotis, quod aliquando erat per magnum tempus, & per consequens talis qui erat innocens, cum homicidium fuisse omnino casuale & involuntarium, sine culpa puniebatur gravi pœna, quia oportebat eum exulum esse per magnum tempus a sua ciuitate & sua possessione. Secundum patet, ibi subditio de tali fugitive innocentie. Quod si extra fines urbium inueniens fuerit, & percussus ab eo qui ultius est sanguinis, absque noxa erit qui eum occidet. Debuerat enim profligans nra quod ad mortem summi pontificis in urbe residere. Et patet quod interficere innocentis in casu tali remanebat sine pœna, quia tamen est gravis culpa. Talis autem imperfectio legis conveniebat imperfecti populi, qui erat pronus ad effusionem sanguinis. & ideo si interficitor a casu remaneret in sua ciuitate inter amicos interficiet, effet a periculo mortis evitanda, ad quae populus tanquam imperfectius erat pronus. Exemplum ad hoc idoneum ponit Philostratus. dicitur, quod aliqua leges sunt similes regulis, quibus remuntr artifices in Lesvia ad dolandum lapides, quia lapides illius regionis sunt male dolabiles: ideo utrinque artifices regulis plumbis, & possint tortuositati lapidum applicari. Sic in ueteri Testamento date sunt leges aliquam imperfectiones habentes propter imperfecti illius populi. Patet igitur ex predictis, quod legis præcepta tam ceremonialia quam moralia quod etiam indicalia erant imperfecta. Propter quod dicit dominus. Dedi eis præcepta non bona, & iniicia, in quibus non uiuent, & pollui eos in numeribus suis. Dicit præcepta, quantum ad moralia, quia dicuntur non bona, non propter hoc quod ibi aliquod malum præcepit, sed quia per ipsa actus interiores ipsorum imperfecte ordinabantur, ut uisum est supra. Dicit ideo in quibus

Tom.v.

R 4

non uiuent

Ecnon viuent quantum ad indicia, per quae regebatur iste populus timore pane: in quo non confitit vita anima, sed magis in amore. Dicit ulterius: Et pollui eos in numeris suis, id est polluti ostendi quantum ad ceremonialia, quia per illa, que offerabantur pro peccatis, polluti ostendebantur, & tamen non mundabantur, ut nomen eius supra. Patet igitur, quod lex Mosæa erat imperfecta, si consideremus ipsum corpus legis. Tertio Lex Mosæa erat imperfecta si consideretur eius finis. Sicut enim finis legis humana est felicitas politica, ita finis legis diuina est felicitas eterna non solum legis nouæ, sed etiam sanctificata. propter quod dicit Apostolus. Finis Christus, in quo consistit beatitudine obiectiva: secundum quod dicitur Iohann. xxv. a. Hoc est uita eterna, ut cognoscant te filium Deum, & quem misiti Iesum Christum. Hunc autem finem non consequitur nisi per gratiam, secundum quod dicitur Roma. xix. d. Gratia Dei uita eterna. Lex autem Mosæa non poterat gratiam conferre, ut nomen eius, & per consequentem non poterat ad hanc finem introducere. propter quod patres veteris Testamenti, quantunque iusti descendebant in infernum ad limbum patrum. propter quod dixit sanctus Job. In profundissimum inferni descendebant omnia mea. propter quod felicitas eterna non promittebatur in lege manifeste, sed tantum sub figura prosperitatis terrene, & si aliter promittitur, hoc est raro & obscure. propter quod dicit Apostolus. Umbra habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, quia non manifeste, sed obscure futura bona, quae sunt bona est, si ea promittet. Patet igitur ex predictis imperfectio legis quantum ad uita eterna, ut patet per dicta. Secundo principali tangentur in verbo primo proposito, ex parte, ut predictum est. Tropiter quod de hoc potest ex parte exemplum illud, quod dicitur Job. Ecce hac ex parte dicta sunt uerum Dei. Via enim deuenienti ad Dominum sunt vetus & nouum Testamentum, sed ea, que in veteri Testamento dicta sunt, illa sunt ex parte, quia sunt imperfecta, ut patet per dicta. Secundo principali tangentur in verbo primo proposito, ex parte, ut predictum est. Id quod perfectum est. Et patet eius perfectio comparando eam ad legem imperfecti, quia perfecta est respectu cognitionis fidei, & respectu præceptorum, & respectu finis in quibus lex Mosæa erat imperfecta. Quod autem cognitio Dei sit in lege noua, patet per illud, quod habet Iohann. xviii. a. Pater manifestauit nomen tuum. In figura autem huius uelut templi sunt scissio in Christi passione, ad ostendendum, quod declarata & manifestata erant que prius latebant sub velamine. propter quod ipsa lex noua tanquam perfecta in cognitione, est donum descendens a patre lumine, ut habetur Iacob. 1. Similiter lex noua perfecta est quantum ad ipsum corpus legis, scilicet quantum ad moralia præcepta, & quantum ad sacramenta & quantum ad sacrificia. Primo patet hoc de præceptis moralibus: quia lex noua perfecte ordinat humanos actus, non solum exteriores, sed etiam interiores, & in hoc imperfectiōne legis supplet. propter quod dicit saluator imperfectionem legis adimplendo: Audibilis, quia dicitur eis antiquis: Non occides: qui autem occidere, reus erit iudicio. Ego autem dico uobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. In quo ordinat motum animi interiori, ut patet. Similiter lex noua actus exterioris ordinat uulnus malum permettendo. propter quod dicit saluator: Dico autem uobis, quia omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines super terram, reddent rationem in die iudicii. Si autem hic prohibet verbum ociosum, per consequens uerbum nocuum, & multo fortius omnem actum malum. propter quod post supplicationem præceptorum moralium veteris legis, condidit perfectionem euangelii, dicens: Esiste ergo perfecti &c. Perfectus autem Christus moralia præcepta legis, eis confinialis euangelica superaddendo. propter quod inneni dicens se custodiisse mandata legis & querenti ueteris uiam perfectionis, dicit Saluator: Adhuc uenit tibi deus: Si uis perfectus esse, nade & uende omnia que habes, & da pauperibus, & habebis tibi sicut in celo, & ueni & sequere me. Secundo dico quod lex noua perfecta est quantum ad sacramenta, quia confernit gratiam, quod non faciebat sacramenta ueteris legis. propter quod dicitur Iohann. i. b. Lex per Moysen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum. propter hoc de Iohanne baptista, qui per suam prædicationem & baptismum sumus disponebat populum ad Christi baptismum, & per consequens ad alia sacramenta, cum baptismus sit ianua sacramentorum, Lueg. i. d. dicitur: Ipse praebit ante illum in spiritu & uirtute Eliæ parare domino plebem perfectam. Tertio lex noua perfecta est quantum ad sacrificia, quia in ipsa est uerum sacrificium perfectissimum, scilicet Encharistia, quia non est tantum sacramentum sed etiam sacrificium. quia ibi Christus quodammodo immolatur: & fructus sue benedicta passionis a populo percipitur, tamen istud sacrificium tanquam unum & perfectum sicut in lege figuratum per multa sacrificia & uaria, sicut perfectum, & imperfectum. Eius autem perfectio apparet in duabus. Primo, quia tollit

Aeius imperfectio, quando ex minus albo fit magis album, non tollitur albo præcedens sed tantum eius imperfectio. Tertius considerandum, quando corruptus terminus a quo per accidens illud, quod est ad uitium, corruptus, potest tamen manere cum termino ad quem si non habeat ad ipsum contrarietatem, non tam manet numero, sed specie tantum, sicut quando de aere fit ignis, manet qualitas symbola. Ceremonialia igitur evanescunt primo modo, quia contrariantur nouæ legis cultui. Ad cuius intellectum sciendum, quod ceremonia sicut dictum est, ordinatur ad cultum diuinum, secundum quod dicit Argul. Dens colitur spes fidei & charitatis, loquendo de cultu interiori. Igitur ceremonia, que sunt quedam protestationes cultus interioris, debent concordare cultu interiori, qui est per fidem & charitatem. Est autem triplex status homini. Unus est in quo habet in fides & spes de bonis cœlestibus, & de his quod ad ipsa introducuntur scilicet de mysteriis Christi, & de virtutis cultura de futuris. Et hie est status veteris Testamenti. Alius est status hominis, in quo habetur fides de bonis cœlestibus, sicut de futuris, sed debitis per quae introducuntur ad cœlestia, scilicet de mysteriis Christi habentes fides sicut de presentibus in praeteritis, & hic status est nouæ legis. Tertius status est in quo virga habentur tanquam presencia & evidencia & nihil creditur. & hic est status parisi ecclesiæ. In hoc autem statu tertio ubi nibil creditur, nibil est ceremonia vel figurale ad cultum pertinens, secundum quod dicitur Apocal. xxii. g. Templum non nidi in ea, Dominus Deus omnipotens templum illius est. Pariter igitur ratione adueniente statu secundo, scilicet nouæ legis, ceremonia primi status, id est legis veteris cessare debuerunt & induci alia, que conuenient statui nouæ legis, in qua bona cœlestia expectantur de futuro, sed beneficia Christi habita sunt de praeterito. Et ideo, quia ceremonia veteris legis significabat Christianum venientem, dignum est, quod evanescunt in noua lege in qua mysterium Christi iam est praeteritus. Et hoc est, quod dicit Apol. Translato sacerdotio necesse est ut legis translatio fiat, scilicet quantum ad ceremonialia thurificatione tamen accepta: quia non significabat mysterium Christi venturi direkte, sed denotionem populi ad Christum. Non autem debet esse minor deuotio ad Christum iam praesentia exhibuit quam tunc erat ad ipsius uenturum: propter quod in noua lege manet thurificatione, per quam designatio ministeriorum ecclesiæ & ipsius populi deuotio. Moralia autem præcepta evanescunt tantummodo secundum quid, scilicet quantum ad perfectionem. Cuius ratio est, quia sunt de dictamine regule rationis, & ideo manent quantum ad substantiam præcepti remota tamen imperfectione, sicut patet Matthe. v. ubi postis præceptis moralibus additur perfectio, quia non intelligebatur a Iudeis esse sub præcepto. Unde ibidem dicitur: Andibus quia dictum est antiquis: Non occides &c. Et suppletur illud, quod sequitur: Ego autem dico nobis, quod omnis, qui irascitur fratri suo &c. Et eodem modo in prohibitione nichil possum præcepto additur prohibiti interioris conscientiae. Vnde ibidem dicitur: Andibus quia dictum est antiquis: Non macaberis. Et subditur: Ego autem dico nobis, quicunque uiderit nudrem ad concupiscendum eam, iam mechatus est in corde suo. Et similiter intelligendum est de aliis. & sic patet, quod moralia præcepta veteris legis non evanescunt quantum ad substantiam solum legis, sed quantum ad imperfectionem. Propter quod dicit Apol. sicut factus sum noster, evanescunt que erant parvuli. Status autem veteris legis comparatur pueri, secundum quod habetur Gal. iii. a. Lex pedagogus nostri fuit, pedagogus autem est ductor pueri. Status nouæ legis comparatur viri perfecti, id est manet item honestus quantum ad substantiam in pueria & uirili state, remota tantum imperfectionis pueritia, sic est de moralia præceptorum evanescere. Indicativa autem præcepta evanescunt tercio modo, quia adueniente lege gratia, cessat eorum obligatio. Posset tamen aliquis principis ordinare, quod ferentur in regno suo, ita tamen, quod non reprobaret ea esse obligatoria ex lege Moysi. Ratio autem prædicti est, quia indicativa præcepta per se & directe non erant ordinata ad significandum aliquid futurum, sicut erant ceremonialia, sed erant ordinata per se directe ad confundandum ordinem iustitiae in populo Iudaico: quia tamen status illius populi erat totus figuralis respectu Christi, ut dicit Apololus. In figura contingebant illis, per consuens & indicativa præcepta illius populi erant figuralia, non directe sed ex consequenti. Et ideo si aliquis feruerit ex hoc, quod tunc fuerint statuta, hoc est dicere, quod statu illi adhuc ducatur: quod est errorne & illicitum, si tamen aliquis princeps vellet ea de novo statuere, posset licite. Considerandum tamen, quod in lege noua indicativa transferunt quantum ad eorum rigorem, quia ista magis obseruanda ex amore virtutis quam timore, quia lex noua est lex amoris. Propter quod dicit. 1. Iohann. iii. d. Perfecta charitas foras mittit timorem. Et si patet ex predictis, quod omnia legis præcepta aliquo modo per euangelium evanescunt. propter quod dicit Apololus, aliquoens Iudaos in lege gloriante: Vbi est gloriatio tua? tu Iudea quia in lege gloriari, ut supra premissar. Exclusa est, id est evanescit. Sequitur: Per quam legem? Factorum? q. d. Non. Legem autem factorum vocat legem ueterem, nulla autem res excludit seipsum vel evanescit. Sequitur: Sed per legem sive. fidei

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. I. Glos.ord.

Incipit Epistola Pauli ad Hebræos.

C A P. I.

Multifariæ &c.
e Olim. Non est nouum.
d Dens. qui inuianibilis
nunc & nunc.

e Loquens. quia quod nunc etiā nunc.
f Patribus. qui carne & cultu Dei pa-
tres nobis sunt.

g In pro. Non n. ipsi, sed Deus in eis.

a Multifariæ. multotiens Abræhe, Isaac

& Jacob & ceteris. & ei dem. tpe.

b Multifariæ. mo. ga modo per somnia, vt

Daniel modo aperta uoce, ut Moysi-

mō interiore inspiratione, ut David.

Vel, Multifariæ. multo & dixerio gne-

locutionis, vt per somnia vel inspira-

tiones, vel apertas noces. Multifariæ. m. re-

rū diuersis mysteriis futura significas.

b Locutus. quia idem modo, qui olim.

i Nbris. filii illorū patrū. Ne de aliis

putetur nobis locutus quam illis, qd̄

poterat uideri si alii loqueretur genti.

Multifariæ. In omni genere loquendi,

ut figuris, uisitionibus somniorum, lo-

cutionibus angelorum.

c Multifariæ. mo. rerū creatione, ut in for-

matione Adæ, in transitu maris rubri,

& similibus in actibus. Olim in pro.

No. nobis in Tps. n. cōstituit dñs. p. mis.

is suis, & tps eius, que promisit, implendis. Promissionum tpa habuerunt ppheta a filiis & impletos uerbo. Dei usq; ad lo hābūt, ab illo at usq; in fine tps est implēdi. q. p. mis. sunt Vni eu. Dei filius vēturus erat ad hoies assumpturus hoīem, & p id futurus homo, moriturus, resurrecturus, ascēturus, sessurus ad dexteram patris, impleturus in gentibus promissa. Quod loquens & locutus, p̄s de preterito, præteritum de p̄nti po- fuit, significat id se loqui p filiū qd locutus est p pphetas. Ni si qd in prophetis occulta ueritatis & adhuc implenda, in filio autem aperta & completa. In pro. Prophetandum fuit ut non F subito ueniens horreretur, sed creditur expectatur.

Conuersus m. In h. Qui prophetis est maior est n. dñs ppheta, impletor & sanctificator. Sic. n. ppheta est, qd & dñs ppheta. Sic & angelus Xps est, & dñs angelorū. Nā & ipse dñs est magni cōsilius angelus, & Moysi dñct est de eo. Suscitabo eis prophe tā sitem tui. Si Xps nihil annūciaret, angelus nō dicere. Si nihil pphetaret, ppheta nō dicere. Ex eo, qd annūciata erat angelus erat, ex eo qd utrū pdixit propheta erat: ex eo qd uerbum Dei factum est, & angelorū & pphetarū dñs erat.

Il Confiniū. Iam immunitabilitatem.

m Hæredem vni. possessoris oīs creature. Nō. n. iam portio dñi est. Jacob. n. & pars eius Israel, sed oīs profici nations mun di. Hæredis aut utitur nomine, ut duo quadā p hocostruat et ostendat. qd proprius sit filius, & qd donationis illi nulla cōtingat amissio. Dicēdo ergo hæredē, humilitatis demonstratur indicū. Deinde ad superiorē gradū altioremq; trancen dit dicen, Per quem, ut per uerbum patri coæternum. Fecit, nō solum æterna & inuisibilia & immutabila, que minus nobis sunt nota, sed & secula. Id est uisibilia & mutabilia.

n Qui cū sifpl. gl. &c. Hic fñ diuinam naturam commendat Chistum ostendens eum coæternum & coæqualē patri, cuius demo cum eo substantie, sed alterū in persona. Attende qua

liter hic duas uias inreditur. Vn quidem reuocans nos a ne fando errore Sabellii. Alii uero ab Arrianica impietatis erro re. Ne putetur pater uel unicum non habere, vel filius extra

neus a patre subtiliter. Sunt. n. quidā, qui cū extraneū esse de

lirent, quod male uisum est Arrio. Alii qui non alterū patrē:

alterū filiū supponit, re molitur, sed cundē aliquā patrē, aliquā filiū. Integra ergo cōmonet rōne, & qd Dei filius est, & quod non ab eo alienus existit. Hoc autem religioso debemus acce pere intellectū, & si quid absurdū fortaleō occurrit, ab acie menti abigere. Vbiq; si quidem religioso nobis opus est intel lectū, maxime uero ubi de Deo uel loquimur aliquid, uel audimus, quia nec ad loquendum digne de Deo lingua sufficit, nec ad percipiendū præualeat intellectus. Multa. n. de Deo intelligimus, qd loqui penitus nō ualeamus, multa recte loquimur, qd intelligere nō sumus idonei. Verbi gratia: Quod ubique Deus est, scimus & dicimus, qd aut ubiq; sit, intellectus nō capimus. Itē qd est incorporeus quedā uirtus, qd om̄ est cā bonorū scimus, qd aut qd sit penitus ignoramus. Sunt ētādā, qd dici nō p̄t quis mēte capiātur, ita ut ēt ipsum Paulum videamus in quibusdam talibus quasi infirmati & non inte

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

gra proponentem exempla, sicut hic cum ait, Qui cum sit splen. gl. &c. utens impropriis noībus, quia propria reperire non poterat, & rerum temporalium similitudine ad ostendendum ueritatem coæterniū, i. patris et filii coæternitatem, quanvis temporalia integra collatione coæternis cōparati non possunt.

in aeternitate. n. stabilitas est, in tpe ua- rietas. In aeternitate omnia stāt, in tpe alia alia succedunt. In creatura nihil inuenimus coæternū, quia nihil aeternum, sed iustificat ad similitudinem, ut inueniamus coævū. Coæua. n. dici mus queque candem habent inueni- ram temporum, nec alterum ab altero tpe præcedit, ambo tamē esse cē p̄s dicimus. Et si in creatura coæua inuenire poterimus, non tñ gnāns & gnāti, sicut in trinitate gnālitas coæ-

ternum

</div

Est gelis, ut iam dicitur et. & secundum hanc naturam est receptio gratiae, & non sed in diuinam, ergo &c. Contrarium videtur in litera, quod dicitur est, p. Christo hoc subiectum est. Respondeo, ut hoc estiones sunt errores extrahentes. Nam est Origenes, qui posuit, quod nostra fides subiectum est Christo, quod demones et homines damnati sunt subiecti Christo, secundum eorum conformitatem sollicitus, quod posuit quod per aliud tempore certum post indicium demonum et dannati recipiebatur ad prius et alterius ad gloriam. Sed hic error damnatur per illud quod habetur Mat. xxviii. ubi uniformiter describitur aeternitas pena damnatorum, et gloria beatorum, si dicitur in aliis in supplicio aeternum, et non aut in vita eterna. Et in parvo non quod dannati dicuntur redire a pena, et ad ratione diceretur, quod hoc possit cadere a gloria. Alius est error negantem ipsius esse verum bonum, quod ad hoc sequitur quod Christo nihil subiectum est, quoniam ad humanitatem, si non vera humanitas non fuit in Christo, nihil subiectum ei iniquum est. Hoc aut sequitur ad dictum. Aetiam, qui posuit quod verbis auctoribus sola carnem humanam sed non animam, quod verbis suppletat locum animae, et confirmabat illud per dictum quod habetur Ioh. i. 1. b. Verbum caro factum est. Ad hoc aut sequitur, quod Christus non sit homo, quod aliquid sit hoc non habens ait am, est implicatio contradictionis, cum ait ista forma hois. Nec vero si dicatur, quod verbis supplet locum animae, non potest suppler ratione formalis materiae plenariae, modus autem dicitur destruit scriptum, quod caro non potest habere spiritum carnis, nisi per animam. Et non dico quod verbum auctoribus carnem, et non animam humanam est implicare contradictionem. Ad istud inconveniens evadunt dicitur aliis hereticis. Appollinaris, et sepe humanitas et scripturae, quod verbis auctoribus animam sensitum, et non intellectum, quia verbis suppletat ratione formalis materiae plenariae, modus autem dicitur destruit scriptum, quod caro non potest habere spiritum carnis, nisi per animam. Et non dico quod verbum auctoribus carnem, et non animam humanam est implicare contradictionem. In cap. viii. vbi dicitur in Postill. Testatus est autem in quadam loco spiritus.

A D D I T I O I.
In quodlibet libris dicitur: Testatus est autem in quadam loco spiritus: Et dicit spiritus, quod Hebrei in his loquuntur. Apostolus agiographia in diuinis scripturis cetera, in quibus prophetarum est principale, dicebant esse scripta a spiritu sancto. Alia vero dicebatur prophetica. Vnde apostolus modum tenet infra. iiiij. capitulo dicit: Quapropter sicut dicit spiritus sanctus: Hodie, si vocem eius audieritis.

In eo, capitulo vbi dicitur in post. Et ideo pari ratione, quia damnati dicentur redire ad penam, et eadem ratione dicentur, quod beati possint cadere a gloria.

A D D I T I O II.

Nostrum vel ratio in reductione damnatorum, et condemnatione beatorum: Reductio n. damnatorum procederet ex misericordia diuinam, quia talis reductionem sine praedictio sua infinita posset facere, sicut cum aliquis offendam in se commissam dimittat, vel liberetur aliquid det, non facit contra iusticiam. Vnde secundum sanctum Th. in prima parte, q. xxii. art. iiiij. in responsione, iij. ar. talis misericordia super exaltat iudicium, damnatio autem beatorum esset manifeste contra diuinam iusticiam, cum quam iusti non sunt puniendi, sed premiandi. & multo magis contra diuinam misericordiam, vnde ex parte ratione per Postill. allegata non condemnaretur error Origenis: sed autoritas euangelij dicens: Iubunt hi in supplicium aeternum, sufficit ad dicti erroris exclusionem.

R E P L I C A.

In cap. iiij. in quo Postill. arguit contra errorem Origenis ex illo Mat. Iubunt hi in aeternum supplicium, hi autem in uitam aeternam cum virtuobus uniformiter describatur aeternitas penae malorum & gloriae beatorum, ita pari ratione si secundum Origenem, aeternitas terminum haberet in pena, etiam aeternitas haberet finem in gloria. Bur. frontose se opponit huic parilitati rationis, & subsumit quod si haec similitudo rationis currat quatuor pedibus: subsumit inquit de diuinam iusticiam, & misericordiam, quod non est similius ratio de gloria beatorum, & pena damnatorum. Sed nec Postill. vult illam similitudinem esse debere generalem, sed solum in materia & ratione aeternitatis. & vide Ioh. xiiij. correctionem talium deceptionum quibus Burg. saepe deceptus est in materia similitudinum contra suam propriam in multis locis positionem.

G L O S . O R D . C A P . III.
N de fratres. Ex omnibus superioribus inferius: quia potens: quia passus pro nobis: & potest auxiliari.
Qui fidelis

N I C O L . D E L Y R A.
C A P . III.
N de fratres &c. Postquam Apostolus declarauit excellentiam noui Testis posterioris, per hoc quod preminet Christus angelis, hic consequenter ostendit hoc idem, per hoc quod excellit Moyses. Et diuiditur in duas partes: quoniam primus ofi-

dit propositionem, & secundo ex hoc concludit quantum sit Christo obediendum ibi: Quapropter. Prima adhuc in duas: quia primo declarat quandam similitudinem. & secundo ostendit ipsum Christi respectu Moysi excellentiam, ibi: Amplior enim gloria. Circa primum adueniendum, quod dicitur alloquitor illos quibus scribat, ut animos eorum ad intelligentiam sequentia magis allicit dicens: Vn. fr. san. &c. vocat enim eos fratres propter namam charitatem: sanctos, propter eorum puram & innocentem conversationem quia talia debent resurgere in Christi felicitibus.

b. Vocacionis celestis participes considerate. quia de Iudaismo erant vocati

a Qui fidelis. Incipit comparare Moysi, sicut supra prophetis & angelis, ita ut sit pra. Moyse fidelis, quia non sibi, sed patris gloriam non ceperit, nec eius māda abscondit. Qui Christus fidelis est patri (sicut Moyses) in oī domo ludorum & Gentium.

b Amplior. Quid fidelis effectus indicat: quia dignus est glorie.

c Hreditatis cum Christo. b Diligendo & quod per operando. c Quem deus nobis misit.

d Participes, considerate Apostolum, a Mediatores. Per quem iterum ad deum. b Fidei.

e & pontificem confessionalis nostrae.

f Quem nos constitutus, c. Alio si egenus.

g Iesum Christū, qui fidelis est cī qui b Secundum Christum.

h Ex semine David secundum carnem.

i Secundum hominem.

j fecit illū, sicut & Moyses in omni d. Studiorum. b Non Moys, quia ille minister fuit.

k Secundum vel patris.

l dōmo illius. + Amplioris enim gloriæ iste p̄r. Moyse dignus habitus.

m Tanto amplioris. Quem qui dengas et si famulus.

n est, quanto ampliorem honorem.

o Christus ue. tanquam si. in do. sua i. in ecclasia habitat.

p Quod in domo, uel de domo facta, quod de spiritibus intelligendis est. b. Vt dominus.

q Que do. su. nos. quia ecclesia non est particeps materialis, sed fideles Christi, qui si in domo materiali requirunt firmatas, sic etiam in fidelibus Christi ad hoc quod sunt dominus principales dei requirunt stabilitas fidei. Propter quod subdit istam conditionem.

r Si fiduciam & glo. spei, usque ad finem firmam retineam.

s Quapropter. Hic consequenter concludit ex predictis, q. Christi firmiter est obediens.

t Hodie. Modo per se loquitur, q. prius per praecones, si tunc duri, modo esto temores. Historia est de eo, q. misericordia uidere terrā & cum audirent ibi esse inexpugnabiles viros, obliti virtutis dei totius p̄bata, dixerūt, reuertamur in Aegyptū. vñ iurauit dñs, q. non intrarent in terrā p̄missim, quod esset requies laborum. & sic oēs perierunt preter duos. Tres requies memorat. vñ fabbati, secundā in Palæstinam, tertia in celo, de qua hic dicit loquens ad veros Israelitas dicens: Nolite duri esse Christo loquenti, sicut spiritus sanctus premonuit, ne similia parti bus vestris

u. Fidelis est.

v. Non fidelis. b Patriis vel Christi.

w. delis erat in tota domo eius, tanquam

x. Qui non adeo diligenter dominum, ut cuius est propria.

y. Non ut gratiam daret, sed ut testetur ea quia convenientib[us] carnalibus, qui nondum spiritualitate carpe poterant.

z. Omnis namque dominus fabricatur.

a. Domus fit ab aliquo, qui autem & dominus & omnia facit, et deus, quem constat omnibus praefecti. & ita Christus quis creatus et deus, p̄r. Moyse est.

b. ab aliquo. Quis autem omnia crea-

c. Ideo cuiam amplior gloria.

d. quis.

e. uit, deus est. Et Moyse quidem fit.

f. Non fidelis. b Patriis vel Christi.

g. delis erat in tota domo eius, tanquam

h. Qui hares est cum deo parte.

i. Qui fidelis est cum domo sua.

j. Christi. b Renati. c. Quodcumque fiducia non dubia.

k. domus fumus nos, si fidelis.

l. & gloriosam spem que de iustitudine caelesti.

m. & gloriam spei que ad finem firmitatis.

n. Fideliter usque ad finem uite quando habebit quod modo spectat.

o. Quia hoc modo sumus domi Christi, uidete &c. Vel Nolite obdurare.

p. manum retineamus. Quapropter si-

q. gta hoc dico, sicut d. ipi.

r. In David.

s. Tempore gratiae, quod praefens erat David in spiritu.

t. cut dixit spiritu tantus: + Hodie.

u. Christi per loquens.

v. Quod uero erat, nolit obdu-

si uocem eius audiuntis, nolite

obdurare corda vestra: sicut in-

7. manu docebat et. tunc enim ille aperuit os suum, qui in vete. lege

aperiebat ore prophetarum.

u. Nolite obdurare &c. per inobedientiam.

v. Homo enim inobedientis deo ab eo se auerit, & per consequens deus in seum gratiam ei subtrahit.

w. Et quia gratia dei molifacit cor, per consequens sequitur ipsius hominis obduratio, sicut plenus videbitur.

x. Sicut in exacerba. Hic ponitur exemplum de obdurate antiquorum Iudeorum quod habebat Nu. xiiij. & xvij. vbi dicit quid exploratores qui miseri fuerant ad considerandum terram filiis Israhel promiscono teruerunt corda populi: & tunc increduli domino, qui in signa & mirabilia eis ostenderat in deferto, voluerunt reverti in terram Aegypti. propter quod dominus iratus voluit eos delere, sed precibus Moysi impedita est percussio populi. veruntamen per quadragesima annos impedita est populus ab ingressu terra promissionis, quo usque omnes qui ingressi fuerant de Aegypto a viginti annis, & supra mortuus sunt in deferto: nec intraverunt terram promissionis propter eorum incredulitatem. duobus tamen exemplis. scilicet Ioseph filio Nu. & Caleb filio Iephone, qui ingressi sunt terram promissionis propter eorum obdurateam & fidelitatem. Hoc est igitur quod dicitur his: Nolite obdurare corda vestra &c. Dicunt enim illud peccatum exacerbatio per similitudinem. frumentus enim acerbus non est acceptus ad cibum & opponitur maturo: ita peccatum illud fuit maxime obfuscatum, quia sicut dicitur est, erant increduli domino usus tot mirabilibus & signis, & ideo noluit totaliter placere eis, ut dictum est, sicut fructus acerbis non acceptatur, sed debeatur. Sequitur.

Tom. vi.

S

Secundum

V NIVERSIDAD DE SALAMANCA

GREPOSUS. USAL. ES

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. III. De Lyra.

a bus uestris patiamini, qui per Moysen
E tunc uocem Dei audierunt uos, modo
per ipsum.
a Probare. i. curiositas causa exquisi-
runt an possem.
b Offensus. Valde & culpabiliter iratus.
Infensus. Vt proximus adhibendo corre-
ctionis flagella.
c Intra mea. Irasci dicitur per figuram
anthropopathos.
d Si introibunt. Apologetis est, id est non
introibunt.
e Cormalum incredulita. Ut putetis Chri-
stum non sufficere sine lege, quod est
malum, quia sic nix homo in multa pec-
cata. Nec hoc leue, quia hoc est cordi-
scendendi.
f Donec hodie. id est tempus gratiae, de
quo aiebat propheta superius in psalm.
quia non minus modo prestatur cre-
dentiis gratia ad salutem, quam ipso
Christo presente. Si quis enim peccat
usque quo est hodie, potest reverti. Ne-
mo ergo desperet dum viuit.
g Fallacia peccati. diaboli existente cau-
sa peccati.
h Participes enim Chr. Debetis hortari,
& non esse duri, quia quod non eramus,
sicut sumus per gratiam, habentes pa-
trem cum Christo in hereditate, tamen
hac conditione si initium substantia, id
est fidei, que initium bonorum, per quam
Deus existit in nobis, & per quam dei-
camur, & diuinam substantiam participa-
mus, sive ad finem retineamus.
i Nolite obdurare. Ut patres, quia quidam
corum duri fuerint, & ideo perierunt.
k Exacerbauerunt. Quidam audientes.
Hoc ideo dicit, ne quis putet satis esse
audire de reue, quia & illi omnes au-
diuerunt, sed non omnes perueniuerunt.
F Quadrageinta annis. Quadragenarius n.
integritatem seculorum indicat, & to-
tam uitam nostram significat. Infensus
ergo dicitur illis quadrageinta annis, quia
peccantibus uique ad finem vite sua ira
scitur Deus.

N I C . D E L Y R A .

a Secundum diem, quia plures in deserto
tentauerunt Deum, ut patet in decimo uerbi
Tertium. Ideo sequitur:

b Vbi tenta me p. dubitando de divina ex-
istentia in eis, & querendo super hoc importun-
ne signa a Moyse. cum tamen viderent Dei mi-
rabilitas quas omni die & longo tempore, s. qua-
drageinta annis, quibus fuerunt in deserto, &
hoc est quod dicit:

c Probauit & uiderunt. & ideo grauius
erat peccatum incredulitatem eorum & magis
paniendum. Ideo sequitur:

d Propter quod offensus sui ge. In psal. pe-
nitit: Proximus sui generationi huic, prox-
imus s. ad puniendum infidelitatem ipsorum. &
in idem revertitur. Sequitur:

e Et dixi semper hi er. cor. Iste error proce-
debat in eis ex malitia, quia uiderant frequen-
tissime Dei mirabilem uirtutem in eis. & ideo
dubitare de ea & tam necesse non poterat ex
simili ignoratia procedere, sed animi obscura-
tione in contrarium. & talis error non excusat,
sed magis aggrauat peccatum, propter quod se
quitur.

f Quibus iura, in ita mea. i. firmiter decreui
& irrevocabiliter puniri eos, dicitur enim De-
us: i.atus n. et phori, e, quod puni, quia ad-
modum irati se haber. que autem fuerit illa pu-
nitione, subditur:

g Si intrebant in requiem, id est non intra-
bant promissoriis terram, quia dicitur requies,
quia in illa requieuerunt filii Israel, postea an-
fus ad literam: Et non alii.

h Requiem ipsius, nisi illis, qui
annis? Nonne illis, qui pec-
auerunt, quorūm cadasera?

i Quibus non est dubium.

j Annis, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

k Requiem ipsius, nisi illis, qui
annis? Nonne illis, qui pec-
auerunt, quorūm cadasera?

l Quibus non est dubium.

m Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

n Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

o Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

p Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

q Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

r Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

s Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

t Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

u Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

v Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

w Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

x Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

y Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

z Requies, qui significabatur per terram
promissionis. Vt, in ipsam terram promis-
sionis ad literam: Et non alii.

aa Non introire in t. i. in terram promissionis.

bb Nisi illi qui increduli fuerunt, quasi di-
uisum & habebut, iij. & iiiij. Reg. in pluribus locis. & iterum quia per illa
cat, alijs non iurauit, quia Caleb & Iosue, qui fuerunt creduli, ipsi intro-
requiem signata est requies conscientia, quia homo requiecit in Deo &
gratiam.

cc Et uidemus

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. III. De Lyra. 140

A Et uide si per effectum predictum,
b Quia non potest, propter incredulitatem predictam. Adeniden-
tiā predictorum queritur, utrum obduratio cordis sit attribuenda homi. Et
arguit primo quod non, quia illud quod est proprium Dei, non est attri-
buendum homini, obduratio cordis est hominis, ergo & c. maior patet. mi-
nor probat per illud quod habetur Rg. ix. d. Cu-
ius misericordia &c. Item idem per sui presentiam
absentiam est & contra rationem, sed in qd est
dicitur. Phys. Natura u. per sui presentiam est
causa salutis nostris, & per sui absentiam est
causa periclitacionis eiusdem: sed Deus per sui
presentiam est causa mali & obduratio cordis,
ergo per sua absentiam est causa obduratio.

C Contrarium patet per illud, quod dicitur in litera, nisi enim obduratio cor-
dis effet ab homine, frigida admonet Apostolus d. Nolite obdu- &c.
Respondeo dicendum, quod non est inconveniens unum & etiam effe-
ctum attribui diversis causis, diuersimode tamen. Obduratio enim cordis
est obstinatio hominis in peccatum. Dicitur enim cor durum metaphorice,
ad similitudinem corporis duri, corpus enim durum dicitur, quod non
redit tangentis, sed resistit, ut habetur iij. Meteororum. & ad similitudinem
huius, cor hominis dicitur durum & uoluntas, quia cor hic accipi-
tur pronounceat, ut dictum est, quando non credit in obditu monitione ad
bonum, sed magis resistit. Talis autem obduratio est ab homine inchoati-
& demeritorie, in quantum per liberum arbitrium adseret pecca-
to, & per conques auertitur a Deo quietus in se est, & sic demeretur,
q. Deus subtrahit sibi gratiam suam. Sicut si ipse sit materialis illumina-
ret huc inferiora p cognitionem & arbitrio libertatem, inserviret re-
lumen suum ab eo, qui se uellet in quantum in se esset ab eius lumine re-
trahere.

H Oec quod dicitur in psalm. Hodie si uocem eius audieritis &c.
Exponitur ab Hebreis in libro, qui dicitur Cahanit Ieronymita-
no, conformiter ad dictum Apostoli. Legitur enim ibi sic. Si Israhel
ageret priam una die, statim menisset filius David. i. Christus, scri-
psum est enim. Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare
corda vestra. Hic ibi. Ex cuius dicto manifeste habetur, quod non
tardabatur aduentus Messiae, nisi propter hoc quod Israhel non au-
deret uocem eius. Quod si audiuerit, statim ueniret. Quod uer-
bum uerificatur quotidie de ipsis. Nam illi, qui audiunt uocem
eius, si Christi per fidem statim eis uenit. Et hec uidetur propria
expofitio uetus & nostra fides fauorabilis, in qua expofitione ly si, tenetur in sua propria significacione, & conditionaliter,
nec oportet quod exponatur pro quia, sicut in Postilla.

A D D I T I O.

H Oec quod dicitur in psalm. Hodie si uocem eius audieritis &c.
Exponitur ab Hebreis in libro, qui dicitur Cahanit Ieronymita-
no, conformiter ad dictum Apostoli. Legitur enim ibi sic. Si Israhel
ageret priam una die, statim menisset filius David. i. Christus, scri-
psum est enim. Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare
corda vestra. Hic ibi. Ex cuius dicto manifeste habetur, quod non
tardabatur aduentus Messiae, nisi propter hoc quod Israhel non au-
deret uocem eius. Quod si audiuerit, statim ueniret. Quod uer-
bum uerificatur quotidie de ipsis. Nam illi, qui audiunt uocem
eius, si Christi per fidem statim eis uenit. Et hec uidetur propria
expofitio uetus & nostra fides fauorabilis, in qua expofitione ly si, tenetur in sua propria significacione, & conditionaliter,
nec oportet quod exponatur pro quia, sicut in Postilla.

G L O S . O R D . C A P . I I I .

T Imeamus. Ne quis desit, quasi ad nos prieat, pnieat,
n. Etenim & nobis nunciatum est, & ingrediemur
credo, sicut illi perdidierunt non credendo. Sequitur:

T b Nō ad. &c. Egressi. n. de Aegypto cū multā uiā
pambulasset, & multa indicia uirtutis
Dei accepissent in Aegypto, in mari ru-
bro, in eremo, consilium fecerunt mitte
re speculatores, q. deberet inspicere natu-
rā terrae. Illi uero cū perrexissent reuersi
sunt, Prouincia qdē magnorum fructuum
& uiorum in expugnabilem, & fortū
procreaticem esse dicentes. Quibus au-
ditis obstupuerunt qui eos miserant, nō
credentes ueram esse promissionem.
c Ex his. i. propter haec.
d Quae an ab exploratoribus, qui mala re-
ulerunt non crediderunt, uel fidei sum
pte ex his, quae audierunt.

T e Et qu. De prima requie q significat hic
agit. Et qui. ope. Quia dixerat nunciatum
esse de requie, dicit qn. Et ante legem, &
post perfectionē operū septem dierum
p regem labbi. Et sub lege qn p terrā
promissionis designabat. Et tēpō gradi-
tia in David nunciatum est, & sic quidē
qn nōdum completio istius ueræ regi
& significat, quia ea nullus adhuc po-
tius erat. Et in isto rursum.

T f Perfectis. quod fuit factō hoīe, p quo
oia, & ipse apud Deum glorificandus.
g E te. die. Sex diebus fecit oia, ut post
nihil fieret nisi de materia ibi facta, vel
ad similitudinem factorum. Septima
quie, que signat regem. Sic & sexta eti-
te hō natus est mūdo ad laborem, sexta
die & sexta die hora passus, septima q
uit. Sic & nos dum sub operibus sex die-
rum uiuimus operamur, inde exentes
quiescimus. Si tamē opera nostra ualde
bona inueniantur.

N I C . D E L Y R A .

C A P . I I I .

T Quis illi perdidierunt requie, uel
similiter si velimus intrare requiem celestem,
de hoc debemus esse folliciti. Dicit igitur.
a Timeamus us. i. folliciti sunus, quia timor
solitudinem inducit.

I mteam⁹ ergo, ne
Per hoc qd̄ nūc iugurta & contempnū frequens &
promissio Deli, uel quam
forte reliqua pol-
litatione introeūdi requie ei⁹.
b Quam terz⁹ promissionis significat.
c Ne forte reli. pol. i. promissione diuina.
d Intro. in re. i. requiem celestem.
e Existi aliquis ex uo. &c. hoc dicit, quia illa
impedit promissionis diuina nulli deficit, nisi
ipse deficit.
f Etenim & no. nunciatum est de requie.
g Quemadmodum & il. qui fuerunt in uete.
h Tēl. fuit primo nunciatum de requie tērrena.
i Sed non profit. ser. an. &c. quia licet illi
fuerint, sicut illi per figuram terza promissionis.
j Etenim & hoc nunciatum est, s.
k Per famulum. b Nunciatum est, sed.
l Quia non fuit creditus.
m Qui credi ipsi Christo.
n Quēa diu. lis. & incredulis quibus iuraui &c.
o Sic uerba nunciatum sunt, ut credimus.
p Profuit illis sermō auditus, non
b. tēl. & fides simili longioribus. b Propter
admixtus fidei, ex his q audie-
c. d Nobis nunciatum est, ingrediemur. n. Vel qui non
crediderūt, qui nobis q credimus, profuit.
r. Ingrēdiuntur enim in re.
s. Veram. b Nos.
t. qui cedebat, ita increduli excludentur.
u. Et qui ope. Hic probat illud, quod supposi-
tum est in argumento, uidelicet, quod requies
celestis sit figurata per requiem terrenam promi-
ssions. Et diuidita in duas partes, secundū quod
hoc probat duplicitate per scripturam, secunda,
ibi. Et in isto rursum. Prima probatio talis est.
Produlsi omnibus creaturis in principio man-
di dicit scriptura, quod Deus regnui die septi-
mo. Ista autem requies non potest intelligi re-
quies terrenam promissionis, sed magis eques, per
quam Deus regnus in seipso & haec est re-
quies beatorum, quia mens humana non potest
quiescere nisi in Deo, & ista figuratur per re-
quiem terrenam promissionis, sicut perfecitum per
imperfectum, & ueritas per imbram. Hoc est
igitur quod dicit Apostolus. Et quidem operi-
bus ab institutione mundi perfectis, in suis
speciebus & naturis.

T o Dicit enim in quodam loco, scilicet Gen.
y. Loquitur tamen si in generali, quia illa scri-
ptura erat nota & famosa illis, quibus scri-
p-
tis. Dixit enim in quodam loco. C. a
de die septimā sic: Et requieuit
bebat.
o De die septimā sic: loquitur predicta scriptura.
p Et requieuit Deus die septimo ab omnibus operibus suis.
q debens ad hoc festinare ibi: Festinus ergo ingredi. Prima in duas:
quia primo arguit propositiū, sed o probat quoddam, quod in arguēto erat
supposi-

Aduentus
Christi qua
re dilatans

Cor. 10. c

tadiūtis

b. b

G. 2. 2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

2

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. III. De Lyra.

a Vel, operibus perfectis nunciatum est. Dixit enim:
b Et in isto. De secunda quæ significatur persignum & figura-
 tam requie terra promissionis.
c Quo. er. Bi per diem septimam, & terram promissionis re-
 quies est significata & promissa, & quia hoc est, ergo iterum. I.
 sub eiusdem requie designatione, terminat spiritus sanctus, & distinguunt dic quā
 dam. i. tps egredium gratia. I. in aduentu
 Christi, dicendo in David hodie, q. Da-
 uid futurist p. g. representat uerba pa-
 tria. dicta. Post tñ tps, ex quo illa patri-
 bus dicta sunt in deferto. vñ patet nō de
 terra promissionis agi, quia iam dñdū ha-
 beatur. Ideo terminat diem intrationis
 qñ superest introire, & nisi uiderint intra-
 tuos, non terminaret David licet sub le-
 ge positus, mente in tpe g̃fæ, dicens ho-
 die, tertio nunciatus requie in illo tpe con-
 summandā. Vel alio uerborū ordine pē
 legi h̃c l̃ra: **Quo. er. &c.** Q. hoc & illo mō
 promissa est, & signata requies celestis,
 ergo superest quodā introire in illā re-
 quiem. Et quo. hoc est. Et quia hoc nō s̃ f
 siceret ad inferendū qđ illatus est, ad-
 dit aliud. **C. Et hi quib. Vt ex his duob. ter-**
 minat diem quādā hodie in Da-
 uid, dicendo post tantū tempo-
 ris: sicut dictū est: **Hodie si vo-**
 cē eius audierit, nolite obdura-
 re corda uestra. Nām si eis Iesu-
 s. Requiem præfiliat, nūquam de-
 alia loqueretur posthac die. Itaq;
 Non nūquam de alia loqueretur. i. ipse Da-
 uid non loqueretur de alia requie, nē de alio
 tempore intrādū in requie.
 i. Posthac die. i. post illud tempus, in quo Ios-
 uis dedit filii Israel requiem in terra promis-
 sionis. ex quo concluditur.
Lo Dei. **Qui n. ingressus est in re-**
 quia eius, etiam ipse requieuit
 ab opribus suis, sicut & a sui's
 Deus. Feltinemus ergo ingredi-
 in illam requiem, ut ne quis r-
 e in illam incredulitatem, quia patet, fuit
 ei uerbis exemplum, unde nos est nūcautatis.
 + in idip̃u incidat incredulitas
 Debet feltinare in illa. **Ecc. in eo uicetus.**
 exemplum. Viuus est n. sermo. **P**ertingens

NICOLAVS DE LYRA.

Ser hoc habetur, quod est alia requies uera & perfecta, a requie
 data filii in terra promissionis, & per consequens figurata per il-
 lam, ut dictum est.
A Et in isto rursus. Hic ponit aliam scripturam ad probandum hoc
 idem: Et t̃l probatio talis: David rex fuit per magnum tempus, postquam
 filii Israhel obtinuerunt terram promissionis sub Iosue, & in ea que-
 rent, & tamen ipse determinat quendam nouum modum intrandi in re-
 quiem dicens: **Hodie si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda, ue-**
 stra,

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. III. De Lyra. 141

G 4 Pertingens usque. Ex tota consideratione perueniens ad sepa-
 rationem animæ. i. sensualitatis, & spiritus. rationis.
b Diuisionem anime. Anima uiuimus cum beatis, spiritu intelli-
 gimus cum angelis. Ideoque per animam intelliguntur car-
 nalia peccata. id est, quæ actu corporis sunt, ut luxuria, per spi-
 ritum uero spiritualia, id est quæ sunt
 mentis, ut superbia. Dicernit autem in
 sermo Dei inter carnalia peccata &
 spiritualia quis, quid, quo animo agat. Vel ita, ut per animam accipiatur car-
 nales cogitationes & male, per filium
 spirituales cogitationes & bone. Et
 est census, pertingens uelq; ad diuisio-
 nem animæ ac spiritus. i. usque ad di-
 scrationem carnalium & spiritualium cogitationum.
c **A** nime ac s. Pertingit sermo Dei co-
 gnitione insuperabilis, quod cognoscit
 quomodo diuidatur sensualitas à ra-
 tione, & ipsa à se, dum plus dedit in
 firmis rebus inferior est, uel ab his re-
 vocata dignior. Sic etiam uidet quo-
 modum spiritus à se ipso diuidatur, vel
 dum in Deum inhiat de diuina uisio-
 ne cogitans, uel dum inferioris celestia
 considerat. Vel item inferioris in terra
 de mundanis rectè agendis per traxat.
 Vel quomodo spiritus. i. ratio à sen-
 sualitate secessit, dum quod in se
 inferior est supat qđ in illa altius est.
d Compagum. dicitur iunctura ipsius
 sensualitatis & rationis, quam uidet si-
 lius Dei, quomodo & inter se coha-
 reant in aliquo, nel hac & illa. i. ratio
 & sensualitas, quomodo in suis diffe-
 rentiis inter se conueniant, dum supe-
 rior differentia sensualitatis con-
 fidentio conuenit cum differentiis rationis.
 Vel inferior differentia ratio-
 nis prefla & captiuia aliquando con-
 sentit inferiori dīz sensualitatis.
E Medulla. quæ interior est, dicit quid-
 quid interior & subtilius est in anima
 uel spiritu, quod etiam uidet filius Dei.
 Dicernit etiam cogitationes. i. quæ
 diuersa diuersi cogitent. Dicernit & intentiones earum co-
 gitationum, quo singulæ tendant ad bonum uel malum: Et
 ut plus dicam, nulla creatura uel celestis est ei inuisi-
 bilis, sed omnia sunt nuda & discoperta & etiam aperta, qa
 ex omni parte plene uisa. Vel compages dicit coniunctiones
 cogitationum: Medullas intentiones earum, uod ipse aper-
 tus dicit, cogitationum & intentionum. Et est ordo di-
 cretor compagum. Si enim cogitatio cogitatione coniungitur, ip-
 se nouit quæ sit secundum Deum, & quæ secundum seculum.
 Nouit quoque quo uergat intentio earum.
f Habentes ergo pontificem magnum, &
 Moses nec terram promissionis. b Peccus intravit.
 Ut polliuimus sequi. c Non faciuntur templi.
 d Qui etiam ualuator & filius Dei.
g qui penetrauit celos, Iesum filium
 a. vnde: etiam sic in ore. b. fidem cordis cum confit-
 entia. c. Quia est causa. d. Future beatissima dies, quam
 speciemus.
Dei, teneam⁹ cōfessionē nostrā spēi. i.
 a. Tenete debemus. b. Hoc ide dicit, ne pro prioribus
 delaperderemus.
h Nō enim habemus pontificem, &
 a. Quia si alii: Ne dico uidetur eos abirete.
 b. Concedendere, per milititudinem.
 c. Fragilitatis.
i qui non possit cōpati infirmitā-
 tit ulterius quod cognoscit omnia alia, dicens.
j Et n. e. Et quia non solum uidet res in superficie, sicut nos cum uide-
 mus hominem uestitum, non uidemus ea quæ latenter sub uestis: sed ipse om-
 nus uidet in profundo, ideo subdit:
k Omnia a. n. & ap. f. o. c. e. Et sic patet tertium. Consequenter ponit
 quartum, scilicet excellentiam autoritatis in Christo, cum dicit:
l Ad q. n. f. Ipse enim constitutus est rex uirorum & mortuorum, ideo
 habemus sermonem ad ipsum: quia oportet nos reddere rationem de
 omnibus factis nostris & cogitationis. & sic patet quartum. Et per con-
 sequens patet minor præmissa rationis quantum ad eis quatuor partes
 scilicet quod in Christo ratione diuinitatis est excellētia naturæ, effica-
 cie, & cognitionis, & autoritatis: & per consequens debemus feltinare ad id, quod nobis præcipit & promittit singredi in requiem celestem.
m Habentes er. pon. Hic ponit secunda ratio ad idem ostendendū. & accipit ex magnitudine humanitatis Christi. & ei ratio ta-
 lis: Christus in sua humanitate habet magnitudinem, per quam potest
 nos adiuuare, habet etiam pietatis teneritatem, per quam est paratus
 ad nobis cōpati & condiscere: ergo secure feltinemus ingredi in
 requiem celestem, confit de eius admittorio tempore oportet, quod est
 tempus praesens, quia est tempus gratia. In ista ratione sic procedit Apo-
 stolus: quia primo declarat Christus magnitudinem etiam secundum suam
 humanitatem, dicebat enim pontifex in lege magnus, quia semel in
 anno intravit in sanctos sanctorum, sanguine alieno, ergo multo fortius
 Christi debet dici Christus magnus, qui erat de filio Aaron,
 & multo fortius debet dici Christus magnus, qui est naturalis Discipulus,
 ne potest dici filius Dei adopus etiam secundum humanitatem, &
 hoc est quod dicit Apostolus: Habentes er. pon. m. qui pe. ca. fi. d. tgi
 tur ex quo est ista magnus:
n Tenea. no. sp. cōf. ore & opere eius magnitudinē confidente & ei obe-
 diente. Consequenter estidit pietatis teneritatem in Christo, cum dicit:
o Non e. Christus enim in carne passibili afflopata pro nobis passus
 est in cruce, & tentatus in deserto a demone. & ideo ex tali experientia
 habet quandam aptitudinem ad compatiendum infirmatim nostris.
 & hoc est quod dicit: Non e. ha. pon. qui non pot. com. in. no. tentatum
 antem per omnia. Considerandum tamen, quiclibet Christus tentatus fuit
 in carne passibili sicut & nos, tamen alio modo, q. ex tentationib. fre-
 quenter in delectationem peccati et consensum incidimus, ipse aut nulo
 modo

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. VI. De Lyra.

Renouari p. baptisimū, cuius virtus in cruce Christi cōstat. vñ.
Renouari & iesupultū. Qui p̄at fēdo baptizati, fēdo Christum q̄rum
p̄cipit p̄ficiuntur. ad se crucifigunt, quod est **cum habere ostentū**, vt
semel mortuus est, ita nos in baptismo temel morirum pecca-
tis, non fēdo vel tertio. **Reno.** rur. ad p.
Negatice Apls reiteratioē baptismi,
sed non excludit p̄iam Renouari. n.
est nouum fieri. Nouū autē facere laua-
ritur. **R**enouabī sicut aquile iu-
uentus tua. hoc fit in baptismo. Et est
tenitus impossibile est eos, qui hoc se
mel acceperūt, rursus renouari. reba-
ptizari motos ad p̄iam, illios dico si
rebaptizantur. rursus crucifigentes fi-
liū Dei, & habentes irrisiōnē, q̄m ad
se. Non n. in te crucifigunt, sed similes
sunt irrōibus, & crucifixoribus: q̄a
una mors Christi, unum baptismū cō-
fecravit, qd sufficit cōtra omni pec-
cata etiā sequentiā. Spinās de eis aga-
tur, sicut illa una mors, sufficit ad oīa
peccata tollēda. Qui nero iterat bapti-
smū, quasi illa una mors & vñ ex
ea baptismū non sufficit, iterat &
mortem, vt ex ea iterata fiat iterata re-
missio. Vel in se crucifigunt filii Dei
& cōtumelie h̄ist, qui grām eius vil-
pendētes in peccatis acēt. Et est ratio
cur non debent relēta fide prima in
p̄ia cadere. Non n. vñ p̄t rebapti-
zari in remissionē peccatorū. Impos-
sibile est enim rebaptizari, quia tñ bi-
bere imbrē i. Christi doctrinam pos-
sunt, qua per p̄enitentiam fructifi-
cent. & hoc est: **Terra enim sape.**
Sape ue. Quia si rara, non sufficit: si
aliud, vñficit.
In br. Doctrinam sanctam rōte &
lorum, quem sicuti terre pluit celi.
Fidei predicatorēs verbi veritatis.
E Generās. b. Significat illos sape bibis
se per legem & prophetas verbūm cę-
lestis doctrinę, & nec si prompti fue-
runt germina fidei proferre.
A quib. co. Cultores terre, qui uome-
re spirituali arbulta confundit, & fal-
ceuerbi Dei noxia p̄cidunt. Vel illis
a quibus colitur. ip̄is eisdē, qui se co-
luit in bonis operibus, imitari. L maiori-
res fini illud. Et fecerūt fructūm nat-
uitatis, quia patres suos, qui eos in fi-
exuere, de genuerunt, imitantur.

sancti largitionem, sed etiam spiritualē nutritionē per suam doctri-
nam. Non enim in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit
de ore Dī. Mat. 4,1

D. Virtutēs sūt. **V**irtutes ista sunt dotes anime & corporis. dotes ani-
mēs sunt aperta Dei visu, si ma inten-
tione, continua fructus, quae habentur
in patria perficitur: sed hic a uiris perfellis
habetur inchoatioē in spe & charitate, qui
bus succedunt illē dotes, habentur etiam ali-
quando ex speciali gratia in quadam dini-
ne dulcedinis experientia, que cōceditur ali-
quando ex multis sanctis in via, dotes uero corpo-
ris non habentur, h̄is in spe, & quia mag-
na ingratiatioē est, post tantā beneficia dini
na cadere a fide & gratia: ideo sequitur.
E Et p. scilicet illi, qui p̄dūceperunt.
f Renouari ru. ad p̄i impossibile: ad hoc
enī refutū illud impossibile: quod tamē
hic accipitur pro difficulti. sicut dicimus de
Claudo, quod non potest ambulare quia ma-
le & difficile ambulat. sic pradiūlē cadentes
& difficulti resurgunt, non tamē est impossibi-
le simpliciter quādū sunt in nā. Sequitur.
g Rūsum crucif. sibimet fili. Dei, quia
quantum est in ipsis, reiterant causam sue
crucifixionis.
h Eo. h. Quia per hoc uidentur irridere
mortem Christi, quā pro modo eam haben-
tes. Alter exponit illa litera ab aliquibus
ab illo loco: Et prolapsi sunt. & dicunt, quid
Apostolus removet hic errorem quorundam
qui de Indiasno erant conuersi ad fidem cat-
holicam. & ideo sunt apud Indeos ablu-
tū & baptisata frequentē fiebant, sicut
paser ex evangelio in pluribus locis, ita op-
erabāntur baptismū Christi plurim posse re-
iterari circa eundem hominem ad delenda
eius peccata. sed hoc removet. Apostolus,
d. Impossibile enim est eos, qui semel illā
nati sunt per baptismū, qui est fides sacra-
mentū, non solum renouari ad p̄enitentiam
si lapsi faciunt: quia per p̄enitentiam se quē-
tem non possunt ridere ad renovationem
baptismalem, quia baptismus est lunctionis
regenerationis & renovationis, ut habe-
tur ad Titum. iv. Et ideo non dicit. Apostolus
quid sit impossibile penitire, sed renovationi
modo pr̄dicto, enī sacramentū baptismi
non est liberabile. Sequitur. Rūsum cruci-
figentes sibimet ipsi filii Dei. In bapti-
smo enim configurantur mori & sepulture
Christi, ut habetur Rō. vi. 4. Quicunque ba-
ptizati sumus in Christo Iesu, in morte ip-
sūs baptizati sumus. & consupit enim sumus
cum illo per baptismū. & per con-

NICOLAVS DE LYRA.

a Confidimus a deo. Non dicimus putandum nos tales, sed timendo ne situs tales. Terro verbi, ne ipsa doleat re. **Confidimus.** Quia de presenti non habet, unde laudet, de ipse futurorum at tollit, ad quae per præterita allicit, & recreat animos eorum & confortat, antiqua eis in mentem reuocâs, & facit eos exsultare Deum non oblitum bonorum, que fecerunt. Sicut n. priora bona per sequentia mala mortua fuerât & itrita facta, ita ipsa eadem per penitentiâ & alia bona sequentia reuictuâ. **¶ Operis.**

b Sequens dicitur in duas partes, quia primo ostendit propositum, secundo ad hoc inducit exemplum, ibi: Terra n. Dicit igitur g. s. sa doctrina est inutilis ilis, qui post multa beneficia divina recepta per ingratitudinem labuntur de peccato in pœcatum: quia de se resurgere non possunt, & infuso a Deo permittuntur depresso onere peccatorum. alibus n. sic in pœcato profundatis, & per consepiens quodammodo obstinatis, secundum quod scribitur Prouer. xviii. a. Impulsum cum in profundum pœcatorum venerit, commenit, ut illi ei doctrina. Apostoli, quia non recipiunt humanam perfusione fionem, & hoc est quod dicit. Apostolus. Impossib. est e. eos qui se. il. recipientes baptiſti sacramentum quod dicitur sacrametum fidei, quia illuminat per fidem. Et bene semel dicitur: quia hoc sacramentum non potest adhiberi homini nisi semel, cum non sit iterabile.

c Gustauerunt et. quia in sacramento baptiſti confertur gratia, que de celo datur.

d Et partici. fa. Quia uaria dona spiritus sancti dantur cum gratia, que quidem dona fuerunt in Christo perfecte, ut habeant Iſa. xi. Et in nobis sunt participative.

e Gustauerunt ni. Quia a Chriſto receperimus non solum donorum spiritus sancti

f sequens dicitur baptiſtum reiterari, dicunt quodammodo mortem Christi iterabilem, & sic derident eam. propter quod sequitur: Et oſt. h. Licet autem haec expoſitione sit subtilis: prima tamen magis uidetur con cordare litera.

i Terra enim. Quia in parte precedenti dixit, quod illi, qui propter ingratiitudinem diuinorum beneficiorum labuntur in pœcata, quodammodo sunt impossibilis ad resurgentem: ideo hic consequenter inducit ad hoc quoddam exemplum: Terra que multo labore culta est & irrigata, faciat fructus bonos, benedictio si autem spinas & tribulos maledicitor magis quam si non sufficit ita diligenter exculta. Sic & in proposito de homine diuina beneficia recipiente. & ideo in fine concluditur:

k Cuius consumm. in com. Quia tales ingrati finaliter deducuntur ad gehennam, alia litera patet ex dictis.

l Confidimus autem. Hic consequenter ostendit. Apostolus quibus sua doctrina sit conueniens & utilis. Et dividitur in duas: quia primo proponit intentum. secundo propositum probat, ibi: Non enim iniunxit. Circum primum sciendum, quod ex predicatione verbis apostoli possent illi, quibus scribebat, opinari, quod ipsi essent tales, prout immediate predixerat, & per consequens doctrina eius inutilis esset. & ideo Apostolus hoc remonet. di. Confidimus au. de u. di. Et per consequens reputabat eos esse aptos ad capiendum perfectionem doctrinae Christi. propter quod subdit.

m Meliora & uiciniora saluti. scilicet confidimus de robis.

n Tametsi ita loquitur. quasi dicat non loquutus sum in precedentibus, eo quod tales sitis, scilicet ingrati & ad doctrinam Christi inepti: sed ad castelam futurorum ne efficiamini tales per casum.

¶ Non enim

¶ Non enim

Glos.ord. Ad Hebræos. Cap. VI. De Lyra. 144

a Operis. Magna illis testificatus est Tria autem bona commē
E dat in eis. s. q̄ omnia sua fecerūt communia sanctis. Ecce opus
& hoc ex dilectione quā informat actiones: Ecce alacritas. &
hoc ad gloriam Dei. ecce pura & recta intentio.
b Cupimus. Multam dilectionem erga illos ostendit, & eandē
circa singulos curam demōstrat, & ma-
jorum enim & minorum similiiter cu-
ram gerit, & omnes diligit.
c Promissione. Sciebat placere Iudeis
promissione patrū memorari, unde
mō his laudibus extollit, quos supra
exēplo obduratorum terruit. In hoc
autem Abraham maxime elegit, cuius
filii erunt si credunt.
d Abraham. Tria dicit, q̄ promissio fa-
cta, & per iuramentum firmata, & in
Abraham iam implēta.
e Nisi bene. te. t. & mul. mul. r. Apo-
siose sis est hic. i. defectio. Q. Si hoc non fe-
cerit, non mihi credatur de aliquo.
f In quo abit. Q. Si autem homini, qui
mendax est, per iuramentum creditur
quantō magis Deo credendum est,
qui mentiri non potest.
g Configimus. Fugit ad spem, qui spe
beatiitudinē tribulationes spernit.
b Quam si. Sicut ancora nauē, sic spes
animam tenet, ne mergatur in falso hu-
iū mundi, consentiendo iniquitatū.
Et firmam, ne saltēm tiubet.
h Precursor

p Adeptus est repromotionem. **Quia** tandem consequitus est G
gloriam.
q Homines enim. **Hic** consequenter ostendit huīus promotionis in-
fallibilitatem. **Ad** cuius eidēntium scindunt, quād dispositio Dei Disposi-
tū aeterna immutabilitē est, que est idem quād eius consilium. & ideo quād
in sacra scriptura aliiquid denunciatur, prout habet esse in divino consilio, immuta-
bile est, nec retrofatur. & hoc mōlo dicitur
de Saulis abiectiōne: Porro triumpha-
tor Israel non parcer, nec penitentia fle-
bitur. Quando autem alij quid demūlatur
in sacra scriptura fecundum exigentiam me-
ritorum non amant p̄sonam prout habet diuinum con-
siliū, sicut subversio Nīnītavum: Hoc be-
ne retrofatur, sicut subversio Nīnītavum
a Domīo predicta, propter penitentiam eo
rum fuit retrattata. & hoc est quod dicitur
Iere. xxvij. a. Re-pente loquar ad eūs gen-
tēm & adhesus regnum, ut evadēm & de-
flēram & dispergam illud. Si penitentiam
egevit gens illa a malo sui, agam & ego pe-
nitentiam super mō quod cōspicāti in fac-
cerem ei. & quād talis communio dicitur
sententia Dei: ideo dixerunt doctores nostri,
quād sententia Dei mutatur, non zamen eius
consilium. Nūc autem ita ēst, quād quan-
doque in sacra scriptura aliiquid denun-
ciatur sub iuramento a Dō, illud procedit
ex divino consilio. & ideo promissio fātta
Abrahā patet infallibilis ex duobus, primo,
ratione diuini consilii, ex quo procedit, quād
non mutatur: ex additione iuramenti diuini
per quād confirmatur. Hic nō sit etiā contradicēns

N I C . D E L Y R A .

Fa Non enim. *Hic probat propositum, pri-
mo ex eorum cœversatione, et secundo ex Abra-
ham promissione, ibi: Abraham namque in prima
igitur parte dicit sic: Rationabiliter divi, q.
confidimus meliora de nobis, cuius causam
subdit, di. Non en. ini. est de. ut ob. op.u.i.
sancte conuersationis vestre.*
b Et di. quam o. in no. ip. Et que sit ista di-
letio o. ostendit ex fatto di.
c Qui mini. sanctis. i. Christi fidelibus nece-
faria præbendo.
d Eteminulta. Opus charitatis continuando.
q. sicut virtus ladata crevit, ideo post co-
mendationem hortatur eos ad virtutis conti-
nuacionem & augmentationem, dicens:
e Cupimus aut. u.e. ei. o. fol. i. monitra-
re per effectum eidem.
f Ad expl. sp. usque in finem: Quia per
continuationem boni operis usque in finem
expletar spes, que est certa expectatio futu-
re beatitudinis, in quantum confititur a-
flus alter gloriae premium. ideo subdit:
g Ut non leg. efficia. i. pigri, sed virtutis in
bono proficientes, sicut facerunt patres sancti.
O hoc est quod dicit.
h Verum. profed.
i Imitatores scilicet hereditatis celestis.
k Abraham namque. *Hic consequenter
idem probat per promissione Abraham fa-
dam. Et dividitur in tres partes: quia
primo proponit illam promissione, secun-
do ostendit eius infallibilitatem, ibi: Ho-
mines enim tertio ex hoc concludit ne-*

Iurauit per semiper ipsum, dicens:
a O Abraham. a In his qui scille b Inclemto
virtutis. **Affidue**
c Nisi benedicens benedicam tibi, n
a Sine te, b In his qui arena. c In futura beatitu-
dine magnitudine gloriae. **Apostolice.** **C** Cœsus
Abraham.
& multiplicans multiplicite te.
a Tunc et multa aduersa. b **Diu patiente: expectans**
c Tandem.
Et si longanimiter ferens, ade-
a Sepe promissam benedictionem, tamen beatitudi-
nem. b **Odeo iurauit Deus, qui homines iurant,**
ideo per se, cum maiorem non habent, quia homines
per maiorem iurant.
putus est reprobmissionem. t Homi-
a Quia per Deum, qui fatus erat ex.
nes enim per majorēm sui iurant:
c Altercationis.
& omnis controversia eorum finis
a Valens. b Alterius partis.
ad confirmationem, est iuramentum.
a Quia sic inter homines.
b Abundans inter per promissionem, sed abundantius per iu-
ramentum.
in quo abundans uolens Deus
a C. his qui habituri erant quod promitebatur.
ostendere pollicitationis hercibus
a Quia uix aliquis nouit per fidem Christi iustati ho-
mines. **Quod est de talibus per gratiam electis.**
b Inter promissionem & impletioneum.
immobilitatem sui consilii, interpo
a Condescendens: hominum confusum, ut certos face-
ret. b Promissum & iuramentum.
suit iurandum, ut per duas res im-
a In quibus.
mobiles, quibus impossibile est me 1. Mosaï
**confirmatio alienus rei non est nisi per ali-
quid certus & stabilius. propero quod dicit**
Philosophus, quid antiqui posuerunt aquam
**principium omnium: quia dixerunt ipsam es-
se instrumentum deorum.**
r Eto. cō. eo. fi. ad conf. est ita. Quia facta
**bonitatem sunt fallibilis: & ideo ad confir-
mationem os recte recurrere ad diuinam veri-
tatem infallibilem, que in iuramento uoca-
tur in refutac.**
s In quo. id est in iuramento Abraham
fatto.
t Abundans. quia facta est Abraham pro
se & hercibus suis.
u Immobilitatem, per hoc ex abundanti
cam immobilem ostendit: et enim firma ex
hoc, quid procedebat ex divino consilio. &
ideo iuramentum additum firmavit: et ex
abundanti, quando promissio prius facta
est. ipsi Abraham fuit additum, ut habeatur
Gen. xxv.
x Ut per duas. Hic ex predictis. Anopolitus
concludit iuratum, id fieri, quid illi qui
fuerint de nomine Abraham si fecerint imitatores
fidei ipsius, certitudinem consequentur
promissorem Abraham factam, preliquo
modo firmatas: hoc est quod dicitur hic.
Vt per d.r.i. fiduciam consilium & eius in
ratum.
y Quibus im.&c. For. sol. lib. beamus. id est
secundum simus de obtinenda promissione: quia
si uero initatores Abraham, propero quod
sequi or.